נושאים באגרות הראי"ה

הגלות ושהייה בחו"ל

111 אגרות · כרכים א', ב', ג', ד'

הנושא בקצרה, הנושאים המרכזיים שבו ומה מלמדות האגרות,

ונוסח כל האגרות שבנושא, כל אחת עם התמצית שלה

igrot.shlomo-aviner.net

הנושא בקצרה

הרב קוק שהה מחוץ לארץ ישראל שתי תקופות ארוכות. הראשונה: שנות מלחמת העולם הראשונה, תרע"ד-תרע"ט (1914-1919), תחילה בשווייץ (ראו בפרשת בשווייץ בימי מלחמת העולם (תרע"ה-תרע"ו)) ואחר כך בלונדון, שבה כיהן כרב קהילת 'מחזיקי הדת' (ראו בפרשת קהילת "מחזיקי הדת" בלונדון). השנייה: המסע לאמריקה (ראו בפרשת מסע הרבנים לאמריקה (תרפ"ד)) בשנת תרפ"ד (1924), יחד עם הרב משה מרדכי עפשטיין והרב אברהם דובער כהנא שפירא, למען 'הסנטרל ריליף' ומוסדות התורה בארץ ישראל ובאירופה.

באגרות מהגלות הרב קוק מתגעגע לארץ, ובאותה שעה מוצא משמעות בנדודים: "הנדודים הללו ודאי נחוצים ודרושים הם לפזר ניצוצי אורה" (כרך ג', אגרת תשפט). גם באמריקה הרב קוק מגלה, לדבריו, "אור גדול של נשמה יהודית חיה וקיימת" (כרך ד', אגרת ארמט). לצד זה יש באגרות תשובות לשואלים על עלייה לארץ, ועזרה ליהודי הגולה בצרתם.

שאלות של עלייה

יהודים מן הגולה שאלו את הרב קוק אם לעלות. הרב קוק עונה בכנות ובפירוט, בלי להבטיח הבטחות.

כרך ב', אגרת תל: לאברהם שוער, ידיד נעורים, ששאל על עלייה: אי אפשר לדעת מראש אם ימצא פרנסה. הרב קוק מפרט את יוקר המחיה ומחירי הדירות, ומעיר שבגימנסיה החינוך הדתי חסר לגמרי.

"אי אפשר בשום אופן להחליט בלי נסיון"

כרך ב', אגרת תקה: להרב שמעון הכהן, על עלייה עם משפחה: קשה לייעץ, כי הכול תלוי בזמן ובאדם.

"ומאד קשה להשיב על דברים כאלה, התלויים בכמה ענינים צדדיים, שהכל לפי הזמן והאיש"

גלות המלחמה

כרך ב', אגרת תשיד: להרב יעקב משה חרל"פ, מסנט גאלן: מה' יצא להרחיקו מן הארץ, ובשובו יבחין בין אור הארץ לבין חושך ארץ העמים.

"ויתרון האור מתוך החושך, רק במקום האור אפשר לקוות שיגלה ויראה"

כרך ג', אגרת תשמד: לב"ל דייכובסקי, פרנס קהילת 'מחזיקי הדת' בלונדון: הרב קוק מסכים עקרונית לקבל את רבנות הקהילה בזמן שהרב קוק מוכרח להתעכב בחוץ לארץ, ושואל על תנאי התפקיד.

"ב' יטיב נא כבודו לפרש לי באר היטב מה הנה העבודות שעדתם הנכבדה דורשת מהרב"

כרך ג', אגרת תשסו: לבנו, הרצי"ה: עד עתה היו בלונדון "גולים בגולה בתוך גולה", ורק השבוע נכנסו לדירה.

"עד כה היינו גולים בגולה בתוך גול"

כרך ג', אגרת תשפט: להרב זאב וולף רוגוזניצקי: הנדודים נחוצים כדי לפזר ניצוצות של אור, ואווירה של ארץ ישראל מתפשטת בגולה על ידי בני ציון שהתפזרו.

"הנדודים הללו ודאי נחוצים ודרושים הם לפזר ניצוצי אורה מטל החיים המכונס למקומות שונים"

כרך ד', אגרת תתקעח: לאנשי קהילתו בלונדון, אחרי שובו לירושלים: הגעגועים מגלים את האהבה.

"אמנם מתגברת היא אהבת הידידים הנאמנים ברחוק המקום שהגעגועים מוציאים אל הפועל את הזיקים הטמונים של האהבה המסותרת"

המסע לאמריקה

בשנת תרפ"ד (1924) נסע הרב קוק לאמריקה עם הרב משה מרדכי עפשטיין, רב סלבודקה, והרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה, כדי לגייס עזרה קבועה למוסדות התורה. המסע נמשך כשמונה חודשים.

כרך ד', אגרת ארט: להרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה: הנסיעה נדחתה. הבעיה אינה איסוף כספים מקרי, אלא תמיכה קבועה במוסדות.

"כ"א עם העמדת התמיכה התמידית של ועד הדתי פה על מכונו"

כרך ד', אגרת ארכט: לבנו הרצי"ה ולאשתו, מניו יורק: הרב קוק מוקף טרדות, אבל יש בה התעוררות רוחנית גדולה.

"עודני מוקף טרדות והטרדות, מיסורים של כבוד שיש בהם ביטול תו"ת"

כרך ד', אגרת ארל: להוריו, מניו יורק: העבודה קשה, אבל כבוד ארץ ישראל וירושלים ולומדי התורה גדל בזכות בואם.

"קשה היא העבודה פה כעת, אבל נקוה שיהי' הכל לטובה"

כרך ד', אגרת ארמט: ברכת השנה ליהודי ארצות הברית וקנדה: מן השמועות לא יכול היה להעריך את יהדות אמריקה, עד שבא וראה.

"והנה מצאתי אור גדול של נשמה יהודית חיה וקיימת"

כרך ד', אגרת ארס: לאגודת 'צעירי ישראל' בניו יורק, נושאי 'דגל ירושלים': הרב קוק שמח בהם, ומפקיד את ענייני הישיבה בידי הרב אהרן טייטלבוים.

עזרה ליהודי הגולה

כרך ד', אגרת אקלו: קריאה ליושבי הארץ והגולה: יהודי אוקראינה, אחרי הפרעות, גוועים ברעב. גם יושבי ארץ ישראל, בדחקם, חייבים לעזור.

"נציל נא את שרידי החרב, את הנמלטים מסכיני המרצחים, שלא יתמו לגוע מתחלואי רעב"

כרך ד', אגרת ארעב: לד"ר אדולפו בן הראש, יושב ראש קהילת ליסבון: שמחה על האנוסים בפורטוגל שמתעוררים לשוב.

"שמחתי במכתבו היקר בדבר האנוסים המתעוררים לשוב למקור קדשם"

מה מלמדות האגרות

גם לנדודים יש תפקיד. הנדודים "נחוצים ודרושים הם לפזר ניצוצי אורה" (כרך ג', אגרת תשפט).

לראות את הטוב שבגולה. באמריקה מצא הרב קוק "אור גדול של נשמה יהודית חיה וקיימת" (כרך ד', אגרת ארמט).

עצה כנה. על שאלות עלייה הרב קוק עונה שהכול "לפי הזמן והאיש" (כרך ב', אגרת תקה), ואינו מבטיח.

ערבות הדדית. יושבי ארץ ישראל חייבים לעזור לאחיהם בגולה, גם בדחקם (כרך ד', אגרת אקלו).

הרב שלמה אבינר על הנושא

לשאלה כיצד ייתכן שאנו בתקופת גאולה, כשרבים עדיין אינם שומרים תורה ומצוות, מביא הרב אבינר את מאמרו של הרב קוק "נחמת ישראל": לא כל חטא גורם גלות. החטא היסודי שמגלה את האומה הוא זה שהורס את תכונתה האלוקית הכללית, ושורשו בשנאת חינם. ולגלות עצמה יש תכלית: לכלות את הפשע הזה ולהשיב את האומה אל טהרתה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"יחידים בחוץ לארץ, עם בארץ ישראל" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: בחוץ לארץ היחיד עומד לבדו ונעלם; בארץ ישראל חיים חיי עם, והעם חוזר לאט לאט בתשובה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"רב בחוץ לארץ או יהודי פשוט בארץ ישראל?" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: שאלה ותשובה: מה עדיף - לכהן ברבנות בחוץ לארץ, או לעלות ולהיות יהודי רגיל בארץ ישראל. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"החיים בחוץ לארץ" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: מדוע אמרו חז"ל שהדר בחוץ לארץ דומה כמי שאין לו אלוה, ומה עניינה של טומאת ארץ העמים. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"אין יהדות בלי ארץ ישראל" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: רב קהילה באמריקה אמר שאינו מדבר עם קהילתו על ארץ ישראל. לפי הרב קוק זו טעות: אם ארץ ישראל היא רק אמצעי, נופלת כל תקוות האומה בגלות. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"'"אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה'"' - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: מי שיושב בחוץ לארץ וכל עולמו צפייה לארץ ישראל - כאילו גר בה; ומה על מי שאינו מצפה. (מקור: מתוך ספרי הרב)

"היציאה מן הארץ לחוץ לארץ" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: מתי מותר לצאת מארץ ישראל: ללמוד תורה, לישא אשה ולהציל מן הגויים, לפי הגמרא, הרמב"ם והמשנה ברורה - ומה עם יציאה לטיול. (מקור: מתוך ספרי הרב)

נוסח האגרות

111 האגרות שבנושא, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח אדר ראשון תר"ע - יפו **נמען:** הרב יחזקאל (ידיד מימי סמרגון)

נתיני מדינות אחרות אינם חייבים בשירות צבאי, ובן תורה יכול ללמוד בישיבה ולהתפרנס. בהלכה: דיון במגן אברהם על פיקוח גל מעל רודף בשבת, לפי שיטות רש"י, הרמב"ם והתוספות.

עיקרי הדברים

- שירות צבאי ופרנסה לעולה.
- הלכה: פיקוח גל על רודף בשבת.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ח"י[4] אד"ר[5] תרע"ן.

שלו'[6] וברכה לכ'[7] ידי"נ[8] הרה"ג[9] חו"ב[10] סוע"ה[11] מו"ה[12] יחזקאל שליט"א[13].

שמחתי מאד לראות גלילי ידי אהו"נ[14], אשר מאד דבקה נפשי באהבתו בהיותנו בסמארגאן. מה מאד אשמח כי ישמחני במכתבים לפרקים, ויודיעני מכל אשר עמדו לטובה.

ע"ד[15] עבוה"צ[16], נתיני מדינות אחרות אינם צריכים לעבוד בצבא. וע"ד[17] הפרנסה, בחור בן-תורה יוכל ללמוד באחת הישיבות וימצא די סיפוקו בעה"י[18] עד שיתכונן מצבו.

וע"ד מג"א[19], מדברי רש"י[20] שם נראה דחשיב גברא קטילא מאותו הרגע שנתחייב מיתה, וכיון שאז נפל הגל שוב אין חיוב להצילו, וממילא אסור בשבת. ונראה דס"ל[21] דחשיב כמו להחיות מת, והתורה התירה לחלל שבת רק בשביל חיי החיים. והוא דלא כד' תוס'[22] ב"מ[23] קי"ד ב' ד"ה[24] אמר. אבל ד' הרמב"ם[25] נראה, דבאמת מפקחין כשאין לחוש שישוב לרדוף אח"כ[26], כגון שהוא יחידי עמו, ע"כ[27] לא כתב רק את החיוב דמפקחין ולא השלילה דא"מ[28], רק סיים את הפטור דממון. וד' פמ"ג[29] בשם מל"מ[30] נראים סתורים מד' רש"י, ולד' הרמב"ם והתוס'[31] יתישבו, ואכמ"ל[32]. והנני ידי"ע[33] דוש"ת[34] באה"ר[35],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. ח"י - שמונה עשרה (18)
5. אד"ר - אדר ראשון
6. שלו' - שלום
7. לכ' - לכבוד
8. ידי"נ - ידיד נפשי
9. הרה"ג - הרב הגאון
10. חו"ב - חריף ובקי

11. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
12. מו"ה - מורנו הרב
13. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
14. אהו"נ - אהוב נפשי
15. ע"ד - על דבר
16. עבוה"צ - עבודת הציבור
17. וע"ד - ועל דבר
18. בעה"י - בעזרת השם יתברך
19. מג"א - מגן אברהם
20. רש"י - רבי שלמה יצחקי
21. דס"ל - דסבירא ליה
22. תוס' - תוספות
23. ב"מ - בבא מציעא
24. ד"ה - דיבור המתחיל
25. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
26. אח"כ - אחר כך
27. ע"כ - על כן
28. דא"מ - דאמר מר
29. פמ"ג - פרי מגדים (שם ספר)
30. מל"מ - משנה למלך
31. והתוס' - והתוספות
32. ואכמ"ל - ואין כאן מקום להאריך
33. ידי"ע - ידידו עוז
34. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
35. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רצ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ניסן תר"ע - יפו **נמען:** הרב יחיאל מיכל טיקוצינסקי

הרב קוק מבקש מהרב טיקוצינסקי לתמוך במטבח הכשר באונייית העולים הרוסית. הרב קוק ובצלאל לפין ייסדו ועד ביפו, והרב קוק מציע להקים ועד דומה בירושלים.

עיקרי הדברים

- מטבח כשר באונייה הרוסית.
- ועד תמיכה בירושלים.

נוסח האגרת

ב"ה, פעיה"ק[1] יפו ת"ו[2], ניסן תרע"ן.

לכבוד ידידי היקר הרב המאוה"ג[3] יקר רוח איש תבונה מו"ה[4] מיכל טוקאצינסקי נ"י[5], שלו'[6] וברכה באה"ר[7].

מצאתי לחובה להעיר את כת"ר[8] ידידי, להיות, עמנו בתמיכת המוסד של המטבח הכשר אשר נוסד באני' הרוסית. וכבר הי'[9] הענין עומד להבטל מאפס דורש ח"ו[10], אמנם בעה"י[11] התחזקנו ביחד עם ידידנו הר"ב[12] לאפין נ"י, ויסדנו ועד והוצאנו די הוצאות החזקת הדבר יותר ויותר מכפי מה שהי'[13] בידינו, ועתה הדבר עומד ברפיון, ונדרש להשתדלות של אגודת יראי ד' החפצים בקיום הענין הנעלה הזה, שהוא זכות הרבים וקדושת שם שמים ושם ישראל, וכבוד והדר לאה"ק[14] ולמושבותי' וכתבתי מענין זה גם לידידנו הרב ר"י אייזיק בן-טובים נ"י, ובקשתיו שיחד עם כת"ר יבחרו להם עוד איש חשוב לכונן ע"ז[15] ועד מיוחד, כאשר עשינו פה, ויחד נתיעץ בעזה"י[16] איך להחזיק את הדבר הקדוש הזה, ויהי'[17] ד' עמנו לעזרנו ע"ד[18] כבוד שמו והי'[19] ז"ש[20] וברכה, כנה"ר[21] ונפש ידי"ע[22] דוש"ת[23] באה"ר מצפה תשובתו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. פעיה"ק - פה עיר הקודש
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. המאוה"ג - המאור הגדול
4. מו"ה - מורנו הרב
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. הי' - היה
10. ח"ו - חס ושלום
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. הר"ב - הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

13. שהי' – שהיה
14. לאה"ק – לארץ הקודש
15. ע"ז – על זה
16. בעזה"י – בעזרת השם יתברך
17. ויהי' – ויהיה
18. ע"ד – על דבר
19. והי' – והיה
20. ז"ש – זה שלום
21. כנה"ר – כנפשו הרמה
22. ידי"ע – ידידו עוז
23. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רצב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז ניסן תר"ע - יפו **נמען:** רבני המוסדות בירושלים

בהשתדלות גדולי רוסיה הוקם באונייה מרוסיה מטבח כשר מהודר וחדר תפילה, ואפילו הפקידים הנכרים מעריכים אותו. הרב קוק קורא למוסדות בירושלים לתמוך בו בתמיכה חודשית, כדי שיתקיים ויתרחב גם לאוניות אחרות.

עיקרי הדברים

- מטבח כשר וחדר תפילה באונייה.
- תמיכה חודשית מהמוסדות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ז ניסן תרעי"ן.

להדרת כבוד הרבנים הגאונים, העומדים על הפקודים, חכמי לב קדושי רוח וטהורי רעיון, מנהלי המוסדים הקדושים אשר באה"ק[4], וביחוד בעיר עז לנו בית חיינו ותפארתנו ירושלים עה"ק תובב"א[5], שלו' שלו' עד העולם.

רבותי ואלופי.

הנה דבר גדול וקדוש נתן ד' לנו, שאקוה אשר בחפץ לב מלא קדושה ואהבה נהי'[7] נכונים להקדיש לו מכחנו, למען קדושת השי"ת[8] ותוה"ק[9] וכבוד ארה"ק[10] והדרת ציון ומקראיה. כאשר ע"י[11] התעוררות גדולי ישראל ברוסיא קם ונהי'[12] ב"ה מוסד קדוש ונהדר, בית-תבשיל כשר בתכלית ההידור והכשרות על האני' ההולכת מרוסיא לאה"ק[13] ת"ו, בכל המכשירים הנדרשים כדת תוה"ק[14], וחדר מיוחד לתפילה בציבור, בכבוד והדר, ועין טובה בה אפילו מצד בני נכר מפקידי האני' וראשי משטרה. ועתה עלינו החובה רק להמציא מצדנו עזרה נכונה, שלא יהי'[15] החזיון האדיר הזה, המשמח לב כל יראי ד' ואוהבי שמו יתי'[16], חזיון עובר, כ"א[17] שיקום חי ויעמד על עמדו, ועוד יוסיף חיל, להרבות פעליו גם בשארי האניות ההולכות מחו"ל[18] אל הקודש. והנה מה נכבד ומתוקן הדבר, אם יהיו כל המוסדות אשר בעקו"ת[19] ירושלים, ועמהם יתר המוסדות במסיבי ירושלים ת"ו, ואולי בהמשך הזמן כללות המוסדות שבאה"ק[20], נותנים ידם לאמץ הדבר הגדול הזה ולהרחיבו, בתמיכה חדשית, אשר אמנם אינה צריכה לגדולות, מ"מ[21] גדול ונכבד יהי' הדבר מאד בעיני כל ישראל, אשר ידעו כי מוסדותיה של אה"ק[22] המה כוננו להחזיק את המעמד של התיקון הגדול והקדוש הזה והנה עמכם אדם ביקר הרב הגדול בתו"י[23] מוהר"א[24] צירנאווסקי נ"י[25], אשר הרבה פעל ועשה בזה, בסיועם של גאוני רוסיא הצדיקים המפורסמים, יאריך ד' ימיהם. הביאו עצה, והואילו בטובתכם וצדקתכם הגדולה לתת יד קדשכם לדבר הקדוש הזה, המכבד את התורה ואת עם ד' ואה"ק[26] גם לעיני יושבי קצות ואחרית ים. וכאשר אבטח בקדושת יראתם ואהבת השי"ת אשר בלבבם, שיחלצו חושים לסייע למלאכת שמים זאת

לכבוד ולתפארת, הנני בזה חותם בברכה ועתרת שלו' לכה"ר[27], כנפש ידי"ע[28] דוש"ת[29] באה"ר[30], מצפה תשועת ד" ועזרתו מקודש,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. באה"ק - בארץ הקודש
5. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
6. שלו' - שלום
7. נהי' - נהיה
8. השי"ת - השם יתברך
9. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה
10. ארה"ק - ארץ הקודש
11. ע"י - על ידי
12. ונהי' - ונהיה
13. לאה"ק - לארץ הקודש
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. יהי' - יהיה
16. ית' - יתברך
17. כ"א - כי אם
18. מחו"ל - מחוץ לארץ
19. בעקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
20. שבאה"ק - שבארץ הקודש
21. מ"מ - מכל מקום
22. אה"ק - ארץ הקודש
23. בתו"י - בתורה ויראה
24. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. נ"י - נרו יאיר
26. ואה"ק - וארץ הקודש
27. לכה"ר - לכבוד הרב
28. ידי"ע - ידידו עוז
29. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
30. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מנחם אב תר"ע - רחובות **נמען:** הגאון ר' זליגמן בר במברגר, אב בית דין וירצבורג

על האתרוגים בשמיטה: יש אתרוגים מפרדסי נכרים, שעליהם כבר מימי הבית יוסף לא נהגו דין שביעית, אבל אינם בטוחים מהרכבה. יש גם מפרדסי ישראל שנמכרו לערבי לפי הוראת הגאונים, והם בטוחים מהרכבה. הרב קוק מן המתירים, לטובת הישוב.

עיקרי הדברים

- אתרוגי נכרים מול אתרוגי ישראל בשמיטה.
- הרב קוק בין המתירים.

נוסח האגרת

ב"ה[1],

שלו'[2] וברכה מקודש לכ'[3] הרב הגאון אוצר תו"ר[4] מוהר"נ[5] הלוי שליט"א[6] באמבערגער, האבד"ק[7] ווירצבורג יצ"ו[8].

ע"ד[9] האתרוגים, נמצאים מפרדסי הנכרים, שבהם המנהג כבר מימי מרן הב"י[10] -- - ז"ל[11] שלא לנהוג דין שביעית, אבל הם אינם בטוחים מהרכבה, ונמצאים ג"כ[12] מפרדסי ישראל שנמכרו לערבי, כפי הוראות הגאונים מג' שמיטות שעברו, שבזה הופקעו מדין שביעית, והם בטוחים מהרכבה ג"כ.

ידוע הדבר, שמפני תיקון הישוב מוכרחים אנו להשתמש בהיתר המכירה, אך תמיד נמצאים ע"ז[13] עוררים, וגם בשנה זו נתעוררה ע"ז פלוגתא, אמנם אני הנני בעניי מן המתירים, בשביל תיקון ישוב אה"ק[14], וכבר הורו זקנים, שראוי לסמוך עליהם, אפי'[15] שלא בשעה"ד[16], וק"ו[17] בשעה"ד.

והנני בזה ידי"ע[18] דוש"ת[19] מקודש באה"ר[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

י"ד מנ"א[21] תרע"ן, רחובות ת"ו[22].

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. לכ' - לכבוד
4. תו"ר - תורה ויראה
5. מוהר"נ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות נ (כגון נתן / נחום / נפתלי / נחמן) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. האבד"ק - האב בית דין קהילת
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. ע"ד - על דבר
10. הב"י - הבית יוסף
11. ז"ל - זכרונו לברכה

12. ג"כ - גם כן
13. ע"ז - על זה
14. אה"ק - ארץ הקודש
15. אפי' - אפילו
16. בשעה"ד - בשעת הדחק
17. וק"ו - וקל וחומר
18. ידי"ע - ידידו עוז
19. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
20. באה"ר - באהבה רבה
21. מנ"א - מנחם אב
22. ת"ו - תבנה ותכונן

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת שכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו מנחם אב תר"ע - רחובות **נמען:** מ' ו' קויפמן, לייפציג

אתרוגי ארץ ישראל מותרים למצווה גם בחוץ לארץ בשנת השמיטה, לפי ההיתר המקובל. רק אתרוגים מפרדסי ישראל, שעליהם הכשרו, בטוחים מהרכבה.

עיקרי הדברים

- היתר אתרוגי ארץ ישראל בשמיטה.
- הכשר רק למטעי ישראל.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ט"ו מנ"א[2] עיין, רחובות ת"ו[3].

(לה' מ' ו' קויפמן, לייפציג)

אדון נעלה, אתכבד להשיבו, שע"פ[4] ההוראה הנהוגה מאז מגדולי הדור, שאנו סומכים עליה מאז התחיל הישוב באה"ק[5], האתרוגים של א"י[6] מותרים הם למצוה גם בחוץ לארץ, ואין בהם משום איסור שביעית, מאחר שנתתקנו ע"פ[7] ההיתר המסודר, שרק לאלה ינתנו הכשרים ממני, מפרדסי ישראל.

בכבוד וברכה

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ובטוחים מהרכבה הם דוקא ממטעי אחינו, שרק עליהם נמצא הכשר שלי.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. שע"פ - שעל פי
5. באה"ק - בארץ הקודש
6. א"י - ארץ ישראל
7. ע"פ - על פי

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט ניסן תרע"ב - יפו **נמען:** הרב לייב אווצ'ינסקי, אב בית דין אלטוביץ

בנו של הרב יוכל להתפרנס כפועל בארץ, אולי בתמיכה בהתחלה. רבים מהפועלים הצעירים רחוקים מתורה, אבל יש גם יחידי סגולה. אם יתרחק מההמון, יש יותר תקווה לו בארץ מאשר באמריקה.

עיקרי הדברים

- עליית בן הרב כפועל.
- ארץ ישראל עדיפה על אמריקה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ט ניסן תרע"ב[4].

שלו'[5] וברכה לכבוד ידי"נ[6] הרב הגאון החה"ש[7] בתו"י[8] מוהר"ל[9] אווצינסקי שליט"א[10], האב"ד[11] אלטאויטץ יצ"ו[12].

הגיעני יקרתו. ע"ד[13] בנו שי'[14] אם הוא בריא בגופו יוכל בע"ה[15] להרויח בתור פועל כדי פרנסתו, ואולי יהי'[16] הכרח בזמן הראשון שיתמך אותו כת"ר[17] מעט, מ"מ[18] יש לקוות שכשיתרגל בהעבודות המביאות שכר יותר גבוה יספיק לו לצרכיו. וע"ד[19] המצב הרוחני, אין לכחד שרבים מהפועלים הצעירים רחוקים מהתוהמ"צ[20] בעוה"ר[21], מ"מ נמצאים ג"כ[22] יח"ס[23] הולכי תום. ואם ירצה להתבדל מהמונם, ולהתרעע בעתות הפנאי עם אנשים הגונים, אפשר לקוות שיש יותר תקוה למצבו הרוחני באה"ק[24] מאשר באמריקא. ובכל אופן כדאי להכריע הכף לצד א"י[25]. והנני בזה ידי"ע[26] דוש"ת[27] באה"ר[28],

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. החה"ש - החיים והשלום
8. בתו"י - בתורה ויראה
9. מוהר"ל - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ל (כגון לוי / ליב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. האב"ד - האב בית דין
12. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
13. ע"ד - על דבר
14. שי' - שיחיה
15. בע"ה - בעזרת השם

16. יהי – יהיה
17. כת"ר – כבוד תורתו
18. מ"מ – מכל מקום
19. וע"ד – ועל דבר
20. מהתוהמ"צ – מהתורה והמצוות
21. בעוה"ר – בעוונותינו הרבים
22. ג"כ – גם כן
23. יח"ס – יחידי סגולה
24. באה"ק – בארץ הקודש
25. א"י – ארץ ישראל
26. ידי"ע – ידידו עוז
27. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
28. באה"ר – באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' סיון תרע"ב - יפו **נמען:** אברהם שוער, ידיד נעורים

תשובות על עלייה: אי אפשר לדעת מראש אם ימצא פרנסה. יוקר המחיה כבעיר גדולה, והגליל זול יותר. דירה ביהודה עולה כ־150 רובל כסף לשנה. בגימנסיה החינוך הלאומי הגון אבל החינוך הדתי חסר לגמרי. כל יהודי שמהגר צריך לנסות קודם את ארץ ישראל.

עיקרי הדברים

- פרנסה ויוקר מחיה בארץ.
- הגימנסיה - בלי חינוך דתי.
- חובה לנסות קודם את ארץ ישראל.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ד' סיון תרע"ב[4].

ידידי מנערי, יקר הערך מר אברהם שוער נ"י[5], שלו'[6] וברכה מקודש.

הנני ממהר, יקירי, להשיבך על שאלותיך, דבר כאשר עם לבבי. ואני תפילה, יצליחך ד' בכל פינותיך ומן המצר ייחלצך ויעמיד במרחב רגליך.

וע"ד[7] שאלותיך:

א) אם תוכל למצא לחמך באי"י[8], אי אפשר בשום אופן להחליט בלי נסיון. רבים באו בלא תקוות ויסודות, ובמשך הזמן התכוננו באופן הגון, אבל כמובן רבים גם הבאים ע"פ[9] יסודות של חשבונות ותקוות ברורות, ולבסוף אינם מוצאים מעמד והם מתרחים לעזוב את הארץ, ד' יצילנו.

ב) הוצאת החיים באי"י הן בכלל כמדת עיר גדולה בחו"ל[10]. בגליל ההוצאה קטנה מעט מביהודה, וצרכי אוכל נפש, כבשר, דגים וחלב, כמחירם בעירות הקטנות.

ג) דירה למשפחה בינונית תעלה באופן ממוצע ביהודה, ערך מאה וחמשים רוכס"ף[11] לשנה, פעה"ק[12] ובמושבות שביהודה.

ד) בגימנסיה שלנו, החינוך הלאומי יש לו מעמד הגון, אבל לעומת זה החינוך הדתי הוא משולל לגמרי, באופן המדאיב כל לב אשר לא נתרוקן לגמרי מרגשי קודש, אשר הם מורשה של קהלת יעקב.

וה) הנני חושב שכל מי שבא למדתה של אמיגרציה, מחוייב הוא, באשר הוא יהודי, ראשית לכל לנסות אולי יוכל להשתקע באי"י, ואם ח"ו[13] אין הדבר עולה בידו, והוא מוכרח לעזוב את הארץ, לתור לו מנוחה במקום אחר, גם אז הרויח הרבה שעשה את חובתו, וקשר את עצמו קשר רוחני עם מקום בית חיינו.

הנני חותם בברכה וברגשי ידידות, יעזרך ד' בכלל שאר עמו, צופי ישועתו, כנפש ידידך מאז,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. נ"י - נרו יאיר
6. שלו' - שלום
7. וע"ד - ועל דבר
8. בא"י - בארץ ישראל
9. ע"פ - על פי
10. בחו"ל - בחוץ לארץ
11. רוכס"ף - רובל כסף
12. פעה"ק - פה עיר הקודש
13. ח"ו - חס ושלום

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' אדר ראשון תרע"ג - יפו **נמען:** הרב שמעון הכהן, מורה הוראה במיטאווי

על שאלת עלייה לארץ עם משפחה: קשה לייעץ, כי הכול תלוי בזמן ובאדם. יש שעולים בלי כסף ומתפרנסים, ויש שהכסף מתדלדל. הרב קוק אינו יכול להכריע, אבל מוסיף שאלפיים רובל כסף אינם מספיקים לקנות קרקע ולחיות מעבודת פועלים.

עיקרי הדברים

- אין עצה החלטית על עלייה.
- הכול לפי השגחת ה'.
- אלפיים רובל אינם מספיקים לקרקע.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ב' אד"ר[4] תרע"ג[5]

כ"[6] ידי"נ[7] הרב הגדול בתוי"ר[8] מו"ה[9] שמעון הכהן שליט"א[10], מ"מ[11] דק' מיטאוי יצ"ו[12], וכא"ל[13] שלו'[14] רב וכט"ס[15].

הגיעני מכתבו היקר מיום י"ג תשרי העבר, ומאד קשה להשיב על דברים כאלה, התלויים בכמה ענינים צדדיים, שהכל לפי הזמן והאיש. ישנם באים לאה"ק[16] בלא כסף ומתפרנסים בכבוד, וישנם גם שקונים במעט כסף איזה אחוזה קטנה וחיים עלי'[17], ויש שהכסף שמביאים מתדלדל ת"י ל"ע[18], והכל כמובן ע"פ[19] השגחת השי"ת[20], ואיך ייעץ ע"ז[21] איש צדדי, להכניס משפחה במצב בלתי ברור לו, ולהיפך להניא מעלות אל הקודש ג"כ[22] קשה. ע"כ[23] א"א[24] לי להשיב בהחלט על שאלתו. והשי"ת[25] ינחהו בעצה טובה ויישר דרכו לפניו, כאו"נ[26] ונפש ידי"ע[27] דוש"ת[28],

הק' אברהם יצחק ה"ק

זה פשוט ששני אלפים רו"כ[29] אינם מספיקים לקנות קרקע, שיהי'[30] אפשר לחיות מעבודת פועלים אחרים. ע"ז צריך סכום גדול. הנ"ל[31].

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
6. כ' - כבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. בתוי"ר - בתורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. מ"מ - מכל מקום

12. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
13. וכא"ל - וכל אשר לו
14. שלו' - שלום
15. וכט"ס - וכל טוב סלה
16. לאה"ק - לארץ הקודש
17. עלי' - עליה
18. ל"ע - לא עלינו
19. ע"פ - על פי
20. השי"ת - השם יתברך
21. ע"ז - על זה
22. ג"כ - גם כן
23. ע"כ - על כן
24. א"א - אי אפשר
25. והשי"ת - והשם יתברך
26. כאו"נ - כאוהבו הנאמן
27. ידי"ע - ידידו עוז
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
29. רו"כ - רובל כסף
30. שיהי' - שיהיה
31. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תקכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' ניסן תרע"ג - יפו **נמען:** הרב הראשי ד"ר יוסף הרץ, לונדון

הרב קוק מברך את הרב הרץ על מינויו לרב הראשי של בריטניה. הרב קוק ממליץ על שמואל פרומקין, בן הרב אריה לייב פרומקין, הפועל למען נתיני בריטניה בארץ, שאינם זוכים לחסות רשמית ראויה. הרב קוק מבקש מהרב הרץ להשפיע כדי להשיב להם את מלוא החסות.

עיקרי הדברים

- ברכה על המינוי.
- המלצה על ש' פרומקין.
- חסות לנתיני בריטניה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ו' ניסן תרע"ג[4].

שמחת עולמים ואורך ימים, להדרת גדולת מרבה המשרה, עוטה אורה בנזר תפארה, הרב הגדול בישראל ובאדם, לגאון ותפארת נודע למשגב, מר ד"ר[5] הערץ שליט"א[6], ראש הרבנים לממלכת בריטניא הגדולה, ואיתן מושב תפארתו, בקרית מלך רב לונדון הבירה יצ"ו[7].

אדוני הנעלה,

מתכבד אנכי להציק לפני הוד כבודו את רחשי ברכתי מקודש, על המשרה הרוממה, אשר המתנשא לכל לראש, ב"ה, הניף והרים אליה, את בחור מעם, הדרת כבוד תפארתו, לרעות בעם ד' בעיר רבתי-עם לונדון והמדינות. יהי ד' עמו ויעל בכל מעלה, ובשבט מישור שבט צדק, ובאור חכמה ותורת חיים, ינהל את גדר ד' הנתון תחת דגלו, ובכבודו ירום קרן עם ד', והדרת התורה והיהדות הנאמנה תגדל לזיו ועטרת צבי, ויאריך ימים על ממלכתו, ממלכת כהנים, ותחזינה עיניו בבא לציון גואל, ותקות דור דורים לישראל מהרה תצמח, ומציון תצא תורה ואורה לכל אפסי תבל, וברבות צדיקים הרום קרת, ויפרח בימיו צדיק, ורוב שלו[8] עד בלי ירח.

ואחרי ברכתי המובאת להוד פאר הדר"ג[9] שליט"א, הנני מתכבד להציב קדם מעלת רוממותו את אחד היקרים מבני ציון נתיני בריטניא האדירה, המוכ"ז[10] החכם הנעלה מר שמואל לבית פרומקין, בנו של האי גברא רבא ויקירא, הרב הגאון המרומם מו"ה[11] ארי' ליב פרומקין נ"י[12], אשר זה כמה שנים שבחר האברך הרש"פ[13] הנ"ל[14] מקום שבתו בעיה"ק[15] יפו ת"ו, והרבה לעשות טובה וברכה, בכמה ענינים גדולי ערך לטובת הכלל, ביחוד לטובת אחינו נתיני בריטניא, השוכנים באה"ק[16], וגם כעת ידו נטויה, להוציא מן הכח אל הפועל לאור צדקם בע"ה[17]. כי לדאבון לבבנו יסבלו אחינו נתיני הממלכה האדירה, המפוארת באהבת האדם בכלל, ובהוקרתה את גוי איתן עם ד' וחבל נחלתו, אלה היושבים באה"ק, והנם רחוקים מהחסות הרשמית הראויה לנתינים נאמנים. ואקוה שבעזרת השפעת הדר"ג,

וגדולי אחינו תומכי שבט, הקרובים למלכות, שהם נשמעים למוצא פי הוד גדולתו, יעמדו לימינו, ויופיע בצדקו למלאך מושיע למאות משפחות, נתיני בריטניא היושבים בהר קודש באה"ק, להשיב להם את חסותם המלאה, כראוי להם ע"פ[18] חוק הצדק, של הממלכה הנאורה, רבת העז והחסד, השוררת למשפט בכל אגפי ממשלתה, וגוננת בהדרת כבוד על נתיניה הנאמנים לדגלה באשר הם שם, ובפרט היושבים בארץ הקודש שראויים הם לחבה יתירה.

בבטחוני הגדול על יקרת נפשו הגדולה והעדינה, המלאה באהבת ישראל וחפץ כבוד עם ד' וארצו, כי יעמוד בע"ה לימין החכם היקר הר"ש[19] פרומקין המוכ"ז, בדבר הגדול הזה, ובכל אשר יהגה רוחו לטובת הכלל, כי נאמן ויקר ערך הוא, ולבו ראה הרבה חכמה ודעת, ואמון רוח, ויראת ד' היא אוצרו.

והנני בזה חותם בברכה שלמה, ברגשי כבוד נעלים מאד מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעיה"ק[20] יפו והמושבות ת"ו.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ג - השנה תרע"ג (1912/1913)
5. ד"ר - דוקטור
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8. שלו' - שלום
9. הדר"ג - הדרת גאונו
10. המוכ"ז - המוסר כתב זה
11. מו"ה - מורנו הרב
12. נ"י - נרו יאיר
13. הרש"פ - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, פ (למשל: שמואל + פנחס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. בעיה"ק - בעיר הקודש
16. באה"ק - בארץ הקודש
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ע"פ - על פי
19. הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. פעיה"ק - פה עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרלב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז טבת תרע"ד - יפו **נמען:** הוריו

הרב קוק שואל לשלומם, ומזכיר שהעיתונים, ובכללם 'המוריה', הגזימו בעניין שכתב עליו במברק. לאחיו שמואל: על הישיבה בספרד - לא מצא חרם מפורש, וכנראה אין חומרה יותר מבמצרים, שאסורה רק בקביעות.

עיקרי הדברים

- הגזמת העיתונים.
- ישיבה בספרד.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"ז טבת תרע"ד[4]

שלו'[5] וברכה להורי היקרים וכל יקירינו שליט"א[6], תלי"ת[7] על החוה"ש[8] אשר עמנו כולנו כה לחי.

הננו מחכים על מכתבם מבשר שלומם וטובם.

בטח קבלתם המ"ג מיום ועש"ק[9] שכתבתי ממעשה ב. וכאשר דמיתי שיגזימו מעתונים כן היתה שגזם ב"המורי'". ב"ה על חסדו וטובו, וברחמיו יעזרנו בכל פינותינו למען שמו לטובה ולשמחה, לאושר ולברכה.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות וכט"ס[10] כנה"י[11] ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד ואחיהם דוש"ט[12] כה"י[13],

הק' אברהם יצחק ה"ק

לשמואל שי'[14]. ע"ד[15] הדירה בספרד לא מצאתי עדיין מפורש אם הי'[16] חרם או שבועה ע"ז[17], ומן הסתם לא החמירו יותר מדירת מצרים, שלא נאסרה כ"א[18] לקבוע ולא לשם פרקמטי' ודעתו לחזור. הנ"ל[19]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שלו' - שלום
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
8. החוה"ש - החיים והשלום
9. ועש"ק - וערב שבת קודש
10. וכט"ס - וכל טוב סלה
11. כנה"י - כנפשו היקרה

12. דוש"ט - דורש שלומו וטובו
13. כה"י - כנפשו היפה
14. שי' - שיחיה
15. ע"ד - על דבר
16. הי' - היה
17. ע"ז - על זה
18. כ"א - כי אם
19. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש שבט תרע"ד - יפו **נמען:** אגודת 'עדת בני ישראל', שיקגו

ברכה לאגודת צעירים בשיקגו שקבעה את שמירת השבת כתנאי לחברות בה. הם יהיו מופת, ויראו 'כי עוד ישראל חי'.

עיקרי הדברים

- שמירת שבת כתנאי.
- מופת לצעירים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ראש חדש שבט תרע"ד[4]

אגודה יקרה וכבודה "עדת בני ישראל" (שיקאגא).

הגיעני שמע שמכם הטוב, ומטרתכם הרוממה והקדושה, לעשות חטיבה אחת וקשר אמיץ לחיזוק והרחבת רוח ד' אשר על עמו, שמה בארץ מרחקים. ואבן פינה הראוי לבסס את כל מעשי ידיכם ולשמכם לתפארת נצח בישראל, הוא אשר השכלתם לעשות לשום את קדושת חמדת ימים, יום שבת קודש ושמירתו, לתנאי מוכרח לכל חברי אגודתכם הנכבדה. אשרי חלקכם, חביבים, יהי נועם ד' עליכם וימינו תסעדכם. לברכה ולתפארת תהיו בארץ, וישראל בכם יתפאר. הגדילו פעלכם למופת ואות, האדירו מעשיכם, וישמע קולכם בבואכם אל קודש ד', ומכם יקחו משל ודוגמא הרבה כחות רעננים ספונים עמנו, לצאת לאור החיים, המעשה והמפעל, להראות לעיני כל יושבי תבל, כי עוד ישראל חי, וחיה יחיה ברוח ד' אשר עליו, וברכתו תהיה על צאצאיו. לכו בכחכם זה צעירים נלבבים, עלו והצליחו, רוממו קרן ישועה, ומציון ומקודש ישלח לכם ד' עזו ועזרו, ויחד כולנו נראה מהרה את ישועת ד' על עמו ועל חבל נחלתו, גאון יעקב אשר נאהב סלה.

ברגשי כבוד וחבת קודש, מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

עבד לעם קדוש על אדמת הקודש פעה"ק יפו והמושבות ת"ו

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרע

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' אדר תרע"ד - יפו **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה (בדרכו לאירופה)

הרב קוק שמח בגלויות מאלכסנדריה ובמברק מטריאסט, ומבקש פרטים: איך התקבל, איפה הרציי"ה אוכל, לומד ומתפלל. 'חזק ואמץ'. ב-י"ז באדר ימלאו להוריו שבעים שנה. הכתיבה קשה לו דווקא מרוב רגשות. דרישת שלום לרב הלברשטאט.

עיקרי הדברים

- שמחה בשורות.
- שאלות על מצבו.
- שבעים להוריו.

נוסח האגרת

ב"ה, עה"ק[1] יפו ת"ו[2] י' אדר תרע"ד[3]

בני מחמדי' היכול אתה לשער את משוש לבבנו כשקבלנו את הכרטיסים מאלכסנדריה, וכמו כן היום ד"ש[4] ממר מהריי"ח[5] מפתח-תקוה. רב תודות לך בני יקירי, על אשר הואלת לשמח לבב הורים, הקשורים רק ברעיון שלומך ואשרך, בטח תאחז דרך קודש זה גם לימים יבאו עלינו לטובה בע"ה[6], ותשמחנו בבשורת שלומך הכל באר היטב מכל פרטי מצבך, איך נסעת ואיך באת, איך נתקבלת ואיך נתישבת, איפה תאכל ותלין, ואיפה תתפלל ותלמד, עם מי הנך מקושר בקשרי הכרה, ומה מצאת בכלל בנוגע להענין אשר ציירת לך, שבעבורו הסכמת לקבל עול גלותך מארץ חמדתנו. הכל הכל ודאי תבאר בע"ה באר היטב.

ואתה יקירי, חזק ואמץ. היה לאיש חיל, עז ד' אלקי אמת אהבתו, יראת כבוד הדרו בעונג ושלות צדיקים, רוממות דעה והכרה בהירה, אור תורה ונר מצוה, ישמח תמיד את נפשך העדינה והברה, רק חזק ואמץ.

תל"י[7] על החוה"ש[8] אשר עמנו כולנו, כה לחי. ביום י"ז אדר הבע"ל[9] ימלאו להורי היקרים שליט"א[10] שבעים שנה, שניהם בני גיל המה ב"ה[11]. יתן השי"ת[12] וינובו בשיבה טובה, דשנים ורעננים יהיו, ימים רבים על ימיהם יוסיף מחיה חיים ב"ה, ונזכה כולנו יחד אתם לראות רב נחת מכל יקירי לבבינו ומכל ישראל, בתשועת ד', לרומם קרן לעמו בתהילה לכל חסידיו.

הנך יודע יקירי את תכונתי, במניעות אשר ימנעוני מכתיבה, אע"פ[13] שמלא הלב על כל גדותיו שטף רגשות והגיונותיו, ואולי דוקא בשביל כך הכתיבה קשה, והנני חותם בברכה ונשיקות מאליפות, אביך,

אברהם יצחק ה"ק

תל"י קבלנו את הטלגרמה מטריעסט. ישר כחך. הנ"ל[14] ד"ש באהבה להדרת כבוד הרב הגאב"ד[15] דמתא הלברשטאדט שליט"א. הנ"ל

1. עה"ק - עיר הקודש
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. ד"ש - דרישת שלום
5. מהריי"ח - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ח (למשל: יעקב + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. בע"ה - בעזרת השם
7. תל"י - תודה לא-ל יתברך
8. החוה"ש - החיים והשלום
9. הבע"ל - הבא עלינו
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. ב"ה - ברוך השם
12. השי"ת - השם יתברך
13. אע"פ - אף על פי
14. הנ"ל - הנזכר לעיל
15. הגאב"ד - הגאון אב בית דין

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרעח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' ניסן תרע"ד - יפו **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק מחכה למכתבו הארוך. קשה לו להחליט על נסיעה לכנסיית הרבנים של 'אגודת ישראל' בברלין, כי היציאה מהארץ כבדה עליו, וחסרה לו 'הסכמה נפשית'. ברכה לפסח וליום הולדתו בליל החג.

עיקרי הדברים

- ספק בנסיעה לברלין.
- ברכה ליום ההולדת.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ה' ניסן תרע"ד[4]

בני יקירי שליט"א[5],

כמה הלב חפץ לכתב בארוכה, והמניעות כדרכן, ביחוד הפנימיות, מונעות מלהוציא אל הפועל את החשק האדיר. מכתבך הארוך טרם קבלנו, הננו מחכים אליו כבר בעיפות הצפיה. כתוב נא גם להבא בפרטיות מכל מעשיך ומבריאותך, וחזק ואמץ, ויהי ד' עמך בכל פינותיך לטובה ולברכה.

קשה לי מאד להחליט דבר בענין דרישת אגדת-ישראל לנסוע לברלין לאסיפת הרבנים. ידעת בני כמה כבדה עלי הסכמה של יציאה לחו"ל[6], גם ארעית, ונתינת ערך גדול לפעולתי בחבורת רבנים כרבני האגודה, עד שתהיה מכרעת אצלי את קושי ההסכמה של היציאה, חסרה לי הסכמה נפשית על זה, והדבר נדחק, והנני עומד בלחץ מבלי דעת איך יתן ד' בלבי להשיב דבר, ינחני ד' ברחמיו הרבים בעצה טובה וישרה.

בתקותי למצא במכתבך שיבא בעה"י[7] פרטים כאלה, שעל פיהם יהיה לי חומר להאריך בענינים המיוחדים של מצבך, הנני חושך כעת את דברי על המכתב הבע"ל[8] בעה"י. ואתה יקירי שמח והיה טוב לבב ומלא אומץ ונועם ד' וחדותו, בכל יום ויום, ובפרט בימי החג הקדוש הבעל"ט[9], לחירותנו ופדות נפשנו, בהוד הקודש הרצוף על שמחת היקום כולו, בהדרת האביב, לחיי רוח ובשר, ליושר לב ועליצות צדק, וישמחו בך כל ישרי לב, יראי ד' וחושבי שמו, אשר עמך בסביבתך, וקוי אור ממעין מרום הקודש מהררי ציון יזילו שפעת ברכתם עליך, ועל כל אוהביך, וכל עם ד' מקרוב ומרחוק, להאיר עין בבהירות חן ושכל טוב, באור תורה ונר מצוה, כנפשך החביבה, ת"ל[10] על החוה"ש[11] אשר עמנו כולנו. יזכנו השי"ת[12] לשמוע ממך אך טוב ורב שלו'[13]. אביך צמא לאשרך,

אברהם יצחק ה"ק

ברכתי תעלה ליום הולדתך בעה"י בשעה מוצלחת, ליל התקדש החג הקדוש הבעל"ט בעה"י לאוי"ט[14] וכ"ט[15], אביך מנשקך מעומק נשמה. הנ"ל[16]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. לחו"ל - לחוץ לארץ
7. בעה"י - בעזרת השם יתברך
8. הבע"ל - הבא עלינו
9. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
10. ת"ל - תודה לא-ל
11. החוה"ש - החיים והשלום
12. השי"ת - השם יתברך
13. שלו' - שלום
14. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
15. וכ"ט - וכל טוב
16. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרפ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' ניסן תרע"ד - יפו **נמען:** 'אגודת ישראל'

הרב קוק מקבל את צירופו ל'מועצת גדולי התורה', אף שהרב קוק קטן לדבריו. אם לא יעכבו אותו מניעות, יבוא, אף שקשה לו לעזוב את הארץ, ומבקש לדעת עד כמה נוכחותו נחוצה. הרב קוק שמח על צירוף רבני שאוולי וקובנה.

עיקרי הדברים

- הסכמה להצטרף למועצה.
- קושי לעזוב את הארץ.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו ז' ניסן תרע"ד[3]

ברכה מקודש, וסעד מציון, ישלח ד' לכבוד כנסת הקודש "אגודת ישראל".

בשמחה קבלתי את מכתב קדשם. ע"ד[4] אשר הרהיבוני בענותם לספחני למועצת חכמי הזמן, ד' עליהם יחיו, אשר אמנם קטנתי מאד מעמוד במקום גדולים, בכ"ז[5] כמובן אי אפשר לי לסרב לגדולים, ראשי אלפי ישראל, אריון דאורייתא, בבואם לגדור גדר ולשובב נתיבות בכרם ד' בית ישראל.

אם לא יעצרוני מניעות צדדיות, אקוה בע"ה[6] לבא אע"פ[7] שקשתה לי מאד ההסכמה, לעזוב את ארץ חמדה הקדושה, אפילו על שעה אחת, ואחכה לתשובתם למען דעת עד כמה הדבר נחוץ מצדי, ואביע את שמחתי על צירופם של הגאונים דשאוויל ודקאוונא שיחיו, למועצתנו.

ואני תפילה, יכונן ד' מעשי ידינו לטובה, לרומם קרן ישראל באור ד', אור תורה ונר מצוה, להכשיר לבבות ולכונן דרכים לתשובת עם ד', אל ד' ואל טובו, ואסירי התקוה ישובו לבצרון, ונגד זקניו כבוד.

בכבוד גמור, ובאהבה נאמנה אחתום בברכה מהררי קודש,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

ע"ד הצעת התקנות לא הספיק לי עדיין הזמן להעיר. הנ"ל[8]

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. ע"ד - על דבר
5. בכ"ז - בכל זאת
6. בע"ה - בעזרת השם
7. אע"פ - אף על פי
8. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרץ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' סיון תרע"ד - יפו **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

על יום טוב שני של גלויות: 'יום חולי בארץ שבגלות מעוטר בקודש. בליל שבועות הרצה הרב קוק על שורשי הרמב"ם ל'ספר המצוות' ועל המחלוקת עם הגאונים: לרמב"ם הנבואה אינה דבר תורה, ויסוד התורה שבעל פה הוא בית הדין הגדול; לגאונים רוח הקודש קובעת הלכה, ו'המקום אשר יבחר ה'' מכריע. הרב קוק עדיין מסופק בנסיעה.

עיקרי הדברים

- יום טוב שני של גלויות.
- שורשי ספר המצוות.
- נבואה והלכה.

נוסח האגרת

בעזהי"ת[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' סיון תרע"ד[4] ביום אשר מאופל-הגלות אור יום-טוב שמה יגיה, וגיה-יקרות של ארץ-חמדה ישעשע נפש כל יונק משדי שפעת תנחומותיה, לרומם כל חול אל מעוז הקודש ומשגבו, כהדר טהרת הרקיע המתגלה מתוך עננים כחולים-אדומים-שרוקים, בעלי צבעים שונים, ביפעת-עצמו, נראה לי טוהר החול של יום-חמודות זה אליך בתוך המון חוגג של בני גלותא די יהוד אשר בסביבותיך: הפשטות הענוגה של ארץ-חיים, בחוליותה, שרעננותה של טבעיות-הקודש מתרשמת בה, ביום-חול אשר ההכרח של הגלות גורם לו שיעוטר בהדרת-קודש, כדי שעל-ידה יפוג קצת הרושם הגס של החול המגושם שבאדמה הטמאה, ויתקרב תכן המועד לקדש-הזמן שמקורו בבית-חיינו ארץ-חיים ארץ-חמדת-עולמים, "לשכנו תדרשו ובאת שמה".

ב"ה[5] עבר עלינו יום הקדוש חג-הבכורים לשלו'[6] ושמחה. בלילה נקבצו חלק הגון מקבוצנו, והרציתי לפניהם ברהיטא את שרשי הרמב"ם[7] ל"ספר המצות", עם הערות כלליות והשקפות ליסוד חלוקי-הדעות שבין הרמב"ם והגאונים. קצתן אולי שמעת, ולא התרשמותן הפרטית שנתברכה יותר, ב"ה, ע"ד[8] הערך של הנבואה ורוח-הקדש אל דרישת ההלכה המעשית לדורות. למרות מה שלדעת הרמב"ם אין לנבואה תוכן של דבר תורה, יש לגאונים רק מסלה אחת: תורה, נביאים, כתובים, סופרים והלאה. ובמקום שהסכמת האומה עושה, מקדושתה של תורה, לשיטתו, את היסוד של תורה-שבע"פ[9], שיסודו הוא בשביל כך הבית-דין הגדול שבלשכת-הגזית, ושפע רוח-הקודש מצד-עצמו אין יכול לסייע לחתוך-הלכה, - עושה להם רוח-הקדש המסוגלה לישראל את ההלכה לקבועה לדורות, ו"המקום אשר יבחר ד'" מכריע בקדושתו הסגולית, מפני שרוח-הקודש שורה בו בסתר או בגלוי, והנבואה מכרעת היא ומפרשת ואח"כ[10] באו הסופרים לרשת מקומה. יסוד המנין הוא צורך עצמי לגאונים: מצוה אי-אפשר שיוסיף נביא, אבל ענף הוא כפירוש, ולזה צריכים מנין והגדרה, מה שלא יובן זולת-זה כי-אם בשמא בעלמא.

ע"ד "אגודת ישראל" מסופקני עדיין בענין הנסיעה. ד' ינחנו בדרך ישרה וברוכה למען שמו.

אביך מלא שאיפה ותקוה לאשרך בכל חסדי עליון ב"ה גומר עלינו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
5. ב"ה - ברוך השם
6. לשלו' - לשלום
7. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
8. ע"ד - על דבר
9. שבע"פ - שבעל פה
10. ואח"כ - ואחר כך

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תרצט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' מנחם אב תרע"ד - ברלין **נמען:** בני המשפחה

הרופאים והפרופסורים החליטו שהרב קוק ייסע לקיסינגן ואחר כך לשווייץ; לגבי הרבנית יוחלט השבוע. ההוצאות גדולות מהצפוי. הרב קוק מבקש לכתוב להלברשטאט ולמסור חדשות מהארץ.

עיקרי הדברים

- הוראות הרופאים.
- הוצאות גדולות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ברלין, ז' מנ"א[2] תרע"ד[3]

כל יקירינו כולם שלו'[4] רב לאוי"ט[5].

עכבו אותנו הדרי"ם[6] והפרו' עד כה והמסקנא אודותי היא שאסע לקיסינגן לע"ע[7] ואח"כ[8] לשווייץ, וע"ד[9] הרבנית תחי'[10] יתברר הדבר שבוע דנא.

תל"י[11] על החוה"ש[12] הרגיל, יזכנו השי"ת[13] לחדות בשמחה באה"ק[14] בקרוב. כתבו נא מכל אשר עמכם לטובה לע"ע להלברשטט ע"ש[15] צב"י[16] שי'[17].

ההוצאה גדולה מאד, יותר ויותר ממה ששערנו. מה שלו' פסח ושרה וסיעתם ש". כתבו נא מהכל. אקוה בעה"י[18] אחר ש"ק[19] לכתב בפרטיות יותר דרשו שלו' כל ידידינו וכל דורשי שלומנו. הודיעונו מכל הנעשה באה"ק ובעיה"ק[20] בפרט, והנני בזה אחיהם ואביהם דור"ש[21] וטובם כה"י[22], מצפה להתראות בקודש בשמחת לב בתשועת ד',

הק, אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. שלו' - שלום
5. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
6. הדרי"ם - הדוקטורים
7. לע"ע - לעת עתה
8. ואח"כ - ואחר כך
9. וע"ד - ועל דבר
10. תחי' - תחיה
11. תל"י - תודה לא-ל יתברך
12. החוה"ש - החיים והשלום
13. השי"ת - השם יתברך
14. באה"ק - בארץ הקודש

15. ע"ש - עיין שם
16. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שי' - שיחיה
18. בעה"י - בעזרת השם יתברך
19. ש"ק - שבת קודש
20. ובעיה"ק - ובעיר הקודש
21. דור"ש - דורש שלום
22. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תש

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד מנחם אב תרע"ד - קיסינגן **נמען:** הוריו וכל המשפחה

הרבנית ברופאים בברלין, והרב קוק עם צבי יהודה בקיסינגן. מהומת המלחמה שפרצה באירופה שינתה הכול. האסיפה של 'אגודת ישראל' כנראה תידחה, וקשה לראות את צער הרבים, במיוחד של נתיני רוסיה. הרב קוק אינו יודע מתי הדרך תהיה בטוחה לחזור.

עיקרי הדברים

- פרוץ המלחמה.
- ביטול האסיפה.
- חוסר ודאות בחזרה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], קיסינגן, י"ד מנ"א[2] תרע"ד[3].

הורי היקרים עט"ר[4] וכל יקירינו שליט"א[5].

ת"ל[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו. הרבנית תחי'[8] עדנה בברלין לרגלי הרפואה, ואנכי עם צב"י[9] שי'[10] פה. המצב נשתנה מפני מהומת המלחמה, שהקיפה את אירופא כעת. ע"ד[11] האסיפה מסופקני אם תצא לאור. יותר קרוב שתהי'[12] נדחית לזמן בלתי מוגבל, וגם עניני הרפואה פה יגעים הם מפני שיבושי המצב, אף שב"ה[13] שקט ושלוה פה, אבל קשה לראות את צער הרבים, ביחוד מאחינו בני רו"פ[14], שאינם יודעים עצה איך לפנות, ולד' הישועה. אקוה שהכל יהי'[15] לטובה, לטובת הכלל ולטובת הפרט. למע"ה[16] כתבו נא מכל אשר עמכם, מבריאותכם של כאו"א[17] בפרט ואם באו פסח ושרה וביתם שי', ומה שלו'[18] הילדות שת', אם הן בירושת"ו[19] או ביפו ת"ו[20].

הנני מקוה אולי שתבא הרבנית תחי' על ש"ק[21] דנא הנה, אם לא יהיו המסעות מעוכבות מפני החילים.

הנני עוסק קצת ברפואות. לולא העיכובים הייתי נוטה לשוב הביתה במוקדם בע"ה[22], אבל א"א[23] לדעת כעת מתי תהי'[24] הדרך בטוחה, ביחוד בים, ולד' הישועה. ובודאי יזמין השי"ת[25] הכל ע"צ[26] היותר נעלה וטוב, לטובת כל המחשבות הטובות לעם ד' ולארה"ק[27] אשר אודותן שמתי פעמי לדרך כבדה זו, וברחמיו יושיענו בכל פינותינו לטובה,

הנני מחכה למכתבכם. בנכם עבדכם שואף לדעת שלומכם וטובכם, חותם ביראת הכבוד, ואחיכם מברככם ודוש"ט[28] ומצפה להודע משלומכם, מצפה לחסדי השי"ת לחדות פניכם בקודש בשובי לשלו'[29] אל אדמת קדשנו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

נתעכבו דברינו עד יום ועש"ק[30] עקב, ב"ה על החוה"ש אשר עמנו כולנו. הננו צמאים לדעת משלו'[31] כולכם. ישמחנו השי"ת בישועתו לחדות בשמחה על אדמת הקודש בקרוב.

הנני מלא תקוה בישועת ד' שכל הכווניות יהיו לטובה ולברכה לכלל ולפרט ברו"נ[32], והי'[33] זה שלו' ושמחה וכ"ט[34] כנה"י[35] ונפש בנם עבדם ואחיהם דוש"ט[36] כה"י[37],

הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. ת"ל - תודה לא-ל
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. תחי' - תחיה
9. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
10. שי' - שיחיה
11. ע"ד - על דבר
12. שתהי' - שתהיה
13. שב"ה - שברוך השם
14. רו"פ - רוסיה ופולין
15. יהי' - יהיה
16. למע"ה - למעלה
17. כאו"א - כל אחד ואחד
18. שלו' - שלום
19. בירושת"ו - בירושלים תבנה ותכונן
20. ת"ו - תבנה ותכונן
21. ש"ק - שבת קודש
22. בע"ה - בעזרת השם
23. א"א - אי אפשר
24. תהי' - תהיה
25. השי"ת - השם יתברך
26. ע"צ - על צד
27. ולארה"ק - ולארץ הקודש
28. ודוש"ט - ודורש שלומו וטובו
29. לשלו' - לשלום
30. ועש"ק - וערב שבת קודש
31. משלו' - משלום
32. ברו"נ - ברוח ונפש
33. והי' - והיה
34. וכ"ט - וכל טוב
35. כנה"י - כנפשו היקרה
36. דוש"ט - דורש שלומו וטובו
37. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט אלול תרע"ד **נמען:** ד"ר שמואל הלוי (בן בעל 'דורות הראשונים')

הרב קוק שמח שאמו של ד"ר הלוי תיסע איתם לארץ. הרב קוק שואל אם אפשר לנסוע דרך גנואה, מתי האוניות יוצאות ואם יש מניעה לנתיני רוסיה ואנגליה. הרב קוק גם שואל על גודל המצבה לבעל 'דורות הראשונים', כדי לנסח את הכתובת.

עיקרי הדברים

- הכנות לחזרה.
- מצבת בעל 'דורות הראשונים'.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ט אלול תרע"ד[2]

ברכת השנים וכוח"ט[3] לכבוד ידידי הרה"ח[4] המרומם ונעלה מר שמואל ד"ר[5] הלוי שליט"א[6]. כן יברך גבר ירא ד' בכט"ס[7], הוא וכא"ל[8].

בשמחה הגיענו מכתבו היקר, ומאד אחזיק טובה לכבודו על חסדו כאשר יודיענו כל הפרטים הנדרשים למסענו בעה"י[9] ולכבוד ונחת רוח גדול יהי'[10] לנו כאשר תסע עמנו בצוותא אמו הרבנית היקרה תחי'[11], לבא למחוז חפצה לארץ חמדה ת"ו[12].

אנו מוכנים בעה"י לנסע במוקדם האפשרי, כשרק נודע מהבטחת הדרך אי"ה[13].

פה אומרים שדרך געגוא אפשר לנסוע. יטיב נא כת"ר[14] להודע כמה יש בזה מן האמת, גם יטיב נא להודיענו את הזמן המדוייק של מסע האניות. גם אם אין לחוש למעצורים לנתיני רוסיא ואנגליא מטעם הרשות.

ע"ד[15] נוסח המצבה לגאון עוזנו מרן אביו זצ"ל[16] הי'[17] נכבד לי לדעת את הגודל הכמותי אשר יחשבו לתן לאבן הציון, למען דעת כמה שורות בערך אפשר להכין לזה.

והשי"ת[18] ירחיב לנו, ויזכנו לשוב אל אדמת הקודש ולעבודת הקודש ברב עז ושלו'[19] בקרוב.

והנני בזה חותם בברכת ידידות נאמנה, יכתב ויחתם בספרן של צדיקים גמורים כנה"ר[20] ונפש ידי"ע[21] דוש"ת[22] באה"ר[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ד - השנה תרע"ד (1913/1914)
3. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. ד"ר - דוקטור

6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. יהי' - יהיה
11. תחי' - תחיה
12. ת"ו - תבנה ותכונן
13. אי"ה - אם ירצה השם
14. כת"ר - כבוד תורתו
15. ע"ד - על דבר
16. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
17. הי' - היה
18. והשי"ת - והשם יתברך
19. ושלו' - ושלום
20. כנה"ר - כנפשו הרמה
21. ידי"ע - ידידו עוז
22. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
23. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב מרחשוון תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בעקבות כניסת טורקיה למלחמה הם נאלצים להישאר. בסנט גאלן יש להם דירה הגונה. מהארץ הגיעה רק גלויה אחת. הרב קוק עוסק בעזרה לארץ, ואולי ייסע לבזל לאסיפה למען הארץ. הרב קוק מקווה להועיל להעלאה רוחנית במקום, ורואה במלחמה 'הרת עולמים' שטובות כמוסות בה.

עיקרי הדברים

- כניסת טורקיה למלחמה.
- עזרה לארץ.
- השפעה רוחנית בגולה.

נוסח האגרת

ב"ה, סט-גאללן, יום ד' כ"ב מ"ח[1] העת"ר[2]

בני יקירי שליט"א[3]

הננו מתעכבים פה זה כשבועיים ויותר, ע"פ[4] דרישת ידידינו מר קמחי ומר ווייסבארד כאשר הודעתיך כבר במכתבי העבר. כעת אחרי שנפתחה מלחמת תוגרמה, הננו מוכרחים להתעכב עד אשר יורנו השי"ת[5] את דרכו הישרה באיזה אופן להשיבנו לאה"ק[6] ת"ו[7]. ולעושה נפלאות גדולות לבדו ניחל ולחסדו נקוה, שיראנו ישועתו בתוך כלל עם קדשו וכל מעשיו העומדים כמהים לאור חסדו, ב"ה[8].

תל"י[9] על החוה"ש[10] אשר עמנו. בהיותנו בציריך, אשר נתעכבנו שם בחשבנו בכל יום לנסע, לא היתה לנו דירה הוגנת, ופה כאשר הננו מעוכבים כעת, עד אשר יודע לנו באיזה אופן תהי'[11] אפשרות הנסיעה, אשר עכ"פ[12] תמשך כפי הנראה ההתעכבות ההכרחית איזה זמן, גם זו לטובה, כי יש לנו לע"ע[13] דירה הוגנת. ועינינו תלויות לרחמי שמים לקבל ידיעה ברורה מאה"ק[14] מכל יקירינו, לדעת שלומם ומעמדם, כי עוד לא קבלנו חוץ ממכתב גלוי מבתי' תחי'[15] שנכתב אחר יוה"כ[16] כפי הנראה, שום מכתב מזמן יותר מאוחר. המצב הדחוק באה"ק[17] גורם לי שהנני עסוק במקצת לעזרתם, אבל הדברים יגעים וההשתדלות קשה. יוכל להיות שאסע בלי"נ[18] על ש"ק[19] הבע"ל[20] או ליום א' שלאחריו לבזל למטרה זה כי הם מוכנים להתאסף שם לעשות איזה דבר למצב אה"ק[21], כפי שהודיע לי הד"ר[22] כהן משם ומבקשני לבא בשביל כך. גם זאת מאת ד' יצאה לטובה ולחסד עליון ברב רחמיו.

כתוב נא, יקירי, מכל אשר עמך בפרטיות, ואם חסר לך איזה סכום להוצאות הנחוצות או להלבשה דרושה, למע"ה[23] הודיענו באר היטב, ומכל אשר עמדך בכלל ובפרט בגשמיות וברוחניות, מהכל הודיע נא, ותהי לנו למשיב נפש בימי נודנו בגלותנו, עדי ירחם צור ישראל רחום וחנון וישיבנו ברב חסדו אל ארץ חמדתנו, ויראנו בישע עמו בישע נחלתו.

דר"ש[24] כבוד הרב שליט"א. המקבל הוא מכתבים מפ"ת[25], ומה כותבים לו ע"ד[26] המצב שמה.

התעכבותי פה הנני חושב שתהיה בעה"י[27] קצת טובה רוחנית למעמד היהדות במקום כזה, שמפני הפיזור והגלות הגשמי והרוחני, צריך הוא להתעודדות פנימית. ועם כל מה שאיני מוכשר בעוה"ר[28] להיות פועל הטבה מעשית ניכרת בחוגים שהנני שרוי בהם, אבל איזה העלאה רעיונית אקוה שהולכת ומתהוה, וגם זאת יקרה לי מאד, ומוצא אני בה הרגעה לרוחי תמורת נודי ונדודי, ריחוקי וגלותי, אשר מאת ד' יצאה להפליא פלאות, אשר לא נוכל לדעת כמה טובות כמוסות בתהלוכה נפלאה של הרת-עולמים זאת, בעת רצון מכוסה זו, שמלכיות מתגרות זו בזו בצורה כ"כ[29] מבהילה אשר לא היתה כמעט, והננו אסירי תקוה לשוב לבצרון במגיד משנה ורב טוב לבית ישראל.

והנני בזה חותם בברכה וכ"ט[30]. חזק בני ואמץ ותשועת ד' תשגבנו וחסדו יופיע עלינו לשגבנו ברב עז וחדוה באורו וישעו, כנפשך היקרה ונפש אביך צמא לדעת מכל א"ל[31], מצפה אשרך וטובך כה"י[32],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. מ"ח - מרחשון
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ע"פ - על פי
5. השי"ת - השם יתברך
6. לאה"ק - לארץ הקודש
7. ת"ו - תבנה ותכונן
8. ב"ה - ברוך השם
9. תל"י - תודה לא-ל יתברך
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. תהי' - תהיה
12. עכ"פ - על כל פנים
13. לע"ע - לעת עתה
14. מאה"ק - מארץ הקודש
15. תחי' - תחיה
16. יוה"כ - יום הכפורים
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. בל"נ - בלי נדר
19. ש"ק - שבת קודש
20. הבע"ל - הבא עלינו
21. אה"ק - ארץ הקודש
22. הד"ר - הדוקטור
23. למע"ה - למעלה
24. דר"ש - דורש שלום
25. מפ"ת - מפתח תקוה
26. ע"ד - על דבר
27. בעה"י - בעזרת השם יתברך
28. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
29. כ"כ - כל כך
30. וכ"ט - וכל טוב
31. א"ל - אמר ליה / אמר לו

32. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ח מרחשוון תרע"ה - בזל **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק בבזל לאסיפה על ענייני הארץ. יש עיכוב בגלל נתינותם הרוסית, והרב קוק יבדוק עם הציר הטורקי אפשרות לקבל רשות על סמך מגוריהם בארץ.

עיקרי הדברים

- אסיפה בבזל.
- בעיית הנתינות הרוסית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ח מ"ח[2] העת"ר[3], בזל

בני יקירי שליט"א[4],

תראה שהנני כותב לך מבזל, אשר נעתרתי לבא לאסיפה ע"ד[5] עניני א"י[6]. אף כי לא גדולה היא התכונה מכל המעשה פה, מ"מ[7] אולי הי'[8] כדאי דבר בואי.

ע"ד שהייתנו בגולה הדברים עדיין חתומים עד יופיע ד' בחסדו להאיר לפנינו דרכו, ברב רחמיו וחסדיו. ת"ל[9] על החוה"ש[10] אשר עמנו. אמא תחי'[11] לא נסעה, אע"פ[12] שבקשו שנבא יחד.

הננו צמאים מאד לדעת מעניניך ומכל אשר עמדך לטובה. תמהים אנחנו על עיכוב דבריך. הלא כתבנו לך מס"ט-גאללין את האדרסה I. TS DRAHNOEL.TS

אם תרצה לכתב עברית, תוכל לשלח ע"ש[13] מר שטרנבוך, ס"ט-לודויג, בעדי.

עיכובי נסיעתנו כעת הם ג"כ[14] מפאת נתינותנו הרוסית. אחשוב בעה"י[15] לחקור אצל הציר הטורקי, אם יש דרך לקבל רשות על יסוד דיורנו בא"י[16] משנים שעברו. ולד' הישועה.

הנני כופל בקשתי שתכתוב באר היטב מכל אשר עמדך, ואם יש ידיעות ברורות בידי הרב נ"י[17] מא"י[18] ע"י[19] אחיו מפ"ת[20].

בתקותי לקבל מאתך מכתב מבשר שלו'[21] הנני חותם בברכה ועתרת שלו', כנה"י[22] ונפש אביך מצפה לתשועה,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ע"ד - על דבר
6. א"י - ארץ ישראל

7. מ"מ - מכל מקום
8. הי' - היה
9. ת"ל - תודה לא-ל
10. החוה"ש - החיים והשלום
11. תחי' - תחיה
12. אע"פ - אף על פי
13. ע"ש - עיין שם
14. ג"כ - גם כן
15. בעה"י - בעזרת השם יתברך
16. בא"י - בארץ ישראל
17. נ"י - נרו יאיר
18. מא"י - מארץ ישראל
19. ע"י - על ידי
20. מפ"ת - מפתח תקוה
21. שלו' - שלום
22. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט מרחשוון תרע"ה **נמען:** ד"ר משה זיידל

הרב קוק פגש בבזל את ד"ר כהן ואת בנו מרדכי, ידידו של זיידל. הרב קוק מעוכב בשווייץ מאז האסיפה שבוטלה, ועכשיו בגלל המלחמה בין טורקיה לרוסיה.

עיקרי הדברים

- מפגש בבזל.
- עיכוב בשווייץ.

נוסח האגרת

ב"ה[1] כ"ט מ"ח[2] העת"ר[3]

מחמדי הנעלה הרה"ח[4] מר משה ד"ר[5] זידל נ"י[6], שלו'[7] רב.

אשמח בההזדמנות אשר בימי גלותי בעוה"ר[8], נזדמנתי ביתה ידידי הרב ד"ר כהן מבזל נ"י, ולנחת הי'[9] לי להתודע עם אוהביך בניו שי'[10], ביחוד עם החכם היקר מר מרדכי כהן נ"י ד"ר לחכמת המשפטים, שהגיד לי שעומד עמך יקירי בקשר של מכתבי ידידות. ולי מה יקרו ריעיך. ומה תגדל שמחת לבבי להודע משלומך ואשרך וכל אשר לך.

הנני בעניי מעוכב כעת בחו"ל[11] בשויץ מאז באתי לאשכנז בשביל מטרת אסיפת אגדת ישראל, שנתרעעה ע"י[12] המלחמה הכללית. והנני מעוכב כעת ע"י המלחמה התורכית-רוסית, עד ירחם ד' ויראנו בישועתו, בישע עמו בישע את נחלתו. והי'[13] זה שלו' וברכה כנה"י[14] ונפש ידידו דוש"ת[15] ואשרו מצפה לתשועת ד', ואור ישועתו במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה – ברוך השם
2. מ"ח – מרחשון
3. העת"ר – השנה תרע"ה (1914/1915) – בצירוף אותיות
4. הרה"ח – הרב החסיד
5. ד"ר – דוקטור
6. נ"י – נרו יאיר
7. שלו' – שלום
8. בעוה"ר – בעוונותינו הרבים
9. הי' – היה
10. שי' – שיחיה
11. בחו"ל – בחוץ לארץ
12. ע"י – על ידי
13. והי' – והיה
14. כנה"י – כנפשו היקרה

15. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב יעקב משה חרל"פ

מהי יצא להרחיקו מהארץ. כשישוב, יבחין בין אור הארץ לבין 'חושך ארץ העמים'. במלחמה גנוזים 'החסדים הגנוזים' בתוך הגלים הזועפים. 'עת הזמיר' - זמיר עריצים. העולם מתמרק, וסדרי חיים חדשים ייבנו 'על משואות הישן', ו'אור ישראל' יפרוץ. הרב קוק דואג לת"ח בירושלים, וקורא להם לחזק זה את זה באהבה ובשלום.

עיקרי הדברים

- מאפילה לאור.
- המלחמה מטהרת את העולם.
- סדרי חיים חדשים.
- דאגה לת"ח בירושלים.

נוסח האגרת

בעזהי"ת[1], ס"ט-גאללין, י"ט שבט העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה ד', מקודש ומציון, יופיע ויגלה לכבוד ידי"נ[4] מחמד לבבי ורוחי הרב המאוה"ג[5] אוצר תורה, הודה והדרה, פאר כל חמדה, ביראת ד' ברה, מוהרי"מ[6] חרל"פ[7] שליט"א[8], וכא"ל[9], וכל המסתופפים בצל צח תורתו ויראתו וחכמת קודש אשר בלבבו הטהור, שלום רב, וברכת ד' עדי עד.

אורו אור יקרות הופיע לעיני, ולבבי נמלא נחת לראות כי"ק[10]. והנה מאת ד' מימין-עליון היתה זאת, להרחיקני מאדמת הקודש חמדת רוחי, עד אשר יגלה ויראה לנו ישעו באור חסדו ורב טובו, והנני בזה אסיר תקוה צמא ישע, בנפש כמהה בארץ ציה ועיף. אמנם מה גדלו עלילות מפלאות תמים דעים, אשר נצפה בצפייתנו כי ישיבנו ברב רחמיו אל ארץ חמדה ונזכה אז להבחין בין אור צל צח מלא נועם זיו עליון אשר בנחלת ד', לחושך של ארץ העמים, אשר רק לעתים רחוקות יאיר שביב אור, לגרש מעט את העלטה המכסה ארץ. וזהו חזיון תדירי גם בשנים כסדרן, ומה נדבר עוד בעת הנוראה הזאת, אשר ברב אומץ הננו נושאים עין לחזון-עולמים, לחדור מתוך מאפלים ברוח כהה לאור החסדים הגנוזים, המסתתרים בתוך ראשי הגלים הזועפים אשר בים הסוער של המון גויים רבים, "כהמות ימים יהמיון". ומה מתוק חזיון אור נעים זה, הוד אורות מאופל, בהיותו נשקף במכון הקודש מהררי ציון, אמנם גם בארץ נדחה לא יעזוב ד' חסדו ואמתו, ומשמות גדולות אשר תרעש הארץ - חזון עתיד לאור עולם לא נעלם כליל. עת הזמיר עושה היא את, דרכה בזמיר עריצים, ועוף השמים וחיתו ארץ אשר עוטים אל השלל של בשר חסידים ונבלת עבדי ד' הנופלים במערכת המלחמות, באכלם בשר לשובע ובשתותם דם לשכרון, ישכרו ויתערו, וזרע רמה תשבר.

העולם מתמרק ודאי מזוהמתו, וטהרתו תגלה בעלילות רבות גלויות בסדרי החיים והחברה החדשים אשר יכוננו על משואות הישן הנופל. ויותר הרבה מזה זרמי טהרה גנוזים וחבויים מתעוררים לבא,

נשמות טהורות מרוקות, מוכנות לכל טוב, יכריעו את המשקל של זכות בעולם, ואור ישראל ימצא לו ידים רחבים מאד לפרוץ ימין ושמאל, וזרעו גוים יירש ועמים רבים יזה. כל אלה הם דברים ברורים אשר אמנם מונע גדול הוא אויר ארץ טמאה, שהנני בעניי שרוי בו, לינקא מתוכיות הקודש אשר באור חסד הגנוז בסוד ד' ליראיו, אבל כעור באפלה אמשש, ומרחוק יראה ברק זוהר, ותשועת ד' תשגבנו לצפות לעזרתו מקודש. ואני תפלה יהיו דברי אלה לרצון, ויתעלו בבואם אל הקודש.

ויחזיק נא כתר"ה[11] ידי"ע[12] במעוז קדשו להיות חזק ואמיץ ברוח ד', בגבורה פנימית ונועם עליון, מחשוף הלבן מאתרא עמיקא בעת הזאת, בבטחון גדול ואמונת אומן בהירה ואדירה, כי ימין ד' רוממה ועושה חיל, וזרע יעבדנו יספר לד' לדור.

אמנם רוחי הומה בקרבי על מצב אחינו האהובים ידידי ד' שוכני הר צבי קודש, אשרי חלקם, וביחוד יחידי סגולה ת"ח[13] המסולאים, אשר כמה גדול צער חייהם בכל הימים ומה גם בזמן קשה ועת נסיון כזאת, ורוחי בקרבי ישתוחח כי מעטה מאד הפעולה אשר יכולתי לסבב ממרחק לטובתם. הנה זאת תקותי כי יחידי הסגולה איש את רעהו יחזקו, ויכירו את הערך הגדול אשר למרבה השלום לאהבת רעים חביבים עם יודעי ד' היושבים בקדושת ארץ צבי קודש, - דוקא בעת כזאת, וחדות עולמים פנימית, בנועם ד' וששון אור תורת אמת, בזמנים מיוחדים ומסוגלים נוסף על שקידת דלתי גופי תורה ברב כשרון, ודרכי שלום ואהבת אמת בהקפה כללית לכל יצורי ד' הנתונים בעמק צרה, שראויין כולם לרחמים וחמלה, וביחוד לעם ד' גוי קדוש, אשר אור קדשו וצדקת רוחו מתגלה היא ביתר שאת בעת צר ומצוק זאת, רוח נדבתו ועומק אמונתו באור ד' אמת אשר במעמקי נשמתו, אור האהבה, והדר השלום, בעוצם שכרון של העמים שכורי השמרים של כוס התרעלה שהם שותים לרויה, ידריכו אותנו עז, ורוח ד' תפעם בקרבנו לחזקנו ולאמצנו בתקוה טובה לרומם קרן ישועה, יואל ד' ונזכה ברב חסדו להתראות באהבים על אדמת הקודש ולהתעלות במתק צוף אמרי נעם בתורה ויראת ד' טהורה, בקול רנה וישועה, בהודות והלל לד', כי מחץ וידיו תרפאנה, במהרה במהרה בקרוב לאוי"ט[14] בעהי"ת[15].

ואני בצפיתי אצפה לאור ד' כי ירחמני בגלותי וישיבני בקרוב אל הר הקודש, ויתרון האור מתוך החושך, רק במקום האור אפשר לקוות שיגלה ויראה. ואם כי ישנה נקודה דקה זעירא, נהירו דקיק, שאינו נקלט ונתפס בעצמיות פנימיות הנפש, שבזה מתגדרת קליפת חו"ל[16], ודומה שאין לו אלוה משום דקרי לי' אלהא דאלהיא ממזרח שמש עד מבואו גם במקום שאינם מכירים לא את ישראל ולא את אביהם שבשמים, וההתרחבות הזאת המקיפה שאינה נתפסת בכלים הפנימיים של החיים, שהיא חלק העמים, גדולתו של עשו שנצלה ממנו לאה בתפלתה, היא היא המשגיאה לגויים ומטרידתן מן העולם בהחלקת דברים, ממנו נקח לעבוד את ד' למעלה למעלה מעל לגבול ישראל, אשר רק אחרי התבססות אור ד' על עמו ישוב אור זה להיות לאור חיים, ולא אבוא בעיר ירושלים שלמעלה כ"א[17] כשאכנס תחלה לירושלים שלמטה, ומרוחב היקף דנא, אשר המעמיקים הנפשיים בסטרא דשמאלא, בעלי הדעת הפועל, יכלו להשתקע על ידו בתהומות ויאורין עד כדי עדי אובד, יובא בית ד' לעודד ענוים בישועה. ואותה הפנימיות העמוקה, מקוה היראה והענוה אשר בגיא חזיון בארץ חמדה, אשר ענוים יירשוה סלה, רק היא תראה את כבודה בביתה וארצה, לקרב את הריחוק הגדול של הנפש האנושיית

המוגבלה אל אור ד' עליון המתגלה בהיקף כללי לכל עמים והמון בריות בכל דורות ועולמים אין ספורות, ונהר דינור אשר על אש רשעים יחול, להכרית מבית ד' כל פועלי און אשר קומטו בלא עת, ישלג בצלמון, למדקדקים אותיות קבלת מלכות שמים, מעין דוגמא שלעתיד לבא שיתהפך הגיהנום למקום עדן ערבתה כגן ד' ומחולם של צדיקים, שאין קץ לשפעת קודש ועומק עדנים זה עדי עד.

ואותו האור המבהיק בארץ האורה לא יתן מקום לאור כהה מרוחק זה, ודוקא מתוך חשכה יאיר נתיבו. אבל כל אלה דברים מטושטשים בארעא דחשכא, אשר רק צללי אורות מהם נשקפים, להחיות רוח שפלים ביחול לד' אב הרחמים, שאחרי עבור סערה ורוח נחת יעבור על פני ארץ, והמושרשים בעמקי מאוייהם וכל חושם בקרבם פנימה לצפיית ישועת ד' בארץ חמדתו, ישובו ובאו ציון, ואז יראו כל ישרי לב ינהרו, ולד' הטוב וסלח אשר לא בזה ענות עני ניחל, כי יראה בעני עמו ועולמו, וימהר לפתח שערי ישועה ורצון וישמח לב מבקשי ד', ומציון תנתן מהרה ישועה לישראל תפארתו, ברב עז והדרת קודש.

אבקש מאד מכבוד ידי"נ כתר"ה לשמחני עוד בדברי קדשו המאירים מאור הקודש, ויבשרני משלומו וטובו, ושלו'[18] הידידים החביבים המתחזקים בעז ד' בהר צבי קודש, והי'[19] זה שלו', כנה"ר[20] ונפש ידי"ע מצפה לתשועה ואורה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעזהי"ת - בעזרת השם יתברך
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מוהרי"מ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. כי"ק - כתב ידו הקדושה
11. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
12. ידי"ע - ידידו עוז
13. ת"ח - תלמידי חכמים
14. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
15. בעהי"ת - בעזרת השם יתברך
16. חו"ל - חוץ לארץ
17. כי"א - כי אם
18. ושלו' - ושלום
19. והי' - והיה
20. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז שבט תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

יש להתחמש בגבורת רוח מול המשברים, ו'חלק יעקב' הוא להכיר את הפלאות שמסתתרים בחושך. מהאפלה תצא אורה גדולה, ונחלת ה' תחיה. חובה להציל נפשות בארץ, וגם עשייה קטנה היא 'פיקוח נפש'. הרב קוק, רעייתו וצבי יהודה סבלו בגרמניה משנאת הרוסים. בנותיו ביפו. ד"ר לוין אינו כותב, ואולי נעשה נתין עות'מאני.

עיקרי הדברים

- גבורת רוח במשבר.
- אור מתוך החושך.
- פיקוח נפש לארץ.
- המשפחה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], [סט-גללין] כ"ז שבט העת"ר[2]

עתרת שלו'[3] וברכה לכי'[4] ידי"נ[5] חביבי הרה"ח[6] אוצר נחמד ויקר מר משה ד"ר[7] זיידל שליט"א[8] וכא"ל[9] שלו' וברכת ד'.

שמחתני, יקירי, בדבריך היקרים בשבתי פה במגורי-גלותי, והנני בכל יום מצפה לרחמי שמים ואור חסד אשר יופיע על העולם הנתון בעבי-מחשכים, ונזכה לשוב אל הקודש ברוח נכון לעבוד ולמשא בעבודת ד' וישראל עמו. אמנם בגבורת-רוח גדולה צריכים כעת להתחמש, לשאת במנוחת-לבב ובנפש שוקטה את כל שטפי המשברים והגלים ההומים בים האנושיות הגדול אשר פרצו חקם, ויגרש מימם רפש וטיט. אבל זה הוא חלק יעקב מאז להכיר מפלאות אל מסתתר בתוך המון הרי חושך, וסמוך ובטוח לבנו, כי מאפלה נדחה זו תצא בקרוב אורה גדולה להחיות עמים רבים ולהאיר רוח לאומים, ועל גביהם לעורר לתחיה-עולמים את נחלת ד' הנהלאה, ברתא דיעקב, הסובלת שכם אחד על כל משפחת-האדם הגדולה הנתונה בעוצר רעה ויגון, ו"טוב ד' לקויו לנפש תדרשנו".

והנה כן יחד עם נשיאת-הדע למרחוק חייבים אנו לעשות עד כמה שהיד מגעת להצלת נפשות לשעה. מצב בני א"י[10] כעת נורא ואיום הוא, ועד כמה שאפשר אין קצה לעומק החיוב לעשות לטובתם, מעט הוא העזר שאוכל להמציא להם, בכל-זאת לא ארף ידי בעה"י[11] ממה דאפשר, ואם יש ביד כבודך, ידידי, לעשות איזה דבר, במקום שדבריך נשמעים, אל תקטן בעיניך כל עשיה קטנה, כי הכל עולה כעת לפקוח-נפש במלא מובן המלה.

כיונת, יקירי, אל האמת, כי הננו מתגוררים פה ביחד, עם רעיתי ועם צבי יהודה שי'[12]. הרבה סבלנו באשכנז משנאת הרוסים, ביפו הנחנו כעת עם בני משפחתנו שי' את בנותי. קבלנו מהם מכתבים. אקוה לשמו יתי'[13], שלא יחסרו להם האמצעים להוצאתם המוכרחת, עד אשר יזכנו השי"ת[14] ברחמיו לשוב

לאה"ק[15] לחיים ולשלו'[16]. וכמו-כן מיתר בני משפחתי, אקוה בעה"י שיתכלכלו בהצמצום הראוי לפי הזמן בלא מחסור. ועמנו פה בחסדי השי"ת לא נחסר כל הנדרש להחיים הגשמיים. אמנם עינינו ולבנו לארץ חמדה בכל יום ויום, ודי יתן הטוב, ויזכנו לספר בציון ישועת ד', בהזריחו אור ישועתו בקרוב.

בעת אשר הזדמנתי בבזל, בבית ידידנו הרב ד"ר כהן נ"י[17], כתבתי אליך ד"ש[18] במכתב של בני הרב שאמרו שישלחו לך, וכפי הנראה לא קבלת עדיין את מכתבם. שמחתי להמצא שמה בחוג אנשים אוהביך ומוקירי ערכך החביב,

מידידנו הד"ר[19] לוין שי' לא הגיעני שום מכתב מאז נסעתי מאה"ק[20], והדבר יחשב גם לי לפלא. וכבר דרשתי עליו במכתבים לביתנו. אקוה שיודיעני משלומו. ואולי יתעורר לכתב בקרוב. כפי הנראה אם הוא נתין רוסי נעשה כבר לעותמני, כאשר עשו רבים, שרק לא הי'[21] להם מעצור מזה, כדי להפטר מהגלות, אשר נגזרה על נתיני רוסיא, אנגליה וצרפת.

מאד אשמח אם תשמחני במכתביך היקרים בבירור מכל אשר עמדך בחומר וברוח.

והנני חותם בברכה ועתרת שלו' לך ולכא"ל[22] כנפשך היקרה ונפש אוהבך הנאמן, מצפה אשרך וטובך, המיחל לתשועת ד' על עם ד' הגוי כולו, ועל כל יצוריו המיחלים לחסדו,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הרה"ח - הרב החסיד
7. ד"ר - דוקטור
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. א"י - ארץ ישראל
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. שי' - שיחיה
13. יתי' - יתברך
14. השי"ת - השם יתברך
15. לאה"ק - לארץ הקודש
16. ולשלו' - ולשלום
17. נ"י - נרו יאיר
18. ד"ש - דרישת שלום
19. הד"ר - הדוקטור
20. מאה"ק - מארץ הקודש
21. הי' - היה
22. ולכא"ל - ולכל אשר לו

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז אדר תרע"ה **נמען:** אברהם דובער ברנשטיין

הרב קוק שמח שהרופא התיר לו לעזוב את רומא. טוב שידבר עם הרב מרגליות, אף שבלונדון כבר עוסקים בזה. מי ייתן ויזדמן מקום לעבוד לטובת העם.

עיקרי הדברים

- בריאות ברנשטיין.
- פעולה עם הרב מרגליות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ט"ז אדר העת"ר[2]

שלו'[3] וברכה ורפו"ש[4] לכ'[5] ידידי היקר החכם הנעלה רב פעלים מו"ה[6] אברהם דובער בערנשטיין שליט"א[7] וכא"ל[8] לברכה.

שמחתי במכתבו היקר, ורשיון הרופא לעזוב את רומא הרי הוא לי אות לטובה כי בעזה"י[9] מצבו הולך וטוב. יחלימהו השי"ת[10] בורא רפואות וירפאהו בקרוב רפואה שלמה לאוי"ט[11].

וע"ד[12] הענין הכללי, ודאי טוב יעשה כבודו אם ידבר את דבריו עם כ'[13] הרה"ג[14] מרגליות נ"י[15]. ואם כי אנכי מלאתי רצון כ', ובהערתי אליו לא הזכרתי שכבודו עוררני לכתוב לו, אין דבר, והאמת הלא היא שכ'[16] ידידי עוררני ע"ז[17]. אמנם כבר כתבתי לידידי, כי עוסקים כבר בזה סגל חבורה בלונדון. אמנם מי יתן ויזמין ד' לנו מקום לעבוד לטובת בנין אומתנו בשעת כושר זו, ותחשב לנו לאושר גדול, אם יהי'[18] לכ' ידידי דבר חדש ומענין ע"י[19] השתתפות פעולתו עם כ' הרב מרגליות נ"י או המושפעים על ידו, בטח יודיעני בעזה"י. וצור ישראל יקום בעזרת ישראל, ויאיר אור חיים ופעולה לכל לב הוגה ובכל יד פועלת, לעשות בהצלחה, באגודה אחת, בדעה מיושבה ובהתלהבות עמוקה ובשקידה נמרצה לטובת גוי קדוש הראוי להושע, ויאמר לצרותיו די ויקימהו לו לעם על אדמת קדשו באור חיים ועטרת גבורה. והי'[20] זה שלו', כנה"י[21] ונפש דושה"ט[22] ומאחל לו רפו"ש[23] בקרוב, המצפה לתשועת ד' על עמו ועולמו ולשוב בשמחה אל הקודש, לחזות בנועם נאות ארצנו הקדושה והחמודה עדי עד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. ורפו"ש - ורפואה שלמה
5. לכ' - לכבוד
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

8. וכא"ל - וכל אשר לו
9. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
10. השי"ת - השם יתברך
11. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
12. וע"ד - ועל דבר
13. כ' - כבוד
14. הרה"ג - הרב הגאון
15. נ"י - נרו יאיר
16. שכ' - שכבוד
17. ע"ז - על זה
18. יהי' - יהיה
19. ע"י - על ידי
20. והי' - והיה
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
23. רפו"ש - רפואה שלמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א ניסן תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הרב זאב רוגוזניצקי

עדיף להישאר במצרים ולא להתרחק מהארץ. הרב קוק מוכן לכתוב לטובתו, ומבקש פרטים על משפחתו שראה.

עיקרי הדברים

- להישאר קרוב לארץ.
- שאלות על המשפחה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ס"ט גאללען, י"א ניסן העת"ר[2]

לכ'[3] ידידי היקר הרב הגדול בתו"י[4] סוע"ה[5] מו"ה[6] זאב ראגאזניצקי שליט"א[7], שלו'[8] וברכה.

שמחתי לראות מכתבו ולדעת משלומו וע"ד[9] מצבו קשה לי לתן עצה בריחוק מקום, ודאי אם יהי'[10] אפשר לטכס איזה תחבולה שיוכל להשאר במצרים, באלכסנדריא או בעיר אחרת מערי', עד יחונן השי"ת[11] וישתנה המצב לטובה, הי'[12] הדבר יותר מקובל ומרוצה מלהתרחק הרבה מא"י[13]. אם יראה כת"ר[14] שיש איזה מקום שדברי מכתבי יהי' להועיל עבורו, יודיעני נא ולא אמנע בל"נ[15] מצדי לעשות האפשרי לי לטובתו, והשי"ת[16] ינחהו במעגלי צדק והצלחה.

תודה רבה לכ"ת[17] ע"ד[18] פ"ש[19] מב"ב ומשפחתי. אולי יוכל לבאר לי בפרטיות את מצבם ואת מי מהם ראה ומה דבר עמהם, יהי' לי לטובה גדולה. והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[20], כנה"י[21] ונפש המצפה לתשועת ד' בתוך כל שאר עמו מחכי ישעו, וכימי צאתנו מא"מ[22] יראנו נפלאותיו בב"א[23],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. לכ' - לכבוד
4. בתו"י - בתורה ויראה
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. וע"ד - ועל דבר
10. יהי' - יהיה
11. השי"ת - השם יתברך
12. הי' - היה
13. מא"י - מארץ ישראל
14. כת"ר - כבוד תורתו

15. בל"נ - בלי נדר
16. והשי"ת - והשם יתברך
17. לכ"ת - לכבוד תורתו
18. ע"ד - על דבר
19. פ"ש - פריסת שלום
20. ואה"ר - ואהבה רבה
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. מא"מ - מארץ מצרים
23. בב"א - במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אייר תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** הלל פרלמן

הרב קוק שמח במכתבו ומצטער שגם הוא התרחק מהארץ. מצורף מכתב המלצה לר' מאיר בר־אילן, וכדאי לפנות גם לד"ר זיידל. הרב קוק מבקש פרטים על בנותיו שנשארו ביפו, מרים ואסתר יעל הקטנה, ילדה חכמה וטובת שכלי.

עיקרי הדברים

- עידוד והמלצה.
- געגועים לבנותיו.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ס"ט גאללין, כ"ו אייר תרע"ה[2]

ידידי החתן היקר, האברך כמדרשו חריף ושנון, נבון בחדרי תורה וחכמה מר הלל פרלמן נ"י[3], שלו'[4], שלו',

שמחה מהולה בכאב עמוק הופיעה אלי בקבלת מכתבך היקר, שמחתי להודע משלומך הטוב ומלאתי צער על התרחקך גם אתה מארץ חמדתנו ומעיר קדשנו ביחוד. יואל ד' להשיב את כל המהלך לטובה ויפרוס סוכת שלומו על כל מעשיו, ונזכה לשוב לציון ברנה ושמחה.

ואתה, ידידי, חזק ואמץ ויהי ד' עמך ותגדל ותהי'[5] לשם ולתפארת בישראל. כראוי לך לפי כשרונות נפשך היפה,

קבל בזה את מכתבי לידידי הרב רמ"ב נ"י והודיעני נא ממעשיך ומפעולתך בארץ נוד. דרש נא שלו' מכירי שמה. תחקור אחר ד"ר[6] מ. זיידל נ"י, אחד מידידי המובהקים הוא. אם יהי'[7] בידו אקוה שידאג לקרב אותך בעה"י[8], והנני חותם בברכה וצפית ישועה בקרוב, ידידך דוש"ת[9],

הק' אברהם יצחק ה"ק

אבקשך אהובי כאשר היית איזה זמן בביתי הודיעני נא משלו'[10] כל ב"ב[11] שי'[12]. ביחוד אם ראית ילדותי אשר הנחנו בביתנו, את בתי' מרים ואת הקטנה אסתר יעל שתחי'[13]. אין די באר את גודל המצוה כאשר תודיעני בפרטיות מה ידעת מהן ומה ואיך מעשיהן. אולי הי'[14] לך לפעמים ביחוד איזו הזדמנות לדבר עם הקטנה אסתר יעל, שהיא ילדה חכמה וטובת שכל יותר מכפי ערך שנותי', תשיב בזה את רוחנו אם תוכל להודיענו דברים ברורים אודותה. הנ"ל[15]

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ה - השנה תרע"ה (1914/1915)
3. נ"י - נרו יאיר
4. שלו' - שלום

5. ותהי' – ותהיה
6. ד"ר – דוקטור
7. יהי' – יהיה
8. בעה"י – בעזרת השם יתברך
9. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו
10. משלו' – משלום
11. ב"ב – בני ביתו
12. שי' – שיחיה
13. שתחי' – שתחיה
14. הי' – היה
15. הנ"ל – הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תשלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א תמוז תרע"ה - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

הם שקלו לעבור לנוויישאטל, אצל ד"ר אשר, אך נשארו. את הוצאותיהם הם לוקחים בהלוואה מר' אברהם קמחי, וקשה לו לסבול זאת. הרב קוק מצטער שאינו יכול לפעול למען העם מהגולה, והשיעורים עם צבי יהודה מקלים עליו. אין להתייאש: 'מן השמות הגדולות... קרן ישועה עתידה לצמוח', ייבנה רוח חדש, ושום זיק טוב לא יאבד. 'אנשי מפעל ואנשי רעיון יוועדו עוד יחד על הרי ישראל'.

עיקרי הדברים

- מצבם בגולה.
- הלוואות מקמחי.
- נגד ייאוש.
- רוח חדש אחרי המלחמה.

נוסח האגרת

בע"ה[1], י"א תמוז העת"ר[2], ס"ט-גאללען יצ"ו[3]

שלו' וברכת ד' וטובו, לכבוד חביבי יקירי הרב החכם הנעלה, אוצר חמודות במעלות ומדות כליל תפארה, מו"ה[4] משה ד"ר[5] זידל שליט"א[6]. וכא"ל[7] עתרת שלו'[8] עדי עד.

ידידי ומחמדי, אין לי די התנצלות על האיחור הגדול, אשר אחרתי מהשיבה דברים על מכתביך הנחמדים, ראשון גם שני, רק גלגולי-הסבות של דחיות-הזמנים, סבוכי-הרעיונים וכבדות-העתים, הם הם אשר גרמו דחיית החובה החביבה, ואתך הסליחה.

רעיונות רבים עברו עלינו מעת הגיעונו מכתביך החמודים עד כה, בדבר מחשבותנו על-אדות ישיבתנו בגולה, בנודנו מארץ-חמדה, אשר עינינו ולבנו אליה הומים. חשב חשבנו ג"כ[9] במשך הזמן להעתיק את גלותנו לנאיישאטעל, מקום תחנותו של ידידנו היקר מר ד"ר אשער נ"י[10] אשר הרבה לבקשנו לסור אליו בהיותו מוכן להקצות בעדנו דירה הגונה, ובכל אותות אהבה חפץ למלא כל הדרוש למענו, ועד כה טרם החלטנו דברי ולעת-עתה הננו מעוכבים פה במקומנו הקודם, ועינינו צופיות לרחמי שמים שיאיר פניו אלינו להשיבנו למחוז-חפצנו אל אדמת-הקודש אשר גלינו ממנה.

זולת זה אשר תאבה חביבי לדעת מדבר מצבנו הגשמי, תל"י[11] לא חסר לנו מאומה עד כה, באשר הננו לוקחים מדי חודש בחדשו את צרכי הוצאתנו מיד היקר ר' אברהם קמחי מפה, ביד נדיבה, ותקותנו לסלק לו כל אשר אנו מקבלים ממנו, לעת ירחם ד' ויחוש לחנינו להשיב את שבותנו. ואם אמנם קשה לי מאד לסבול מעמד כזה, אף כי לא אדע עד כמה ימשך המצב לפי המבוכות והסיבוכים של עורכי המלחמות, נקוה לד' שלא יטשנו ולא יעזבנו, וימינו תסעדנו תמיד ברב חסדו, ויה"ר[12] שלא נצטרך לידי מתנת בו"ד ולא לידי הלואתם, כי ישיבנו אל מכון מאוינו במהרה בקרוב.

מה מאד הייתי חפץ שתתגלגל על-ידי, לפחות ע"י[13] גלותי, איזו פעולה או פעולות לטובת עניני כלל עמנו ולעניני ארה"ק[14] וישובה הרוחני והחמרי ביחוד. אמנם עד כה גם זאת לא עלתה בידי למורת רוחי. יושב אני רחוק מכל מרכז ומעטים המה מאד היחושים עם כל פועל ומשפיע מכל צד ופנה. ת"ל[15] שהזמין הדבר שבני צב"י[16] שיחי'[17] הוא עמנו, והנני מקיל את עול מעמסת הגלות ע"י שיעורי-תורה, ושיחות לפעמים. ובצפייתנו נצפה לאור ד', כי מתוך העלטה המקפת יבקעו קוי-אורה הלוך ואור עד נכון היום, בחסד-ד' על עמו ועל עולמו ויראיו.

ע"ד[18] השילוח של הכסף, רב תודות לך על אותות האהבה וההתענינות במצבנו, אבל כפי האמור תדע יקירי, שלא הי'[19] זה מן הצורך שתכביד עליך בשבילנו, בעת אשר ת"ל אין אנו חסרים דבר עד כה בעה"י[20]. ולולא כבודך היקר ואהבתך היינו שולחים לך בחזרה, אך לא יעשה כן בין ידידים נאמנים. יזכנו השי"ת[21] להועד יחד בהר צבי קודש, בשוב ד' את שבותנו, ונספר בטוב לבב את כל אשר עבר. בהודות לד', בהגלות טובו על עמו ונחלתו על אדמת ישראל וחבל נחלתו.

ואתה יקירי וחביבי, אל נא תמוד לי כמדתי, ואת מכתביך היקרים אל תעכב, ואל תמנע ממני מתקך וטובך בהודיע מכל אשר עמדך משלומך ומעמדך, ומה אשמח אם בית יבנה ד' לך, כאשר יאתה לכבודך ויקרת ערכך, ושבט הצדק ינוח על גורלך בעזה"י[22].

ואם כי מעורפלות הן המחשבות בעת-המבוכה הזאת, והפרטיות היא נבלעת כ"כ[23] במהומת הכלל, עד כי כמעט אובדת היא את דרכה, אבל חלילה, לא לנו, לא לנו, דרך היאוש ושפלות-הידים. אנו יודעים ברור, מאמינים ומכירים ברור, כי אל דעות ד' ולו נתכנו כל העלילות כולן, ומן השמות הגדולות הנעשות בארץ מכל ההרס הגדול אשר במחנות ישראל ובמערכות העולם בכלל קרן-ישועה עתידה לצמח. רוח חדש ודאי יתכונן בעולם, וכל תכונות העבודות השונות, המגמות והחפצים הטהורים, אשר טובי-לבב ואנשי-קודש הגו והרו מעולם ועד עולם, ישובו להתגלם בצורה יותר מפוארה, יותר מחוטבה ומבוררה, וזכי-רעיון וצחי-חפץ ימצאו בחיים הבאים להתחדש בעולם בסיס יותר אמיץ וחזק לכל הגיוני-לבב העדינים הנובעים ממקור קודש הקדשים. וממילא מובן, שמה שנוגע לאור ישראל, לצפיית ישועתו והגלות קרבת הכשרת גאולתו, כל אשר יזוכך העולם ומחשבותיו יתרוממו לחוגים יותר מחודשים בטוהר - הנה הכר מתרחב להתפשטות זיוה לא יבטל כל זיק של טוב אשר החל להגלות, כי דבר ד' אחור לא ישוב ריקם, כי-אם ישוב לפרח במובן יותר עמוק, יותר רענן, יותר מקורב אל מקורו העל הצביון המהותי שאליו הוא צריך לשוב.

אנשי-מפעל ואנשי-רעיון יועדו עוד יחד על הרי ישראל, ובדבר הרי ישראל. חסן-ישועות לגוי קדוש ישוב ויראה לאמרה חיה בעולם-החיים הגדול, אשר יתנער מתרדמתו השכורה מיין חמת תנינים של מלחמת רבת הדמים, שהננו רואים את פלצותיה, ממקור הקודש של האמונה הטהורה מורשה קהלת יעקב, ממקור ישועות חכמת עולמים, בדעת כבוד שם ד' אל עולם, הקורא הדורות מראש, הבונה עליות התולדה כולה במפלאות נוראות, בגלגלים נפלאים ומחוטבים, כבנין העולם הגדול המסודר בהדר גבורת תפארתו. ובשם אלהינו נזכיר ונקום ונתעודד ומכל עברים עוד יקיצו נרדמים, וזרמים חזקים ואמיצים, ורוחות מלאים חיים טהורים וקדושים ממקור ישראל בקרוב עוד יבואו לרומם רוח

ולשגב כל ישע וכל חפץ-קודש, והר-ד' וצבי נחלת ארץ חמדה תעשה עוד ביתר כבוד והוד, ברושם יותר עמוק וברור, לתל-תלפיות לכל בית ישראל, וממנו להמון רבה, לכל האדם ולכל היקום, כדבר ד' אשר נאמן.

והנני בזה ידידך הנאמן מצפה לתשועה, לעוז במעוז חדות ד' במרומי הררי צבי קודש במהרה בימינו בקרוב,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בע"ה - בעזרת השם
2. העת"ר - השנה תרע"ה (1914/1915) - בצירוף אותיות
3. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
4. מו"ה - מורנו הרב
5. ד"ר - דוקטור
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. וכא"ל - וכל אשר לו
8. שלו' - שלום
9. ג"כ - גם כן
10. נ"י - נרו יאיר
11. תל"י - תודה לא-ל יתברך
12. ויה"ר - ויהי רצון
13. ע"י - על ידי
14. ארה"ק - ארץ הקודש
15. ת"ל - תודה לא-ל
16. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
17. שיחי' - שיחיו
18. ע"ד - על דבר
19. הי' - היה
20. בעה"י - בעזרת השם יתברך
21. השי"ת - השם יתברך
22. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
23. כ"כ - כל כך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו מרחשוון תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ב"ל דייכובסקי, פרנס 'מחזיקי הדת' בלונדון

הרב קוק מסכים עקרונית לקבל את רבנות הקהילה בזמן עיכובו בחוץ לארץ, ושואל: האם יש הסכמה מלאה בלי מחלוקת; מה תפקידי הרב; מה יחסו של הרב הרץ; ומה מעמדו של ד"ר יונג.

עיקרי הדברים

- הסכמה עקרונית לרבנות בלונדון.
- בלי מחלוקת.
- שאלות הבהרה.

נוסח האגרת

בעה"י[1] כ"ו מ"ח[2] עתר"ו[3] ס"ג, לכבוד האדון היקר והנכבד מר ב"ל[4] דייחאווסקי נ"י[5] פרנס מחזיקי הדת בק' לונדון. שלום וברכה.

מכתבו הנכבד מיום ה' שבוע העבר הגיעני, והנני להשיב למעלתו את אשר עם לבבי ע"ד[6] הצעתו הנכבדה בדבר קבלת הרבנות של עדתם הקדושה במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל[7].

והנה ביסוד הדבר הנני נותן בזה את הסכמתי למלאות את מבוקשם בעזה"י[8] אבל נכבד לי לדעת איזה פרטי דברים אשר אציעם פה לפני כבוד מעלתו, שאקוה שיטיב להודיעני דברים ברורים אודותם. א' אם ההזמנה הזאת וההסכמה בבחירתי הוא דבר מוסכם מכל חברי אגודתם, באופן שאין בזה שום שמץ של מחלוקת ח"ו[9], כי מעודי הנני בורח מזה, ואקוה למי שהשלו[10] שלו ב"ה[11] שיחנני תמיד להשמר מכל חשש מחלוקת ויברכנו בעתרת שלו[12]. ב' יטיב נא כבודו לפרש לי באר היטב מה הנה העבודות שעדתם הנכבדה דורשת מהרב, למען אוכל לאמד אם הן הולמות לכחותי הרוחניים והחומריים בעה"י. ג' אולי יוכל כבוד מעלתו לברר לי את יחוסו של הרב ד"ר[13] הערץ נ"י לרבנות עדתם בכלל ולהזמנתי בפרט. ד' במכתבו של כבודו לידידנו הרב ד"ר כהן מבזל נ"י מזכיר כבודו בנוגע להרבנות את שם הד"ר[14] יונג נ"י, אולי אפשר שיבאר לי כבודו מהו היחס של רבנות עדתם עם הרב הד"ר הנ"ל[15].

בתקותי שיואיל כבוד הדרתו בטובו למלא את בקשתי ולהשיב על שאלתי בבירור, הנני מקוה שיסודר הענין בכי טוב בעה"י, ואולי מאת ד' היתה זאת שיתגלגל איזה זכות על ידי הכהה להרמת קרן הדת והיהדות, במשך הזמן שהנני מוכרח להתעכב על אדמת נכר, עד ירחם ד' על עולמו ועל עמו וירים נס שלו' בעולם, ונזכה לראות צמח ד' אשר יצמיח לטובה לרפואת מחץ כל דכאי רוח אשר דוכאו מתגרת הסער הגדול המתחולל בעולם, כי הוא ב"ה בעל מלחמות מצמיח ישועות בורא רפואות, והוא יראנו באור חדש אשר יאיר על ציון ועל מקראיה, על הר קדשו ועל כל יראיו וחושבי שמו המצפים לישועתו בקרוב. כנפשו היקרה ונפש דו"ש[16] ושלו'[17] כל העדה הקדושה והנכבדה בכלל ברגשי כבוד וברכה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. ב"ל - ראשי תיבות של שם פרטי
5. נ"י - נרו יאיר
6. ע"ד - על דבר
7. בחו"ל - בחוץ לארץ
8. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
9. ח"ו - חס ושלום
10. שהשלו' - שהשלום
11. ב"ה - ברוך השם
12. שלו' - שלום
13. ד"ר - דוקטור
14. הד"ר - הדוקטור
15. הנ"ל - הנזכר לעיל
16. דו"ש - דורש שלום
17. ושלו' - ושלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשמח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ד כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר משה זיידל

הם עומדים לנסוע ללונדון. בפילוסופיה המודרנית בולט 'יבוש לשד הקודש', ובחוגי הקודש - 'דלדול כוח' מחוסר השפעת החול. חכמינו ידעו לאחד קודש וחול. בישראל, ההתבדלות מביאה 'אי נורמליות רוחנית'. 'אנו קרואים לאחד את העולם', וקודם לכן לגלות את 'האחדות הרוחנית'.

עיקרי הדברים

- יובש בפילוסופיה, דלדול בקודש.
- איחוד קודש וחול.
- שליחות האחדות.

נוסח האגרת

בעה"י[1], י"ד כסלו עתו"ר[2], ס"ג.

חביבי ויקירי הרה"ח[3] הנעלה מר משה ד"ר[4] זיידל שליט"א[5] וכא"ל[6] רב שלו'[7] וברכת ד' לעד. שמחתני, חביבי, בדבריך היקרים. כעת הננו מתעתדים לנסע ללונדון בעזה"י[8], יזכנו השי"ת[9] הבוחר בציון ב"ה[10] לעלות בקרוב משם אל הקודש בנחת ושמחת-לב, ויעזרני נא בעבודת-קדש פוריה לטובת עמו ונחלתו בימים שהנני מוכרח להתעכב בחו"ל[11]. את מאמרו של פרופ' ניימרק לא ראיתי, והנני מתגעגע לראות את הנקודות שרוחך העדין הרגיש שהן ראויות לתשומת לב. בכלל אני משער הלך רוחו של חושב זה, ובכלל בכל הקוים הפילוסופיים המפותחים ביותר בתקופות האחרונות מובלטת היא ביותר המחלה של יבוש לשד הקודש, מה שהוא מצד אחד שלמות טכנית ליצירות הפילוסופיות, העומדות בשביל-כך בחוגן העצמי, ומצד שני הוא חסרון פנימי גדול בכל מעמקי-החיים של המגמה הפילוסופית. ולהפך בחוגי הקדש מתראה לעומת זה דלדול-הכח של חסרון השפעת החול והבריאות הגופנית של קליטת צבעיו. מהשפעת התורה והנבואה ורוח-הקודש ידעו גם חכמי-המעשה הגדולים שלנו את סוד האחוד של הקדש עם החול והיו בקיאים היטיב במזוגו; הרבה מהם בהשגה מדעית מבולטת וכולם בהכרה רוחנית טבעית הנובעת מעמק התום שהיה תמיד שרוי בנפשם, ועל-כן זכו דבריהם להיות חיים חיי-נצח, מסתעפים ומתפרשים, וכל מה שאתה מוצא מהם אתה מוצא בהם טעם מלא לשד ומתק-נצחי.

סקירת-החול, החפצה לעמוד בצביונה האותונומי בלבדה, גרמה בתור פעולה חוזרת על סקירת-הקדש את חפץ התבדדותה. ובכל העולם הרחב כלו, שמטרת פתוחו הרוחני היא ההתגלמות הצורתית של הרעיונות והמאויים, אין זה דבר המביא הרוס, עכ"פ[12] מורגש, כי-אם גם בסוס סדורי, כאמור, אבל בישראל, כשהוא שוחה עם הזרם הכללי ואיננו עומד על אפיו, הרי התכן המבודד מביא לו קטיגוריא גדולה ואי-נורמליות רוחנית עזיזה, המהרסת את התם העתיק, מפקפקת את התקרה האיתנה של הבנין המעשי ומכהה את הזיו של אור הרעיון הגדול הזורח בכל עז מדור דורים בנשמתה האיתנה, העומדת לא לגלם את הרעיונות כי-אם להעלותם ולהשפיע להם תמיד חיים חדשים טהורים קדושים

ורעננים, כאשר גלינו מני אז ע"י[13] כח-הדבור שלנו מיסוד הנבואה וכל הספרות התוכית, שהיא חכמת-ישראל והגיון-רוחו בעזו האמיתי.

אנו קרואים לאחד את העולם, וקודם שנאחד את העולם החי החמרי הננו קרואים לגלות את התכנית של האחדות הרוחנית, שהוא סודנו העצמי אשר עדי עד לא יעשה כן לכל גוי, עומדת היא תכנית עליונה זאת בטבע המיוחדה של שכלנו, של מוסרנו, הטבע הנשמתי שלנו, של רוח התולדה המפורט, המפעם בהסתוריה המפליאה שלנו, במזג דמנו וטבע גופניותנו, וביחוד שתופנו הקוסמי כלומר תעודת חיינו בכח ההויה בכלליותה, המשתרעת ממעל לכל הגבולים, עד תאות גבעות עולם, שאין כל הזיה שבעולם מוכשרה לסמל צבעיה, ושם חביון הכוח ועצם החיים וגבורת האמת המפליאה לעשות, זרוע ד' המנהלת חדת העולמים והלאומים. עכ"פ לנו מגיע החלק התרבותי החברתי והספרותי היונק מנביעת האורגנים של הקודש והחול, שמחת החומר והרוח, השמים והארץ, החסד והאמת, הצדק והשלום, בנשקם זה את זה בכל עזוז להט אהבתם, ומחכמי תעודה ישרי רוח התמימים עם ד' ועם אנשים, אוהבי הבריות ומאהיבים להם ועליהם את אביהם שבשמים יצא רז חודר זה. התרכבות פרובלמות שכלן תואמות ושפעת-החיים של חפץ ההולך ומזעזע את לב האומה להבנות עוד, לכונן בארץ צבי חיים חדשים, הזולף בצנורות הדם של אנשי המעשה והולך ומבריק בתאי המח והלב של אנשי הרעיון, השאיפה והמחשבה, תהיה הכלי המוכשר לחזק ברכת עולמים זו, ואליה עינינו נשואות.

"הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ד' אלהינו עד שיחננו".

והנני מקצר ואומר שלו' וברכה כנפשך היקרה ונפש אוהבך הנאמן המצפה לתשועה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתו"ר - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. הרה"ח - הרב החסיד
4. ד"ר - דוקטור
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. וכא"ל - וכל אשר לו
7. שלו' - שלום
8. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
9. השי"ת - השם יתברך
10. ב"ה - ברוך השם
11. בחו"ל - בחוץ לארץ
12. עכ"פ - על כל פנים
13. ע"י - על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד כסלו תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ארי' לייב דייכובסקי וועד 'מחזיקי הדת', לונדון

אי אפשר לקבוע את מועד הנסיעה: חסרים מסמכים מהקונסולים, והרב קוק עסוק בהצלת בית החולים. אחרי ההבטחה הגיעו מברק ומכתב מהרב מרדכי צבי שוורץ, הטוען שרבנות הקהילה בידו שלוש שנים. הרב קוק מבקש לפייס אותו, כדי שלא תהיה 'יצעקת לגימה' ולא יגרעו מחזקתו. הרב קוק מבקש כתב רבנות חתום, ואישור רשמי באנגלית לצורך הדרך.

עיקרי הדברים

- עיכובי נסיעה.
- מחאת הרב שוורץ.
- פיוס - בלי הסגת גבול.
- כתב רבנות.

נוסח האגרת

בעה"י[1], כ"ד כסלו עתר"ו[2] ס"ג.

שלו'[3] וברכה לכבוד האדון הנכבד מו"ה[4] ארי' לייב דייכובסקי נ"י[5], פרנס עדת מחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[6], וכל האדונים הנכבדים חברי הועד, וכל העדה הקדושה כולה, יפרוס ד' עליהם סוכת שלומו וישים להם ברכה ממרומו בכט"ס[7].

אחדשה"ט[8] באה"ר[9].

הגיע לידי מכתבו היקר, ואשמח בשמחת ישרים ויה"ר[10] שיתקיים בנו יראיך יראוני וישמחו. והנה כעת איני יכול עדיין לקבוע זמן מצומצם לנסיעתנו בעה"י, מפני איזה עכובים. הא', שעדיין אין לנו אותם הדוקומנטים הנדרשים ביחוד כעת למסע ממדינה למדינה, והנני צריך לפנות בזה אל הקונסולים שבברן, הרוסי והצרפתי, ולחכות על תשובתם. והשנית, שהנני עסוק פה במצות פקוח נפשות במקום בית חמדתנו תובב"א[11], שהגיעה לידי טלגרמה מועד ביה"ח[12] הכללי שמה ומגדולי העדה, שאם לא יושט להם עזר במהירות טלגרפית יסגר הבית ח"ו[13], ואני יודע את האסון הגדול שיוכל ח"ו לבא עי"ז[14] להמון החולים הנדכאים, שחייהם תלויים בו.

ע"כ[15] יצאתי בקול-קורא בעתון ישראלי היו"ל[16] בצוריך בשפ"א, וב"ה[17] שהדברים עושים קצת פירות, ואני מוכרח לחכות עוד עד שיתקבץ הסכום ויצא השלוח המהיר לפעלו, וכפי הנראה יעברו ע"ז[18] עוד בערך שבועים ויותר. יזכנו השי"ת[19] לברך על המוגמר בכי טוב, ולהתראות בשמחה וחבת הקודש כראוי ליראי ד' וחושבי שמו.

והנה לא אמנע מלהודיע צערי לכבוד מעלתם, שאחרי שילוח הטלגרמה של ההסכמה קבלתי מכתב מידידנו הרה"ג[20] ד"ר[21] כהן מבזל נ"י, ולוטה בתוכו טלגרמה מלונדון חתומה בשם "רבי שוואַרץ",

שבה מזהירני שלא אקבל את המשרה, ואח"כ[22] בעוד איזה ימים בא מכתב כתוב אלי ונשתוממתי לראות פירמה "מרדכי צבי שווארץ" רב בקהל "מחזיקי הדת ובקה"י[23] באי"ר[24] בלונדון הבירה יצ"ו", והמכתב כתוב אשכנזית בהתנצלות שבעברית יתעכב בצנזורה, בנימוס הראוי' אבל תכנו הוא שכותבו הוא מוחזק זה שלש שנים לרב בעדתם בהסכמת העדה כולה והסכמת הקומיסיוון והפרנס, ועובד הוא את כל עבודת הרבנות מני אז, וגם מקבל הוא פרס מהעדה, ועוד כמה פרטים ע"ד[25] חזקת הרבנות שלו.

והנה מובן הדבר כי אלמלי באו לידי הטלגרמה וביחוד המכתב לפני הבטחתי הייתי מעכב את ההבטחה עד שיפתרו לי מעלתם את השאלה הגדולה הזאת, איך יתכן להיות עכ"פ[26] מצב של כבוד ושל שלו' כאשר יש אדם אחד שהוחזק בעבודת הרבנות וטוען כולו שלי.

אבל כאשר כבר פציתי את פי להבטיח מצד אחד, ומצד השני נאמנים עלי מאד הימנותי' דכבוד מעלתו, וביחוד מעלת הרבנים הג'[27] הנכבדים ד"ר יונג וד"ר[28] שיינפלד נ"י, שהקדימוני בברכותיהם הטלגרפיות, להחזיק עי"ז שבודאי אמת נכון הדבר שאין כאן חלילה שום מחלוקת ולא שום שמץ הסגת גבול חלילה. אבל בכ"ז[29] נשאר לי הענין של המכתב חדה סתומה, שאבקש מכבוד מעלתם שיואילו לפתור אותה על בוריה. וביחוד אם הוחזק באיזה דבר בכבוד או בפרנסה מעניני הרבנות בלא תנאי מפורש שהוא רק לשעה עד שיבא רב שיקבלוהו כנהוג, לא יגרעו בגיני מחזקתו שום דבר, ובכל אופן שהוא איני רוצה שתהי'[30] משום אדם, וק"ו[31] לבן תורה, עלי שום קובלנא, וק"ו צעקת לגימה ח"ו.

ע"כ בקשתי ערוכה בזה לפני מעלתם, שיראו לפייס את החתום על המכתב, הרב רמ"צ[32] שווארץ הנ"ל[33], באופן הראוי כדי שלא יהי'[34] לו עלי חלילה שום מקום של תרעומת וקובלנא כל דהוא. ובמדת טובם וישרם אבטח בעה"י, שימלאו בקשתי באופן היותר רצוי. ויהי'[35] נועם ד' עלינו ויחזק את ידינו בעבודת הקודש, ויהי' הימים, אשר יהי' רצון השי"ת שאשב בעדתם, עד אשר יחננו בחסדו לעלות אל הקודש ברב רחמיו, ימים של שקט ושלוה, של שלו' וברכה ועבודה פוריה לחזק ולאמץ, לגדל ולרומם קרן התורה והמצוה, ויה"ר שיתקדש שמו הגדול ב"ה[36] על ידינו "כרצונו וכרצון יראיו וכרצון כל עמו בית ישראל".

אף זאת תכון עתירתי מכבוד מעלתם, שלא לשנות ממנהג ישראל תורה, לשלח לפני צאתי מפה אלי כתב רבנות, ע"פ[37] החוזה אשר דברנו במכתבינו, חתום ממע"כ[38] ומיתר חברי הועד, ומה טוב הי'[39] אם יבאו בו על החתום הרבנים היותר עקריים בעיר. אמנם זה אניח לפי שקול דעתם הטהורה, המלאה לה יראת ד' ותומת ישרים. למעלת הרה"כ[40] ד"ר הירץ נ"י הייתי חפץ שיודיעו מבאי וקבלתי את הרבנות, באופן היותר מכובד והיותר רשמי שאפשר להם.

בבטחוני בטוב לבבם, שיואילו למלא את כל אשר שאלתי מאתם בעה"י, הנני חותם בכל חותמי ברכות באהבה נאמנה כנפשם היקרה ונפש עבד לעם ד' המוכן לשרתם בקודש בחסדי השי"ת, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. אוהבי פה אומרים, שבשביל מצב הזמן ראוי שישלחו לידי כתוב בשפה האנגלית, באיזה אשור רשמי של איזה פקידות, על החתימות, שהנני מוזמן ממעלתם לבא לשרת ברבנות של עדתם. אקוה שגם ענין זה ימלאו בטובם, כדי שתהי' הדרך שנלך עלי'[41] אני וביתי יותר בטוחה מכל מפריע, בעה"י,

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. מו"ה - מורנו הרב
5. נ"י - נרו יאיר
6. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
7. בכט"ס - בכל טוב סלה
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. ויה"ר - ויהי רצון
11. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
12. ביה"ח - בית החולים
13. ח"ו - חס ושלום
14. ע"ז - על ידי זה
15. ע"כ - על כן
16. היו"ל - היוצא לאור
17. וב"ה - וברוך השם
18. ע"ז - על זה
19. השי"ת - השם יתברך
20. הרה"ג - הרב הגאון
21. ד"ר - דוקטור
22. ואח"כ - ואחר כך
23. ובקה"י - ובקהילת י... - שם מקום
24. בא"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
25. ע"ד - על דבר
26. עכ"פ - על כל פנים
27. הג' - הגאון
28. וד"ר - ודוקטור
29. בכ"ז - בכל זאת
30. שתהי' - שתהיה
31. וק"ו - וקל וחומר
32. רמ"צ - רבי משה צבי? / רבי מאיר צבי - שם אדם
33. הנ"ל - הנזכר לעיל
34. יהי' - יהיה
35. ויהי' - ויהיה
36. ב"ה - ברוך השם
37. ע"פ - על פי
38. ממע"כ - ממעלת כבודו
39. הי' - היה
40. הרה"כ - הרב שם שמתחיל באות כ (כגון כתריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם

41. עלי - עליה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' חנוכה תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** הרב מאיר צבי יונג, לונדון

תודה על ברכתו. הרב קוק מבקש לברר בעניין מחאת הרב שוורץ: האם יש חשש הסגת גבול, והאם יש מחלוקת. עוד: הגיע מברק על מצב 'שערי תורה' ביפו, והרב קוק מבקש לעזור, וגם מהרב שיינפלד ומ'אגודת מגיני ארץ'.

עיקרי הדברים

- בירור על הרב שוורץ.
- 'שערי תורה' בסכנה.

נוסח האגרת

בעה"י[1], ו' חנוכה עתר"ו[2], ס"ג.

הנה ברך לקחתי ואשיב באהבה רבה שלו'[3] שלו' בכפילא להדרת כבוד הרב המאוה"ג[4], הנודע למשגב לתורה ולתעודה, מוהר"מ[5] צבי ד"ר[6] יונג שליט"א[7], שלו' רב להדרת כת"ר[8] ולכל הנלוים אליו ולקהילות הקודש ליראי ד' וחושבי שמו המסתופפים על דגלו דגל הקודש. אחדשה"ט[9] באה"ר[10].

על ברכתו הכפולה בדילוג-רב אהבה ובכתיבה נעימה אשר הגיעתני הנני משיב לרו"מ[11] כתר"ה[12] תודה כפולה ממעמקי לבבי. יתן השי"ת[13] ויהי'[14] הזמן אשר רצון השי"ת יהי'[15] לשבתי בעדת קודש מחז"ה[16], עד אשר יפליא ד' חסדו ויפתחו שערים ויעלנו אל ארץ חמדתנו, מקום משוש לבבנו, אשר בה כל מעיני, להצלחה ולברכה לרוממות קרן התורה, היראה והדעת את ד' בשכל טוב ואמונת אומן, לחזק ידים ולטהורי לבב אומץ להוסיף, למצות ד' ולמעשים טובים, למרבה השלו'[17] וכל טוב לישראל ולכל המיחלים לחסדי אדון כל המעשים ב"ה[18].

על ידידותנו הכמוסה, שהיא מתחילה בעזה"י[19] להגלות מתוך מסתורי', ע"י[20] עלילות המסיבות ממכין מצעדי גבר ב"ה, אשען לבקש מכבוד הדרתו להודיעני פשר דבר של החדה הנעלמה אצלי מענין טלגרמה ומכתב שקבלתי מחתום אחד בתאר "מרדכי צבי שווארץ, רב למחזיקי הדת ולקה"י[21] באי"ו[22] בלונדון יצ"ו", ותכנם הוא מחאה נגד התקבלותי, מפני שלדבריו הוא הרב הרשמי של הקהילה הנ"ל[23] זה שלש שנים.

ואם כי אחרי ההערה שכתבתי להנכבד מר דייכובסקי, שכל קבלתי את המשרה הארעית היא דוקא אם אין בה שמץ מחלוקת וק"ו[24] חשש הס"ג ח"ו[25], וביחוד ברכותיו דמר שיחי'[26] וברכת כבוד ידידנו הרה"ג[27] ד"ר שיינפלד נ"י[28], אין לי מקום לחוש על אמתת התיאור הנ"ל. אבל מ"מ[29] הדבר אצלי חדה סתומה, ואבקש בזה מטוב כת"ר להודיעני ברור שתי נקודות עקריות: א', האין בזה ח"ו שום חשש הסגת גבול, לפי ידיעתו הברורה בפנימיות הענין, ב' אם אין כאן מקום לפרודי דעות ולחששת מחלוקת

ח"ו. והנה להי' דייכובסקי ולחברי הועד ולעדה בכללה כתבתי, שרצוני הוא שיפייסו את החתום הנ"ל, והמובן הוא אפילו אם אין לערעורו יסוד מן הדין.

אמנם דברים כאלה צריכים פלס ומשקל קודש פנימי בידיעת טיב המצב. יודיעני נא כתר"ה בטובו את כל הנדרש לדעת בזה, ותודתי העמוקה נתונה לו למפרע והשי"ת[30] ישלם לו ע"פ[31] פעלו בכט"ס[32].

מדי דברי לא אוכל להמנע מהודיע צערי ע"ד[33] המצב הנורא של מקום חמדת לבבנו בכלל. זה איזה שבועות הגיעני תלגרם מבהיל ממצב ביה"ח[34] הכללי של עה"ק[35] ירושת"ו[36], ויצאתי פה בקול קורא לעזרה, וב"ה[37] שאיזה עזר מעט יצא מזה, אף שאין הקומץ משביע כו'[38], וכעת הפתיע עוד תלגרם ממצב בית הת"ת[39] בית התבשיל ובית המלאכה אשר בעדת הקודש שלי שמה, ועוד ידי עסוקות במפעל הראשון. יוכל כתר"ה לשער כמה קשה הדבר לפעול בתכיפות, אבל מעבר מזה איום ונורא הוא המצב, די' ירחם. הנני מעורר בזה את לב כת"ר הנדיב, אולי יוכל בחוג פעולתו הרחבה לעשות להצלת חיי למודי ד' האמונים על התורה והיראה בחבל נחלתנו סלה. אקוה שלא ימנע טובו, והנני בזה חותם בברכה ותודה למר כתר"ה ולמעלת כבוד ידידנו הרב הג'[40] המפואר להלל מוהר"א[41] ד"ר שיינפלד שי'[42], שהואיל לכבדני גם הוא בברכתו הטלגרפית. יחננו השי"ת לראות רב נחת, אושר וברכה, בעבודת הקודש איש על דגלו, ובכל ענין אשר הכינוס לצדיקים יצא לפעלו. יהי נועם ד' עלינו לכונן את מעשי ידינו למען שמו הגדול ב"ה, כנה"ר[43] ונפש דוש"ת[44] מצפה לתשועת ד', מוקירו ומכבדו ביקרת ערכו הנעלה,

הק' אברהם יצחק ה"ק

ב"ה. מפני שאיני יודע את האדריסה המיוחדה של ידידנו הרב הג' מוהר"א שיינפלד נ"י איחד הדבור גם אל כבוד הדרתו בזה להעיר את רוחו הטהור לקום ג"כ[45] לעזרת ד' בגבורים להצלת המוסד הקדוש דתשב"ר[46] במכון הקודש הנ"ל, ויקח נא אמרים עם מעלת האדון המרומם מר מיכאל לוי שי', גזבר ראשי דאגודת מגיני ארץ, ולטכס עצה איך להחיש עזר בצרתה להם, ד' ירחמם. אקוה שאמרי יהיו לרצון וישאו פרי תנובה לאמץ קול יעקב בנחלת ד' גאון יעקב ויתברכו בכ"ט[47] מציון ומקודש.

ידי"ע הנ"ל

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שלו' - שלום
4. המאוה"ג - המאור הגדול
5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. ד"ר - דוקטור
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. כת"ר - כבוד תורתו
9. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר - באהבה רבה
11. לרו"מ - לרום מעלתו

12. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
13. השי"ת - השם יתברך
14. ויהי' - ויהיה
15. יהי' - יהיה
16. מחז"ה - מחזיקי הדת
17. השלו' - השלום
18. ב"ה - ברוך השם
19. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
20. ע"י - על ידי
21. ולקה"י - ולקהילת י... - שם מקום
22. בא"ו - באות ו' / באופן - לפי ההקשר
23. הנ"ל - הנזכר לעיל
24. וק"ו - וקל וחומר
25. ח"ו - חס ושלום
26. שיחי' - שיחיו
27. הרה"ג - הרב הגאון
28. נ"י - נרו יאיר
29. מ"מ - מכל מקום
30. והשי"ת - והשם יתברך
31. ע"פ - על פי
32. בכט"ס - בכל טוב סלה
33. ע"ד - על דבר
34. ביה"ח - בית החולים
35. עה"ק - עיר הקודש
36. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
37. וב"ה - וברוך השם
38. כו' - וכולי (וכן הלאה)
39. התי"ת - התלמוד תורה
40. הג' - הגאון
41. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
42. שי' - שיחיה
43. כנה"ר - כנפשו הרמה
44. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
45. ג"כ - גם כן
46. דתשב"ר - דתינוקות של בית רבן
47. בכ"ט - בכל טוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** בנימין אריה לייב דייכובסקי

בקשה למסור מכתב לרב שוורץ. הם עסוקים בהכנת התעודות לנסיעה.

עיקרי הדברים

- הכנות לנסיעה.

נוסח האגרת

בעה"י[1] י' שבט עתר"ו[2] ס"ג.

לכ'[3] ידידי היקר והמרומם מו"ה[4] בנימין ארי' לייב דייכאווסקי. שלו'[5] וברכה באה"ר[6].

אחדשה"ט[7], יטיב נא כ"מ[8] למסור את המכתב למע' הרב שווארץ נ"י[9], והנה אנחנו עסוקים כעת בהכנת הנסיעה בעה"י, בהכשרת התעודות הראויות לזה, יצליח השי"ת[10] את דרכנו ויופיע על מפעלינו ברב חסדו וטובו לבית ישראל. והנני בזה חותם בברכה למע"כ[11] ולכל עדת ד' היקרה ולכל חברי הועד היקרים וכל יח"ס[12] ירוממו אף ינשאו, כנה"י[13] ונפש אוהבם הנאמן דורש אשרם והצלחתם כה"י[14],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. לכ' - לכבוד
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שלו' - שלום
6. באה"ר - באהבה רבה
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. כ"מ - כל מקום / כל מה (ש...)
9. נ"י - נרו יאיר
10. השי"ת - השם יתברך
11. למע"כ - למעלת כבוד
12. יח"ס - יחידי סגולה
13. כנה"י - כנפשו היקרה
14. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב שבט תרע"ו - סנט גאלן **נמען:** ד"ר מרדכי כהן (בזל)

הרב קוק אינו נכנס לעניין של 'סמכויות'; הרבנות היא לפי התורה, והצדק מכריע ולא התארים. הרב קוק לא יפריע לשלום בלונדון. הרב קוק מכיר את פרופ' מיטוואך ואת פאול נתן, שביקרו בביתו ביפו.

עיקרי הדברים

- רבנות לפי התורה.
- שמירת השלום.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ב שבט תרע"ו[2], ס"ג.

למע"כ[3] הבן היקר הרה"ח[4] מוהר"מ[5] כהן נ"י[6].

תודה רבה על העתקת תוכן המכתב של מר יונג נ"י. והנה אנכי איני נכנס בעסק של אויטאריטעטים, ענין הרבנות הוא רק עפ"י[7] התורה, ועם מי שדעת תוה"ק[8] תהי'[9] מסכמת עמו לזה צריך לחזק, ואם בפרט אחד יהי'[10] הצדק עם אחד, ובפרט השני עם אחר, הרי הצדק והדין הם המכריעים ולא התיאור שבע"ב[11] מתארים. וכמובן שעם זה ישנם ענינים של ממון, שבזה מתחברת אגודת מחז"ה[12] בפרטים עם הפעדעריישאן ובפרטים עם הקהילה הכללית. אקוה בעה"י[13] שאם מד' יצא הדבר שאהי'[14] שם במשך זמן אי"ה[15] לא אפריע את דרכי השלו'[16], ועוד אקוה לחזקם בע"ה[17]. יטיב נא כבודו להודיעני את אדרעסתו של הפרופ' מיטוואך נ"י, כי גם אנכי מכיר אותו ואת פאול נתן, שהיו שניהם אצלי בביתי, גם שלמתי להם בקור בהוטעל שלהם בהיותם ביפו ת"ו[18], ומ"מ[19] אם ירצה גם כמ"ע[20] לכתוב בטוב לבבו מה טוב, ואודהו ע"ז[21].

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[22], כנה"ר[23] ונפש ידידם עז המצפה לתשועת ד',

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. למע"כ - למעלת כבוד
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. מוהר"מ - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. נ"י - נרו יאיר
7. עפ"י - על פי
8. תוה"ק - תורתנו הקדושה
9. תהי' - תהיה
10. יהי' - יהיה
11. שבע"ב - שבעלי הבתים (או: שבעמוד ב - לפי ההקשר)

12. מחז"ה - מחזיקי הדת
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. שאהי' - שאהיה
15. אי"ה - אם ירצה השם
16. השלו' - השלום
17. בע"ה - בעזרת השם
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. ומ"מ - ומכל מקום
20. כמ"ע - כמצות עשה
21. ע"ז - על זה
22. באה"ר - באהבה רבה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג שבט תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הם הגיעו ללונדון. המברקים לא התקבלו, והרב קוק שמח שנפטר מ'קבלת פנים מטרידה'. הדירה עוד לא התפנתה, והם אצל מר חייקין. בערב באו זקנים ובני תורה. לקהילה יש 'טיפוס של קהילה עתיקה בליטא'.

עיקרי הדברים

- הגעה ללונדון.
- אירוח זמני.
- קהילה ליטאית.

נוסח האגרת

בעה"י[1], לונדון, יום ועש"ק[2], כ"ג שבט.

בני יקירי שליט"א[3], באנו ב"ה[4] שלם פה לונדון אמש כשעה תשיעית בלילה. הדעפעשים שלנו לא קבלו, ולולא הדעפעשע של מר שטרנבוך נ"י[5] לא היו יודעים כלל מבואנו, אבל הוא הודיע להיחידים, שקבלו דבריו בספק, מפני פליאתם על שלא הגיעה להם שום ידיעה. ואנכי שמחתי מזה שנתפטרתי מקבלת-פנים מטרידה. מ"מ[6] היו אנשים יחידים על מסה"ב[7], וביניהם מר פלאטא נ"י. מפני שחשבו שנבא אחר ש"ק[8] הבעל"ט[9] לא נפנתה עדיין הדירה ומר רוזנשטיין נ"י יושב עדיין בה, ונתקבלנו לשעה אצל מר חייקין בדירתו, למקום פיתא וישיבה של היום, ומקום לינה באחד ההוטלים, עד אשר תסודר הדירה אי"ה[10]. בערב כשנתודע בואנו באו כמה מן היותר זקנים, חרדים ובני תורה, ובלינו את הזמן עד אחר חצות הלילה. יש להעדה טפוס של קהילה עתיקה בישראל בליטא, לכל פרטי סידוריה, כאשר ציירנו. כתוב נא יקירי מכל אשר עמך לטובה. דר"ש[11] אהובינו הרה"ג[12] ר"י ד"ר[13] אשר וד"ר[14] הרץ נ"י, וחזק ואמץ. יחזקנו השי"ת[15] ויאמצנו למען שמו, ויחננו לעלות אל הקודש ברב רחמיו במהרה בקרוב.

ר'[16] יעקב וולפרט נ"י עודנו פה, והי'[17] על מסה"ב בין הבאים, וכן הי'[18] מר שטרנבוך נ"י בתוכם. בכלל הענין הארעי נראה ישר ומכובד ב"ה.

הנני מקצר מקדושת ש"ק. נא לכתוב בפרטיות מכל א"ל[19], והי' זה שלו'[20] וברכה, אביך מצפה אשרך,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. ועש"ק - וערב שבת קודש
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ב"ה - ברוך השם
5. נ"י - נרו יאיר
6. מ"מ - מכל מקום
7. מסה"ב - מסילת הברזל (תחנת הרכבת)

8. ש"ק - שבת קודש
9. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
10. אי"ה - אם ירצה השם
11. דר"ש - דורש שלום
12. הרה"ג - הרב הגאון
13. ד"ר - דוקטור
14. ודו"ר - ודוקטור
15. השי"ת - השם יתברך
16. ר' - רבי
17. והי' - והיה
18. הי' - היה
19. א"ל - אמר ליה / אמר לו
20. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשסג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט שבט תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

המצב בלונדון כפי שתיארו, ואף טוב יותר. הדירה עוד לא פנויה. הרב קוק מקבל מבקרים רבים, והרב הרץ שלח מכתב ברכה. הרב קוק מבקש מהרצי"ה שישגיח על בריאותו כמו שהרצי"ה נושא בעול התורה.

עיקרי הדברים

- מבקרים רבים.
- מכתב מהרב הרץ.
- שמירת הבריאות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ט שבט עתר"ו[2].

בני מחמדי שליט"א[3], הנה כתבנו אליך מכתב סמוך לבואנו, והשילוח נתאחר, ע"י[4] איזה עכוב עד אחר ש"ק[5] העבר. הודענוך מבואנו שלם ב"ה, ותל"י[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו. אקוה שקבלת ג"כ[8] את הטלגרמה אשר שלחנו תיכף לבואנו ע"י מר שטרנבוך נ"י[9]. והנה בכלל המצב הוא פה כפי מה שתארנוהו ב"ה, ובפרטים עוד יותר רצוי. הננו עדיין מוטרדים מפני שלא נתפנתה עדנה הדירה, ואנו מתאכסנים אצל מר חייקין נ"י ולנים בהוטל, וכל הימים עד היום הייתי מעוסק בקבלת מבקרים חשובים ונכבדים, רבנים רבים ושארי אנשי צורה ומעלה. גם הד"ר[10] הרץ נ"י הקדימני במכתב ברכה כתוב בנימוס והידור הראוי ובידידות. יחננו השי"ת[11] למלא את הזמן של שהייתנו פה בגולה בעבודה פורי' לשם ד' תורתו ועמו וכל מעשיו, ויעלנו בקרוב בחדות לבב למשוש לבנו הר קודש אשר אהב.

כתוב נא בני מחמדי מכל אשר עמך בפרטיות, ובחבה וידידות עמוקה, דרוש נא את שלו'[12] אהובנו כ'[13] הרה"ג[14] ד"ר[15] אשר וביתו וכא"ל[16] וכ'[17] הרה"ח[18] ד"ר הרץ נ"י. וכשיהי'[19] הזמן יותר מוכשר אקוה בל"נ[20] ליחד להם הדיבור, כראוי לאוהבים נאמנים ויקרי מעלה שכמותם יב"י[21] שי'[22].

כתוב נא מכל מהלך חייך כעת, מעסקיך הרוחניים והחמריים, מקביעותיך, מסדרי הנהגת הבריאות שלך, וממצב הבריאות בפרטיות. נא, בני יקירי, חזק ואמץ, וכשם שהנך תל"י[23] נוטה שכמך לסבול עול תורה יראה וחכמה ומוסר בכלל, כן תטה שכמך לפקח יפה יפה על חיזוק כחותיך ופתוחם הגשמיים והרוחניים, והשי"ת[24] יצליחך ברב חסדו ועזו, ויזכנו לראות אשרך וטובך על אדמת הקודש בקרוב. והנני מקצר מפני הטרדא. אביך מחבקך באהבה המצפה לתשועה ואורה,

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ע"י - על ידי

5. ש"ק - שבת קודש
6. ותל"י - ותודה לא-ל יתברך
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. ג"כ - גם כן
9. נ"י - נרו יאיר
10. הד"ר - הדוקטור
11. השי"ת - השם יתברך
12. שלו' - שלום
13. כ' - כבוד
14. הרה"ג - הרב הגאון
15. ד"ר - דוקטור
16. וכא"ל - וכל אשר לו
17. וכ' - וכבוד
18. הרה"ח - הרב החסיד
19. וכשיהי' - וכשיהיה
20. בל"נ - בלי נדר
21. יב"י - ירבו בישראל
22. שי' - שיחיה
23. תל"י - תודה לא-ל יתברך
24. והשי"ת - והשם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ז אדר שני תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

פורים עבר בשלום. הדירה עוד לא פנויה, ודירה זמנית בצפון העיר רחוקה ממרכז עבודתו. 'הסבל הגדול של החברתיות הכרכית' מונע ממנו 'התנערות פנימית', וקשה לו למצוא את 'גרעיני האמת' בתוך 'השבלונה השוטפת'. הרב קוק צריך להתחיל מחדש בין מבקר למבקר 'להפנות רוחי למזרח'.

עיקרי הדברים

- עיכוב הדירה.
- קושי החברה הכרכית.
- הכמיהה לחירות נשמתית.

נוסח האגרת

בעה"י[1], י"ז אד"ש[2] עתר"ו[3].

בני יקירי שליט"א[4], עברו ב"ה[5] ימי הפורים בגלותנו החדשה לשלו'[6]. ת"ל[7] כי רבים ושלמים הם הנוהרים והמקושרים בקישור פנימי מאהבת תורה ודעת יראת ד'. יחננו השי"ת[8] לתן לי רוח טהרה ועזוז לעבוד עבודת קודש, עבודת פנים ועבודת חוץ.

עד כה עדיין לא מצאנו מרגע מקומי, כי הדירה המיועדה לנו לא נתפנתה משכניה עדנה, והוכרחנו לשבת כמה שבועות אצל ה' חייקין נ"י[9], ואח"כ[10] כאשר אמרתי להם שבשום אופן לא אוכל לסבול שבתי אצל יחיד, כי רק מקום לינה הי'[11] לנו באכסניא באחד ההוטלים, שכרו דירה בצפון העיר, ארעית. האויר הוא אמנם פה יותר טוב מבמזרח, אבל אין זה מרכז עבודתי כלל, ומתוך כך לא אוכל להוציא אל הפועל שום דבר תיקון, לא בפנים עניני מחז"ה[12] ולא בחוץ, אע"פ[13] שהש"ר[14] והב"ד[15] מזה ורבנים חשובים אחרים מזה כולם חפצים בשיתוף פעלים מצדי, לא אמצא הכשרה מעשית מצד מניעת הדירה הקבועה לגירותנו פה, ובודאי הכל הוא לטב מן שמיא.

מובן שבראשית הזמן היתה הטרדא גדולה מאד מהמון מבקרים, וגם כעת לא הונח לי, ועוד ישנם רבים מחכים למועד אשר נכנס להדירה המיוחדה בע"ה[16]. קשה לי להתישב ולבא עם הספר אליך בני בדברי אמת כאשר עם לבבי. הסבל הגדול של החברתיות הכרכית מונע אותי הרבה מההתנערות הפנימית, ונפשי שוקקה וצמאה לתנועותיה העצמיות, וזרמי הטרדה סוחבים אותה להתעסק בהמון שיחות, פלפולים, דרושים ורעיונות מוגבלים, מטוכסים באופיים מלוחצים, כמו שהבריות התמימות והמחקות את התום מורגלות בהם, ובקושי גדול הנני משוטט למצא את גרעיני האמת ואת פניני העשר הנמצאים בתוך השבלונה השוטפת הזאת, אבל טרם שנגמר איזה ציץ לבי להגמל, והנה זרם חדש של מבקרים, מעוררים רעיונות ומחשבות עוד הפעם מסחיפת ההרגלים וחולשותיהם, הנה בא, ואני צריך להתחיל בעבודה פנימית מחדש בין פרק לפרק, להפנות רוחי למזרח, למקום עיני ולבי

שם, ולחשוף מעינות ממקורי החירות הנשמתית, אשר נפשי להם עורגת, ולישועתך ד' קויתי, ואני איחל תמיד, להוסיף על תהלתך.

דרש נא יקירי, בשלוי[17] חביבנו הרה"ג[18] הד"ר[19] בעה"ב[20] שליט"א והרב ד"ר[21] לב שליט"א וכא"ל[22], והנני חותם בברכה בצפיית ישועה וכט"ס[23], אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק הכהן קוק

דר"ש[24] באה"ר[25] למאהבינו הרב הנכבד מו"ה[26] נפתלי ה"ש[27] שטרנבוך שליט"א, וביתו וכא"ל ותודה רבה, ולכ' חתנו יקירי הרה"ג[28] מוהרא"ב[29] שליט"א, ולאגודת הקודש שוקדי החכמה האמונים לד' ועמו רב שלו'[30].

הנ"ל

נ. ב.

כתוב נא, בני, מכל הפרטים אשר עמך, מעבודותיך בקודש ובחול ומכל אשר תשער שיענינו. חזק ואמץ ויהי ד' עמך ופועל ידיך ירצה, ונזכה לשמח ברב נחת מאשרך בכט"ס[31].

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. אד"ש - אדר שני
3. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ב"ה - ברוך השם
6. לשלו' - לשלום
7. ת"ל - תודה לא-ל
8. השי"ת - השם יתברך
9. נ"י - נרו יאיר
10. ואח"כ - ואחר כך
11. הי' - היה
12. מחז"ה - מחזיקי הדת
13. אע"פ - אף על פי
14. שהש"ר - שיר השירים רבה
15. והב"ד - והבית דין
16. בע"ה - בעזרת השם
17. בשלו' - בשלום
18. הרה"ג - הרב הגאון
19. הד"ר - הדוקטור
20. בעה"ב - בעלי הבתים
21. ד"ר - דוקטור
22. וכא"ל - וכל אשר לו
23. וכט"ס - וכל טוב סלה
24. דר"ש - דורש שלום

25. באה"ר - באהבה רבה
26. מו"ה - מורנו הרב
27. ה"ש - השם
28. הרה"ג - הרב הגאון
29. מוהרא"ב - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות א, ב (למשל: אברהם + בנימין) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
30. שלו' - שלום
31. בכט"ס - בכל טוב סלה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' ניסן תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הם היו 'גולים בגולה בתוך גולה', ורק השבוע נכנסו לדירה. הרב קוק מבקש לדעת על הדרשה של הרצי"ה בבזל ועל לימודיו, ושואל אם הרצי"ה מעיין ברשימות. ברכה לפסח וליום הולדתו.

עיקרי הדברים

- סוף סוף בדירה.
- דרשה בבזל.
- הרשימות.
- ברכה ליום ההולדת.

נוסח האגרת

בעה"י[1], ו' ניסן עתר"ו[2] (לונדון).

בני יקירי וחביבי שליט"א[3], שמחיתנו בדבריך היקרים. ישמחך ד' תמיד בכל טוב ואושר לאוי"ט[4]. לא לפי המדה שהנני חפץ לקחת דברים עמך בני עולה בידי, מפני המניעות וההטרדות, שאני עלול מתכונתי ומצבי להסתבך בהן. עד כה היינו גולים בגולה בתוך גולה. הדירה היתה מדוירה משכנים, וישבנו איזה שבועות אצל מר חייקין, וכאשר נלאיתי כבר מתואר ישיבה כזו נכנסנו באכסניא מיוחדה דירת עראי, שלא מצאו הולמת לנו כי"א[5] בצפון העיר, מקום מרכז "עדת ישראל" האשכנזית. רק שבוע דנא נכנסנו אל הדירה, שהיא ג"כ[6] עדיין בלתי מסודרה כראוי. בכ"ז[7] קצת ישוב הדעת הנני מוצא לעומת המצב הקודם, שסוף כל סוף יש איזה עמדה ברשות היחיד שלנו בגלותנו, ונפשנו חכתה לדי שיבא כל דבר וענין על מכונו כראוי, ונוכל להשתמש בזמן הנדידה ג"כ למטרות רצוייות כחפץ הלב הפנימי. אשמח לשמע ממך את התוכן של דרושך בבזל, ואיך המה סדרי לימודיך בקודש ובחול בפרטיות.

תבאר נא או אולי תשלח את המכתב שקבלת מפולטבה, ומה שלומם. הנני נפסק באמצע ע"י[8] טרדות. תמהני לאיזה צורך אפית מצה בפני עצמך. האינך חושב להיות בפסח הבעל"ט[9] סמוך על השולחן התמידי? ע"ד[10] הבחינה החימית, שאינה נותנת תוצאות בטוחות הראויות לסמוך עליהן לענין או"ה[11], ידעתי זה כבר.

דרש בשלו[12] אהובינו הרבנים החכמים המצויינים הבעה"ב[13] והד"ר[14] הרץ נ"י[15] באהבה נאמנה וכבוד נעלה.

ההנך מציץ לפעמים בהרשימות שתחת ידך, ומה תמצא בהן? כתוב נא לעתים תדירות למשפחתנו בכל המקומות הפזורים בקודש ובחול, גם בשבילנו, ואף שנקוה גם אנו בעה"י לכתוב להם.

מפני הטרדא וקדושת ש"ק[16] הממשמשת לבא הנני מקצר ואומר שלו'[17] רב וברכת ד', כנפשך היקרה ונפש אביך המצפה אשרך כה"י[18],

אברהם יצחק ה"ק

נ. ב. נתאחר המכתב קצת, ואוסיף ברכת הרגל, ביתרון הכשר ושמחת לבב, ויהי נועם ד' עלינו, וחג חירותנו ופדות נפשנו יאיר לנו בשר ד' וישעו לנצח, ויחננו לשוב אל הקודש ברחמיו הרבים, ותוספת ברכה ואורה לך בני ליום הולדתך לאוי"ט, כי"ה תבורך לאושר רב וגדולת חיים טהורים וטובים באור חכמה ודעת ויראת ד' בעז קודש קדשים, כנפשך היקרה ונפש אביך מברכך בכל לב ממעמקי רוח ונפש ממקור הברכות.

הנ"ל

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עתר"ו - השנה תרע"ו (1915/1916) - בצירוף אותיות
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
5. כי"א - כי אם
6. ג"כ - גם כן
7. בכ"ז - בכל זאת
8. ע"י - על ידי
9. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
10. ע"ד - על דבר
11. או"ה - אומות העולם
12. בשלו' - בשלום
13. הבעה"ב - הבעלי הבתים
14. והד"ר - והדוקטור
15. נ"י - נרו יאיר
16. ש"ק - שבת קודש
17. שלו' - שלום
18. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד ניסן תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בפסח היו מבקרים רבים. באחרון של פסח דרש הרב קוק בחברת הצעירים 'סיניי' על 'השבת לב אבות על בנים': היסוד החברתי גובר אצל הצעירים, והיסוד האצילי (מחשבת הקודש) אצל האבות. כשהם נפרדים, האצילי נעשה לקוי והחברתי 'מתהפך לזוועה'. גילוי אליהו בנוי על חיבור שני היסודות. הרב קוק מבקש מהרצי"ה לכתוב למשפחה.

עיקרי הדברים

- דרשה ב'סיניי'.
- יסוד חברתי ויסוד אצילי.
- השבת לב אבות על בנים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ד ניסן תרע"ו[2].

בני חביבי שליט"א[3], שמחתנו במכתביך היקרים, אשר הגיעונו במשך ימי החג הקדוש העבר. תל"י[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו. ימי הרגל עברו כראוי, ב"ה, כמובן בהטרדה מכמה מבקרים, צמאי שמיעה, הנמצאים ב"ה בהמון רב בעיר הכרכית הזאת.

והננו עומדים ומצפים לתשועת ד' לשמע ממך מכל פרטי ענייניך לטובה, וביחוד למילוי הבטחתך להציג לפני את דבריך שאמרת בבזל ומכל אשר תשער שישמחו את רוחנו.

ישר כחך על אשר תכתוב למשפחתנו שיחי'[6]. הזדרז נא בזה לשמח את הזקנים ואת הצעירים בדבריך היקרים, ובהודיעך להם משלומנו ב"ה. נקוה לשמו יתי'[7] שומר ישראל, שיגונן עלינו ועל כל זרע קדשו מהפרעת האורחים הטסים וכציפרים עפות על עמו יגונן.

באהבה רבה תדרש נא לשלו'[8] אהובינו בעל הבית הרה"ג[9] הד"ר[10] שליט"א ומשפחתו היקרה ואהובנו הרה"ח[11] הד"ר הרץ שי'[12] וכא"ל[13]. ברוכים יהיו לד' על כל הטובה וההתקרבות הנאמנה אשר יעשו עמך.

דרשתי באחרון של פסח בחברת "סיניי" של הצעירים פה על דבר התוכן של השבת לב אבות ע"ב[14] ול"ב ע"א[15], שהיסוד החברותי מתגבר תדיר בדור הצעיר, וממנו יונקים האידיאלים הרוחניים העליונים את לשדם, והיסוד האצילי מתגבר בהאבות. האליליים, שלא היו מכירים את היסוד האצילי, היו מחזיקים את האדם למעלה מחמישים לפחות-המדות, מפני ההתחלשות של היסוד החברותי שבתוכנו, ולא הכירו שתכונה זו באה מפני ההתגברות של היסוד האצילי, אומץ מחשבת הקודש, שכל החברתיות מבוססה באמת רק עליו. אבל העולם נתון במצרים הללו של התפרדות שבין עולם האבות לעולם הבנים, והיסוד האצילי כשהיסודות החברותיים נטלים ממנו נעשה לקוי, ולא יצלח לאבן פינה

למוסד החיים אפילו הרוחניים, והיסוד החברותי בהנטל ממנו לח האצילות מתהפך הוא לזעוה. כל היסוד של קיווי הגילוי האליהוויי, בכל ימיו ונהריו, בנוי הוא על אותה התעצומה של התחברותם של שני היסודות הללו, החברותי והאצילי, לבות האבות והבנים, שכשנפתחים השערים איך לטייל מהיכל להיכל, בעולמות הנפרדים והנראים כמנוגדים הללו, מתמלא העולם כולו אורה, וברכת השלו[16] הולכת ומתפשטת בעולם, ובתוכיות הנשמות מתחילים מבועים להתגלות, שבהם הרויה האצילית השמימית והחברותית הארצית מתמזגים ברב מילוי ועידון, תורת משה הולכת ונזכרת בחוקיה ומשפטיה לכל ישראל, והארץ מוצלת מההחרמה הנוראה, אשר פירודי היסודות הללו גורמים לה, ואליהו הנביא הולך ומופיע לפני בא יום ד' להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

כמדומה ששאלתני ע"ד[17] הבשר, ולא אדע צדדי ספיקותיך. הודיעני נא בפירוט. הבאת בכתובים עם ידידנו הר"ז[18] פינס שי' בד"ת[19]?

בצפית ישועה וברכה וכ"ט[20] הנני חותם בעז יקרת חבת קודש, אביך,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. תל"י - תודה לא-ל יתברך
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. שיחי' - שיחיו
7. ית' - יתברך
8. לשלו' - לשלום
9. הרה"ג - הרב הגאון
10. הד"ר - הדוקטור
11. הרה"ח - הרב החסיד
12. שי' - שיחיה
13. וכא"ל - וכל אשר לו
14. ע"ב - עמוד ב
15. ע"א - עמוד א
16. השלו' - השלום
17. ע"ד - על דבר
18. הר"ז - הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
19. בד"ת - בדברי תורה
20. וכ"ט - וכל טוב

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשע

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז אייר תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

תוכנית עבודה: שני שיעורים בשבוע בישיבה - גמרא, פירוש רש"י ותוספות, והכוזרי. עומדת על הפרק התאגדות שומרי שבת (שד"ר יונג החל), והרב קוק כבר דרש בעניין. יצאה חוברת על היהודים והמלחמה בהסכמת הלורד רוטשילד, שמסיימת בשיבת העם לארצו - 'אות הזמן'.

עיקרי הדברים

- שיעורים בישיבה.
- שומרי שבת.
- חוברת המלחמה - אות הזמן.

נוסח האגרת

בעזה"י[1], ט"ז אייר תרע"ו[2].

בני חביבי שליט"א[3], שמחתנו בדבריך היקרים במכתבך הגלוי, שהגיענו אחרי אשר חכינו מאד על דבריך להודע משלומך וכא"ל[4].

תהל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו פה. מעבודתי פה, אחרי שעברו השבועות והחדשים הראשונים בהתודעות לחשובים ובני תורה הגונים, התחילה עתה תכנית עבודות במצב הרוחני שבכרך. ישנה פה ישיבה, שהבטחתי להגיד לפני הבחורים הבכירים, שתי פעמים בשבוע, שיעור א' גפ"ת[7] ושיעור אחד רוחני, שכהרגלי יהי'[8] הנושא "הכוזרי". מהם נמצאים בעלי כשרון, אבל הם עסוקים בלמודים אחרים והתעתדות רוזרנדית, ומ"מ[9] יהי' בעה"י[10] תועלת. על הפרק עומדת ג"כ[11] התאגדות שומרי שבת, שהתחיל בזה ד"ר[12] יונג נ"י[13] זה כשנתים, אבל נתרדם הדבר, וחושב שכעת ע"י[14] שיתופי יחזור לתעורה, ונעשו מצדי נסיונות דרושיים, שאמנם פעלה ההשפעה על הציבור ב"ה[15] בדרך תיאורי. יתן ד' ויכנסו הדברים לחוג המעשי. נדפסה כאן חוברת אחת ע"ד[16] היהודים והמלחמה, בחבה פטריוטית הראויה ליהודי אנגליא שבעי הזכויות, בהסכמה תוכנית מהלורד רוטשילד, וסיומה הוא שאחרית המלחמה תהי'[17] תשובת עם נפוץ אל ארצו והגשמת חזיון הנביאים, גם זה אות הזמן. נפלאים מעשי ד' לשנות רוחות בני אדם, והפרט יעיד על הכלל.

ד"ש[18] אוהבינו הרה"ג[19] הדרי"ם[20] שליט"א.

אביך מצפה אשרך כה"י[21],

אברהם יצחק ה"ק

1. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

4. וכא"ל - וכל אשר לו
5. תהל"י - תהלה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. גפ"ת - גליל פתח תקוה (או: גבול פתח תקוה)
8. יהי' - יהיה
9. ומ"מ - ומכל מקום
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. ג"כ - גם כן
12. ד"ר - דוקטור
13. נ"י - נרו יאיר
14. ע"י - על ידי
15. ב"ה - ברוך השם
16. ע"ד - על דבר
17. תהי' - תהיה
18. ד"ש - דרישת שלום
19. הרה"ג - הרב הגאון
20. הדרי"ם - הדוקטורים
21. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשעה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג תמוז תרע"ו - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בביתו התקיימה כעין אסיפת רבנים, גם מלידס ומבירמינגהם. הרב קוק מבקש לדעת באיזו מסכת הרצי"ה עוסק.

עיקרי הדברים

- אסיפת רבנים.
- שאלה על הלימוד.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ג תמוז תרע"ו[2], לונדון.

בני חביבי שליט"א[3], שבוע דנא נטרדתי הרבה בענינים כלליים. הי'[4] לנו פה כעין אסיפת רבנים אצלנו בבית. באו גם מחוץ לעיר, מליעדז ומבירמינגהם, וזה גרם איחור כתיבתנו. גם כעת השעה מאוחרת בעש"ק[5], וקדושת היום ממשמשת ובאה, והנני מוכרח לקצר. תלי"ת[6] על החוה"ש[7] אשר עמנו כרגיל. כתוב נא יקירנו מכל אשר עמדך בפרטיות האפשרית, והשי"ת[8] ישמחנו בישועתו ויראנו בישע עמו וארצו, בישע עולמו וכל מעשיו. כבר אנחנו צמאים לדבריך היקרים.

ד"ש[9] ידידינו האהובים הדרי"ם[10] הרה"ג[11] שליט"א וכא"ל[12].

בטח קבלת את המכתב שכתבתי בתוכו הערה בקצרה בסיומא דמנחות באגדה ורמז הלכה.

הודיעני נא בפרט המסכת והענין שאתה עסוק בהם בלימודי קודש, ואולי תעיר איזה דבר. אולי אמצא זמן לפחות לקצת הערה על דבריך.

חזק בני ואמץ, התרומם ברוחך היקר והטהור, היה זריז וחסון לעשות חיל לתורה ולתעודה, ודי יצליחך בכ"ט[13], כנה"י[14] ונפש אביך מצפה אשרך,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. הי' - היה
5. בעש"ק - בערב שבת קודש
6. תלי"ת - תודה לא-ל יתברך
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. והשי"ת - והשם יתברך
9. ד"ש - דרישת שלום
10. הדרי"ם - הדוקטורים
11. הרה"ג - הרב הגאון

12. וכא"ל - וכל אשר לו
13. בכ"ט - בכל טוב
14. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: תרע"ו - לונדון **נמען:** שר בממשלת בריטניה (בשם אגודת הרבנים מגולי רוסיה)

פנייה נגד הכוונה לכפות על פליטים יהודים מרוסיה, שלא התאזרחו, לחזור לרוסיה או להתגייס. הם עדיין זרים, וכל משענתם היא המשפחה והמסורת. אם יילקחו הצעירים, חיי המשפחות יהיו 'אפלים'. שילוחם לארץ שמענה אותם יהיה 'מר ממוות'. הם מקווים שהצדק הבריטי ימנע זאת, ושבריטניה תהיה 'צירת המרומים' להשיב לישראל את חירותו וארצו.

עיקרי הדברים

- נגד גירוש פליטים לרוסיה.
- נגד גיוס כפוי.
- בריטניה - שליחה לגאולת ישראל.

נוסח האגרת

[תרע"ו[1]] ב"ה[2] רוממות הוד מעלתו וכו'[3].

המעמד הגבוה של מדת הצדק, שהאומה הבריטית עומדת עליה, הוא נותן אומץ בלבבנו, אנחנו הרבנים לקהלות ישראל במדינה זו, שרבים מהנלוים עליהן הם הגולים מארץ רוסיא שלא נתאזרחו עדין באנגליה, לברר לפני הוד מעלתו את המצב העגום שאחינו אלה נתונים בו כעת, ולדרוש בשם קדושת אור ד' המאיר בחקי הצדק והיושר, שהם עמודי ארץ בריטניא הגדולה, שתשים הממשלה הנאורה את לבה לסדר את הדבר באופן המתאים להאידאלים הקדושים של המוסר והדת, שארץ אנגליה דוגלת בם.

הקול אשר יצא שמחשבה ישנה בלב הממשלה להכריח את הגרים הללו גולי ארץ רוסיא לשוב שלא ברצונם אל הארץ הזאת, שהיא חומסת את משפטם ושאחיהם היושבים בקרבה, תחת מה שהם שופכים את דמיהם בשלהבת פטריוטית לטובת הממלכה בכלל כל החיל הלוחם, ושרבים מהם מצטיינים ג"כ[4] בתור גבורים מצוינים מלאים רוח מסירות נפש לארץ המולדת, הם משתלמים בלחצים חדשים ובעלילות כוזבות נוראות הנותנים אותם למרמס להההמון הפרוע, - הקול הזה החריד מאד את הלבבות של הגרים האומללים הללו, אשר עד כה מצאו חסותם מתגרת יד הלוחץ אותם בארץ מולדתם במדינת בריטניא הגדולה, אשר לא הוכנו עדין להיות בה אזרחים קבועים, הנוטלים חלק בכל הזכיות של חיי הצבור, ולא נתמזגו עדין כ"כ[5] בחיים האזרחיים הבריטיים, עד שימצאו הם ומשפחותיהם את היכולת ואת ההתקשרות האידאלית לצאת כעת בין הלוחמים במלחמה הזאת המחרבת את העולם. אחינו אלה גרים הם, זרים הם עדין לסביבה הגדולה של תושבי הארץ ברוחם ובשפתם, אין להם סעד חזק לחייהם החמריים והמוסריים כי אם חיי ביתם ומשפחתם והמסורת הישראלית הקדושה המאגדתם ומחזקתם ברוחם. בהנטל ממרבית המשפחות הללו הכחות הצעירים העובדים למצא את כלכלתם, והמנחמים אותם מיגון דכאות נפש ורדיפותיהם אשר סבלו בארץ מולדתם, נעשים חייהם

אפלים ומלאים אסון הרבה מאד במדה איומה, יותר מכל התושבים והאזרחים הקשורים כבר מאז בכל הקישורים האזרחיים והחברותיים לחיי הארץ הזאת הגשמיים והרוחניים, שהם מוצאים תנחומים אידאליים המיוסדים על יסוד איתן של צפיות הסטוריות על כל הנפשות היקרות להם אשר לוקחו מאתם, מה שאין זה בכחם הנפשי של הגרים הללו שהעתיד ההסטורי שלהם לא נתברר להם עדין כלל.

ואם יהי'[6] מוכרחים הכחות הללו לצאת בעל כרחם מן הארץ הזאת, אשר מצאו בה את חסותם, ואשר חיו בה חיי גרים שוקטים, אל אותה הארץ ארץ מולדתם אשר מבלי יכלת לשאת את רדיפותיה יצאו ממנה, ימצאו אז את גורלם נורא מאד ומר ממות. מקוים אנו אשר הצדק הנאור הבריטי יהי' לנו בעז"ה[7] ערובה בטוחה שלא יצא חק כזה אל הפועל על אדמתה הברוכה.

אין אנחנו מדברים ע"ד[8] הגולים מבלגיה אשר כבר נואשו מצד אחד מקישורם לארץ רוסיא, הרודפת אותם, והאומה הבלגית במוסרה הנאור לא דרשה מהם מעולם את העבודה הצבאית במלחמה, והם נמלטו על נפשותם מחרב האויב ובאו לפי שעה למצא מקלט בארץ אנגליה, אשר קבלה אותם בנדבת רוח, כחק אהבת אדם השורר בה, והם עומדים ומצפים לעת אשר תשקוט הארץ, שישובו כל איש למקומו ולמשלח ידו, שעליהם בודאי לא היתה שום מחשבה בלב הממשלה ללחוץ אותם להמסר לרוסיא או לבא במלחמה בחיל הבריטי. מרום ונשא הוא המוסר הבריטי המצוין מחשוב עליו מחשבה כזאת, אבל לא אלה הגרים הארעיים לבדם אינם מסוגלים לצאת בצבא גם באחת משתי המחנות, הרוסי או הבריטי, כי אם גם מרבית הגולים מיהודי רוסיא אשר לא נתאזרחו עדין, אף שיש תקוה שבמשך הזמנים אם גורלם יהי' להשאר בארץ אנגליה הם ודורותיהם יתפתחו להיות אזרחים גמורים ממוזגים ברוח האנגלי ומביאים לו ברכה גדולה מאוצר חיי רוחם, עבודתם וכשרונותיהם, אבל כעת שבאה המלחמה הנוראה עליהם בזמן מוקדם לא הספיק רוחם עדין להתמזג בכל העומק של הרוח הבריטי, כיתר אחיהם אשר כבר התאזרחו בארץ. הלא הרוח האידאלי הנותן תנחומים גם בעת שינתן הקרבן היותר יקר, שהוא החיים, לא יוכל להיות חי ומלא בקרבם, ובהכרח גם כשילכו למלחמה ע"י[9] איזה כח לוחץ ילכו ברוח נמוגה נשברה ודואבת שלא יוכלו להתגבר עליו, והשפעת רוח כהה כזה יוכל רק להביא תקלה גדולה מורך רוח והשפעה של רפיון על המון החיל האמיץ, שכחו האידאלי כבר נגמר ע"פ[10] הסבות ההסטוריות אשר קדמו.

והננו מקוים, שברכת ד' החופפת על האומה הבריטית וממלכתה תציל אותה מהלכד בתקלה גדולה כזאת, והחיל הבריטי יהי' כלו מלא אומץ נפשי ורוח גבורים אזורי אזור הצדק והיושר, והמטרה הברורה האידאלית של מלחמת ארצם הקבועה והמשורשה וממלכתם ההסטורית ותקותם הדורית היא תאזרם עוז, וכל הגרים שלא נתבגרו לזה ישארו מחוץ למערכה, כעצת ד' בספר הספרים: מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו.

משפטנו זה אמנם לא על הכלל כלו של הגרים יצא. ימצאו ג"כ רבים מהצעירים אשר ימצאו את עצמם כבר מוכנים הם ומשפחתם להתמזג בתכונה המדינית הבריטית מזיגה אזרחית, והם כאשר עוד יתאזרחו כחק יחד עם הליכתם אל חיל המלחמה ילכו בהתנדבות רוחם ובאש פטריוטית קדושה

להגנת הארץ שנדבקו בה בתור ארץ מולדת, אבל אלה הם רק אלה אשר ברצונם הטוב ימסרו עצמם לצבא, אבל כל אלה אשר הם מוצאים את עצמם בלתי מוכנים עדין לאזרחיות שלמה, ומתוך כך הם דורשים את צדקם לחיות בארץ חיי גרות כשרים, אף שבכל לבם ונפשם ירצו רבים מהם להתנדב להיות עסוקים בעבודות לאומיות ביתיות חוץ משדה המלחמה, כי אף אם לא הכשרו עדין לאותה היכלת של העמידה במערכת המלחמה בתור אזרחים מלאים הרי הם מכירים יפה את חובתם בתור גרים ישרי רוח, המלאים הכרת תודה לאותה הארץ אשר מצאו בה חסות מחמת רודפיהם לעזור להגנתה בכל כחם והשגת ידיהם.

חושבים אנחנו שגם אם יקראו הגרים הללו לצבא אחרי הזכיות של הושטת הבקשות לברר את הזכיות הפוטרות אותם, אשר ינתנו להם בבירור, כפי החק אשר יצא אל הפועל אצל הקרואים לצבא מכבר, ואחרי אשר בודאי תסדר הממשלה בית משפט ערוך לסדר את הלקיחה לצבא מאת הגרים ברוח הומני, כלומר שיהיו היושבים במשפט זה אנשים היודעים יפה את רוח הגולים, את שפתם הז׳רגונית ואת מצבם ותנאי חייהם, אשר ע״פ ההתענינות הגדולה שהממשלה כבירת הרוח ונדיבת הנפש מתענינת עם כל הפרטים של המצבים היחידים החמריים והרוחניים, שעל פיהם מתפטרים אחוזים ידועים מחובת העבודה בצבא המערכה במלחמה, והגורמים היותר גדולים אל הפטורים הלא הם מצב בריאות הרוח או מצב נפשי המנגד ביסודו למלחמה מתוך הכרה פנימית של תעוב שפיכות דמים או מצב רליגיוזי איתן, אשר לא יתן מנוחה נפשית לבעליו בהיותו עשוק מקיום חובותיו הדתיות לרגלי העמידה במערכות המלחמה, או גם מצב כלכלי ומשפחתי מסובך שימצא הרוס לגמרי ע״י היציאה של אותו הכח העובד במלחמה. חושבים אנחנו לפי ידיעתנו במצב הגרים הללו אחינו גולי רוסיא, שרק מעטים מאד יהיו אשר לא יהיו זכאים ע״פ החק השורר לפטור אותם מהעמידה במערכה, והמעוט הנשאר שאין לו הגבלות ומעצורים כאלה ימצאו בו רבים שמתכונת רוחם יתנדבו בחפץ לבב ללחום את מלחמת הארץ החביבה, הקשורה אצלם קשר פטריוטי נאמן.

ובהצטרפות כל הסבות הללו הננו חושבים שבצדק ימצא הוד מעלתו שאין הדבר כדאי לפני כבודה של הממלכה הבריטית הנאורה ללחוץ את הגרים הללו בלחיצה כללית, לצאת כעת בצבא המלחמה נגד החק העומד ברום עולם הצדק, הפוטר אותם מזה בתור גרים נרדפים, שמצאו חסותם מחמת רודפיהם ומציקיהם בארץ נאורה ההולכת לאור החפש והאידאליות האנושית, וגם לא שתהי[11] לחיצה זו גורמת להם להמסר לארץ רוסיא, שרדיפותיה גרמו את יציאתם ממנה, שהיא נגד המוסר ונגד האומר הביבלי הקדוש לכל האנושיות המתקדמת, המקשר את הצלחת המלחמה של האומה הלוחמת עם המוסר והצדק של הנהגתה עם האומללים והנרדפים כאמור:

כי ד׳ אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויביך לפניך והיה מחנך קדוש ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך. לא תסגיר עבד אל אדוניו אשר ינצל אליך מעם אדוניו. עמך ישב בקרבך במקום אשר יבחר באחד שעריך בטוב לו לא תונגו. מקוים אנו שדברינו אלה היוצאים מקרב לבבות נאמנים לאהבת הממלכה הבריטית הגדולה והנאורה יהיו לרצון לפני הוד מעלתו, והחק הלוחץ את הגרים לצאת לצבא המלחמה, נגד החק המלא צדק הפוטר אותם מזה, או המסגיר אותם ביד לוחציהם, לא יצא אל

הפועל, לשמחת לבב כל ישרי לב בכל רחבי ארץ וביחוד בארץ אנגליה, החרדים מאד לכבודה ולתומת דגל הצדק והחפש המתנוסס עליה. והננו חותמים ברגשי הכנעה וכבוד גדול ובברכה עמוקה לאומה הבריטית, שתצא בזר הנצחון ברב חסן ויקר מהמלחמה הנוראה הזאת, ושתוכל להגשים גם להבא את כל האידיאלים המקודשים של החפש היושר והצדק, וכל השאיפות האציליות והקדושות שהיא שואפת אליהן ברוחה הכביר והנאור, ושהיא תהי'[12] ג"כ צירת המרומים לתשועת העם העתיק ישראל, אשר אור תורתו ונביאיו מאירים מחשכי ארץ, להשיב לו את חרותו ואת ארצו, אשר נעשקו ממנו מיד גוים עריצים אשר התהללו באלילים.

יתר המחשבות הנאמנות אשר רבות מהן נשארו כבושות בלבבנו נקוה להרצות עוד לפני הוד מעלתו, כאשר ינתן לנו הרשיון לראות פני הדרתו כאשר נקוה. וברכת ד' אלהי ישראל תאשר את הממלכה הבריטית לתת אותה למעלה למעלה, אמן.

כחפץ הרבנים מגולי ארץ רוסיא העובדים

עבודת הקדש בקהלות ישראל בארץ אנגליה.

בעד אגודת הרבנים

---

1. תרע"ו - השנה תרע"ו (1915/1916)
2. ב"ה - ברוך השם
3. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
4. ג"כ - גם כן
5. כ"כ - כל כך
6. יהי' - יהיה
7. בעז"ה - בעזרת השם
8. ע"ד - על דבר
9. ע"י - על ידי
10. ע"פ - על פי
11. שתהי' - שתהיה
12. תהי' - תהיה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' מרחשוון תרע"ז - לונדון **נמען:** הרב זאב וולף רוגוזניצקי

התנצלות על העיכוב. הנדודים נחוצים כדי 'לפזר ניצוצי אורה', ו'אוירא דארץ ישראל' מתפשט בגולה דרך בני ציון שהתפזרו. על הר"ן בראש פסחים: ביטול חמץ הוא מטעם הפקר, כפי שמוכיח ממשל 'סופי תאנים', ולכן הר"ן חידש שחמץ, שאינו ברשותו, דומה לדברים שאינם חשובים. אין צורך בכתב סמיכה - 'תורתו מכרזת עליו'.

עיקרי הדברים

- הנדודים מפיצים אור.
- ביטול חמץ - הפקר.
- תורתו מכרזת עליו.

נוסח האגרת

בעזה"י[1], ו' מ"ח[2] עזר"ת[3].

שלו'[4] רב לכבוד ידידי חביבי הרב הגדול בתורה ויראת ד' טהורה חו"ב[5] סוע"ה[6] מוהר"ר[7] זאב וואלף ראגאזניצקי שליט"א[8], זה מזמן זמנים שקבלתי את מכתביו, ובכל פעם הודחתי מטרדה לטרדה, וכמה וכמה חובות של מכתבים לאוהבים קרובים ברוח ונפש הופלגו לעתים מרוחקים, ואקוה שכולם יסלחו בטוב לבבם ועמהם יסלחני ג"כ[9] ידידי כת"ר[10], אשר אהבתו חרותה על לוח לבי.

והנה גם כעת, אשר נתעוררתי לכתוב לידידי, מוכרחני לקצר בדברים. והנני בא לחזק את רוחו הנעלה, כי יוסיף עוז ותעצומות בתורה יראת ד' וחכמת לב, ולמרחוק נשא דענו ולפועלנו ב"ה[11] נתן צדק, ונקוה כי גם המאורעות הקשים, אשר באו על העולם כולו בכלל ועל עם ד' בפרט ועל ארצנו הקדושה ובניו בפרטי פרטיות, וכל הגלות והפיזור שאנו נתונים בו, הכל הוא עצות עמוקות מתמים דעים ב"ה, לטובתנו הפרטית ולטובת הכלל כולו. הנדודים הללו ודאי נחוצים ודרושים הם לפזר ניצוצי אורה מטל החיים המכונס למקומות שונים, ע"י[12] כמה וכמה נושאים, כל חד וחד לפי מעלתו ותעודתו בחיי המעשה וחיי הרוח. אוירא דארץ ישראל ביחוד הולך הוא הלוך והתפשט במלוא התפוצות של הגולה, ורחשי לב עמוקים ונשיאת עין למקום בית חיינו ברוח טהור ורוממות קדושה הולכים ומתפשטים ע"י בני ציון היקרים, אשר נפזרו למרחקי ארץ. ובשוב ד' שבות עמו ובהגלות אור ישועה, וחסד ד' יאמצנו לשוב אל ארץ חמדה, תקיף חמדת הקודש עוד המון גדול של רבבות אלפי ישראל. והתוכן של תשוקת הקודש גם הוא הולך ומתעלה, במסתרי הנשמה הוא מזדקק, מתחזק ומתאמץ, ורקמת הכנת אור גאולה וישועה כללית ופרטית הולכת ומתרקמת.

ונקוה לד' כי טוב כי לעולם חסדו ודברו יקום לעולם, כי ד' דבר טוב על ישראל, ובאורו נראה אור, וירום קרן לעמו, בב"א[13]. ועד"ת[14] מה שהעיר כת"ר ע"ד[15] הר"ן[16] ריש פסחים, לא ידעתי מאי קשיא ליה, דודאי הר"ן מסביר את ענין הביטול שהוא מצד הפקר אליבא דכל השיטות, בין לרש"י[17] בין

לתוספות, ומביא שפיר ראי'[18] דיש יחש להביטול עם הפקר, משום דהסוגיא דהבודק צריך שיבטל אומרת דפירורים מדלא חשיבי בטלי ממילא, והכונה שהם הפקר ממילא מתוך שאין מקפידים עליהם.

אלא שהייתי יכול לטעות ולומר שהכונה של בטלי דפירורים אינה משום הפקר אלא משום שאינם חשובים להיות אוכל, ומשו"ה[19] בטל מעליהם דין חמץ עכ"פ[20] לגבי בל יראה, והוי דוגמא דכופת שאור שיחדה לישיבה בטלה, דלקמן ד' מ"ה ע"ב[21], דלאו מתורת ביטול של הפקר הוא אלא מתורת אוכל ונעשה כעפר ומעשה עץ בעלמא, ועי' תוס'[22] שם ד"ה[23] כופת, וכ"ה באמת דעת הכלבו בהסברת הביטול של חמץ בכלל. והר"ן[24] נאיד מסברא זו, מהא דמייתי גמרא ע"ז[25] הא דסופי תאנים דתלי בבעה"ב[26] מקפיד או אין בעה"ב[27] מקפיד עליהן, דהוא ודאי ענין השייך להפקר ולא לביטול מתורת אוכל, ש"מ דכל ענין הביטול דחמץ הוא מטעם הפקר. ומשום דקשיא ליה הא דלא מצינו הפקר שמועיל בלשון זה, שהאומר נכסי יהיו בטלים אינם הפקר, ואע"ג[28] דיש הפקר סתמי במקום שאין בעה"ב מקפיד עליהן, היינו בנכסים שאינם חשובים, שהרבה בנ"א[29] לפעמים מפקירים אותם, כהא דסופי תאנים, שהם נעזבים לכל הרוצה לזכות בהן, ולא משכחת בהו שלא יהיו הפקר, רק אם יש צורך לשמר את השדה בלא"ה[30] מפני פירות חשובים אז תלוי הדבר בקפידא דבעה"ב[31], ואם אינו מקפיד עליהן אז מסולקת היא הזכיה של הבעה"ב[32], שבאה רק מפני שמירת השדה שמפני הענבים, אבל דבר חשוב כגלוסקא יפה ודאי אין מועיל העדר הקפידא לבד שבלשון ביטול לשוויה הפקר.

ומשו"ה הוצרך הר"ן לחדש את סברתו שבצירוף מה שבאמת חמץ אינו ברשותו ש"א, רק שעשאן הכתוב כאילו הם ברשותו, נעשו ע"ז[33] במדריגה אחת עם דברים שאינם חשובים, כסופי תאנים בקירוב שיש בהם צד הפקר וצד זכיה, וסגי להו להיות בכלל הפקר בלשון ביטול בעלמא, ומיהו לשון ביטול צריך מפני שסו"ס[34] החמץ הוא דבר החשוב מצד עצמו.

ומה שהעיר כת"ר מדוע לא הביאו כלל מסוגיא דסופי תאנים להכריע בין הרמב"ם[35] והטור בפלוגתא דאבידה מדעת, אי הויא הפקר בסתמא, או שרק מהשבת אבידה יצאה, ג"כ אין שייך לענין כ"כ[36], כמש"כ[37] דסופי תאנים ענינם מוכיח עליהם שהם מופקרים תמיד, שהרי לא נסתפק אדם מעולם על סופי תאנים עצמם אם הם הפקר אם לאו, בזמן שאין שם שמירה, ולא חלקו בסופי תאנים כ"א[38] כשמשמר שדה מפני ענבים, שאז יש הבדל בין בעה"ב מקפיד עליהם לאין בעה"ב מקפיד עליהם, אבל אם איננו משמר את שדהו, משום איזה דבר חשוב, הם מסתמן הפקר, ובדבר שדעתן של בני אדם כולם להשוותם הפקר לא נחלק אדם בעולם שא"צ[39] הפקר מפורש, וע"כ[40] אין ללמד מזה על המחלוקת לענין אבידה מדעת, שאינה עסוקה כ"א בדבר שמסתמא אינו הפקר אצל כל אדם, ולא שזה היחיד עשה פעולה שגילה בה שהיא אצלו אבידה מדעת, שע"ז[41] יש להסתפק אם כבר נעשה ע"ז הפקר או דילמא אינה הפקר כ"א המוצאה פטור מדין השבת אבידה. וצדקו דברי הנתיבות, דל"ה יאוש גמור בזרק כלי מראש הגג, דאכתי אפשר בהצלה, וכיון שהכלי מצד עצמו אינו דבר שבנ"א[42] מפקירים אותו, צריך הפקר מפורש, וכל שיש איזה אמתלא רחוקה לומר שאינה אצלו אפילו בגדר אבידה מדעת הרי

היא ברשותו, וכל המזיק חייב בתשלומין, ול"ד לסופי תאנים שמסתמן הפקר הן, אלא שהשמירה של הענבים עשאתן מוצאים מכלל הפקר, ומשו"ה די בידיעה בעלמא שאין בעה"ב מקפיד עליהן.

וגדולה מזו מצינו בשלהי בב"ק[43] בברייתא מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנכשי זרעים ועודרי ירקות בזמן שבעה"ב[44] מקפיד עליהם יש בהם משום גזל, אין בעה"ב מקפיד עליהם הרי אלו שלו, והתם אין שייך לומר שמצד עצמן הם הפקר, כההיא דסופי תאנים, שלא מצינו שיש בהם קפידא כ"א בזמן שגילה דעתו בשמירתו את השדה, אלא שאין זו גילוי דעת שלם, מפני שכל שמירת השדה היא רק מפני הענבים, אבל כיון שמ"מ[45] הם משתמרים עי"ז ממילא די בקפידת בעה"ב להוציאם מכלל הפקר, אבל בהנך דתנינן בברייתא דב"ק[46] כל המין תלוי רק בקפידא דבעה"ב, וש"מ דלא בעינן הפקר גמור.

והי'[47] מזה לכאורה ראי' לשיטת הסוברים דאבידה מדעת הוי הפקר גמור, ול"ב שיפקיר מפורש, אבל באמת אין מזה ראי', משום דע"כ[48] לא פליגי באבידה מדעת כ"א בדבר שהוא מוחזק בכללות שודאי בנ"א מקפידים עליו, ורק פרט אחד יוצא מן הכלל, אע"פ[49] שעשה אותו לאבידה מדעת, ואינו מקפיד על שמירתו, מהני זה רק שלא להתחייב להשיב אותו בכלל השבת אבידה, אבל אין ראי' שכבר הפקירו לגמרי להסוברים דאבידה מדעת אינו הפקר, אבל דברים כאלה שישנם כמה בני אדם שאינם מקפידים, אע"פ שנמצאים ג"כ מקפידים, זה די בגילוי דעתא בעלמא, שאם אין בעה"ב מקפיד עליהם כבר יודעים אנו שהוא מכלל אותם הרבים שאינם מקפידים, והוי בכלל דברים שבלב כל אדם, שדינם כאילו הם דברים שבפה, והוי כאילו הפקיר אותם בפירוש.

והנה לפי הגירסא שלנו בגמ'[50] יש לפקפק קצת בענין זה, אם אנו צריכים להכניסו בכלל הפקר סתמי, מפני שלפנינו איתא בזמן שאין בעה"ב מקפיד עליהן הרי אלו שלו, דמשמע שהם של הפועל, ולא שהם הפקר בעלמא, ולפ"ז[51] י"ל[52] שלעולם אין יוצא מכלל קנין היחיד, להיות הפקר, כ"א ע"י הפקר מפורש, כשיטת הסוברים דאבידה מדעת ל"ה הפקר, ונאמר עוד דאין לחלק בין דברים שכל אדם מקפידים עליהם לדברים שנמצאים מקפידים עליהם ונמצאים ג"כ שאינם מקפידים, ובסופי תאנים טעמא רבא איכא בהו, משום שמסתמן הפקר הם אצל כל אדם, כמו שהוכחנו לעיל מדלא משכח תנא אופן שיהי'[53] תלוי בקפידת בעה"ב, להיות בהם משום גזל, כ"א אם משמר שדהו עכ"פ מצד איזה דבר, אבל כשאינו משמר כלל הרי הם סתמן בכלל הפקר לכל בני אדם, ודמי לכשות וחזיז, שאין בהם משום גזל, בסתם, זולת באתרי דקפדי, אבל בסתמא אין בהם משום גזל, וי"ל[54] דדוקא באתרא יוכל לצאת מכלל הפקר, להיות בו משום גזל, אם כל בני האתרא קפדי, אבל איש יחידי לא יוכל כלל להקפיד ובטלה דעתו אצל כל אדם, וכדמחלקינן בזה בשבת קמ"ד ב', אבל דבר שמסתמא אינו בכלל הפקר, כ"א שישנם מקפידים ואינם מקפידים, יש לומר דל"מ[55] אם בעה"ב אינו מקפיד להוציאו מכלל איסור גזל להתירו לכל אדם, רק לגבי פועל שאני, דנחשב כפסיקת מקח שכרו, בזמן שאין בעה"ב מקפיד דמי כאילו התנה עמו שזהו בכלל שכרו, כיון שמסתמא יודע הפועל שאין בעה"ב מקפיד, ואדעתא דהכי נשכר לו, וכאילו התנה עמו מפורש שיתן לו בשכרו גם מה שיצא ע"י הניכוש והניקוף.

אמנם לפי הגירסא של התוספתא, שהוא בזמן שאין בעה"ב מקפיד עליהן מותרין משום גזל, משמע דלאו דוקא להפועל הם שלו, שהפועל יכול לזכות בהן מן ההפקר, יהי'[56] מוכרח כמש"כ דגם דבר המוכרע לכאן ולכאן, וישנם בנ"א מקפידים וישנם שאינם מקפידים, די אליבא דכו"ע[57] בגילוי דעתא ובידיעה בעלמא, שאין בעה"ב מקפיד עליהם, וכי קאמרינן להחמיר באבידה מדעת, שלא יהי' הפקר עד שיפקיר מפורש, הוא רק בדבר שהכל בסתם מקפידים עליו, ורק איש יחידי עשה אותו לאבידה, שלדעת המחמירים בזה צריך דוקא הפקר מפורש. והי' ראוי להאריך בענין זה, אבל הטרדות הן מעכבות.

וע"ד[58] כתב הסמיכה של כת"ר, שנאבד מת"י, תמיהני אם גברא רבא ויקירא ככת"ר[59], במקום שכבר התודע שם לרבני וגדולי המקום, צריך הוא לתעודות המעידות עליו. אקוה שתורתו מכרזת עליו וימצאו בעזה"י יראי ד' ואוהבי תורתו, אשר יושיבוהו על גפי מרומי קרת, כאשר יאתה לו לפי גודל מעלת תורתו ויראתו. והי' זה שלו' וברכה באה"ר[60], כנה"ר[61] ונפש ידינ"ע[62] דוש"ת[63] מצפה לתשועת ד' לשוב לבצרון לארץ חמדה אשר בה כל מעיני סלה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
2. מ"ח - מרחשון
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. שלו' - שלום
5. חו"ב - חריף ובקי
6. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
7. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. ג"כ - גם כן
10. כת"ר - כבוד תורתו
11. ב"ה - ברוך השם
12. ע"י - על ידי
13. בב"א - במהרה בימינו אמן
14. ועד"ת - ועל דבר תורה
15. ע"ד - על דבר
16. הר"ן - רבנו נסים
17. לרש"י - לרבי שלמה יצחקי
18. ראי' - ראיה
19. ומשו"ה - ומשום הכי
20. עכ"פ - על כל פנים
21. ע"ב - עמוד ב
22. תוס' - תוספות
23. ד"ה - דיבור המתחיל
24. והר"ן - ורבנו נסים
25. ע"ז - על זה
26. בבעה"ב - בבעלי הבתים
27. בעה"ב - בעלי הבתים

28. ואע"ג - ואף על גב
29. בנ"א - בני אדם
30. בלא"ה - בלאו הכי (בלאו הכי, ממילא)
31. דבעה"ב - דבעלי הבתים
32. הבעה"ב - הבעלי הבתים
33. עי"ז - על ידי זה
34. שסו"ס - שסוף סוף
35. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
36. כ"כ - כל כך
37. כמש"כ - כמו שכתב
38. כ"א - כי אם
39. שא"צ - שאין צריך
40. וע"כ - ועל כן
41. שע"ז - שעל זה
42. שבנ"א - שבני אדם
43. בב"ק - בבבא קמא
44. שבעה"ב - שבעלי הבתים
45. שמ"מ - שמכל מקום
46. דב"ק - דבבא קמא
47. והי' - והיה
48. דע"כ - דעל כרחך
49. אע"פ - אף על פי
50. בגמ' - בגמרא
51. ולפ"ז - ולפי זה
52. י"ל - יש לומר
53. שיהי' - שיהיה
54. וי"ל - ויש לומר
55. דל"מ - דלא מבעיא
56. יהי' - יהיה
57. דכו"ע - דכולי עלמא (שהכל מסכימים)
58. וע"ד - ועל דבר
59. ככת"ר - ככבוד תורתו
60. באה"ר - באהבה רבה
61. כנה"ר - כנפשו הרמה
62. ידינ"ע - ידיד נפשי עוז
63. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשצ

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' מרחשוון תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק נאם באסיפה ציונית בבית כנסת גדול, על 'העלאת המחשבה הלאומית והשבתה למקור מחצבתה'. נחום סוקולוב, שנאם אחריו, אמר שדבריו הם 'כטל של תחייה' ויהיו 'הפרוגרמה היסודית'.

עיקרי הדברים

- נאום באסיפה ציונית.
- תגובת סוקולוב.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ועש"ק[2], עזר"ת[3], ז' מ"ח[4].

בני מחמדי ויקירי שליט"א[5], הננו צמאים לדבריך הנעימים. מכתבי המכתבים הננו רואים שלא קבלת את מכתבינו אשר כתבנו אליך במשך חודש האיתנים. בטח תשמיעני דברים מפורטים מכל סדריך אשר התוית לך בעזה"י[6] לזמן הבעל"ט[7], יאשרך ויאמצך צור מעוזנו ב"ה. שבוע דנא הוצרכתי לדבר באסיפה ציונית פומבית באחד בתי הכנסיות הגדולים פה, והבלטתי בעזה"י את התוכן של העלאת המחשבה הלאומית, והשבתה למקור מחצבתה, שאז תיכון למפעלה בארצות החיים, כי תשאב לשד חיים ברוב עוז והדר ממקור חייה, נשמת כנסת ישראל המקורית באור חי העולמים ב"ה. ואח"כ[8] הרצה ר"נ סאקלאוו, ואמר כי כטל של תחיה הם הם הדברים שיצאו ממני, והם הם יהיו להפרוגרמא היסודית בתחיה הלאומית. עד כמה יתפסו הסכמות כאלה תפיסה מעשית מיד איני יודע.

אבל מודה ומשבח אני, לאל חיינו ב"ה, אשר סיבב כזאת בחסדו שממרחקים יבואו הודאות כאלה, שמקיבוצם הננו כמהים לחזות את דבר ד' "וחיו את בניהם ושבו", אחרי האמרה של "וממרחקים יזכרוני" חזק בני ואמץ ואור ד' ישמחך תמיד ותתענג על כל טוב, ושפעת תורה חכמה ודעת קדושים ירוממוך עדי עד, כנה"י[9] ונפש אביך מיחל אשרך,

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ועש"ק - וערב שבת קודש
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. מ"ח - מרחשון
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
7. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
8. ואח"כ - ואחר כך
9. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשצא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א מרחשוון תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק טרוד בעניינים רוחניים שמפזרים את הדעת. קשה לו לייעץ לר' ד' כהן לבוא ללונדון: יש חשש מנושים, והמחיה יקרה. הרב קוק מזכיר את דברי הרמב"ם לר' יוסף בן עקנין על טרדותיו - כבר אין לו את 'החופש של טיול עיוני' שהיה לו בסנט גאלן.

עיקרי הדברים

- טרדות.
- עצה לר' ד' כהן.
- כמו הרמב"ם.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"א מ"ח[2], עזר"ת[3].

בני מחמדי ויקירי שליט"א[4], תל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו, והננו מצפים לקבל מאתך ומכל יקירינו בשורות טובות משמחות לב, עד אשר יחון צור עולמים ב"ה ויופיע אור שלו'[7] על עולמו, וקרן ירום לעמו, וישיב נידחינו איש על כנו ומקומו.

הייתי טרוד מאד באלה הימים בענינים שונים, אע"פ[8] שרובם רוחניים בכל זאת הם נוטלים את הזמן מלהתעסק במה שהוא ראוי להיות חדור יותר למעמקי הנשמה, ומפזרים את הדעה לעברים ולפירורים שונים, בטח קבלת את מכתבנו הקודם, והנני מחכה מאד לדבריך שתודיעני את כל פרטי מצבך בקודש ובחול בזמן דנא, ומה המה השינויים שכתבת שנתחדשו מאיזה סוג הם.

הנדפס מאמרך באיזה עתון? ואם כן בטח תשלחהו אלינו, ותודתנו נתונה לך ע"ז[9]. בפרטיות הייתי חפץ לדעת מכל פרטי לימודיך בזמן העבר, ומה הם בהווה. המכתב מר"ד כהן נ"י[10] מביאני בספק. קשה לי מאד ליעצו לבוא הנה. חדא שמא יקפצו עליו בעלי חובות, שכל השוברים אינם כ"כ[11] בטוחים. והב' מצב הפרנסה פה כבד מאד, היוקר הוא גדול, וגם הוצאת דירה וסיפוק הכרחי לאיש יחידי הוא דבר גדול מאד, וחושב אני שיעלו לו כפלים מבמקומו. ועוד ע"ד[12] שאיפתו להיות יחד עמי, לולא שאיני כדאי הייתי מרמז לו מה שכתב הרמב"ם[13] ז"ל[14] להר"י[15] עקנין ז"ל בעת שגברה תשוקתו לנסוע אליו, שהציע לפניו את המון טרדותיו, עד שקשה מאד שיתיחד עמו אדם בענינים עיוניים שאינם ביחוד שוים לכל נפש. זה החופש של טיול עיוני הרגשי נפשי שכלי רזי, שהייתי יכול לקחת עמו בהיותי בסט"ג[16], משוחרר מעול ציבור, א"א[17] לי פה בשום אופן לקחתו, ואם נשארה לי לפעמים שעה פנויה הריני צריך לחטפה לעצמי, ולהחיובים היותר מכריחים. בכ"ז[18] קשה עלי לאמר לו שלא יבוא, שאיני רוצה להיות מונע בר מתמים וישר לב שכמותו, גם אם התועלת תוכל להיות לפי התנאים במדה מצומצמה מאד, השי"ת[19] ירחיב לנו בחסדו.

והנני מקצר ואומר ברכה ושלו'[20] רב, חזק בני ואמץ, בגדולת נפש וצהלת רוח באור תורה, והוד קודש יראת ד' וחדות דעה והשכל, כנה"י[21] ונפש אביך מצפה אשרך,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. שלו' - שלום
8. אע"פ - אף על פי
9. ע"ז - על זה
10. נ"י - נרו יאיר
11. כ"כ - כל כך
12. ע"ד - על דבר
13. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
14. ז"ל - זכרונו לברכה
15. להר"י - ל + הר"י: הרב רבי שם שמתחיל באות י (כגון יעקב / יצחק / יוסף / יהודה / ישראל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. בסט"ג - בסט. גאלן
17. א"א - אי אפשר
18. בכ"ז - בכל זאת
19. השי"ת - השם יתברך
20. ושלו' - ושלום
21. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תשצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אור לי' בטבת תרע"ז - לונדון **נמען:** הרב משה יצחק סגל, ראש ישיבה במנצ'סטר

הרב קוק שמח שהתחיל ללמוד מוסר עם התלמידים, וזה הכרחי במדינה זו. יסוד גדול: הצלחת התורה תלויה ביראת ה'. ככל שהיראה גוברת, דברי תורה נעשים יקרים יותר, החשק מעורר את כוחות הנפש, הזיכרון מתחזק והחריפות גדלה. לכן העצה הטובה להצלחה בלימוד היא להרחיב את לימוד היראה ותורת המידות, וכך התלמידים יאהבו זה את זה ואת רבם.

עיקרי הדברים

- חשיבות לימוד מוסר.
- יראה - יסוד הצלחת התורה.
- חשק, זיכרון וחריפות.
- מידות טובות.

נוסח האגרת

בעה"י[1], אור ליום צום העשירי, מהרה יהי'[2] לנו ולכי"ש[3] לששון ולשמחה בעזרת ד'.

שלו'[4] רב לכבוד ידי"נ[5] הרב המאוה"ג[6] אוצר תוי"ר[7] טהורה, מרביץ תורה לעדרים, מוהר"ר[8] משה יצחק סגל שליט"א[9] ר"מ[10] דק' מאנעשעסטער יצ"ו[11].

אחדשה"ט[12] באה"ר[13].

כעת הנני מוכרח לקצר, רק ארשום דברים אחדים מפני חבת הקודש דכתר"ה[14] עד"ת[15].

והנה כת"ר[16] ידי"נ שליט"א שימח את לבבי במה שהודיעני שהתחיל ללמוד עם התלמידים מעט דברי מוסר ויראת ד' חכמה מספרי קודש, אשרי חלקו. וביחוד הדבר מוכרח הוא בזמן הזה ובמדינה זו, שהתשוקות הזמניות של הבלי העולם, הקנאה והתאוה והכבוד המדומה, הומים ורועשים כ"כ[17]. במה נוכל לעורר את לבב צעירי הימים שיפקחו עיניהם לראות הודה ופארה, זיוה והדרה של תורה, אם לא בלימודה של חכמת היראה האמיתית ע"פ[18] ספרי גדולי ישראל, אשר העמיקו הרחיבו בחכמת היראה הטהורה, וקדושת אור ד' הגנוזה בנשמת עם קדוש העלו את אורה, למען תתגלה לעין כל בכל אלפי אורותיה המאירים באור יקרות אור חיים.

והנה אין ביכולתי לכתב לכתר"ה[19] כעת דברים מסודרים ברעיונות הראויים לפי תלמידיו היקרים, וביחוד קשה הדבר לצמצם דברי הגיוני קודש לפי ערכם של תלמידים, שאיני יודע מהלך רוחם וכוחותיהם הנפשיים. בכ"ז[20] נראה שראשית כל ראוי להסביר לכל התלמידים את היסוד הגדול, שכל הצלחת התורה למצוא סימן ברכה בלמודו, למגמר ולמסבר, לבא ברבות הימים למדרגה חשובה והגונה בכתרה של תורה, הכל תלוי לפי מדת יראת ד' ועומק קדושת האמונה הטהורה המשורשת בנפש. כי הרחבת הכח השכלי והעמקתו, לטישתו והסתעפותו לסעיפים רבים, שהוא היסוד הגדול

לחריפות ולבקיאות, תלוי הוא בעומק הרצון הנפשי המתעורר להוקיר את העניינים הלימודיים שהוא עוסק בהם. וכיון שהוא עוסק בתורה, שהיא דבר אלהים חיים, איכות ההוקרה הפנימית של חביבות עסקה של תורה תלויה היא בנקודת קדושת יראת ד' האמיתית השרויה בלבבו של העוסק בתורה פנימה, שכל מה שברכת יראת שמים הולכת היא ומתגברת בלב בקדושה ובטהרה כן נעשים דברי תורה, שהם מאור פני מלך חיים, יקרים ונשגבים בעיניו, ומרוב חביבותם מתקשר בהם החשק הנפשי הפנימי, וטבע החשק הוא לעורר את כל כוחות הנפש בזירוז של חיים, בשמחה ובטוב לב, בתשוקה גדולה ונעימות של תענוג רוחני עליון ונשגב.

וכיון שכוחות הנפש מתעוררים ע"י[21] התרחבותה של המדה הקדושה של יראת שמים, לאהבת התורה ולחיבת כל דבריה, וההכרה מתגדלת מיום ליום בהרגשת נועם קדשה, ממילא מתאמץ מאד כח הזכרון שבנפש מרב עז החיים שהתשוקה הקדושה של התורה מעוררת בנפש ההוגה בה ביראת שמים אמיתית, ומתוך הכבוד הגדול והערך הנשגב, שהוא נותן אל השיווי של דברי תורה, שבכל יום ויום הוא מתגדל כפי הגודל של יראת שמים, שמתגדל בלבבו מדי יום ויום בעסקו תמיד בלימודי הקודש של היראה הטהורה וענפיה, מתאמצת ג"כ[22] החריצות השכלית, ויפעת השכל מתגדלת, והחריפות האמיתית ויושר הסברא הולך ומתרבה. ונמצא שהעצה היותר טובה להצלחת התלמידים בלימודם, שיהיה תלמודם מתברך, ושיהיה מתקיים בידם, ושיקבלו בעצמם נחת ועונג מלימודם, הוא להרחיב מדי יום ביומו את לבבם בתלמודי היראה הטהורה וכל מקצועותיה, וכל חכמת הנפש וכל תורת המדות כולן הן ענפים וסעיפים מסתעפים משורש יראת ד' הרוממה, המביאה לידי אהבת ד' תמימה, לאהבת התורה ומצוותיה, אהבת המצוות ואהבת ישראל. במחשבות כאלה שיוצעו לפני התלמידים, שלבד מה שההצלחה הנצחית הצלחת חיי עולם היא תלויה באותה המידה שתהי'[23] יראת שמים משתרשת בקרב לבבם הטהור, אלא גם זאת שעצם הצלחת התורה שלהם, בהתגדלות כח השקידה, בהרגשת הנועם התענוג והשמחה מדברי התורה, מגמרא וסברא, מגירסא ושינון, בין בעצם ההצלחה השכלית, שיבהיק ויאיר אור שכלם, ושיהיה תלמודם מתקיים בידם שגור בפיהם ומכונן על שפתותיהם, בבירור ובבהירות, כל זה תלוי לפי עומק מדת יראת שמים שיקבלו, וכיון שידעו שמדת יראת שמים משתרשת בלב האדם לפי אותה המדה שהוא משים עליה את לבו, כל מה שיכירו וידעו יותר ויותר את האמת הגדולה הזאת כן יהיו יותר יקרים בעיניהם הזמנים הקצובים שכתר"ה[24] יהיה עוסק עמהם בתלמודה של יראת שמים, מפי סופרים ומפי ספרים ומטהרת רעיוניו הקדושים, כברכת ד' אשר עליו.

וכל אשר יעמיקו יותר בדברים ויכירו וידעו כי עצמותה של יראת שמים משתרשת היא בעומק הלב הכל לפי ערכן של המדות הטובות שהן מושרשות בו, מיד יזדרזו לאחוז במדות טובות וישרות, וישתדלו להיות אוהבים זה את זה ואהובים זה לזה, מכבדים כל אחד מהם את חברו ורוצה בכבודו וטובתו. ועל כולם כאשר יכירו וידעו שהצלחת עולמים יקרה וחשובה יותר מכל ההצלחות היותר גדולות שהאדם יכול להגיע אליהם, היא הצלחתה של קדושת התורה וברכת היראה, שהיא יסוד הדעת האמיתית, יראת ד' ראשית דעת, יהיו מאד קשורים באהבה לרבם ומורם, המדריכם בארחות התורה, הפותח לפניהם שערים סגורים, לראות מדי עברם מחדר לחדר בחדרי התורה את אוצרות האורה הגדולה

הנהדרים בקדושה הגנוזים וטמונים, שהם נפתחים תמיד מדי יום ביומו להוגי תורה יראי ד' וחושבי שמו. והמדות הנחמדות הללו, שהן בטבען מעטרות את כל המחזיק בהן בעטרת חן וכבוד, הן הן המביאות ליראת שמים אמיתית ולברכה גדולה מאוצר החיים של מקור התורה והחכמה האמיתית. ובהדרכה זו נקוה בטח בעז"ה[25] שתהי' ברכת ד' והשראת אור קדושתו שרוי' על כת"ר וכל תלמידיו השותים בצמא את דבריו, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה כחפץ לבבו הטהור וחפץ ידי"ע[26] דוש"ת[27] בכל לונ"ח[28] המצפה לתשועת ד' על עמו ונחלתו,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. יהי' - יהיה
3. ולכי"ש - ולכל ישראל
4. שלו' - שלום
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. תוי"ר - תורה ויראה
8. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. ר"מ - ראש מתיבתא
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. באה"ר - באהבה רבה
14. דכתר"ה - דכבוד תורתו רום הדרתו
15. עד"ת - על דבר תורה / על דרך תורה
16. כת"ר - כבוד תורתו
17. כ"כ - כל כך
18. ע"פ - על פי
19. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
20. בכ"ז - בכל זאת
21. ע"י - על ידי
22. ג"כ - גם כן
23. שתהי' - שתהיה
24. שכתר"ה - שכבוד תורתו רום הדרתו
25. בעז"ה - בעזרת השם
26. ידי"ע - ידידו עוז
27. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
28. לונ"ח - לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תת

תמצית האגרת

תאריך ומקום: אור ליום ב' (טבת) תרע"ז - לידס **נמען:** רעייתו (ביידיש)

הם הגיעו ללידס לשמחה (חנוכת ישיבה), 'שמחה יהודית נאה'. מחר ידרוש בבית המדרש הגדול, למען 'הכנסייה הישראלית'. במסיבה גם הרב קוק נשא כמה מילים. הם יחזרו ביום ג'.

עיקרי הדברים

- חנוכת ישיבה בלידס.
- דרשה למען הכנסייה.

נוסח האגרת

בעה"י[1], אור ליום ב', עזר"ת[2], ליעדז.

רעיתי הרבנית היקרה תחי'[3] לאורך ימים טובים.

ב"ה[4] מיר זיינען גוט אנגעקומען היער. עס איז ב"ה טאקע זייער אשינע אידישע שמחה. עס איז כדאי דיא טרחה. נור מארגען אי"ה[5] האב איך דאך פארשפראכען צו זאגען בביהמ"ד[6] הגדול פה. איך מוז דאס אזוי פיעל טאן דעם אידיאל פון הכנסי' הישראלית. האפענטליך דער בורא ב"ה זאל מזכה זיין יום ג' הבע"ל[7] צו הויזע צו פארען מיט גליק.

איך האפפע אז דוא פארבריינגסט גוט, ניט אומרוהיג חלילה. עס איז כדאי דיא מצוה מחזק תורה זיין עטוואס טרחא צו לייגען.

מיר קומען יעצט, אומגיפער קרוב צו אבענדס, פון דעם האל וואס עס איז אפיינער באנקעט גיווען. מסתמא פארשטיי דוא דאך מיין טייערע אז איך האב זיך אויך ניט איינגעהאלטען און אווארט געשפראכען. אבער ב"ה ניט אנשטריינגענד. געבע השי"ת[8] מיט אלעס גוטעס אין פרייד‌ען צו טרעפען זיך אין גוטע גיעזונדהייט. זייא געזונד און מונטער, נאך גרוס דיינער איבערגעבענשטער,

אברהם יצחק ה"ק

תרגום

ב"ה הגענו הנה שלום. אמנם זוהי שמחה יהודית נאה. כדאית היא הטרחה. אכן למחר אי"ה הלא הבטחתי לדבר בביהמ"ד הגדול פה. מוכרח אני לעשות ככה לאידיאל הכנסיה הישראלית. אנו תקוה כי הבורא ב"ה יזכנו יום ג' הבע"ל לנסוע הביתה בהצלחה.

מקוה אני כי את מבלה טוב את הזמן, שלא בדאגה חלילה. כדאי הוא לעשות קצת טרחה בשביל המצוה לחזק תורה.

אנו באים עתה, בערך קרוב ל - בערב, מן האולם שהיתה בו מסבה יפה. מסתמא את מבינה יקירתי, כי גם אני לא התאפקתי ודברתי איזו מלה. אבל ב"ה בלא התיגעות. יתן השי"ת בכל טוב ושמחה להפגש בבריאות טובה. היי בריאה ומעודדת, כדרישת ברכת שלך המסור מאד.

---

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
3. תחי' - תחיה
4. ב"ה - ברוך השם
5. אי"ה - אם ירצה השם
6. בביהמ"ד - בבית המדרש
7. הבע"ל - הבא עלינו
8. השי"ת - השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח"י טבת תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בלידס, בחנוכת הישיבה, 'אור היהדות הולך ועולה'. טרדות: 'הכנסייה הישראלית', הדפסת ש"ס בבלי וירושלמי, ועד לתקנת עגונות, דרשות, שתי סנדקאות ועיכוב 'ריש מילין'. הרב קוק מבקש מהרצי"ה לכתוב באותיות גדולות ובסדר אלפביתי.

עיקרי הדברים

- ישיבת לידס.
- רשימת טרדות.
- בקשה לכתב ברור.

נוסח האגרת

בעה"י[1], אור ליום ועש"ק[2] ח"י[3] טבת, עזר"ת[4].

בני מחמדי שליט"א[5], מאד חפצתי לכתוב לך מכתב באריכות, ולהשיב על פרטי דבריך בעניני מעשה ועניני הגיון, אבל כ"כ[6] נטרדתי בימים הללו, עד שא"א[7] לי כעת בשו"א[8] למלא את דרישת נפשך היקרה, שהיא ג"כ[9] עומק דרישתי הנשמתית.

שבוע דנא הוכרחתי לנסע לליעדז, על חינוך ישיבה. ת"ל[10] שאור היהדות הולך ועולה פה בארץ הנגב. ב"ה[11] שנסיעתי היתה לטובה רבה להמצב הרוחני של אחינו בעיר הגדולה הנ"ל[12] בעה"י. אבל העובדה הזאת לקחה עסק של שלושת ימים, ובבאי הנה ג"כ נטרדתי בעניינים שונים, עסקי הכנסי' הישראלית, ההולכת ומתיסדת, סדר הדפסת ש"ס[13] בבלי וירושלמי, שהוא הולך ומתעורר לצאת למפעלו בעה"י, והנני צריך לקחת חלק בשאלות העומדות על הפרק בזה, התכוננות ועד לתק"ע כאשר כתבתי לך במכתב העבר, ועוד המון טרדות ולימודים, ותשובות לדורשים ושואלים בע"פ[14] ובכתב, דרשות וכיבודים שונים, והדפסת הקונטי' שהולך בכבדות ע"י[15] עיכוב שנתהוה בדפוסו של ד"ר[16] ז', שנתבטל עתונו ודפוסו הולך בעצלתיים, ואולי עוד יחזור לתיקונו, והיום נטרדתי נוסף על הכל בשני סנדקאות, ועסקי ציבור היו כרוכים באחד מהם. יחזקני השי"ת[17] לעבוה"ק[18] ולאור קדשו וחדות רוממות עוזו. למורת רוחי איני יודע עדיין עצה איך לעשות לטובת אה"ק[19], מפני העיכובים הידועים. נקוה בעה"י אחר ש"ק[20] לכתוב כפי האפשרי באורך קצת. ואבקשך יקירי לכתוב באותיות יותר גדולות ובשורות מרווחות, וליתן ריוח בין ענין לענין, ואולי לחלק כל ענין מעניני הערות ושאלות בחילוק אלפאביתי, כדי שאוכל יותר בנקל לשום לב על כל הפרטים, בעה"י.

חזק בני ואמץ, בתורה ויראת ד' טהורה, וכל קודש והוד עוז חכמה ודעת קדושים, ויהי ד' אתך, ויאיר לנו ולכ"י[21] אור ישעו בקרוב, כנה"י[22] ונפש אביך מצפה אשרך כה"י[23],

אברהם יצחק ה"ק

1. בעה"י - בעזרת השם יתברך
2. ועש"ק - וערב שבת קודש
3. ח"י - שמונה עשרה (18)
4. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. כ"כ - כל כך
7. שא"א - שאי אפשר
8. בשו"א - בשום אופן
9. ג"כ - גם כן
10. ת"ל - תודה לא-ל
11. ב"ה - ברוך השם
12. הנ"ל - הנזכר לעיל
13. ש"ס - שישה סדרים (התלמוד)
14. בע"פ - בעל פה
15. ע"י - על ידי
16. ד"ר - דוקטור
17. השי"ת - השם יתברך
18. לעבוה"ק - לעבודת הקודש
19. אה"ק - ארץ הקודש
20. ש"ק - שבת קודש
21. ולכ"י - ולכל ישראל
22. כנה"י - כנפשו היקרה
23. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב שבת שירה תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק מדפיס קול קורא על תקנת עגונות בשם ועד רבני 'הכנסייה הישראלית', ומבקש לשתף את 'מגיני ארץ'. מתוכנן עיתון חודשי, כנראה ביידיש, 'שפת ההמון'. רבנים מפקחים על הדפסת הש"ס. מאמריקה הוצע לאגד את בני הארץ בגולה.

עיקרי הדברים

- קול קורא לעגונות.
- עיתון ביידיש.
- הדפסת הש"ס.

נוסח האגרת

ב"ה[1] יום ועש"ק[2] שירה, עזר"ת[3].

שלו'[4] רב לבני מחמדי ויקירי שליט"א[5], ישר כחך ששמחתני בכרטיסיך הנחמדים. והנני כעת להעיר בקצרה ע"ד[6] עניני הכנסי' שלנו, וכמו כן ע"ד אגדת תק"ע, שהם קשורים זב"ז[7]. הנני כעת מדפיס קו"ק[8] ע"ד תק"ע בשם הועד של רבני הכנה"י[9]. ומה טוב הדבר אם נוכל להתאגד יחד עם חברי מגד"ה[10], לעבוד שכם אחד לתקנת בנות ישראל בעתיד בעה"י[11], דרש נא בשלו'[12] ידידינו הה"ג[13] ד"ר[14] א. שליט"א, והביע לו את תודתי על ראשית פעולתו בזה, ואקוה ששיתוף הכחות יהי'[15] לטובה וכינוס לצדיקים וכו'[16]. אקוה שבקרוב אי"ה[17] יוגמרו ההכנות ע"ד עתון חדשי לע"ע[18] של הכה"י[19]. כפי הנראה שיהי'[20] צריך להתחיל הופעתו בזרגון, שפת ההמון הנדרש מאד שיהי' יודע מהתעוררות להטבת מצב היהדות. במדינה זו גם נטרדתי באלו הימים ע"ד התהוות תנועה להדפיס ש"ס[21] בבלי וירושלמי פה, ע"י[22] מו"ס[23] עסקן אחד, ונתאגדו רבנים חשובים לפקח על ההוצאה ותנאיה. יתן ד' וכל צעדנו יהיו לטובה ולברכה, להאיר אור קודש וזוהר חיים וישע על עם ד' וכל העולם כולו הכבוש בעוצר משא עמלו.

בשבוע הבע"ל[24] נקוה בע"ה[25] שיגמר הקונט' ראש מילין, שכ"כ[26] נתארכה ההמשכה של הדפסתו, שלא לפי ערך כמותו הקטנה. יתן ד' וכל פרוטה ופרוטה של הטבה ושל אורה יצטרפו גדול, ונהורים יומשכו ויאירו מהר הקודש מקום בית חיינו, לשובב יעקב ונדחיו מהרה.

באמעריקא נתהוה תנועה ע"ד קיבוץ כל פזורי הגולה מבני אה"ק[27] לשיתוף מפעלים, ע"י אורגן כללי מיוחד, ומבקש אחד מהפועלים מס"ט. לואיז ממני, לעורר ולהעיר בזה את האהבה הראויה לצאת ממחבואיה, ולהופיע על עדת ד', ע"י בני ציון אשר נפוצו בקצוי ארץ. ומרב הטרדא לחובת תשובות שונות, לא כתבתי עדיין בזה.

והנני מקצר ועולה מפני קדושת ש"ק[28] הממשמשת ובאה, והנני כותב לאור הנר מפני חשכת הפאגע, שת"ל[29] הורגלנו בזה, ונותן ליעף כח עצמה ירבה לנו ולכל עמו ויראיו, ויאיר מהרה באור ישועתו, ונזכה לספר בציון תשועת ד' ברב חסדיו לבית ישראל. והי'[30] זה שלו' כנה"י[31] ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י[32],

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ועש"ק - וערב שבת קודש
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. שלו' - שלום
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. ע"ד - על דבר
7. זב"ז - זה בזה
8. קו"ק - קהילה קדושה
9. הכנה"י - הכנפשו היקרה
10. מגד"ה - שם ארגון - דורש פענוח
11. בעה"י - בעזרת השם יתברך
12. בשלו' - בשלום
13. ההי"ג - הרב הגאון
14. ד"ר - דוקטור
15. יהי' - יהיה
16. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
17. אי"ה - אם ירצה השם
18. לע"ע - לעת עתה
19. הכה"י - הכנפשו היפה
20. שיהי' - שיהיה
21. ש"ס - שישה סדרים (התלמוד)
22. ע"י - על ידי
23. מו"ס - מוכר ספרים
24. הבע"ל - הבא עלינו
25. בע"ה - בעזרת השם
26. שכ"כ - שכל כך
27. אה"ק - ארץ הקודש
28. ש"ק - שבת קודש
29. שת"ל - שתודה לא-ל
30. והי' - והיה
31. כנה"י - כנפשו היקרה
32. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתיא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר תרע"ז - לונדון **נמען:** הרב ברוך פרידנברג

הרב קוק עורר את מנהיגי לונדון לעזור לגולי הארץ במצרים. 'קיים אברהם את כל התורה ואפילו עירובי תבשילין': עירוב תבשילין נועד להבדיל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב - כשם שמבדילים בין קודש לחול, כך גם 'בין קודש לקודש', ואברהם הבחין גם בכך. מחלוקת הרמב"ם והגאונים על מצוות האבות: לרמב"ם הכול חל מסיני, ולכן מצוות שלפני הדיבור הן 'כדבר שהותר מכללו' (כירושלמי), ולגאונים הן נמשכות (כבבלי). מצורף 'ריש מילין'.

עיקרי הדברים

- עזרה לגולי מצרים.
- עירוב תבשילין - בין קודש לקודש.
- מצוות האבות.

נוסח האגרת

בע"ה[1] כ"א אד"ר[2] עז"ת[3] לונדון, שלו'[4] וברכה באה"ר[5] לכבוד ידידי וחביבי הרב המאוה"ג[6] סוע"ה[7] אוצר תוי"ר[8] מו"ה[9] ברוך פריעדענבערג שליט"א[10].

אחדשה"ט[11] באה"ר.

יסלח לי כת"ר[12] על אשר אחרתי הרבה מאד מהשיב על מכתבו היקר והנכבד אשר כבוד אהובי שמחני בו, כי רבו עלי מאד טרדותי פה עד אשר נדחה מיום אל יום, בין כה וכה עשיתי מה שהי'[13] אפשר לי להעיר ולעורר את המנהיגים פה ע"ד[14] מצב אחינו בגלות מצרים. ודי יודע אם אחרי כל ההשתדלות הזאת יהי'[15] הדבר לתועלת. בשכבר הימים שערתי לפרש המאמר קיים א"א[16] כהת"כ[17] ואפי'[18] עת"ב[19], עפ"מ[20] שנ"ל[21] לפרש מאי דאמרי' בפ"ב דביצה בטעם ע"ת[22] מזכור א"י[23] השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו, חוץ מפירש"י[24] דקאי על עונג שבת, די"ל[25] דקאי על קדושת שבת, מפני ששבת חמירא מיו"ט[26], ואם שבת ויו"ט[27] שסמוכין זל"ז[28] לא יהי' כל היכר על החומר של שבת לעומת יו"ט[29] יוכל האדם לטעות להשוות קדושת שבת לקדושת יו"ט, ויבא לידי חילול שבת במלאכת אוכל נפש המותרים ביו"ט[30], ויחשוב שבכ"ז[31] מקדש הוא את השבת כערך היו"ט[32], והרי אינו משוה אותו ליום חול, ובאמת כשם שאנו צריכים להבדיל בין קודש לחול כן צריכים אנו להבדיל בין קודש לקודש. וזאת היא כוונת חז"ל[33] על גדולת חכמתו הקדושה של אברהם אבינו שקיים את כהת"כ עד שלא נתנה, שלא די שכל מה שתלוי בהבדלה שבין הגדרים היותר רחוקים זמ"ז[34] כמו בין הקודש ובין החול וה"ה[35] בין הטמא ובין הטהור קיים לשמרם, אלא שהבחין ג"כ[36] בסדרי המדרגות שבין קודש לקודש, ואבוהון דכולהו הוא ההבדל שבין קדושת השבת לקדושת יו"ט, להעלות את קדושת השבת למעלה מקדושת יו"ט, שלפי פירושנו בדברי הגמ'[37] בנוי ע"ז[38] הע"ת[39].

ובעיקר נתינת התורה להאבות, ויחס קבלת האבות את התורה עם החיובי' שלנו אפי'[40] במצוות שנצטוו האבות בהן, הדברים ארוכים הם. ושיטי' הרמב"ם[41] היא ידועה, שכל המצות גם מה שקודם הדבור אינן נכנסות לחיוב שלנו כ"א[42] מהר סיני. ושיטת הגאונים היא שמה שנאמר לאבות הולך הוא ונמשך בחיוב בלא הפסק אלא שבאה התורה להוסיף את מה שנתן בסיני. ובארתי בזה יסוד המחלוקת שבין שיטי' הירושלמי דקדושין בענין עשה דלפה"ד[43] לשיטי' הש"ס[44] ביבמות בסוגי' דעלי'[45] דפליגי בזה, דלד' הגאונים, שהמצות דאבות ממין קבלת התורה הן והן נמשכות והולכות, הרי יש להן חומר מצד קדימתן והוי כעין תדיר, אבל לדעת הרמב"ם מוכרחי' לומר ששעה אחת לפני קבלת התורה בסיני הותרו לנו כולן כדי שיחול בב"א[46] החיוב של כהת"כ, א"כ[47] נחשבים הם כדבר שהותר מכללו כל מצות שלפה"ד[48] לעומת המצות שלאחה"ד[49], וע"כ[50] יש בהם צד הקל, ונמצא ששיטת' הרמב"ם מתאמת לדעת הירושלמי ושיטת הגאונים כהבבלי. והדברים ארוכים בזה מאד מסתעפים לענפים רבים, ואני מוכרח לקצר, ויש להם קישור עם הערותיו של כת"ר, שסמכתי על יסוד זכין לאדם, ונתתי רשות לרב א' המו"ל[51] פה איזה קובץ בד"ת[52] שידפיס את דבריו בשמו, ואשער שיהי'[53] ניחא לי' למר.

הנני שולח לכת"ר[54] מנחת אהבה מחברת קטנה שהו"ל[55] בקרוב בעה"י[56], יקבלה באהבה וברצון, ויסלח נא על קיצור דברי כי אין דנין אמשא"א[57], ואולי יחנני ד' לעת הפנאי להשתעשע יפה עם אהובי בשעשועין דאורייתא. ירחם ד' על עמו ועולמו וישיבני יחד עם כל שאר עמו המצפים לישועה ולמקום מאוויינו ארץ חמדתנו. והי'[58] זה שלו' כנה"ר[59] ונפש יד"ע[60] דוש"ת[61] באה"ר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. בע"ה - בעזרת השם
2. אד"ר - אדר ראשון
3. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"
4. שלו' - שלום
5. באה"ר - באהבה רבה
6. המאוה"ג - המאור הגדול
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. תוי"ר - תורה ויראה
9. מו"ה - מורנו הרב
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. כת"ר - כבוד תורתו
13. שהי' - שהיה
14. ע"ד - על דבר
15. יהי' - יהיה
16. א"א - אי אפשר
17. כהת"כ - כל התורה כולה
18. ואפי' - ואפילו
19. עת"ב - עתיד לבוא
20. עפ"מ - על פי מה
21. שנ"ל - שנראה לי

22. ע"ת - על תנאי / עיין תוספות - לפי ההקשר
23. א"י - ארץ ישראל
24. מפירש"י - מפירוש רש"י
25. די"ל - דיש לומר
26. מיו"ט - מיום טוב
27. ויו"ט - ויום טוב
28. זל"ז - זה לזה
29. יו"ט - יום טוב
30. ביו"ט - ביום טוב
31. שבכ"ז - שבכל זאת
32. היו"ט - היום טוב
33. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
34. זמ"ז - זה מזה
35. וה"ה - והוא הדין
36. ג"כ - גם כן
37. הגמ' - הגמרא
38. ע"ז - על זה
39. הע"ת - העירוב תבשילין
40. אפי' - אפילו
41. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
42. כ"א - כי אם
43. דלפה"ד - דלפי הדין
44. הש"ס - השישה סדרים (התלמוד)
45. דעלי' - דעליה
46. בב"א - במהרה בימינו אמן
47. א"כ - אם כן
48. שלפה"ד - שלפי הדין
49. שלאחה"ד - שלאחר הדין
50. וע"כ - ועל כן
51. המו"ל - המוציא לאור
52. בד"ת - בדברי תורה
53. שיהי' - שיהיה
54. לכת"ר - לכבוד תורתו
55. שהו"ל - שהוציא לאור
56. בעה"י - בעזרת השם יתברך
57. אמשא"א - אפשר משאי אפשר
58. והי' - והיה
59. כנה"ר - כנפשו הרמה
60. יד"ע - ידידו עוז
61. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתטז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ג' ניסן תרע"ז - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

הרב קוק דרש בתלמוד תורה ביידיש, ולבקשת ראש המורים גם בעברית - 'פעם ראשונה בגלות', וזה היה 'משיב נפש'. החדשות ממהפכת רוסיה הן 'ניצוץ אור' מתוך 'ההריסה העולמית', ומקווים שהחירות החיצונית תהיה הכנה לחירות פנימית.

עיקרי הדברים

- דרשה בעברית.
- מהפכת רוסיה.
- חירות חיצונית ופנימית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ג' ניסן עזר"ת[2], בני מחמדי ויקירי שליט"א[3], כעת מפני הטרדות הזמניות כמובן מוכרחני לקצר. ומ"מ[4] הנני חוטף קצת זמן לכתב לך ביחד עם המשלח של הכספים.

ה' קמחי נ"י[5] הודיעני שמקבל מכתבים משמואל שי'[6]. ואיני יודע פרטי הדברים ממצבם, אולי כתוב במכתביו איזה תוכן של ידיעה. ביחוד לפחות אם אינם מוכרחים להיות נטפלים לאיזה פלוגה מחוץ לעירם.

אמש הוכרחתי לדרוש באחד ממוסדי הת"ת[7] פה, ואחרי ההרצאה הז'רגונית של הדרשה הוכרחתי ע"י[8] בקשה פומבית של ראש המורים שם לדבר ג"כ[9] עברית, וזה לי הפעם הראשונה בגלות, והיה לי למשיב נפש.

כמובן, החדשות הרוסיות מעניינות באיזו מדה. בע"ה[10] נוכל לומר, שניצוץ אור קטן ממגמתה של ההריסה העולמית ע"פ[11] עצת ד' אשר שם שמות בארץ כבר הולך ומתגלה, יהי רצון שבמהרה יראה אור גדול, ורוח ד' יופיע על עמו וידעו לקבל את רשמי החרות החיצונית, שתבוא בחסדי השי"ת[12] בתור הצעה לחרות עליונה פנימית כללית, שתראה בהוד כבודה על הררי קודש, ויציץ ופרח ישראל ב"ה כבר הובאו הביתה המצות השמורה, בעדי ובשביל הבית, אקוה שיביאו ממצותיו של מאנאשעוויץ, יזכנו השי"ת לקיים את כל המצוות הבע"ל[13] בחג הקדוש הבע"ל בשמחת לב בנחת רוח וגילה אצילית פנימית, שתריק עלינו ועל כל עמו בית ישראל ועל כל יצורי עולמים שפעת ברכה ועדנת קודש עד בלי די.

והנני כעת מקצר ועולה ואומר שלו'[14] רב לך ולכבוד אהובינו הרה"ג[15] החכמים שליט"א וכא"ל[16], כנה"י[17] ונפש אביך דורש אשרך כל הימים, המצפה לתשועת ד' בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עזר"ת - השנה תרע"ז (1916/1917) - כתובה במילה "עזרת"

3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. ומ"מ - ומכל מקום
5. נ"י - נרו יאיר
6. שי' - שיחיה
7. הת"ת - התלמוד תורה
8. ע"י - על ידי
9. ג"כ - גם כן
10. בע"ה - בעזרת השם
11. ע"פ - על פי
12. השי"ת - השם יתברך
13. הבע"ל - הבא עלינו
14. שלו' - שלום
15. הרה"ג - הרב הגאון
16. וכא"ל - וכל אשר לו
17. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתכא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (אייר תרע"ז) - לונדון **נמען:** הזמנה לאסיפת רבנים

הוסכם לכנס אסיפת רבנים בלונדון ב-י"א באייר, לטכס עצה על עניינים חשובים. ההוצאות יוחזרו.

עיקרי הדברים

- אסיפת רבנים.

נוסח האגרת

אחדשה"ט[1].

הנני מוצא לי לחוב קדוש להודיע לכ"ת[2] שהוסכם אצלנו פה בהסכמת רבנים חשובים וגדולים, כי השעה דורשת מאתנו להתאסף לאסיפת רבנים פה בלונדון, לטכס עצה ישרה, על דבר ענינים חשובים מאד העומדים ברום עולם, שהשעה דוחקת את פתרונם. האסיפה תהיה בע"ה[3] ביום ג' י"א אייר הבע"ל[4], עשרים ושלשה אפריל; ונבקש בזה את כבוד תורתו שיהי'[5] מזורז לדבר הגדול הזה ויופיע בכבודו על האסיפה הנכבדה. גם יודיענו נא תכף את היום והשעה אשר יבוא אי"ה[6].

וצור ישראל ומגינו בעת צרה יהי'[7] עמנו וחפצו ית'[8] יצליח בידנו, והכינוס לצדיקים יהי' נאה להם ולעולם בעזה"י[9].

ברגשי כבוד וברכה נאמנה, בשם הרבנים מיסדי האסיפה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק.

ההוצאות יושבו לפי הצורך

הנ"ל

1. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
2. לכ"ת - לכבוד תורתו
3. בע"ה - בעזרת השם
4. הבע"ל - הבא עלינו
5. שיהי' - שיהיה
6. אי"ה - אם ירצה השם
7. יהי' - יהיה
8. ית' - יתברך
9. בעזה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב שבועות תרע"ז - לונדון **נמען:** ד"ר זאב יעבץ

שמירת הבריאות קשה לו לא רק מטרדות חיצוניות, אלא מ'טיסת הרוח מתלמוד אל תלמוד'. הרב קוק כמה למפעל ספרותי, אבל רוב הרשימות ביפו ומקצתן אצל בנו הרצי"ה. 'האורה הנעימה... אשר הייתה מאזרת אותי שם בארץ חמדה... נעלמה ממני פה בארעא דמחשכאי'. הרב קוק מתיר לסדר את יחסיו עם 'מחזיקי הדת'.

עיקרי הדברים

- קושי בשמירת הבריאות.
- כמיהה למפעל ספרותי.
- אור הארץ נעלם בגולה.

נוסח האגרת

ערב שבועות תרע"ז[1].

ברכות לעד להדרת כבוד ידיד נפשי הרב המאור הגדול, משובב נתיבות לתולדות גוי קדוש, מוהר"ר[2] זאב יעבץ שליט"א[3].

שלו'[4] רב, וברכת הרגל, ושמחת אור תורה.

רב רחימאי המרומם, מכתבו היקר כליל חכמה וענוה יתירה הגיעני, ועם כל אשר לבי מלא הודות לד', על החן והחסד אשר נתן אלי, גם בשפלותי וגלותי, בעיני בחירי עמו ויראיו, השרידים אנשי סגולה, לא יחדל כאבי על עדיפות ההערכה של גדולי ישראל כפאר מעלת כת"ר[5], תוצאת הפרזת לבם הטוב, ורוחם הנדיבה והעדינה.

בדבר שמירת הבריאות, אם אמנם הסדור ההיגיני הוא אצלי מהעבודות היותר קשות, לא רק מטעם הטרדות החיצוניות, כי אם ביותר מפני טרדות פנימיות, של טיסת הרוח, מתלמוד אל תלמוד, ממרחבים אידיאליים השונים למיניהם, הדורשים כל אחד בפני עצמו עבודה רוחנית, שכלית.והרגשית, והתאמה במסילות הלב ובאורחות החיים. כמובן הלחץ של המעמד הגלותי, ההשתעבדות לעבודות זעירות שאין הלך-רוח חיים אציליים נכסף בהן, הם ודאי מוסיפים דכדוך והם הם גורמים ג"כ[6] מתלאה גופנית.

מה שרוחי שוחר בקרבי הוא ביסודו ליתן איזה אפשרות למהלכים ספרותיים, באיזה קצב ותכנית. היסוד הפזור של רשימות הלא הוא רובו בביתי ביפו, וקצת מזער הנה הוא בשויץ ביד בני שליט"א. אם היה מצבי בגולה פנוי משיעבודים קטנים בצביונם, הייתי משתוקק מאד לעסוק בעבודה תוכנית מוקצבה, בנחלי המחשבות, בהמון מקצועותיהם, שהיו אפשריים לצאת אל הפועל ע"פ[7] המסות אשר החילותי קצת מזה באי"י[8], ע"י[9] שומעים עוזרים, וע"י[10] הרצאות ושיחות כלליות ופרטיות, בצירוף ע"י

עבודה של כתיבה בגוונים שונים, שהיתה יכולה לבא גם על ידי בלא אמצעות, עם כל חולשתי הגופנית והרוחנית, כשהתנאים החיצוניים עוזרים לזה.

אבל רואה אני שאותה האורה הנעימה, של חיי הקודש והעז, המרווה מזיו התענוגים האידיאליים, אותו הרצון האמיץ ואותה הבינה הבהירה המחוברת עם שירת קודש ונועם אור עליון, אשר היתה עכ"פ[11] לפרקים מאזרת אותי שם בארץ חמדה והיא היא אשר הכשירה אותי למתק תנובת החסד, אשר מרסיסיה נהרו לב טהורי הנשמה של בחירי הסגולות, שכ"כ[12] המשיכוני חסד, אותה האורה נעלמה היא ממני פה בארעא דמחשכא, אשר גם מטעם זה עיני כלות מיחל לקץ הישועה, אשר יצוה צור חסדו להשיבני, לידידי ידידות משכנות דבירו, אשר שם צוה את הברכה ברכת שמים מעל.

ולמעשה הנני אתאמץ בעה"י[13] בל"נ[14] לעשות רצון אוהבי ידידי אמת, ככל האפשרי, בדבר זמני מרגע וטיול לחליפת כח, ומרבה עצמה לאין אונים ב"ה[15] יאמץ חילי, לקיים בי יראיך יראוני וישמחו.

ובדבר איזה סידור בהנהגתי ביחושי לקהלת מחז"ה[16], אשר ע"פ בקשתם באתי הלום, ודאי הרשות נתונה מצדי ליקרי ערך רמי המעלה כמעלת מר חביבי שליט"א ואשר עמו בעצת שלו' ואהבת תורה ויראת שמים, לקחת דברים בזה כמחשבתם הטובה והרצויה.

והנני בזה חותם בברכה, ברכת החיים והשלו'[17] וכל-טוב וברכת היום הגדול, יום אור אורים, לשמים וארץ, ולכל המון לאומים, יום מתן תורתנו חוסן ישענו עדי עד, דהאי יומא דקא גרים להפלות אותנו בעטרת נצח וקרני הוד, אשר מכל המון מחשכים יגלו ויראו לעיני כל אפסי ארץ, כדבר ד' אשר נאמן, כנפשו הרוממה והנכבדה ונפש ידידו עז, קשור בחבלי ידידות אמת, ברגשי כבוד ויקר,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. תרע"ז - השנה תרע"ז (1916/1917)
2. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. שלו' - שלום
5. כת"ר - כבוד תורתו
6. ג"כ - גם כן
7. ע"פ - על פי
8. בא"י - בארץ ישראל
9. ע"י - על ידי
10. וע"י - ועל ידי
11. עכ"פ - על כל פנים
12. שכ"כ - שכל כך
13. בעה"י - בעזרת השם יתברך
14. בל"נ - בלי נדר
15. ב"ה - ברוך השם
16. מחז"ה - מחזיקי הדת
17. והשלו' - והשלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתמג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' תשרי תרע"ח - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

דרשה: התשובה במעשה כללית לכל העולם, אבל הווידוי (כוח הקול) מיוחד לישראל - 'קול יעקב'. עיקר התשובה מחשבתית, וירדנו לווידוי הדיבורי בגלל הזיקה להשפעה על העמים (הגרות). שעיר המשתלח סובל את החטאים שנוצרים מן הזיקה לעמים. על האתרוג: כשאפשר, נוטל שני אתרוגים משתי מדינות, ובאחד מברך. יום טוב שני של גלויות - לא משנים, כי בדעתם לחזור.

עיקרי הדברים

- תשובה ווידוי.
- קול יעקב.
- שעיר המשתלח.
- אתרוג ויום טוב שני.

נוסח האגרת

ב"ה[1] ח' תשרי תרע"ח[2],

בני יקירי ומחמדי שליט"א[3], ישמחך השי"ת[4] בכל טוב, ויגמור בעדך לטובה, בגמח"ט[5], באושר ואור נועם ד' וחדות עזו, ויום הקדוש הבעל"ט[6], יום שמחת לבו של מלך עולם צור ישראל וגואלו מעולם ועד עולם, יופיע עליך הוד קדשו ורוממות גבורות רחמי אב הרחמים המופיעים עליו, ממעיני קודש קדשים, ונזכה לשמוח בחדות עולמים, להיות נקיים מכל חטא ואשמה, ונאזרים בגבורת ימין חדות שמחת מצות ד' ברה משוש חיינו ומקור עדונינו עדי עד.

תהל"י[7] על החוה"ש[8] אשר עמנו, יגונן השי"ת עלינו ועל כל עמו בפריסת סוכת שלומו, ומצר ינצרנו בהמון חסדיו הנאמנים לעד.

שמחתנו במכתבך הגלוי, שהגיענו כעת. חשבנו שגם ר"מ[9] פרוש הוא נצרך, וכעת יהיו כל העשרה לי"ש[10] בעד הרי"מ[11] חרל"פ[12] שליט"א יכוננהו ד' עליון כיקרו וקדושת ערכו לאוי"ט[13].

דברתי בש"ק[14] העבר ע"ד[15] ערכי התשובה והוידוי. והי'[16] לנו ליסוד מוסד שערך התשובה בפועל הוא ערך כללי לכל באי עולם, אמנם יסוד הוידוי, כח הקול שיהיה ערך תשובתי זהו דבר מיוחד לישראל, וכ"ה בספרא שישראל מתודין ולא נכרים כי אין הוידוי רק התעוררות והזכרה חיצונה לתשובה, כ"א[17] ערך פנימי לה ע"פ[18] סגולת הקול קול יעקב, שתכונת האמת שלו גורמת שכל ערכי הקודש היותר עצמים מתנשאים לעומת קולו, החוצב להבות באמת הנערצה עד נצח. ע"כ[19] פרשת הוידוי נאמרה בראשונה בין שמיעת הקול, טומאת מקדש וקדשיו, ובטוי שפתים, כלומר ערך הקול בחיוב ובשלילה, אם לא יגיד ונש"ע[20], ובמדרש יש ע"ז[21] והוא עד אלו ישראל שנאמר ואתם עדי ואני אל, וכן או ראה אתה הראת לדעת, או ידע וידעת היום, והיינו כח הדיבור של כנס"י[22] המבקיע כל ענני האפל של כל עולמים, וק"ו[23] של כל העמים וכל התקופות, ובשלילה לבטא בשפתים להרע או להיטיב, להוקיר את

הקול המקושר בעז קדשו בישראל, אך עמי המה בנים לא ישקרו. וזה מבדיל ג"כ[24] את תוכן הקודש מכל סיג וטומאה, ושרוי ע"כ כח טומאת מקדש וקדשיו בכפרתו בין שני צירי הקול, וכאן יצאה התכונה של הוידוי, אמנם חזרה ונשנית בפי נשא, ושם כתוב מכל חטאת האדם ולמדנו בספרי וידוי על כל פרטי החטאות, ונשנית בשביל גזל הגר, כלומר תשובת האדם בכללו היא רק מעשית, נוספה קדושה בישראל שיש כח מעשי עליון בתשובתו הדיבורית, אבל באמת עיקר התשובה היא אידיאלית מחשבתית, והוא פנימיות הדבור, והיה ראוי לישראל מצד עצמו, אבל מפני הזיקוק שלנו לעולם, להוסיף גרים, שזהו יסוד נפש הגר שבקרבנו, שאנחנו יודעים אותה, באנו למדת הדיבור.

ונמצא שלולא הזיקוק להשפעת אוה"ע[25] ממנו, שהוא יסוד פתיחת הגרות, ל"ה חטא נמצא כ"כ[26] באומתנו. ואם הי'[27] מזדמן הי' כח של תשובה אצילית רוחנית מחשבתית מספיקה, אבל הננו נזקקים לרדת לדיוטת הגרות, וזו מזקיקה לנו תשובה דיבורית, המביאה ומאמצת לנו את התשובה הרוחנית היסודית, שהיא כל הוד החיים הדרת הקודש ושמחת ההויה, לישרי לב שמחה. הננו שבים אל מקור חי העולמים, ושמחים ומתענגים, בנועם מתק אהבת עדנים ביראה ופחד במלא פאר הדרת קודש מזיו נועמו, אור פני מלך חיים, והחלק הגרותי הוא עושה בנו את תכונת השגגה, מפני האפלתו, ונסלח לכל עדת בנ"י[28] ולגר הגר וגו'[29] כי לכל העם בשגגה. וזהו יסוד שעיר המשתלח, חלק ההשפעה שלנו על חוגי הזרים, מצד הסתגלותנו המוכרחה לזה, שצריכה להיות חבויה באיזו פינה של הנפשיות הכללית, היא מחוללת המון חטאים בתוכן החיים, וכל הסבל הזה מוכרח כח האומות לשא עליו, ונשא השעיר עליו את כל עונותם, הן עשו אחי איש שעיר, כללות העמים ביחש הניגוד, שהוא גם יחש המקשר המושפע. ובהיותנו מתנקים מפגם זה שערי תשובה נפתחים ברוחה, והלשון של זהורית כשלג ילבין, ועינינו רואות ושמחות.

כה ישמחנו השי"ת בעבודת הקודש, בבנין בית קדשנו ותפארתנו במהרה בימינו, ויראו כל אפסי ארץ את ישועת א', ועון ישראל יבוקש ואיננו, וחטאת יהודה לא תמצאנה, כי לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל. וכל מפעלות אנשי סגולה, לגלות את פאר הצחצחות העליונה החבויה אשר בכח נשמת האומה, הגדולה והרוממה, אור אלהים חיים בעולמים כולם, אור ישראל לאש וקדושו ללהבה, וישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם.

באה"ר[30] דרוש נא בשלו'[31] כל יקירינו הרה"ג[32] הד"ר[33] אשר ודי"ר[34] הערץ שי'[35] וכב"ב[36], ושי' אהובינו הרשמי"נ[37] שטנרנבוך והרב בוצ'קי שליט"א וביתם וכא"ל[38], ושלו'[39] אהובינו הר"א[40] קמחי והר"מ[41] וייסבורד שליט"א, וכב"ב וכא"ל, כולם יתברכו בכט"ס[42]. אמנם כתבתי להם בפ"ע[43] ג"כ. ושלו' ידידנו הר"מ[44] קליר וכא"ל שי'. אולי תכתוב לר"ד אשעראוויץ נ"י[45] דר"ש[46] בשמי, מפני טרדות רבות נתעכבה תשובה לו על מכתב אחד שבו הודיעני ממשרתו בציריך. ואולי תכתוב לבית ידידנו המנוח הרמ"ז[47] ראם ז"ל[48] לשמחם ולנחמם, ואדון הרחמים ירחם על עמו ויראיו, וישפות להם ולכל מעשיו חיים שלו'[49] וברכה, ויעודדם ויברכם בכט"ס.

מתוך כמה מניעות, א"א[50] לי להעיר על דבריך היקרים במכתבך הנחמד, ואתך הסליחה. ע"ד האתרוג מנהגי הוא כשאפשר להשיג משתי מדינות הנני נוטל את שניהם זה אח"ז[51], אולי אחד מהם אינו

מורכב, עכ"פ[52] באיסור, ואז אולי יש לברך ג"כ כתיקון, ואם אין למצוא כ"א אתרוג אחד, בלא בירור, אני רגיל לומר ביום הראשון בריך רחמנא, וכל שאר ימי החג לברך כתיקון. ובענין יו"ט[53] שני ש"ג לא נראה לחדש דבר על מנהגנו מאז, כי הלא דעתנו בע"ה[54] קבועה היא לחזור. והשי"ת[55] יגמור בעדנו לטובה ולברכה, ויזכנו לחדות פנים עם כל מחמדי לבבנו על אדמת הקודש בישועת ד' הקרובה לבוא.

אביך מחבקך ומנשקך באהבה,

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. השי"ת - השם יתברך
5. בגמח"ט - בגמר חתימה טובה
6. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
7. תהל"י - תהלה לא-ל יתברך
8. החוה"ש - החיים והשלום
9. ר"מ - ראש מתיבתא
10. לי"ש - לירות שטרלינג
11. הרי"מ - הרב רבי י... מ... (שם אדם)
12. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
13. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
14. בש"ק - בשבת קודש
15. ע"ד - על דבר
16. והי' - והיה
17. כ"א - כי אם
18. ע"פ - על פי
19. ע"כ - על כן
20. ונש"ע - ונשא עונו
21. ע"ז - על זה
22. כנס"י - כנסת ישראל
23. וק"ו - וקל וחומר
24. ג"כ - גם כן
25. אוה"ע - אומות העולם
26. כ"כ - כל כך
27. הי' - היה
28. בנ"י - בני ישראל
29. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)
30. באה"ר - באהבה רבה
31. בשלו' - בשלום
32. הרה"ג - הרב הגאון
33. הד"ר - הדוקטור
34. ודי"ר - ודוקטור
35. שי' - שיחיה
36. וכב"ב - וכל בני ביתו
37. הרשמ"נ - הרב שמואל נ... - שם אדם

38. וכא"ל - וכל אשר לו
39. ושלו' - ושלום
40. הר"א - הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
41. והר"מ - ו + הר"מ: הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
42. בכט"ס - בכל טוב סלה
43. בפ"ע - בפני עצמו
44. הר"מ - הרב רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
45. נ"י - נרו יאיר
46. דר"ש - דורש שלום
47. הרמ"ז - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ז (למשל: משה + זאב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
48. ז"ל - זכרונו לברכה
49. שלו' - שלום
50. א"א - אי אפשר
51. אח"ז - אחר זה
52. עכ"פ - על כל פנים
53. יו"ט - יום טוב
54. בע"ה - בעזרת השם
55. והשי"ת - והשם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש אלול תרע"ח **נמען:** הרב זאב יעבץ

לפי הצעת הרב יעבץ כתב הרב קוק לרב הראשי (הרב הרץ) על מצב היהודים ברוסיה, 'יצאן קודש... הנתון לטרף' בממלכה ההרוסה. עדיין לא הגיעה תשובה, וזה סימן שאין לו בשורות. הרב קוק מקצר מפני טרדות.

עיקרי הדברים

- פנייה לרב הראשי בעניין יהודי רוסיה.
- אין עדיין תשובה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], בדר"ח[2] אלול תרע"ח[3].

שלו'[4] וברכת השנים לכבוד רב חביבי המאוה"ג[5] לממשלת התורה והתעודה בישראל, קורא דורות, ומגיה אורות, מו"ה[6] זאב יעבץ שליט"א[7], וכא"ל[8] ברכת ד' וכט"ס[9]. אחדשה"ט[10] באה"ר[11].

מכתב כבוד הדרתו הנחמד הגיעני בזמנו. ואחר איזה עיכוב מפני הפרעות שונות, עשיתי כדבר הצעתו וכתבתי להדר"ה[12]. אולי, אולי, יהיה מזה איזה צמח ישועה ואיזה קו של הצלה לצאן קודש עדר ד' הנתון לטרף מתלעות זאבי ערב, בממלכת הרשעה השדודה וההרוסה, אשר עם כל המכות אשר חלה ד' בה עדיין לא שבה מדרכה הקשה. עדיין לא קבלתי ממנו שום תשובה. וזה אצלי קצת סימן שאין לו דברים מובהקים מה להודיע, ולד' הישועה, והוא יחנן שארית יוסף. והנני בזה מקצר מפני כמה טרדות, ואומר שלו' למר וכא"ל כנפשו הרוממה ונפש ידי"ע[13] דורש"ת[14] באהבה רבה עזה ונאמנה, חותם בברכת השנים,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה – ברוך השם
2. בדר"ח – בי דראש חודש (היום השני של ראש חודש)
3. תרע"ח – השנה תרע"ח (1917/1918)
4. שלו' – שלום
5. המאוה"ג – המאור הגדול
6. מו"ה – מורנו הרב
7. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. וכא"ל – וכל אשר לו
9. וכט"ס – וכל טוב סלה
10. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
11. באה"ר – באהבה רבה
12. להדר"ה – להדרת הרב
13. ידי"ע – ידידו עוז
14. דורש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' אלול תרע"ח - הרוגייט **נמען:** הרב זאב יעבץ

הרב קוק מודיע שהגיעה אליו ידיעה מהרב הראשי שהרב הרץ נותן את לבו לפנייתם בעניין מצב היהודים ברוסיה, ואולי תצמח מכך ישועה. הזכות היא של הרב יעבץ שעורר את העניין.

עיקרי הדברים

- תגובת הרב הראשי.
- הזכות לרב יעבץ.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ה' אלול תרע"ח[2] האראגייטה.

כי[3] ידי"נ[4] ורב רחימאי המאוה"ג[5] לתורה ולתעודה, משובב נתיבות בחקר אבות, מוהר"ר[6] זאב יעבץ שליט"א[7], שלו'[8] וברכה באה"ר[9].

אחדשה"ט[10] בכט"ס[11].

מצאתי לי לחובה להודיע לכת"ר[12] חביבי שי'[13] שהגיעה לידי ידיעה מהטשיף רבי, שהוא משים לבו להערתנו ע"ד[14] מצב אחב"י[15] בארץ הרשעה דמתקריא רשיעא, אולי יצמח מהשתדלותו זאת איזה צמח צדקה. נודה לדי' חסדו שגלגל זכות ע"י[16] זכאי כתר"ה[17] שי' שהעיר ביסוד הענין. והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות ואהבת עולם נאמנה בכוח"ט[18],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"ח - השנה תרע"ח (1917/1918)
3. כי - כבוד
4. ידי"נ - ידיד נפשי
5. המאוה"ג - המאור הגדול
6. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
11. בכט"ס - בכל טוב סלה
12. לכת"ר - לכבוד תורתו
13. שי' - שיחיה
14. ע"ד - על דבר
15. אחב"י - אחינו בני ישראל
16. ע"י - על ידי
17. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו

18. בכוח"ט - בכתיבה וחתימה טובה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' מרחשון תרע"ט **נמען:** הרב אהרן ראובן צ'רני, ברמינגהם

הרב קוק מחזק את ידי הרב צ'רני שפעל להרחיק את הנישאים לנוכריות. ראיה ממעשה נחמיה, שהבריח את נכד אלישיב הכהן הגדול שהיה חתן לסנבלט, ומדברי הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פרק יב) שהנישא לנוכרית כאילו התחתן בעבודה זרה.

עיקרי הדברים

- חיזוק נגד נישואי תערובת.
- מעשה נחמיה.
- הרמב"ם, הלכות איסורי ביאה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ד' מ"ח[2] עטר"ת[3].

כ'[4] ידידי הרב הג'[5] המפורסם איש אשכולות מו"ה[6] אהרן ראובן צארני שליט"א[7], רב בק' בירמינגהאם יצ"ו[8], וכא"ל[9] שוי"ר[10].

מכתבו היקר הגיעני, וישר חילי' על אשר יאזר כגבר חלציו לקנא קנאת ד'. להרחיק בכל מה דאפשר את הבוגדים בברית ד' ותוה"ק[11], להטמע בבנות גויי הארץ. ומי זה אשר לא יתן צדק לפעלו הטוב. ומעשה נחמי' יוכיח, שהבריח את בן בן אלישיב הכה"ג[12], בהיותו חתן לסנבלט, ולא נשא פני גדול, ותחשב לו לצדקה עד עולם, ולשון הרמב"ם[13] בפי"ב[14] מה' אסו"ב[15] שהוא כאילו נתחתן בעבו"ז[16], ויש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו, ע"כ[17] תחזקנה ידי כת"ר[18]. ואקוה בעה"י[19] שרבים ושלמים יחזקו את ידיו לטהר כרם בית ישראל, ולהאיר אור קדושת היהדות במבואות האפלים, וד' יהי'[20] אור לנו, וישיב לב רחוקים לשוב לצור מעוזם, לטוב להם כה"י[21].

והנני בזה ידי"ע[22] דוש"ת[23] ומחזק ידיו בעז ד', כנה"ר[24] ונפש חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[25],

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. כ' - כבוד
5. הג' - הגאון
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
9. וכא"ל - וכל אשר לו
10. שוי"ר - שלום וישע רב
11. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה

12. הכה"ג - הכהאי גוונא
13. הרמב"ם - רבי משה בן מימון
14. בפי"ב - בפרק י"ב
15. אסו"ב - איסורי ביאה
16. בעבו"ז - בעבודה זרה
17. ע"כ - על כן
18. כת"ר - כבוד תורתו
19. בעה"י - בעזרת השם יתברך
20. יהי' - יהיה
21. כה"י - כנפשו היפה
22. ידי"ע - ידידו עוז
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
24. כנה"ר - כנפשו הרמה
25. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז שבט תרע"ט - לונדון **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

בעניין ירושלים יש 'עקולי ופשורי' מחוסר ריכוז הדעות, אבל מבטיחים שיתיישר. הקול הקורא האחרון יצא 'בעידן ריתחא', כי בפומבי ביזו את הקהל הכשר, והיה צורך 'להטיל קצת מרה'. הרב קוק בירך את הנשיא וילסון במברק בשם ההסתדרות, וביקש ממנו להגן על זכויות ישראל בארץ ונגד שופכי דם היהודים; התשובה הייתה מכובדת.

עיקרי הדברים

- ענייני ירושלים.
- קול קורא בעידן ריתחא.
- מברק לנשיא וילסון.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ט"ז שבט, עטר"ת[2] לונדון.

בני מחמדי שליט"א[3], עברו קצת ימים יותר מההרגל שלנו שלא כתבנו לך, מפני הטרדות שונות. ת"ל[4] על החוה"ש[5] אשר עמנו. כמו כן הגיעונו מכתבים מהתם, ב"ה על שלו'[6] כולם. וע"ד[7] הענין הירושלמי, נקוה בעה"י[8] שיכונן מצעדנו לגמור בעדנו לטובה. ואע"פ[9] שכפי הנראה ישנם איזה עקולי ופשורי, מהעדר ריכוז הדיעות, אבל כפי הנראה אין זה ענין חמור. מבטיחים הם שבבאנו בע"ה[10] יתישר הכל כראוי. ונקוה לשמו יתי'[11] שינחנו בעצתו ויחזקנו ויעודדנו למען שמו יתי'. קול-הקורא האחרון יצא אמנם בעדן ריתחא קצת, מפני שבפומבי בזה וי"מ את הקהל הכשר, בכמה דברים בוטים, שעשו רושם של איבה, והי'[12] צורך שעה להטיל קצת מרה. וב"ה[13] כנראה יוטב היחש גם בזה. רק עלינו לעמד על עמדנו, לרומם את האידיאל היותר נשגב ויותר קדוש בתחיית עם ד' על אדמתו, ולארגן את הקהל הכשר, האמון ברגשי קודש ובחיי הקודש המפעליים, שידע את ערכו ואת השפעתו.

את וילסון ברכתי בדעפעשע בשם הסתדרותנו הקדושה, ודרך אגב דרשתי ממנו להגן על זכויותנו על אדמת הקודש המיוסדות על יסוד דבר ד', ולקנא קנאת הצדק נגד שופכי דם אחינו. התשובה ע"ז[14] אלי באה בביטויים שיש בהם הבעת כבוד, אמנם כל אלה הם קטנות, העיקר היא רוממות הרוח ועז הנפש, רוחב דעת, הבנת השלום הכללי והכרת אור ד' ההולך ואור, בכל מסבות החיים, ואור ישראל הקיים עדי עד.

והנני מצפה בברכה אביך מצפה אשרך כה"י[15],

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

4. ת"ל - תודה לא-ל
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. שלו' - שלום
7. וע"ד - ועל דבר
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. ואע"פ - ואף על פי
10. בע"ה - בעזרת השם
11. ית' - יתברך
12. והי' - והיה
13. וב"ה - וברוך השם
14. ע"ז - על זה
15. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז אדר שני תרע"ט **נמען:** הרב זאב יעבץ

הרב קוק מודה על מכתב הפורים ו'מילי דבדיחותא'. השמועות הנוראות מרוסיה, שהגיעו ביום הפורים, נטלו את זיו השמחה. הרב קוק מקווה שהן כוזבות או מוגזמות. מזל טוב על הולדת נין (בן רבעים).

עיקרי הדברים

- מכתב פורים.
- שמועות מרוסיה.
- מזל טוב לנין.

נוסח האגרת

ב"ה[1], ט"ז אד"ש[2] עטר"ת[3].

שלמא רבא, לגברא רבא, חביבא דליבאי, ורחימא דנפשאי, המאור הגדול לתורה ולתעודה בישראל, מו"ה[4] זאב יעבץ שליט"א[5], וכא"ל[6] שוי"ר[7].

יקרת נעימת שיחתו הנאה דמר, בבסומי דפוריא, הגיעה לידי, והורהבתי עז וגילה לב, במילי דבדיחותי הנאים לשעתם, וראויים למי שאמרם פה מפיק מרגליות, כותיה דמר שליט"א[8]. אמנם לצערנו השמועות הנוראות מרוסיא שבאו בעצם יום הפורים בלבלו את הרעיון, ונטלו את זיו השמחה, עד שלא קם רוח למחדי בחדוותא בישובא דדעתא, זולת מה שנהגנו עכ"פ[9] לקיים כמה דאפשר חובת היום. והננו עומדים תלואים בצפיה, שיתבררו הדברים, שכוזבות הנה ועכ"פ[10] מוגזמות שהן החדשות המרעישות, ונזכה לקבל את הישועות הממשמשות ובאות בלב מלא חדוה, והודות לדי כי טוב, כי יפקוד את עמו בדבר ישועה ורחמים.

והנני בזה ידי"ע[11] קשור באהבתו, דורש"ת[12] לטובה ולברכה באה"ר[13],

אברהם יצחק הכהן קוק

נ.ב. מז"ט[14] על הולדת בן הרבעים, והכנסתו לבריתו שא"א[15] לאוי"ט[16], למר ולצאצאיו ברב טוב, יגדלוהו לתו"ח[17] ומע"ט[18] כברכת ישראל.

הנ"ל

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. וכא"ל - וכל אשר לו
7. שוי"ר - שלום וישע רב

8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. עכ"פ - על כל פנים
10. ועכ"פ - ועל כל פנים
11. ידי"ע - ידידו עוז
12. דורש"ת - דורש שלומו ותורתו
13. באה"ר - באהבה רבה
14. מז"ט - מזל טוב
15. שא"א - שאי אפשר
16. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
17. לתו"ח - לתורה ולחופה
18. ומע"ט - ומעשים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז סיון תרע"ט **נמען:** מרדכי מאהל (חותן), בשם ועד המחאה נגד הפרעות

הרב קוק אינו יכול להשתתף בגלל מצב בריאותו, אבל שולח ברכה לוועד על עוררו את 'עברת הקודש' של יהודי בריטניה נגד הרוצחים. 'ישמע קול שועת דמי אחינו הנקיים', ותפילה לנקמת דם עבדיו.

עיקרי הדברים

- אינו יכול להשתתף.
- ברכה לוועד המחאה.
- זעקה על דם הנרצחים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ז סיון עטר"ת[2].

לכ'[3] ידידי חותני הרב הנכבד מר מרדכי מאהל נ"י[4].

שלו'[5] רב.

את בקשתו הנכבדה בשם הועד המצומצם של המחאה נגד הפרעות קבלתי, מאד חפצתי להשתתף בדבר מצוה גדולה וכללית כזאת. אבל אנוס אנכי מצד מצב הבריאות שלי, והנני מוסר בזה לכבוד הועד את רגשי הודתי וברכתי היוצאת ממעמקי לבבי על מפעלם הגדול לעורר את רגשי הזעם ועברת הקודש של כללות אחינו בני ישראל יושבי בריטניה, נגד רשעי ארץ הרוצחים הטמאים והמסואבים, ירימו נא אחינו את קולם קול עז, ישמע קול שועת דמי אחינו הנקיים הנשפכים על לא חמס בכפיהם מסוף העולם ועד סופו, יחרדו שמים וארץ מקול זעקת שברנו הגדול כים.

ותפלתנו לאל נקמות שיקום נקמת דם עבדיו מיד גוי נבל וקרן עמו ירים לשם ולתהלה ולתפארת בהר מרום ארץ חמדתו, ויראו שונאינו ויבושו, המה ילבשו בשת ועלינו יציץ נזרו. התאזרו בגבורה בני גוי קדוש שומר אמונים, וצור ישראל יכונן מעשה ידיכם לטובה ולברכה, כנפשכם היקרה, ונפש המיצר בצרת עמו ומצפה לתשועתו בקרוב,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. לכ' - לכבוד
4. נ"י - נרו יאיר
5. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג תמוז תרע"ט **נמען:** הרב שמואל סלאנים

הרב קוק ביקש מרי' מי חייקין, הנוסע לארץ, לטפל במצבו. ברשיונות מטפלים הציונים, 'ובענייני חול אין לנו להתרחק מהם'. ניחומים על צערו.

עיקרי הדברים

- פנייה לחייקין.
- רשיונות דרך הציונים.
- ניחומים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ג תמוז ע"ט.

שלו'[2] וברכה לידידי הרה"ג[3] וו"ח[4] כו'[5] מוהר"ש[6] סלאנים שליט"א[7].

אחדשה"ט[8].

מכתביו הגיעו לידי בהיותי מוטרד בחבילי טרדות, ובקשתי מר"מ חייקין שיתענין בתיקון מצבו והבטיח לי, וכעת נסע לא"י[9], אקוה שיעשה לטובה ע"ד[10] מעמד ב"ב[11].

וע"ד[12] רשיונו ג"א[13] עוסק בענינים אלה ע"י[14] הציונים, ובענייני חול אין לנו להתרחק מהם, וגם בעד כת"ר[15] נדרשו לעשות כראוי, ובודאי כבר קבל איזה ידיעה רשמית ע"י הקונסול, ואקוה שיגמר הדבר בכ"ט[16] ונזכה להתראות בידידות על אדמת הקודש.

ינחמהו ד' ויחבש לשבר לבבו וכל הריסותיו יקומם, כנפשו היפה ונפש ידידו דוש"ת[17],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. הרה"ג - הרב הגאון
4. וו"ח - ותיק וחסיד
5. כו' - וכולי (וכן הלאה)
6. מוהר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. לא"י - לארץ ישראל
10. ע"ד - על דבר
11. ב"ב - בני ביתו
12. וע"ד - ועל דבר
13. ג"א - גם אני / גם אנו

14. ע"י – על ידי
15. כת"ר – כבוד תורתו
16. בכ"ט – בכל טוב
17. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ג' – אגרת תתקסח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: תשעה באב תרע"ט - לונדון **נמען:** ד"ר משה זיידל

הגיע מברק על הרשיון לאמריקה, אבל החודש אין אנייה, ובארץ דוחקים להקדים, ולכן נדחתה הנסיעה לאמריקה. ההסתדרות 'ירושלים' צריכה מקום גם ביהדות אמריקה, ולא כסניף של 'אגודת ישראל': מטרתה שכלול תנועת התחייה בגילוי אור הקודש בתוכה, ברוח של שלום, ובסיוע לכל כוח שאינו עוסק בהרס. הרב קוק מבקש להמשיך בעבודה לישיבה בירושלים. דברים גם לד"ר רבל.

עיקרי הדברים

- דחיית הנסיעה לאמריקה.
- ההסתדרות באמריקה, לא כסניף.
- הישיבה בירושלים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], צום החמישי עטר"ת[2], לונדון.

מנחם ציון ובונה ירושלים יברך את כבוד אהובי וחביבי הרב החכם אוצר נחמד כליל תפארת מר משה ד"ר[3] זידל שליט"א[4].

מפני נחיצות הזמן הנני מוכרח להקדים את מכתבי אליך יקירי ולכתב בעצם יום הצום, יום אבל עמנו, יהפכו השי"ת[5] לששון ולשמחה במהרה בימינו לנו ולכל ישראל, ואין הזמן גרמא להאריך בדברים, ואתך הסליחה.

מכתבך היקר הגיעני, והיום קבלנו ג"כ[6] את הדעפעשע ע"ד[7] הרשיון. אבל לצערנו הגדול, כאשר חקרנו ע"ד מסע האניות נודע לנו כי בחודש דנא לא תפליג אניה לאמעריקא שיהיה אפשר לנו לנסע עמה, וגם אחרי עבור החודש הדבר מסופק כמה יתעכב הדבר, ולעבר מזה מאחינו באי"י[8] הנני נדחק במכתבים למהר את בואנו שמה, ע"כ[9] הוסכם אצלנו ע"פ[10] ההכרח לדחות לע"ע[11] את נסיעתנו לאמעריקא, ובטוב לבבו יסלח על אשר הטרחנו אותם בדבר שלא יצא כעת אל הפועל. אמנם בעיקר מטרתנו הנני מציין הדבר לכבוד חביבי, כי יסוד המטרה של הסתדרותנו הקדושה "ירושלים" ראוי לבצר לו מקום הגון ביהדות האמעריקנית ג"כ. לא יחשוב כ"ת[12] שהיא תהיה סניף של אגודת ישראל. דבר זה לא יתכן ולא אפשר. ההסתדרות יש לה האידיאה היסודית ובלה: השכלול הגמור של תנועת התחיה, כדי שתהיה כלולה בהדרה, ומצד זה אנו צריכים להשלים את החסר בה, שהוא התגלות אור הקודש בתוכה. ולשם כך הכרח גמור הוא לכונן הסתדרות שלמה מלאה ברוח של הקודש המלא, ולשכלל את דעותיה האצילות והמעשיות, עד שתהיה ראויה למלא את תפקיד המשטריה וההאצלה של קודש די בישראל, ובתכונתה ממולאה היא ההסתדרות ברוח של שלו[13] ואחדות הרמונית, על כל הנעשה בכלל האומה לטובתה באיזה צד וצורה שהיא, והיא מסייעה את כל כח עד כמה שלא יעסוק בהרס ובפירוד בעניני האומה.

וכל אלה הרשמים עושים את ההסתדרות לחטיבה כללית עומדת בפני עצמה, שהחובה האצילית של כל התאגדות בישראל היא לתומכה ולסעדה.

ע"ד יסוד הישיבה, אקוה שכ"ת[14] וכל העומדים ביחד עמנו בקשר הרעיון הגדול של יסוד הישיבה בעיקו"ת[15] לא יניחו את עבודתם, וימשיכוה הלאה בע"ה[16]. ביחוד שמענו שאחדים מרבני אמעריקא יבואו לא"י[17], נקוה לקחת דברים עמם ולטכס עצה ע"ד כל הקדוש והנדרש להעשות כעת.

הנני חותם את מכתבי בקוצר אמרים, מפני הטרדות ומעמד הרוח של היום, ד' ישמחנו בישועתו. וימסור נא את רגשי חבתי והגיון ידידותי לכ'[18] הרב הגאון ד"ר רעוועל שליט"א, וצור ישראל יופיע על עצתנו ברחמיו כנה"י[19] ונפש ידידו חביבו ומוקירו, באה"ר[20],

הק' אברהם יצחק ה"ק

אקוה שהדרת כבוד הרב ד"ר רעוועל שליט"א גם הוא ישים לבו על כל דברי במכתבי דנא, ויסלח על אשר איני מיחד כעת הדיבור אליו, כי הטרדא רבה בהיותנו עתידים בעה"י[21] לנסוע לאה"ק[22] שבוע דנא, יתן ד' להצלחה.

ידי"ע הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עטר"ת - השנה תרע"ט (1918/1919) - כתובה במילה "עטרת"
3. ד"ר - דוקטור
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. השי"ת - השם יתברך
6. ג"כ - גם כן
7. ע"ד - על דבר
8. בא"י - בארץ ישראל
9. ע"כ - על כן
10. ע"פ - על פי
11. לע"ע - לעת עתה
12. כ"ת - כבוד תורתו
13. שלו' - שלום
14. שכ"ת - שכבוד תורתו
15. בעיקו"ת - בעיר קודשנו ותפארתנו
16. בע"ה - בעזרת השם
17. לא"י - לארץ ישראל
18. לכ' - לכבוד
19. כנה"י - כנפשו היקרה
20. באה"ר - באהבה רבה
21. בעה"י - בעזרת השם יתברך
22. לאה"ק - לארץ הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקעח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' תשרי תר"פ **נמען:** ר' שמעון ור' יעקב (מקהילתו בלונדון)

הגעגועים מגלים את האהבה. הרב קוק מבקש שיכתבו על הקהילה (מחזיקי הדת) ועל ההסתדרות. הרב קוק קבע את דירתו בירושלים, ומקווה להרבות שלום בין הסיעות, 'שסוף כל סוף כל אחד מכוין בעומק לבבו לטובה'.

עיקרי הדברים

- געגועים.
- בקשה לחדשות.
- שלום בין הסיעות.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ה' תשרי פ'

שלו'[2] וברכת השנים לכ'[3] ידידי וחביבי הרב ר'[4] שמעון והר' יעקב שליט"א[5] אחדשה"ט[6] באה"ר[7],

ידידי האהובים, מכתבם היקר שמח את לבבי בהודיעם לי משלומם הטוב. אמנם מתגברת היא אהבת הידידים הנאמנים ברחוק המקום שהגעגועים מוציאים אל הפועל את הזיקים הטמונים של האהבה המסותרת. הואילו נא יקירי לכתוב לנו כפעם בפעם מכל אשר עמכם, ומכל הנעשה בחוגי הקהל שלנו מעניני מחז"ה[8] ומעניני הסתדרותנו. ב"ה אשר הביאנו עד הלום לקבע עיקר דירתנו בירושלים עיקו"ת[9] ת"ו[10], ולתשועתו יתי'[11] אצפה כי כאשר הי'[12] עמדי בכל מקום אשר הלכתי לזרע זרע אמת צדקה ושלו'[13] ואהבה בין השדרות השונות אשר לעם ד' כן יתמכני בימין צדקו גם בעיר קדשנו ותפארתנו ובארץ חמדתנו בדרך כלל להרבות שלו' אחדות וידידות בין אחים ובין הסיעות השונות אשר סוף כל סוף כל אחד מכוין בעומק לבבו לטובה. פרטי הדברים חושב אני שיכתב צב"י[14] שי'[15].

ומרב הטרדא אקצר כעת ואו"ש[16] וברכה כנה"י[17] ונפש ידידם דושה"ט[18] באה"ר חותם בברכת שמחת הרגלים וגמח"ט[19]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. שלו' - שלום
3. לכ' - לכבוד
4. ר' - רבי
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. באה"ר - באהבה רבה
8. מחז"ה - מחזיקי הדת
9. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו

10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. יתי - יתברך
12. הי' - היה
13. ושלו' - ושלום
14. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
15. שי' - שיחיה
16. ואו"ש - ואומר שלום
17. כנה"י - כנפשו היקרה
18. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
19. וגמח"ט - וגמר חתימה טובה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' מרחשון תר"פ **נמען:** הרב ח' דייכעס, לידס

הרב קוק מסביר את עבודת 'הסתדרות ירושלים' שהחל בגולה: התעוררות תנועה כללית ממקור הקודש בתוך התחייה הלאומית, שהולכת עכשיו רק בדרך חול. העבודה מתפתחת עכשיו בירושלים, והרב קוק מבקש שהרב ורבני אנגליה יבואו לעזרה.

עיקרי הדברים

- מטרת 'הסתדרות ירושלים'.
- המרכז בירושלים.
- בקשת עזרה.

נוסח האגרת

ב"ה[1] ה' מר-חשון תר"פ[2].

להגר"ח[3] דייכעס ליערז מה מאד תגל נפשי הנדכאה אם יזכני הדרת גאונו מדי פעם בפעם בדברי קודשו הנחמדים. והנה עבודתי אשר החילותי בגולה, בעניני הסתדרות "ירושלים", אולי צ"ל[4] והבהירה. שתוכנה היא התעוררות תנועה כללית ממקור הקודש [בעצם] התחיה הלאומית ההולכת לה במצעדיה רק בדרך חול, אשר לא תוכל תפארת ישראל להגלות בה, כי אם כאשר יזרח אור של תנועת תחיה לאומית של קדושה, במעוז אור ד' ורוממות אמונה טהורה בגאון ועוז. עבודה זו ב"ה היא הולכת ומתפתחת פה במרכז כל חיי עם ד', וגדולות נקוה ממנה לישר כל מעקשים, ולפאר את כבוד ישראל וארץ ישראל בעיני כל הגויים. אקוה שהדרת גאונו ויתר אוהביו הרבנים שיחיו במדינה יבואו לעזרתנו, למען ד' וקדושת תורתו וכבוד עם קדשו ואדמת הקדש ועיר תפארתנו מכון בית מקדשינו.

והיה זה שלום וברכה נאמנה באהבה רבה כנה"ר[5] ונפש ידי"ע[6] דורש שלום תורתו מלונ"ח[7] מהר הקדש מירושלים.

אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. להגר"ח - להגאון רבי חיים (מבריסק או מוולוז'ין)
4. צ"ל - צריך להיות
5. כנה"ר - כנפשו הרמה
6. ידי"ע - ידידו עוז
7. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג מרחשון (תר"פ) **נמען:** ועד הרבנים בלונדון (הרב י"צ יונג, הרב ד"ר א' שאנפעלד)

מאז ששב לירושלים תכפו עליו טרדות של ידידות, של עבודה, 'וגם טרדות צער'. הרב קוק מבקש להמשיך את הקשר. בארץ מתברר שרק הסתדרות מיוחדת, הכוללת את כל בית ישראל, תבטיח שענייני הקודש יהיו 'ברשותם של שלומי אמונים גדולי התורה', בלי שלטון של שיטות אחרות. הרב קוק מבקש להרבות חברים ואגודות, לחזק את הוועדים ולהיות בקשר קבוע, וגם לשמוע על מצב היהדות בקהילת 'מחזיקי הדת'.

עיקרי הדברים

- טרדות וצער.
- ענייני הקודש בידי שלומי אמונים.
- הרבות חברים.
- מצב 'מחזיקי הדת'.

נוסח האגרת

ב"ה[1] כ"ג מר-חשון.

מעלת כבוד ידידי נפשי הרבנים הגאונים המובהקים שרי התורה והיראה גדולי התושיה ורבי הפעלים, חברי ועד הרבנים שליט"א[2] בע"ם[3] לונדון, ועל פקודתם כבי' הרב הגאון וכו'[4] מוהרי"צ[5] יונג שליט"א, וכבי' הרב הגאון וכו' מהר"א[6] ד"ר[7] שאנפעלד שליט"א, כולם בכללם ולפרטם יעמדו על הברכה מארץ חיינו ועיר קדשינו ותפארתנו ת"ו[8], אשר שם צוה ד' את הברכה, אהבה רבה ואהבת עולם כראוי ליקרת מעכ"ת[9], ולעז ידידותינו התלויים בדבר ד' וברית תורתו ומצוותיו על עם קדשו.

הנה מאז השיבני ד' אל המנוחה ואל הנחלה בעיר עז לנו וקדוש משכניו, תכפו עלי המוני טרדות שונות טרדות ידידות עם ד' וארצו, וטרדות עבודת הקדש אשר להם. בפרט בשעה הגדולה הזאת של הצמחת קרן ישועה בארץ חמדה, בהגלות גודל העלילות לעיני כל בשר, טרדות מעשה ורוח, טרדות נועם אויר חיי נשמות וגם טרדות צער ל"ע[10], יואל ד' וישמחנו מהרה בישועתו השלמה והאמיתית לעם סגולתו בחבל נחלתו, ברוממות קרן תורתו והוגי יראיו וחושבי שמו, [רווח] והצלה לכל אחב"י[11] בכל נפוצותיהם ופזוריהם, וישגבנו עוז וחיל לעבודת קודשו ועבודת ישראל עמו, עבודה תמה וקימה ופוריה.

ובכן לא יכולתי לצערי לפנות ולכתוב לכת"ה[12] כאשר עם לבבי ואתם הסליחה. ואקוה כי מעתה יהא קשר הדיבור של חבה בדברים שבכתב מצוי ותכוף ביניינו, בהמשכת עוז הידידות ואהבת אמת שחוברה לנו מעת אשר מאת ד' היתה זאת בימי נדודי בגולה, לעבוד אתם בעבודת הקודש במחנם הגדול מרובה האוכלוסין, שיהא לה המשך וקיום חזק גם להבא, וגם ביתר שאת ועוז לשאת פרי ברכה לתקומת התורה והיהדות, ולבנין אומתנו וארצנו הקדושה ביסודן האמיתי, שהוא יסוד תוה"ק[13] וחיזוק

כוננויותה ומוסדותיה אמוניה ותופשיה. ביחוד בשובי עתה ב"ה לעבודת הקודש לעיר הקודש תובב"א[14], ובקביעות לשכת המרכז של הסתדרותנו הקדושה "ירושלים" פה במקום מרכזנו האמיתי, ואחרי ראותנו פה במקום המעשה ומכון החיים של ישראל, על אחת כמה וכמה שרק בדרך הקודש הזאת של התיחדות ההסתדרות המיוחדת לבסס עבודת האומה הישראלית, בסידור חיינו בארץ ישראל. ההסתדרות שתקיף את בית ישראל כולו, להתעוררות קדושה וטהרה של כוננויות עבודת בנינו ותחיתו בארצו הקדושה, והצמחת קרני ישועתו ברוח ד' אשר עליו ובדברו אשר בפיו, ולקביעת שלטונם והנהגתם של עניני הקודש של ישראל בסידור החיים והתחיה באי"י[15], שתהיה דווקא ברשותם של שלומי אמונים גדולי התורה ומחזיקיה ושומריה, בלי השפעת שלטון והנהגה של רשות שיטות אחרות, שאך בזה יתכונן באמת יסוד התורה והיהדות בחיי ארץ קודשינו, ויתחזקו ויתקיימו כל מפעלינו בה, ויהא גם למען חיים וקדושה לכל כלל ישראל פזורי הגולה, ולעוז ותפארת לעיני כל הגויים וכל הממלכות, וראו כולם כי שם ד' נקרא עלינו, על עירנו ועל נחלתינו, אשר ע"כ[16] מובטחני במעכ"ת[17] ידידי נפשי, כי מעתה יעמדו על המשמר כל אחד במקומו, ובעז השפעתו ופעולתו למען עבודת הקודש הגדולה הזאת המוטלת עלינו, בפרט בעת הזאת, ועל כל בעל בעמיו ואשר שאר רוח לו, לראות ולהרגיש את דבר עתידות מעמד הדת והיהדות וחיי עמנו וארצנו, להשפיע ולהפיץ את רעיוננו הקדוש בכל ההזדמנויות והדרכים הראויים לזה, לעורר ולעודד את הרוח לקדושת אה"ק[18] וסידור כח התורה והיהדות בתוכה בעוז ותעצומות, ובהקפה כוללת ושלמה להרבות חברים ואיגודים חדשים יחידיים וצבוריים, ולחזק את הישנים ואת הועדים שלנו אשר קבענו בלונדון וגם אשר בשאר מקומות, ובכל האפשר להיות בקשר קבוע אתם ואתנו בזה.

וד' אלוקי ישראל ישרה שכינתו ואור נעמו במחשבותינו ובפעלינו, להגדיל מעשינו ולהאיר נתיבותינו באורח צדיקים, להגדיל תורה ולהרבות קדושה בקידוש שמו יתי'[19], על עמו ועל כל מעשיו, ובהופעת גאולת עולמים בשובו את שבות עמו למכון קדשו ותפארתו. כן מה מאד נכספתי להודע כפעם בפעם ממעמד היהדות במחי"ק[20] ומעוז פעולתם, כפי אשר נדברנו למשמרת הדת והיהדות הנאמנה הצריכות כי"כ[21] לחזק בדק ולגדור פרץ ולשובב נתיבות. יהא ד' אתנו ויראנו בתשועת תורתו ועמו, בארצם הקדושה ובכל תפוצותיהם.

והיה זה שלום וברכה ואהבה נאמנה כנפשם הרוממה ונפש ידי"ע[22] קשור בחבת נפשם חותם ברכה מהר הקודש מירושלים.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
3. בע"ם - בעיר המלוכה
4. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
5. מוהרי"צ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, צ (למשל: יעקב + צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. מהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. ד"ר - דוקטור

8. ת"ו - תבנה ותכונן
9. מעכ"ת - מעלת כבוד תורתו
10. ל"ע - לא עלינו
11. אחב"י - אחינו בני ישראל
12. לכת"ה - לכבוד תורתו הרמה
13. תוה"ק - תורתנו הקדושה
14. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
15. באי"י - בארץ ישראל
16. ע"כ - על כן
17. במעכ"ת - במעלת כבוד תורתם
18. אה"ק - ארץ הקודש
19. יתו' - יתברך
20. במח"ק - במחזיקי הדת (בלונדון)
21. כ"כ - כל כך
22. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ו' כסלו תר"פ - ירושלים **נמען:** ר' בנימין ליב דייכאווסקי, פרנס 'מחזיקי הדת', לונדון

תודה על דברי ניחומים. 'בעצם ימי שמחת לבבנו', כשזכו לשוב ונפגשו בחיבה מכל הכיתות, 'נהפכה שמחתנו לתוגה בפתע פתאום'. הרב קוק מבקש ברכה לקהילה, ולעורר את פעילות 'הסתדרות ירושלים'.

עיקרי הדברים

- תודה על ניחומים.
- שמחה שנהפכה לתוגה.
- עידוד ההסתדרות בלונדון.

נוסח האגרת

ב"ה[1] ירושלם ת"ו[2], יום ו' לחדש כסלו תר"פ[3]

שלו'[4] וברכה באה"ר[5], לכ'[6] ידי"נ היקר והנכבד בתו"י[7] וכל מרה נכונה. מו"ה[8] בנימין ל'כ דייכאווסקי שליט"א[9],

פרנס עדת קודש היקרה מחזיקי הדת יצ"ו בלונדון. וככ"ב היקרים ונכבדים שי'[10] לאוי"ט[11] אחדשה"ט[12] באה"ר, ממצר נפשנו, בעת יגון אשר הוגה ד' אותנו ביום חרון אפו בעוה"ר[13], הנני מציג את רגשי תודתי לכבודו החביב, בעד דברי תנחומותיו היקרים והחביבים לנו. ב"ה הצדיק, על יושר משפטיו ודינו הצדק, אשר השביענו ממרומים בעצם ימי שמחת לבבנו, בהלו נר החדוה הכבוד והחבה מעברים שונים עלינו. בזכייתנו לשוב אל אדמת הקדש ולעיה"ק[14]. ות"ל[15] שבכלל נפגשתי מרוב הכתות והמפלגות בעם ד' יושבי אה"ק[16] בכ"כ חבה וחדות כבוד, אשר הרהיבוני בענות צדקם. והנה נהפכה שמחתנו לתוגה בפתע פתאום בעוה"ר, ירחם ד' ויחננו לעבוד במנוחה והשקט עבודתו ועבודת עם קדשו וחבל נחלתו, אשר לזה עיני ולבי נשואות כל-הימים. ומהרה יאיר לנו אור ישע ופדות, וירום קרן לעמו.

ופתחון פה יתן ליראיו ולמחכי ישועתו ותפארתו, והי'[17] שלו' כנה"י[18], ונפש ידי"ע[19] דושה"ט[20] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

ימסור נא חביבי את ברכותי העמוקות ורגשי אהבתי, לכללות עדת קודש היקרה החרותה עמנו על לבבי לאהבת עולם. וביחוד ליח"ס[21] המקושרים באהבה גלוי' אהבת עולמים בלבבי ונפשי. ומה מאד אבקשו לעורר את מפעלות הסתדרותנו הקדושה "ירושלים". אשר בעה"י[22] גדולות נוכל לקוות ממנה לימים הבעל"ט[23], לעודד לב [כ...] עם ד', תמימי הלב וישרי הדעת, החוכים לצעדי ישועה וצמח גאולה, באופן המרהיב את הלב הכמה לאור ד' ולקדושת יפעת כבוד כל קודש בישראל באמת ואמונה, אשר על ידי תנועת קודש זו יגלה ההוד וההדר הכללי, המלא בחיי ליחידי סגולה נשמת עם ד' השוקקה

אל קדושת נאות הקודש, לכל הכבוד של התחיה הלאומית בישראל, [ובאמת] אך בתוכה היא גנוזה בעזה"י[24], ידי"ע ה"ק[25]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. שלו' - שלום
5. באה"ר - באהבה רבה
6. לכ' - לכבוד
7. בתו"י - בתורה ויראה
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. שי' - שיחיה
11. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
14. ולעיה"ק - ולעיר הקודש
15. ות"ל - ותודה לא-ל
16. אה"ק - ארץ הקודש
17. והי' - והיה
18. כנה"י - כנפשו היקרה
19. ידי"ע - ידידו עוז
20. דושה"ט - דורש שלומו הטוב
21. ליח"ס - ליחידי סגולה
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
24. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
25. ה"ק - הכהן קוק

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו כסלו תר"פ **נמען:** הרב צ"ה פערבער, רב 'ישורון' בלונדון וראש ועד 'הסתדרות ירושלים' שם

בגלל טרדות ו'הצער הפרטי' נתעכב סידור ההסתדרות. הרב קוק מודה לרב פערבער ומזכיר שנבחר לעמוד בראש הוועד. בארץ מתברר שרק הסתדרות כוללת, המיוחדת לתחיית הקודש, תבסס את התורה, תביא 'ערובת ביטחון' למעמד המדיני ושלום בין המפלגות. הרב קוק מבקש להמשיך בקביעות, עם המזכיר, ולעורר את כל שכבות הקהל בלונדון ובערי המדינה.

עיקרי הדברים

- עיכוב בגלל הצער.
- חשיבות ההסתדרות.
- המשך העבודה בלונדון.

נוסח האגרת

ב"ה[1] ט"ו כסליו תר"פ[2]

לכבוד ידי"נ[3] הרב הגאון המפורסם אוצר תו"י[4] מוה"ר[5] צ"ה פערבער שליט"א[6],

רב לקהילת ישורון בלונדון הבירה, וראש ועד הסתדרות ירושלים שם. שוי"ר[7] לכ"ת[8] וכא"ל[9] ממרום הררי קודש. מפני הטרדות השונות והרבות, טרדות מעשה ורוח, טרדות נועם ארץ חיינו ועיר קדשינו ותפארתנו ת"ו[10], ומשא עבודת הקודש הרבה והרוממה, עם טרדת הצער הפרטי, אשר בודאי כבר קלטה אוזן כ"ת[11] ידידי, ה' יגדור פרצות כל בית ישראל, ויעודדנו ויחזקנו לעבודת קדשו למען עמו ונחלתו ושמו הגדול, נתעכב באיזה מדה מהלך סדור הסתדרותינו הקדושה, ונתעכבתי בתשובה למכתבו היקר שלא כמשפט ידידותינו וקשר דברינו למען "ירושלים", ואת כ"ת הסליחה, ואקוה כי יהא קשר דברינו תכוף וקבוע ומזורז ונושא פירות, ויהי'[12] לרוממות קרן עם ד' ותורתו וארץ חמדתנו.

והנני מביע בזה לכ"ת מעומקא דליבא את רב תודתי על ברכות ידידותו הנאמנות והברות, ועל כל פעליו בענין ההסתדרות אשר בודאי יוסיף אומץ להבא, ובעז רוח ובתקף מעשה, כראוי לו, יתגבר על כל המעצורים ויתחזק ביתר שאת לעשות חיל למען עמנו וערי אלהינו, וישמחנו בשורת תוצאת פעולותיו והשפעותיו החשובות בזה. ונקוה להופעת אור ישע ד' בהנחה והצלה לכל אחינו פזורי הגולה יושבי ארצות מאפיליות, אשר תלך ותאיר ותגדל עם הגלות צמחי הישועה השלמה, והגדולה הכללית, במפלאות תמים דעים מלך עולמים ועמו, באור חדש אשר יאיר מציון ועליה, ובדברו מירושלים ובתוכה, לשיבת שבותו ולהקימו כימי קדם למכון עולמים, ולא ישמע עוד שוד ושבר, אך רנת פדוים ושמחת נגאלים ב"ב[13].

אמנם כ"ת ידידי בעצמו כמדומה אני, שאינו צריך זירוז הרבה, כי מזורז ועומד הוא לעבודת קדשינו ה"ירושלמית", בטהר לבבו ובעז הכרתו ברום חיובם וערכם של ענייננו, מאז תחילת דברנו מזה, ובפרט באופן הסכמתו והחלטתו הנמרצה להתיחד לעבוה"ק[14], אז בעת הבחרו באספת חברינו הרבנים

והעסקנים הנכבדה, להיות בראש ועד הסתדרותינו הק'[15] אשר בלונדון, אך מפני העכובים השונים שנזדמנו בינתיים ובהיות דרושים עדיין הרבה חזוק וברור לערכה המיוחד הכללי של הסתדרותנו ותנועתנו הרוממה, לכן הנני בזה להוסיף ולהבליט לכת"ר[16] ולכל חברינו הרבנים והעסקנים, ולכל הרוצים באמת בקדושת עמנו בארץ חמדה, מה שמתברר ומתבלט פה במקום המעשים, ובעיקו"ת[17] ביותר, כי דוקא [הקדושה] הזאת של התעוררות תנועת הישראלית הפנימית למכון בית חייה, ע"י[18] ההסתדרות הכוללת את כל פלגות ישראל, ומרוכזת ומיוחדת לתחית הקודש של עם ד' וארצו, בזה יתכונן ויתקיים באמת יסוד תוה"ק[19] והיהדות הנאמנה באה"ק[20] ובסידור חיינו בה, ושפע יאיר על כל חיי החול של ישראל וארצו, ויביא בזה ערובת בטחון לכל המעמד המדיני שלנו, ושלום אמת בכל המפלגות והחלקים של עבודת עמנו וארצנו הק', ובזה יתבססו גם כל שאר העבודות השונות לחיזוק תוה"ק ולעבודת האומה באי"י[21], ויביאו את תועלתם הרצויה.

לכן אין די באר עד כמה החובה על כל הרוצה באמת בקידוש שם שמים, בקיום היהדות ותקנתם של ישראל, בפרט עם צפית הישועה והשיבה לארץ, באצבע אלוהים המתראה לנו במאורעות עולם הגדולים והמופלאים שבזמננו זה, להתאזר עוז ולעבוד בלי הרף, להתעוררות תנועת תחית הקודש הגדולה ולהסתדרות שאיפת כל שאיפותיה המעשיות. ומובטחני במעכ"ת[22], שלא ירף ידו מלהחזיק את סדר עבודת הועד שלנו שם, בקביעות עבודה ובעוז רוח, בידיעה ברורה ונאמנה באמתת עבודת ד' וישראל עמו ובנין ארצו, המוטלת עלינו, בשלימות ובבהירות, בקדושה ובטהרה, אשר למרות העיכובים ומתינות העבודה בזמנים הראשונים, הלא תלך ותחדור גם בכל חוגי העם וגדוליו, ההכרה בחיוב גודל עבודת "ירושלים". ויחד עם כי[23] ידידנו הרב המזכיר הנכבד שליט"א, ושאר חבירנו שליט"א, לא יחדלו מלעורר את החברים וכל שדרות הקהל הקדוש, ולקשרם להשפעת "ירושלים", ולחזק ולאמץ לנתיבות המפעל והמעשה, בעיר הבירה ובערי המדינה, ונועם ד' יהי עלינו ויכונן את מחשבותינו ומעשינו לטובה ולברכה העליונה, להקימה על ישראל וארץ קדשו ותורת חייו. ונודעה יד ה' על עמו לעיני כל גויים ובשמו יתהללו.

הנני בזה ידי"ע[24] דוש"ת[25] באה"ר[26] מהר הקודש

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

.

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. תו"י - תורה ויראה
5. מוה"ר - מורנו הרב רבי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. שוי"ר - שלום וישע רב
8. לכ"ת - לכבוד תורתו
9. וכא"ל - וכל אשר לו

10. ת"ו - תבנה ותכונן
11. כ"ת - כבוד תורתו
12. ויהי' - ויהיה
13. ב"ב - בני ביתו
14. לעבוה"ק - לעבודת הקודש
15. הק' - הקטן
16. לכת"ר - לכבוד תורתו
17. ובעיקו"ת - ובעיר קודשנו ותפארתנו
18. ע"י - על ידי
19. תוה"ק - תורתנו הקדושה
20. באה"ק - בארץ הקודש
21. בא"י - בארץ ישראל
22. במעכ"ת - במעלת כבוד תורתו
23. כ' - כבוד
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
26. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט כסלו תר"פ **נמען:** הרב י"צ שוואַרץ, מזכיר ועד 'הסתדרות ירושלים' בלונדון

התשובה התעכבה בגלל טרדות ו'הצער הפרטי'. הרב קוק מצטער על העיכוב בעבודת ההסתדרות בלונדון, שנגרם מעבודת ההצלה ליהודי פולין ומתעמולת הסתדרויות אחרות, שבגלל אי בירור נראות כסותרות ל'ירושלים'. כל מקצועות העבודה יתחזקו דווקא על ידי תנועה פנימית מקפת, ועניינו הקודש בארץ יעמדו ברשות עצמם, בלי שעבוד לשיטות אחרות, וישפיעו בשלום על עבודות החול. 'חזק ואמץ' למרות המעצורים.

עיקרי הדברים

- העיכוב בלונדון.
- לא סתירה לאגודות אחרות.
- הקודש ברשות עצמו.
- חזק ואמץ.

נוסח האגרת

ב"ה[1] י"ט כסליו תר"פ[2]

לכבוד ידי"נ[3] הרב הגאון וכו'[4] יקר הרוח וזך הרעיון מוהרי"צ[5] שוואַרץ הי"ו[6],

מזכיר הכבוד של ועד הסתדרות "ירושלים" בקה' לונדון. קבלתי את מכתבו היקר. והנה מפני הטרדות הרבות והשונות אשר הקיפוני מאז בואי לעה"ק[7], טרדות מעשה ורוח, טרדות נועם משא עבודת עם ד' וחבל סגולתו, וגם טרדות הצער הפרטי שבודאי הגיעה השמועה גם לאוזן כת"ה, ד' יגדור כל פרצות בית ישראל, ויחננו בעז ובאומץ למען עמו ונחלתו ועבודת קודשו, לכן נתעכב במקצת מהלך עבודת הסדור והרכוז של עניני הסתדרותינו הקדושה, וגם תשובתי למכתבו היקר נתעכבה, למרות חפצי והצרך להזדרז בכל הנוגע לעבודתינו הכללית הקדושה, וכראוי ליקרת ידידותו, ואתו הסליחה.

אמנם נצטערתי להודע מתוך מכתבו ע"ד[8] ההתעכבות שבאה במהלך עבודת ההסתדרות במחנם, אבל אקוה שאי"ז[9] אלא ארעית, ובאה בגרמא של טרדת עבודת הצלתם ותקנתם של אחינו אשר בפולין, המקום ירחם על פזורי עמו הנתונים לבז ולמשיסה, ויאיר אפלתם עם עלית אור ישראל, בהצמחת קרני נגהה מתוך מפלאות מפעלות תמים דעים, לקומם את ארץ חמדה ולשיבת פדוים ברנה, וגם בשל שקידת עבודת התעמולה והמפעל של ההסתדרויות והמפלגות השונות, לחיזוק תוה"ק[10], ואשר מפני אי הבירור בנוגע לענייננו הק'[11] אצל כמה משדרות אחינו שם, יש שנדמה כאילו היא איזה סתירה וניגוד ופירוד, בין אותן העבודות ובין עבודת ה"ירושלים", אשר צריך הוא עוד הרבה בירור והשרשה במרחבי שדרות עמינו.

אך בזה צריך לדבר ולברר בעיקר, כי כל המקצועות השונים של עבודת כלל ישראל וחיזוק התורה והיהדות הנאמנה, ביחוד באה"ק[12], יתחזקו ויתכוננו באמת, יביאו את ברכתם ותועלתן האמתית

ויגיעו לתועלת הרצויה, דווקא ע"י[13] התעוררות התנועה הפנימית הקדושה והאדירה, שתהא מקפת וכוללת את כל בית ישראל כלו לתחית קדושת עם ד' וכל מעמד חייו בארץ חמדתו, בימין ד' רוממה אשר נתגלתה עלינו במאורעות השנים האלה וכל עלילותיהם, עם התקבצות נדחים והתישבות ארה"ק[14] בשיבת בניה לתוכה, שהחלה להתגשם ולהתכונן עוד מקודם, וע"י[15] ההסתדרות הקדושה הכללית הזאת, שתנחל ותכונן את תנועה התחיה הפנימית הזאת ואת מפעליה, ואשר תהא מיוחדת לעבודת ענייני הקודש של חיי ישראל ותחיתו בארצו הק', שיהיו קבועים ועומדים ברשות עצמם, בלא שעבוד לשיטות אחרות, ומשפיעים מאורם ומעוז נפשם באורח שלום ויחוסים הדדים על כל עבודות החול של ישראל בא"י[16]. בבירור הדברים הלא יכירו כל ישרי דעה וטהורי לב, הנאמנים לד' ולישראל עמו, כי עתה בגדל ערכה של השעה הזאת, מוכרח הוא שתהא תנועה גדולה והסתדרות מיוחדת, אך ורק לקדושת העבודה בארה"ק[17] בחיזוק ואימוץ.

בחזוק ואימוץ כוחות הקודש הקיימים מכבר, וביסוד מפעלים וכוננויות חדשים ליסוד קדוש [התחיה] הישראלית בחבל נחלתה, וזוהי הסתדרותנו הק'. ולכן גם כל השתתפותנו בכל שאר העבודות החשובות לטובת ישראל ולחזוק התורה והיהדות, חלילה לנו, המכירים בגדל חובתנו מיוחדת, מלהתרשל מפני המעצורים המזדמנים. מובטחני בכ"ת[18] שיתאזר עוז, ויחד עם שאר חבירנו הרבנים והעסקנים הנכבדים, יעמוד על משמרת דגל קודשינו, בעבודה מסודרת של כי[19] הועד בעיר הבירה ובערי המדינה, בהשפעה רוחנית בכל הדרכים הראויים להפצת רעיוננו הקדוש ולהתפשטות השפעת הסתדרותינו, ולחזק את כוחה בכל האפשר, בהכנת האמצעים להשגת שאיפותינו הק', ולהגשמת מפעלינו הגדולים, אשר במקצת כבר החילונו לגשת להכנתן, ובקרוב נוכל להודיעם פרטי דברים מעשיים עד"ז[20].

והנני חותם בברכת "חזק ואמץ" למרות כל המעצורים, כי רבה העבודה ומיוסדת לדורות האומה הק' ולכוננויות חייה ונצח סגולתה בעז ד' ונעמו, אשר יהי[21] עלינו, על מחשבותינו, ממרום הר קדשו. ובתוחלת להתבשר מהמשכת והתחזקות פעולתם לעבודתינו הק'.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. וכו' - וכולי (וכן הלאה)
5. מוהרי"צ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, צ (למשל: יעקב + צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. הי"ו - השם יברכהו ויחייהו
7. לעה"ק - לעיר הקודש
8. ע"ד - על דבר
9. שאי"ז - שאין זה
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה
11. הק' - הקטן
12. באה"ק - בארץ הקודש
13. ע"י - על ידי
14. ארה"ק - ארץ הקודש
15. וע"י - ועל ידי

16. באי"י - בארץ ישראל
17. בארה"ק - בארץ הקודש
18. בכ"ת - בכבוד תורתו
19. כ' - כבוד
20. עד"ז - על דרך זה
21. יהי' - יהיה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת תתקצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א כסלו תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב יחזקאל הכהן עפשטיין

תודה על ניחומים על 'אסוננו הנורא', ומזל טוב על הצלחתו בבחינה. הרב קוק עומד על הצעתו שהרב עפשטיין יבוא לארץ ויקבע בה את עבודתו הרוחנית. המכשולים רבים, והבאים חדשים שחשבו ש'הכול סוגי שושנים' מתאכזבים, אבל 'כדאי לשאת ולסבול'. ת"ח בעלי כשרון נדרשים, אבל עליו לדאוג שבתחילה לא ייאלץ לקבל משרה מזדמנת.

עיקרי הדברים

- ניחומים ומזל טוב.
- הזמנה לעלות.
- מכשולים ותקווה.
- מצב חומרי.

נוסח האגרת

ב"ה[1] ירושלים עיה"ק[2]. כ"א כסלו, תר"פ[3]

ידידי החביב, הרב הגדול. אוצר נחמד, חו"ב[4] סוע"ה[5] מו"ה[6] יחזקאל הכהן עפשטיין שליט"א[7]

שלו'[8] וברכה באה"ר[9] רב תודות לך ידיד אהוב על דברי נחומיך על אסונינו הנורא, אשר הפגיע ד' בנו בצדקת משפטיו ב"ה, ירחם ד' עלינו וינחמנו בישועת עמו ונחלתו ב"ה בקרוב. כמו כן על דברי בשורתך הטובה על הצלחת בחינתך לטובה למז"ט[10]. והנה אודות בואך פה לאה"ק[11], הנני עומד בדעתי אשר הצעתיה לפניך חביבי, כי ראוי להציב לפניך בעה"י[12] את מגמת עבודתך הרוחנית בעתיד - פה במקום בית חיינו. אמנם יודעים אנו כולנו, מבית ומחוץ, כי הרבה מאד המה המכשולים העומדים לנו על כל מפעל ועבודה כללית, הספוגה ברוח אור ד' לתורתו בדעת וכשרון, - בכ"ז[13] הלא ארץ החיים לעם ד' היא ארצנו הקדושה, וכדאי לשא ולסבול בעבור נועמה וצפיית הישועה העתידה לצאת ממנה ועל ידה. אנכי אשר התחלתי ב"ה בעניני א"י[14] בשנים שעברו, ויודע אני את מהלכם וכל צביוניהם, כמובן אינם מפתיעים אותי שום ענינים של הפרעות שמזדמנים, כי אדע נאמנה כי הכל הולך ונארג למגמת האור וצדקת הקודש. אצל אחרים הבאים מחדש, וסוברים שכל הדברים סוגי שושנים הם, ימצאו בראשית בואם גם רגשות שיש בהם דכאות לב. אקוה שאם כ"ת[15] יסכים לבא בע"ה[16], הנה יבין כבר למדי את אפני המהלכים, ועז ד' ותורתו תשגבהו, וכשרונותיו המצויינים ומדותיו היקרות יעטרוהו רצון בחסד צור ישועתו ב"ה.

ע"ד[17] מצבו החמרי בבואו, כפי הנראה אין מה לפחוד, אנשים בעלי כשרון וחמושים בידיעות ות"ח[18] חשובים. נדרשים לנו פה, ויש תקוה שימצא מקום מכובד ונאות לכבודו וכשרונו, אבל בכ"ז ראוי לדאוג שבזמן הראשון לא יהיה נדחק לקבל איזה משרה ועבודה המזדמנת מפאת דאגת המצב, אבל כ"ז[19] אקוה שלא יהי'[20] חוצץ בעדו.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר בצפית ישועה ובתקוה להתראות בחסד ד' על אדמת הקודש, ובהר הקודש בירושלים, כנה"י[21] ונפש ידי"ע[22] דוש"ת[23] בכל לונ"ח[24]

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עיה"ק - עיר הקודש
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. חו"ב - חריף ובקי
5. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שלו' - שלום
9. באה"ר - באהבה רבה
10. למז"ט - למזל טוב
11. לאה"ק - לארץ הקודש
12. בעה"י - בעזרת השם יתברך
13. בכ"ז - בכל זאת
14. א"י - ארץ ישראל
15. כ"ת - כבוד תורתו
16. בע"ה - בעזרת השם
17. ע"ד - על דבר
18. ות"ח - ותלמידי חכמים
19. כ"ז - כל זה
20. יהי' - יהיה
21. כנה"י - כנפשו היקרה
22. ידי"ע - ידידו עוז
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
24. לונ"ח - לבב ונפש חפצה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג טבת תר"פ - ירושלים **נמען:** הרב שאול הכהן, שוחט 'מחזיקי הדת' בלונדון

תודה על ניחומים. השוחט מרגיש שאינו יכול לשחוט כבשים בכשרות בלי לגזוז את הצמר ממקום השחיטה; הרב קוק בטוח ששום רב לא יכריחו לנהוג נגד הכרתו, ושיניחו לו להחזיק במנהגו.

עיקרי הדברים

- תודה על ניחומים.
- גזיזת הצמר בשחיטה.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] ירושלים ת"ו[3], כ"ג טבת תר"פ[4] לכבוד ידיד היקר הרב המופלג בתו"י[5] מו"ה[6] שאול הכהן שליט"א[7].

שו"ב[8] דמחזיקי הדת בלונדון יצ"ו[9]. אחדשה"ט[10] באה"ר[11], תודה לכ'[12] ידידי על דברי נחומיו אשר כתב לנו, לנחמנו בשברנו הנורא אשר הוגה ד' ביום חרון אפו בעוה"ר[13]. גודר פרצות עמו ישראל הוא יגדור פרצותינו ופרצות כל ישראל ברחמיו, וינחמנו בכפלים בנחמת ציון וירושלים, במהרה בימינו אמן. וע"ד[14] ענין השחיטה של הכבשים, אשר באר לי כת"ר[15] כמה פעמים, שהוא מרגיש בעצמו שאי אפשר לו לשחוט בכשרות, בלא גזיזת השער ממקום השחיטה, מובטחני בע"ה[16], ששום ת"ח[17] ושום רב לא יכריח אותו לעשות בעניני השחיטה דבר שלא ע"פ[18] הכרתו הפנימית בכחותיו ובכשרונו באומנות השו"ב[19], ואקוה שהכל יכירו את צדקו לפי דרכו התמים ותכונת רוחו הנאמן, ויניחו אותו להחזיק במנהגו בלא שום מפריע.

והנני בזה חותם בברכה בצפיית ישועה וגאולה קרובה.

כנה"י[20] ונפש ידידו דוש"ת[21] באה"ר[22]

הק' אברהם יצחק ה"ק

עיין שו"ת[23] דעת כהן סי'[24] קסו'. דחסרות ויתירות.

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
5. בתו"י - בתורה ויראה
6. מו"ה - מורנו הרב
7. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שו"ב - שוחט ובודק
9. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
10. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב

11. באה"ר - באהבה רבה
12. לכ' - לכבוד
13. בעוה"ר - בעוונותינו הרבים
14. וע"ד - ועל דבר
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. בע"ה - בעזרת השם
17. ת"ח - תלמידי חכמים
18. ע"פ - על פי
19. השו"ב - השוחט ובודק
20. כנה"י - כנפשו היקרה
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
22. באה"ר - באהבה רבה
23. שו"ת - שאלות ותשובות
24. סי' - סימן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אנח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ט אלול תר"פ **נמען:** בנו, הרב צבי יהודה

ברכת השנה. הם שמחו במברק מטריאסט. הרב פינס כתב שמצבו בשווייץ הרוס, ושואל אם לעלות ואם ימצא משרה; קשה להבטיח, אף שאיש כשרוני ימצא מקום. הרצי"ה יתבקש להיפגש עמו.

עיקרי הדברים

- ברכת השנה.
- מברק מטריאסט.
- שאלת פינס.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. יום כ"ט לחדש אלול תר"פ[2]

בני מחמדי שליט"א[3]. ברכת שנה טובה ונעימה, בספרן של צדיקים גמורים הכתיבה והחתימה, לך יקירי, שלו'[4] רב וברכת צור ישראל לך ולעוזרך. לחיים טובים ארוכים ומתוקים. ב"ה על מצב הבריאות הרגיל אצלינו, יחנינו השי"ת[5] בחסדו וטובו לימים הבע"ל[6] לחזקנו ולאמצנו, וישיבנו לבצרון, וירומם קרן לעמו, ויכונן היכלו ומכתו, וישראל יעשה חיל על אדמת הקודש. והי'[7] לברכה בכל אפסי ארץ. ת"ל[8] על בשורת עלייתך על היבשה לשלו'[9] אשר קבלנו ע"י[10] הט"ג[11] מטריעסט, יכונן השי"ת מצעדיך בעז ד'.ויחונך בכל פינותיך לטובה ולברכה. כמובן שאנחנו צמאים לדעת מכל אשר עמך, בפרטיות ובתכיפות שנקוה שתודיענו תמידים כסדרן. מהר"ז[12] פינס נ"י[13] קבלנו מכתב, שמצבו כעת הוא הרוס שם בשו"ן[14], ומתיעץ אם ישים פעמיו לאה"ק[15] ואם ימצא איזה משרה ממה להתפרנס, ודורש תשובה תכופה מצדי, ואתה ידעת כמה קשה כעת להשיב על שאלה זו, שאמנם חושב אני שכשיבא איש רב דעת וכשרון שכמותו ימצאו לו מקום, אבל איך מבטיחים. אני משער שתשתדל להתראות עמו במוקדם, או עכ"פ[16] לבא עמו בכתובים, ולברר יפה את המצב. וצור עולמים ב"ה יחדש עלינו ועל כל עמו בית ישראל, שנה טובה ומעוטרת, שנת שלומים לריב ציון, שנה שיוליך ד' את עמו קוממיות לנחלת קדשו בשמחת עולם ובטוב לבב, שנה שתרוממנה קרנות צדיקים, וישרי לב יעלזו באור ד' וחדות עזו, אשר יגלה בהר ציון ובירושלים.

כעת קשה לי לכתב דברים פרטיים. ואקוה בע"ה[17], בקרוב לכתב בארוכה. ובין כה וכה נקוה בע"ה שתשמחנו במכתבך היקר מבשר שלו' וטוב, בישועת ד' וחסדו, והי' זה שלו, וברכת השנים, כנפשך היקרה ונפש אביך מצפה צביונך אשרך ותפארת לאוי"ט[18].

1. ב"ה - ברוך השם
2. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. שלו' - שלום
5. השי"ת - השם יתברך

6. הבע"ל - הבא עלינו
7. והי' - והיה
8. ת"ל - תודה לא-ל
9. לשלו' - לשלום
10. ע"י - על ידי
11. הט"ג - הטלגרמה
12. מהר"ז - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ז (כגון זאב / זלמן / זכריה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
13. נ"י - נרו יאיר
14. בשו"ן - דורש פענוח
15. לאה"ק - לארץ הקודש
16. עכ"פ - על כל פנים
17. בע"ה - בעזרת השם
18. לאוי"ט - לאורך ימים טובים

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקיט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב ראש השנה תרפ"ב - ירושלים **נמען:** ר' בנימין דייכאווסקי, לונדון

ברכת השנה לו ולקהילת 'מחזיקי הדת'. הרב קוק ממליץ על הרב אביגדור ריבלין מבויסק, מנכבדי העיר ומופלג בתורה, שבא ללונדון לחפש משרה בקודש או בחול, ומבקש לקרבו.

עיקרי הדברים

- ברכת השנה.
- המלצה על הרב ריבלין.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלים ער"ה[2] תרפ"ב[3]

שלו'[4] וברכת השנים וכט"ס[5] לכ'[6] ידי"ע[7] הרב הנכבד זך הרעיון מוהר"ב[8] דייכאווסקי שליט"א[9] וכב"ב[10] היקרים יתברכו בכט"ס[11] באה"ר[12],

בכוח"ט[13] בסשצ"ג[14] לאוי"ט[15] אחדשה"ט[16]. באהבה נאמנה קראתי מעם מכתבו היקר. אשר הי'[17] לי לעונג רב, וזכרון אהבת אומן החרותה לנצח על לוח לב ונפש. יקבל נא ידידי באהבה את ברכתי הנאמנה, לו ולביתו ולכא"ל[18] ולעדת קודש היקרה קה"ק[19] מחזיקי הדת. יברכם ד' בכ"ט[20], בשנה טובה ומוצלחת, ונזכה מהרה לאור גאולה וישועה, וששון ושמחה בחדות ד' ועזו, ובשמחת נאות ארץ חמדה לשם ולתפארת, בב"א[21]. מדי דברי אבקשנו נא, שאם יבא ללונדון הרה"ג[22] ר' אביגדור ריבלין נ"י[23], שהוא אחד מידידי מעיר בויסק, שהי'[24] שם מנכבדי הבע"ב[25] ומופלג בתו"י[26], ובר אבהן מגזע היחס והמעלה, יועיל נא כבודו לקרבו בכל מה שיהי'[27] באפשרותו. כי יקר הוא האיש וראוי להתקרבות, וכאשר לפי מצבו כעת הוא חושב לבא ללונדון, לתור לו איזה משרה, בחול או בעבודת הקודש, כהגדת שיעורים ודרשנות או הנהלת איזה מוסד ציבורי, שלכל אלה הוא מוכשר מאד ונאמן, אקוה שכ"ת[28] במדתו הטובה והנני חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[29] כנה"י[30] ונפש ידי"ע

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ער"ה - ערב ראש השנה
3. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
4. שלו' - שלום
5. וכט"ס - וכל טוב סלה
6. לכ' - לכבוד
7. ידי"ע - ידידו עוז
8. מוהר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. וכב"ב - וכל בני ביתו
11. בכט"ס - בכל טוב סלה

12. באה"ר - באהבה רבה
13. בכוח"ט - בכתיבה וחתימה טובה
14. בששצ"ג - בספרן של צדיקים גמורים
15. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
16. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
17. הי' - היה
18. ולכא"ל - ולכל אשר לו
19. קה"ק - קהילה קדושה
20. בכ"ט - בכל טוב
21. בב"א - במהרה בימינו אמן
22. הרה"ג - הרב הגאון
23. נ"י - נרו יאיר
24. שהי' - שהיה
25. הבע"ב - הבעל הבית
26. בתו"י - בתורה ויראה
27. שיהי' - שיהיה
28. שכ"ת - שכבוד תורתו
29. באה"ר - באהבה רבה
30. כנה"י - כנפשו היקרה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקכד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (כ"ו) כסלו תרפ"ב **נמען:** בנו הרצי"ה, משודכתו ומחותניו

מכתביהם מתאחרים. הם שואלים מתי תיקבע החתונה ומתי יעלו, ומה עליהם לעשות. הרב ריי"ק ווהלגמוט רוצה לנסוע לאנגליה לתעמולה לי'דגל ירושלים', והרב קוק ביקש מהרב פערבער לסדר לו ניירות. מאמריקה הזמינו אותו לנסוע עם הרב חיים עוזר מווילנה, אבל הרב חיים עוזר אינו יכול בחורף, וממילא נדחתה הנסיעה. הרב קוק מזרז את הרצי"ה בענייניו הפרטיים ושואל על לימודיו.

עיקרי הדברים

- מתי החתונה.
- תעמולה באנגליה.
- דחיית הנסיעה לאמריקה.
- זירוז.

נוסח האגרת

ב"ה[1] בד"ו[2] חדש כסלו תרפ"ב[3]

בני יקירי שליט"א[4], ובחירתך המלכ"ה[5] בעה"י[6] תחי'[7]

לאוי"ט[8] ומחותנינו היקרים שליט"א עברו עלינו זמנים כבר יותר מהרגיל ומכתבם היקר לנו כ"כ[9] מתאחר, כמובן שרויים אנחנו בצער ע"ז[10] ומצפים אנחנו בכל יום לקבל מכם ידיעות משמחות לב מכל אשר עמכם לטובה, ידיעות ברורות ומוחלטות ע"ד[11] כל ענינכם החביבים כ"כ עלינו, וכל מעינינו בם בע"ה[12]. הנה קבלת בודאי את מכתבנו האחרון שכתבתי לך אחרי שעברו עלינו ימי הבהילות, והננו מצפים לחסדי השי"ת[13] שהכל ישוב לטובה ולברכה, לצמיחת ישועה, ולרוממות קרן לעם ד' העומד בנסיונות כ"כ קשים על דרכו בקודש, וצור ישראל יאיר את כל מאפלינו, בחסדו ורחמיו המרובים.

והנה אין אנחנו יודעים מה לחשוב ע"ד איחור דבריכם בשעה שהיו הדברים צריכים להיות מאירים ומשלימים בעה"י, ובצפיתנו נצפה שיביאונו בקרוב דבריכם להודיע לנו כל דבר שורש. כתב נא איך ומה החלטתם, מתי חושבים בע"ה לקבע את יום כלולתכם למז"ט[14]. ומתי הנכם חושבים לעשות את דרככם לעלות אלינו אל הקודש, גם מה הם הדברים שעלינו מכאן לעשות עבורכם לטובתכם, ולכל הנדרש לכם כפי מדת היכולת בעה"י. כמובן שחלק גדול מעבודתנו הכללית היא מתעכבת מצד היותך רחוק רחוק המקום. הרב ריי"ק[15] וומעלהאר כתב שחושב לבא לאנגלי' לעשות תעמולה בעד הרמת דגל קדשנו ירושלים, רק שחסרים לו רשיונות, וכתבתי מזה להרב פערבער נ"י[16] שיראה להמציא בעדו את הניירות הנדרשים. אם ימלא את בקשתי איני יודע, מצדי הייתי חפץ מאד שאיש ת"ח[17] חשוב שכמותו של הריי"ק[18] הנ"ל[19] יעסוק בעבודתנו הק'[20]. כמדומה שכתבתי לך את הדרישה שדרשו מאמעריקא ע"ד באי שמה יחד עם הגרח"ע[21] מווילנא נ"י, בשביל הטבת מצב העזרה, והנה הגיעני תלגרף ממנו שי'[22]

שא"י[23] לסע בימות החרף, ובזה כמובן נדחה גם המחשבה ע"ד מסעי, מה שלא החלטתי בזה דבר ברור גם בלא"ה[24], וד' יתן הטוב, ובעצה טובה מלפניו יתקננו, ברב חסדו.

הנני מזרז וחוזר ומזרז אותך יקירי ע"ד כל עניניך הפרטיים שתשתדל בהם בזריזות וחזקת והיית לאיש וד' יצוה עמך את הברכה בעה"י. כתוב נא לנו בפרטיות, גם מעניניך הרוחניים בטח קובע אתה שיעורים הגונים בלמוד. ואולי יחד עם חביבינו הרה"ג[25] המל"ח מחו' שליט"א. הטרדות כידוע לך הם מרובות, והן מתרבות והולכות, ד' יתן כח ואמץ לסדר את הכל באפן היותר טוב לטובת עמו ונחלתו, ולשם ולכבוד לשם קדשו עדי עד, שהוא מגמת כל המפעל כולו מעמקי רוממות עד תחתיות תהומות. הנני כופל את בקשתי ע"ד כתיבתך הפרטית והתכופה לשמחנו ולהרגיענו, וד' יושיענו, וישמחנו בישועתו בבשורות טובות מכם, ומכל יקירנו ומכל עמו בית ישראל כנפשכם היקרה, ונפש אביך מצפה אשרך וטובך כה"י[26]. אברהם יצחק ה"ק[27] באה"ר[28] אדר"ש[29] מחו' הרבנים הגאונים שליט"א וכל משפחתם היקרה. צמאים אנו לאור דבריהם ביחוד בענינים הנוגעים למצב צאצאינו היקרים.

והנה אנחנו בריחוק מקום, ואתם הבנים בנינו שליט"א עמכם, יתקנכם ד' בעצה טובה מלפניו, ותודיעונו מכל הנדרש להודע.

ובישועת ישע יחינו יזכנו לקבל מהם נחת ועונג לאוי"ט בשמחה ובטוב לב, כנפשם היפה ונפש ידי"ע[30] מחו' דוש"ת[31] באה"ר, הנ"ל

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. בד"ו - דורש פענוח
3. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. המלכ"ה - דורש פענוח
6. בעה"י - בעזרת השם יתברך
7. תחי' - תחיה
8. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
9. כ"כ - כל כך
10. ע"ז - על זה
11. ע"ד - על דבר
12. בע"ה - בעזרת השם
13. השי"ת - השם יתברך
14. למז"ט - למזל טוב
15. ריי"ק - רבי יעקב / רבי יצחק - שם אדם
16. נ"י - נרו יאיר
17. ת"ח - תלמידי חכמים
18. הריי"ק - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ק (למשל: יעקב + קלונימוס) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
19. הנ"ל - הנזכר לעיל
20. הק' - הקטן
21. הגרח"ע - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ח, ע (למשל: חיים + עזריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. שי' - שיחיה

23. שא"י - שארץ ישראל
24. בלא"ה - בלאו הכי (בלאו הכי, ממילא)
25. הרה"ג - הרב הגאון
26. כה"י - כנפשו היפה
27. ה"ק - הכהן קוק
28. באה"ר - באהבה רבה
29. אדר"ש - אחר דרישת שלום
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקלו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ב' סיון תרפ"ב - ירושלים **נמען:** קריאה ליושבי הארץ והגולה לעזרת יהודי אוקראינה

יהודי אוקראינה, אחרי הפרעות, גוועים ברעב. גם יושבי הארץ, עם כל הדחק, חייבים לעזור 'גם למעלה מכוחותינו', ובגולה 'התעמולה צריכה להתכפל'. הרב קוק מברך את הנשים בירושלים שהרימו נס ההצלה, וקורא לשלוח חבילות מזון - 'הצדקה היותר גדולה'.

עיקרי הדברים

- רעב באוקראינה.
- חובת יושבי הארץ.
- קריאה לגולה.
- חבילות מזון.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלים ת"ו[2] יום ב' סיון תרפ"ב[3]

לאחינו היקרים יושבי ארץ-ישראל ופזורי הגולה שלום וברכה, אחים אהובים! צעקת אחינו בני ישראל יושבי פלכי אוקרינא באה אלינו והיא מחרדת את לבבנו עד היסוד. אוי ואבוי על המצב הנורא והאיום שאחינו החביבים הנם נתונים בו. כל משלחת מלאכי רעים, שמו בהם אותותם אותות לבלע ולהשחית, והדבר היותר נורא מכל, היא עתה אכזריותו של הרעב, הרעב ללחם פשוטו כמשמעו, במלא המובן, השורר שמה, ואלפי נפשות של אחינו בשרינו, הולכים יום יום למות מזלעפות רעב. חובתנו קדושה היא לעורר ולהעיר לבבות, אל נתן דמי לנו. אנחנו יושבי ארץ הקודש עם כל הלחץ והדחק השורר עמנו עדנה בארץ אבות, עם כל המון הרעבים והנדכאים שאנחנו פוגשים בכל עת פה בארצנו הקדושה לפנינו, עם כל ההכרח הגדול שעלינו להפגין בפני כל אחינו יושבי הגולה על החזקת ישובנו בקודש ומוסדותינו הגדולים לתורה ולתעודה לצדקה ולחסד, אין אנחנו פטורים מלפתת את ידינו, גם למעלה מכחותינו, לבוא גם אנו לעזרת הצלה אלפי האחים, הגועים ממש מרעב ומכפן בערבות אוקריינא וגלילותיה. נציל נא את שארית הפליטה לבית ישראל. נציל נא את שרידי החרב, את הנמלטים מסכיני המרצחים, שלא יתמו לגוע מתחלואי רעב.

וקולינו אל אחינו בשרינו בכל ארצות הגולה, כל אשר נעשה עד כה אחים אהובים אינו מספיק, הצרה נוראה היא, התעמולה צריכה להתכפל, בכפלי כפלים, פה עומד לפנינו חורבן נורא של קבוצים שלמים של אלפים ורבבות מישראל, תמותה נוראה של אנשים ונשים זקנים ונערים, עוללים ויונקי שדים. חוסו נא וחמולו בקנאת אש קודש של שלהבת הרחמים והחמלה אהבת האחים, וחסדי אבות המקננת עמוק עמוק בלב הבנים, התעוררו נא כל עסקנינו הגברים והנשים, הזקנים והצעירים, באו לעזרת ד' בגבורים, לעת צרה כזאת, להציל לקוחים למות. ברוכות תהיינה הגבירות המכובדות נשות החיל אשר מלאה לבן אותנה, פה בעיר הקדש, להרים את נס ההצלה בשביל אחינו נגועי אוקריינא, תמכו נא

בידיהן כל בעל בעמיו, כל איש חיל, וכל אשר בידו לעזור ולהושיט נרבה נא פעולות לשלח חבילות חבילות של מאכל, הדברים דמקרבא הנאתם, זאת הצדקה היותר גדולה, היותר מוחשית והיותר צריכה לשעתה. די עמכם גבורי החיל, כל הקם להציל ממות נפשות אחים גועים יתברכו מקודש כנפשכם היקרה, ונפש אחיכם המצר בצרת עמו ואחיו ומצפה לתשובתכם הקרובה.

החותם בנפש דואבת ובהמית רחמים רבים

אברהם יצחק הכהן קוק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. ת"ו - תבנה ותכונן
3. תרפ"ב - השנה תרפ"ב (1921/1922)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקפח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז תמוז תרפ"ג - ירושלים **נמען:** המלצה ליהודי בריטניה

המלצה על הרב אביגדור ריבלין, מנכבדי בויסק, שעסק תמיד בתורה, ויודע לקרב לבבות; כל קהילה או בית כנסת שיעמידוהו בראשם ישבעו נחת.

עיקרי הדברים

- המלצה על הרב ריבלין.

נוסח האגרת

ב"ה. כ"ז תמוז ג'

לכבוד אחינו היקרים יושבי ארץ בריטניא שלו'[1] וברכה, הנני מוצא לי לחובה להכיר לפני יודעי ומכירי את מעלת ידידי היקר הרב הגדול בתורה ויראה טהורה שלשלת היוחסין זך הרעיון ונקי הדעת מו"ה[2] אביגדור ריבלין שליט"א[3],

אשר ידעתיו מימי עלומים והי'[4] באמנה אתי מימי שבתי בק' בוסק יצ"ו[5] שהיה שמה אחד מנכבדיה ועם זה הי'[6] תמיד עוסק בתורה לומד ומלמד ומזכה את הרבים בהלכה ואגדה, שפתותיו שושנים וידיו רב לו בגמרא וסברא ורעיונותיו בדרוש המה זכים ונקיים, ידע לדבר דבר על אפנו ולקרב את לבן של ישראל לאביהן שבשמים ולחבב את התורה והיהדות הנאמנה על הבריות, אשרי שלו ככה, וכל עדת קדושה וכל ביהכ"נ[7] אשר תשים אותו לראשה אלוף ורבי יתקרי בה תשבע ממנו רב נחת ותהנה ממנו עצה ותושיה ויהי'[8] לה לכבוד ולתפארת בעה"י[9], ותכף לת"ח[10] שכמותו ירבו בישראל ברכה, ברכת ה' תשגבם ותרומם מעלה מעלה, ולאות אמו"צ[11] בעה"ח[12] יום הנ"ל[13] בתוככי ירושלים עיר קדשנו ותפארתנו תובב"א[14]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' - שלום
2. מו"ה - מורנו הרב
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. והי' - והיה
5. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
6. הי' - היה
7. ביהכ"נ - בית הכנסת
8. ויהי' - ויהיה
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. לת"ח - לתלמידי חכמים
11. אמו"צ - אמת וצדק
12. בעה"ח - באתי על החתום
13. הנ"ל - הנזכר לעיל

14. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אקצח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו כסלו (תרפ"ד) **נמען:** הרב יחזקאל ליפשיץ, רב קאליש

גם הרב קוק חשב שאי אפשר שהגאונים הזקנים, ר' מאיר שמחה ור' ישראל מאיר, ייסעו נסיעה כבדה לאמריקה, ותמה על העסקנים האמריקאים. היציאה לחוץ לארץ קשה לו, אבל מנהלי המוסדות מפצירים. הגיע מברק שגם הרב מ"מ עפשטיין מסלבודקה והרב א"ד שפירא מקובנה נוסעים. דחייה לקיץ אינה טובה, כי אז הנדיבים מתפזרים.

עיקרי הדברים

- נסיעת הגאונים הזקנים.
- קושי היציאה.
- נוסעים נוספים.
- עיתוי הנסיעה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ"ו כסלו ד'

שלו'[2] וברכה באה"ר[3] לכ'[4] ידי"ע[5] הרב הגאון הג'[6] סוע"ה[7] אוצר תורה חכמה ויראה טהורה מוהרר"ח[8] ליפשיץ שליט"א[9]

הגאב"ד[10] קאליש יצ"ו[11]. אחדשה"ט[12] באהבה נאמנה בשמחת לב קראתי את נועם דברי כתר"ה[13] במכתבו היקר ובתוכן תשובתו לאמעריקא. והנה גם אני כמותו חשבתי שאי אפשר לחשוב שהגאונים הזקנים הרמ"ש[14] והרי', מ יסעו נסיעה כ"כ[15] כבדה, ותמהתי מאד על העסקנים האמריקנים, שלא שקלו משקל זה בשכלם, וכשאני לעצמי קשתה לי מאד היציאה מקודש לחו"ל[16] אפילו דרך עראי, אבל מכבידים מנהלי המוסדות הקדושים להפציר, ועד כה לא החלטתי עדיין דבר ברור. בין כה באה אלי טלגרמא מניו יורק, שגם הרבנים רמ"מ[17] עפשטיין מסלאבאדקא וראי"ד[18] שפירא מקאוונא שי'[19], נוסעים, ועדיין לא אדע אם הם נוספים על סיעתנו או באופן אחר.

בדבר הדחיה של הנסיעה לימי הקיץ אומרים הבקיאים בטובה של אמריקא פה, שזהו בלתי מכוון למטרה, מפני שבקיץ הנדיבים העשירים, מתפזרים למעונותיהם הקיטניים, וא"א[20] להשיגם עד סמוך לימי חה"ס[21]. כמים הפנים לפי צמאה נפשי ג"א[22] להפגש עם כ"ג[23] ידי"נ[24] בחבת קודש. ויה"ר[25] שלא יצטרכו בני עמנו זל"ז[26]. ותהי'[27] נא חברתנו בחדות לב ושמחת אמת פה על אדמת הקודש בשוב ד' את שבות עמו להר קדשו בקיברן בנים לגבולם.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר ידי"ע דוש"ת[28] מהר הקודש

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם

2. שלו' - שלום
3. באה"ר - באהבה רבה
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"ע - ידידו עוז
6. הג' - הגאון
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהררי"ח - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, ח (למשל: יעקב + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
14. הרמ"ש - הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ש (למשל: משה + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
15. כ"כ - כל כך
16. לחו"ל - לחוץ לארץ
17. רמ"מ - ר' משה מרדכי (עפשטיין)
18. וראי"ד - ורבי אברהם ד... - שם אדם
19. שי' - שיחיה
20. ואי"א - ואי אפשר
21. חה"ס - חג הסוכות
22. ג"א - גם אני / גם אנו
23. כ"ג - כבוד גאונו
24. ידי"נ - ידיד נפשי
25. ויה"ר - ויהי רצון
26. זל"ז - זה לזה
27. ותהי' - ותהיה
28. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' טבת תרפ"ד - ירושלים **נמען:** הרב יחזקאל ליפשיץ, רב קאליש

תודה על ספרו על במדבר. בעניין הנסיעה: דוחקים בו מאוד לבוא לאמריקה כדי להחזיק את 'הוועד הדתי', שעליו נשענים רוב ענייני הדת בארץ, ואי אפשר לדחות אפילו עד סוף החורף.

עיקרי הדברים

- תודה על הספר.
- הוועד הדתי.
- דחיפות הנסיעה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלם ח' טבת תרפ"ד[2]

שלו'[3] וברכה באה"ר[4] לכבוד ידי"נ[5] הרב הגאון הג'[6] סוע"ה[7] איש האשכולות מו"ה[8] יחזקאל שליט"א[9] ליעבשיץ. הגאבד"ק[10] קאליש יצ"ו[11]. אחדשה"ט[12] באה"ר[13] אפריון אמטי למר כ"ג[14] שליט"א על תשורתו היקרה ספרו הנעלה המוה"מ[15] על ס' במדבר. נתבסמתי מבשמיו, והתענגתי ממתקו ודבשו הטוב. יהי'[16] ד' עמו ויעל. ויוסיף פרי תנובה להגדיל תורה ולהאדיר יראת ד' טהורה בשכל טוב. ויפוצו חוצה מעינותיו הרבים כברכת ד' עליו. והנה בדבר הנסיעה, הדברים יגעים, ומשם דוחקים מאד שאני מוכרח לדעתם לבא שמה, להחזיק את מעמד ועד הדתי, שרוב עניני הדת באה"ק[17] נשענים עליו. ואין הדבר נתן להדחות עד שלהי דסותא אפילו, ודי' יתן הטוב.

ויצליחנו בכל פנותינו ברחמיו, והי'[18] זה שלו' כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20] דוש"ת[21] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הג' - הגאון
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
13. באה"ר - באהבה רבה
14. כ"ג - כבוד גאונו
15. המוה"מ - המדרש והמעשה (שם ספרו)

16. יהי - יהיה
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. והי - והיה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ח' שבט תרפ"ד **נמען:** הרב חיים עוזר גרודזנסקי

קשה לו להחליט על הנסיעה. המצב בארץ נורא, אבל מאמריקה מטילים ספק אם אפשר לתקן. אילו נסעו הגאונים הזקנים והרב חיים עוזר, היה מתוקן; עכשיו השמועה על בואם החלישה את העניין. ויש חשש שבאמריקה ירצו 'קופה אחת' לכל מוסדות הקודש, ויבטלו את השד"רים, ויאמרו שהרב קוק, כבא כוח כללי, יכול לסדר זאת - 'קלקול גדול'.

עיקרי הדברים

- ספק בתועלת.
- חשש מקופה אחת.
- אין החלטה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ח' שבט תרפ"ד[2]

שלו' וברכה לכבוד רב רחימאי הגאון הגדול פאר הדור כקש"ת[3] מוהר"ח[4] עו גראדזונסקי שליט"א[5].
אחדשה"ט[6] דהדר"ג[7] באה"ר[8]

הגיעני מכתב קדשו, ובדבר נסיעתי קשה לי מאד להחליט כעת, אע"פ[9] שהמצב פה נורא, ד' ירחם על בני תורה ומוסדות הקודש בכלל, אבל ידיעות שונות באות מהתם, שמטילים ספק אם אפשר כעת כבר לתקן את המצב, ומ"מ[10] אם היו הגאונים הזקנים וכ"ג שליט"א נוסעים, ודאי הי'[11] הכל מתוקן, אבל כעת גורם הקול שהוציאו ע"ד[12] בואם להחליש את הענין, גם יש עוד עיכוב עיקרי, שזה כמה שנים ישנם שם אלה החפצים לעשות קופה אחת לכל מוסדי הקודש, ובזה ירחיקו לגמרי את השדרי"ם[13], והדבר ידוע שזהו קלקול גדול שלא יוכל להמנות, וכעת יש חשש גדול שדוקא ע"י[14] באי שמה יתחזקו בשיטה זו, כי יאמרו שאני בתור ב"כ[15] כללי לכל עניני אה"ק[16] יכול לסדר דבר זה, שהוא לפי רוחם של עסקנים מסוג ידוע, ע"כ[17] איני יכול עדיין להחליט דבר בזה.

והנני בזה חותם בברכה ואה"ר[18] כנה"ר[19] ונפש ידי"ע[20] דוש"ת[21] מקרב לונ"ח[22]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
4. מוהר"ח - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ח (כגון חיים / חנוך) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
7. דהדר"ג - דהדרת גאונו
8. באה"ר - באהבה רבה

9. אע"פ - אף על פי
10. ומ"מ - ומכל מקום
11. הי' - היה
12. ע"ד - על דבר
13. השדרי"ם - השד"רים (שלוחי דרבנן)
14. ע"י - על ידי
15. ב"כ - בא כוחו
16. אה"ק - ארץ הקודש
17. ע"כ - על כן
18. ואה"ר - ואהבה רבה
19. כנה"ר - כנפשו הרמה
20. ידי"ע - ידידו עוז
21. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
22. לונ"ח - לנחמת ציון

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' שבט תרפ"ד **נמען:** הרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה

הנסיעה נדחתה. הבעיה אינה קיבוץ כספים מקרי אלא העמדת תמיכה קבועה ל'וועד הדתי', ויש דעות אם השעה מוכשרת; ויש באמריקה מי שרוצים קופה מיוחדת לארץ, ובואו עלול לחזק אותם. הרב קוק היה שמח לנסוע עמו.

עיקרי הדברים

- דחיית הנסיעה.
- תמיכה קבועה.
- חשש מקופה מיוחדת.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ט' שבט תרפ"ד[2]

שלו'[3] וברכה לכ'[4] ידי"נ[5] הרב הגאון הגדול סוע"ה[6] איש חמודות מוהר"א[7] דובער הכהן שפירא שליט"א[8]

הגאבד"ק[9] קאוונא יצ"ו[10]. אחדשה"ט[11] באה"ר[12] הדעפעשע של כ"ג[13] הגיעני בזמנה, ומסרתי דברים להשיב מיד מפני הכבוד, שמפני מניעות לע"ע[14] נדחתה נסיעתי, אך לא ידעתי שהי'[15] עיכוב מצד המהלך החקי, שלא לקבל ט"ג[16] למדינתו דמר עד ינואר דנא, הנה בעצם דבר הנסיעה יגעים הם הדברים, המצב פה נורא ד"י[17], ותיקון מוכרח דרוש הוא. אבל אין ענין כאן עם קיבוץ כספים מקריים. כ"א[18] עם העמדת התמיכה התמידית של ועד הדתי פה על מכונו, וע"ז[19] ישנם דיעות שונות אם השעה מוכשרת כעת לתקן. וגם ישנם שמה כאלה שחפצים מאז בקופה מיוחדת לשם אה"ק[20], ובבאי שמה יוכלו להתחזק ברצון זה. ולגבי המקבלים פה, היחידים והמוסדות. הוא קלקול גדול, ע"כ[21] לא אוכל כעת עדיין להחליט דבר, ומאד ערגה נפשי אם יהי'[22] ההכרח לנסע להיות בצוותא עם כ"ג שליט"א ידיד נפש מנעורים.

והנני בזה חותם בברכה נאמנה כנה"ר[23] ונפש ידי"ע[24] דוש"ת[25] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
7. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

9. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
10. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
11. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
12. באה"ר - באהבה רבה
13. כ"ג - כבוד גאונו
14. לע"ע - לעת עתה
15. שהי' - שהיה
16. ט"ג - טלגרמה
17. ד"י - ד' ירחם
18. כ"א - כי אם
19. וע"ז - ועל זה
20. אה"ק - ארץ הקודש
21. ע"כ - על כן
22. יהי' - יהיה
23. כנה"ר - כנפשו הרמה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אריב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט שבט תרפ"ד **נמען:** הרב דב אריה לוינטל, פילדלפיה, ואגודת הרבנים

הרב קוק תמה מה יוכל לעזור יותר מרבני אמריקה, ומדוע לא כתבו לו בעצמם אלא במברקים. השאלות: האם אין דרך להמשיך את התמיכה בלי בואו; האם הדבר יהיה קבוע לשנים; האם לא יערבו את התמיכה עם קרן היסוד; והאם לא ינצלו את בואו לקופה כללית לכל מוסדות הארץ, שהיא 'סכנת הריסה'. הרב קוק מבקש שיתאמצו להמשיך את התמיכה בלי שיצטרך לנסוע.

עיקרי הדברים

- תמיהה על הבקשה.
- ארבע שאלות.
- לנסות בלי נסיעתו.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י"ט שבט תרפ"ד[2]

שלו'[3] וברכה, לכ'[4] ידי"נ[5] הרב הגאון הג'[6], סוע"ה[7] כליל תפארת, מוהר"ר[8] דוב אריי לעווענטהאל שליט"א[9]

האבד"ק[10] פילאדעלפיע יצ"ו[11]. וכא"ל[12] ברכת ד' וכט"ס[13] הנני פונה בזה לכתר"ה[14], ולכבוד אגודת הרבנים בכלל ע"ד[15] המו"מ[16] של נסיעתי לאמריקא בשביל תקון ענין ועד-הדתי פעה"ק[17] ת"ו[18], שהדבר קשה עלי מאד, ואני תמה מה אוכל אנכי לעזור בזה יותר מכל הרבנים הגאונים, אזרחי הארץ שליט"א, ובכל אופן הדבר מפליאני, שבשום פעם לא זכיתי לראות את כתב-ידם של כבוד הרבנים בענין זה, וכל הסמיכות היא על ט"ג[19], שבכל אופן אינם די מספיקים, והשאלות העומדות עכשו, הלא הן: א. האמת הדבר, שאין בשום אופן אפשרות להמשיך את התמיכה בלא באי שמה. ב. האם בבאי הדבר בטוח, שיתקיים הדבר בתור מוסד קבוע לזמן חשוב של איזה משך שנים עכ"פ[20]. ג. אם לא תהי'[21] נטיה לערב תמיכה זו עם קרן היסוד. ד. אם לא יבאו עסקנים ליסד כעת קופה כללית בשביל כל מוסדי א"י[22]. ולהשתמש בבאי בתור סעד לרעיון זה, שפה מוצאים את הדבר לענין של סכנת הריסה לכל עניני הדת באה"ק[23] ת"ו. ח"ו[24]. אבקש מכ"ג ידי"נ שליט"א, להשיבני דברים ברורים על שאלותי אלה, ויחד עם זה אבקש את כתה"ר[25] ואת כל הרבנים הגאונים שליט"א, שיתאמצו בכל עז להמשיך את ענין התמיכה של ועד-הדתי, הנוגע לקיום אלפי נפשות יקרות באי"י[26] ולכל מעמד התורה בה, ולא יצטרכו בע"ה[27] לבא למדה זו שאצטרך אנכי לעשות טלטולא דגברא גדולה כזאת מארץ לחו"ל[28].

ואתון מהתם ואנן מהכא יחד נעבוד בשביל מעמד תוה"ק[29] וישוב אה"ק[30], ויהי נועם ד' עלינו לכונן לברכה את מעשינו ונזכה לראות בבנין עם ד' על אדמת קדשו, ובבא לציון גואל, בב"א[31]. והי'[32] זה שלו' כנה"ר[33] ונפש ידי"ע[34] דוש"ת[35] באה"ר[36], הק'[37] איה"ק[38]

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. שלו' - שלום
4. לכ' - לכבוד
5. ידי"נ - ידיד נפשי
6. הג' - הגאון
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. האבד"ק - האב בית דין קהילת
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. וכא"ל - וכל אשר לו
13. וכט"ס - וכל טוב סלה
14. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
15. ע"ד - על דבר
16. המו"מ - המשא ומתן
17. פעה"ק - פה עיר הקודש
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. ט"ג - טלגרמה
20. עכ"פ - על כל פנים
21. תהי' - תהיה
22. א"י - ארץ ישראל
23. באה"ק - בארץ הקודש
24. ח"ו - חס ושלום
25. כתה"ר - כבוד תורתו הרמה
26. בא"י - בארץ ישראל
27. בע"ה - בעזרת השם
28. לחו"ל - לחוץ לארץ
29. תוה"ק - תורתנו הקדושה
30. אה"ק - ארץ הקודש
31. בב"א - במהרה בימינו אמן
32. והי' - והיה
33. כנה"ר - כנפשו הרמה
34. ידי"ע - ידידו עוז
35. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
36. באה"ר - באהבה רבה
37. הק' - הקטן
38. איה"ק - אברהם יצחק הכהן קוק (חתימת הרב)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אריג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י' אדר ראשון תרפ"ד **נמען:** הרב אהרן טייטלבוים

כיון שהעניין התעכב עד סמוך לפסח, מוטב לנסוע אחרי פסח, ואז אולי ייסעו גם הרב חיים עוזר והרב ליפשיץ.

עיקרי הדברים

- נסיעה אחרי פסח.
- הצטרפות גאונים.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י' אד"ר[2] ד'

כ'[3] ידי"ע[4] הרב הג'[5] המפורסם רב פעלים מו"ה[6] אהרן טייטעלבוים שליט"א[7],

שוי"ר[8]. אחדשה"ט[9] באה"ר[10] היום קבלתי מכתבו היקר, והנה רבות היו המניעות אשר עכבוני בין מצד מצבי הפרטי ובין מצד עסקי הכלל, וכעת כאשר הדבר נתאחר עד סמוך לפסח הנני מוצא שיותר טוב ונכון הוא שתהי'[11] הנסיעה בע"ה[12] סמוך עד אחר הפסח אי"ה[13], ואז אולי יוכלו לנסע ג"כ[14] הגאונים רח"ע[15] גרודזינסקי וריי"ח ליפשיץ שליטא ותהי'[16] הפעולה יותר חשובה בע"ה. אקוה שכת"ר[17] ימסור את דברי לכבוד הרבנים ולמנהלי המפעל הגדול ושהם ג"כ יסכימו לזה מאחר שנתעכב הענין עד כה.

והנני בזה חותם כנה"י[18] ונפש ידידו דוש"ת[19] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. אד"ר – אדר ראשון
3. כ' – כבוד
4. ידי"ע – ידידו עוז
5. הג' – הגאון
6. מו"ה – מורנו הרב
7. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
8. שוי"ר – שלום וישע רב
9. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר – באהבה רבה
11. שתהי' – שתהיה
12. בע"ה – בעזרת השם
13. אי"ה – אם ירצה השם
14. ג"כ – גם כן
15. רח"ע – רבי חיים ע... – שם אדם
16. ותהי' – ותהיה
17. שכת"ר – שכבוד תורתו

18. כנה"י - כנפשו היקרה
19. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"א אדר ראשון תרפ"ד **נמען:** הרב חיים עוזר גרודזנסקי

ניחומים על פטירת אשתו. הרב קוק נוסע לאמריקה ביום חמישי, ומבקש מכתב לחיזוק העבודה.

עיקרי הדברים

- ניחומים.
- הנסיעה לאמריקה.

נוסח האגרת

כ"א אד"ר[1] ד'

מנחם ציון וירושלים ינחם את כבוד הדרת רב רחימאי הגאון הגדול פאר הדור כקש"ת[2] מו"ה[3] חיים עוזר גרודוינסקי שליט"א[4]

בצער גדול באה אלינו השמועה המחרידה על פטירתה של רעיתו הרבנית החשובה ונכבדה ז"ל[5]. אמנם כל עדת ישראל הקרובים והרחוקים מצטערים בצערו הגדול, ומשתתפים באבלו הכבד, ותחשב נא זאת להדר"ג[6] לנוחם ולחבש לשברו הגדול. הנני כעת מוטרד מאד בטרדות המסע לאמעריקא בע"ה[7] ביום החמשי הבעל"ט[8]. מה מאד אשתוקק לקבל מכתב מהדר"ג[9] שמה לחזק את ידינו בעבודת הקודש של חזוק תוה"ק[10] ומוסדותי באה"ק[11] ובגולה.

הנני חותם בברכת נחומים ומירושלים ינוחם ובכט"ס[12] יבורך לאוי"ט[13] כנה"ר[14] ונפש ידי"ע[15] קשור באהנ"פ[16] הטהורה.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. אד"ר – אדר ראשון
2. כקש"ת – כבוד קדושת שם תפארתו
3. מו"ה – מורנו הרב
4. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ז"ל – זכרונו לברכה
6. להדר"ג – להדרת גאונו
7. בע"ה – בעזרת השם
8. הבעל"ט – הבא עלינו לטובה
9. מהדר"ג – מהדרת גאונו
10. תוה"ק – תורתנו הקדושה
11. באה"ק – בארץ הקודש
12. ובכט"ס – ובכל טוב סלה
13. לאוי"ט – לאורך ימים טובים
14. כנה"ר – כנפשו הרמה
15. ידי"ע – ידידו עוז
16. באהנ"פ – באהבת נפש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ראש חודש אדר שני תרפ"ד - טריאסט **נמען:** הוריו, אשתו, ילדיו ובני המשפחה

הם הגיעו לטריאסט; הרב המקומי ונכבדים קיבלו אותם, ומחר ייסעו לפריז. בכל מקום קיבלו אותם בכבוד, גם 'שאינם בני בריתי'. הרב קוק מבקש לשמוע על בריאות אביו, ושאביו יחתום בעצמו. לבנו הרצי"ה: האם נשמרים השיעורים, ושלא יוציא לדפוס דבר שאינו מבואר כל צרכו, בהתייעצות עם הרב חרל"פ; ושיקפידו על אכילה ובריאות. לבנותיו: שיהיו רגועות ויסדרו את הבית.

עיקרי הדברים

- הגעה לטריאסט.
- קבלת פנים.
- הוראות לבנו.
- דאגה למשפחה.

נוסח האגרת

ב"ה. יום ג', ר"ח אד"ר[1], טריעסט

הורי היקרים, עט"ר[2], רעיתי הרבנית, בני. בנותי, אחי ואחיותי וב"ב וצאצאיהם היקרים לכולם ברכת ד' וכל טוב סלה ב"ה[3] באנו לשלו'[4] כשעה עשר בערב אמש ליל ג' אור לר"ח דנא. הנה, באו הרב ואחדים נכבדים לקבל פנינו על הספינה, סרנו פה במלון נכבד, ונקוה להנפש פה עד מחר אי"ה[5] שנסע לפריז. פסח שי'[6] נסע לפני אור היום שמה, בשביל העיכוב מצד הקורנטין. נקוה להשי"ת[7] שיצליחנו בכל דרכינו למען שמו הגדול ולמען עמו ונחלתו. ב"ה בכל המקומות שעברנו וגם באנו נפגשנו תה"ל[8] בכבוד והדר ובאהבה וחבה מן הכל, בין שהם ב"ב[9] שאינם ב"ב. נברך לד' חסדו. בבקשה לכתב לנו משלו'[10] כולכם בפרטיות.

ביחוד שלו'[11] אדוני אבי שליט"א[12] למע"ה[13] אם יוכל לחתום בעצמו מה טוב. ובכל אופן להודיעני בפרטיות ממצבו. למע"ה הורי היקרים וכל מחמדינו, לא תצטערו ח"ו[14] ותהיו מאושרים ושמחים, ומלאים יחול ותקות תשועת השי"ת[15], שברחמיו הרבים יחנינו לשוב בקרוב אל נוה קדשנו, להתעלס בשמחה וחדות ישועתו, בהודות והלל לשמו על חסדו ואמתו, ולהביא עזר והרוחה לעניי עם ד' יושבי ציון, ולחזוק תוה"ק[16] ובנין אה"ק[17] ת"ו[18]. בני יקירי, כתוב נא בפרטיות מכל הנעשה בבית ודרו"ש[19] כל מחמדינו, וביחוד שלו' חביב רוחנו ולבנו הגרי"מ[20] חרל"פ[21] שליט"א וכא"ל[22]. ושלו'[23] כל חבירינו היקרים, כולם מקטנם ועד גדולם, הרבנים והחברים, הזקנים והצעירים, וכל מתפללי ביהמ"ד[24] שלנו. ותודיעני אם משתמרים באיזה מדה השיעורים ואם אתה ממשיך את ההדפסה, למע"ה לדייק שלא. להוציא מת"י שום דבר שאינו מבואר כל צרכו בבירור גמור, ותעיין בזה בשכלך הישר, ותתישב עם ידי"נ[25] הגרימ"ח[26] שליט"א. והשי"ת[27] יתקנינו בעצה טובה מלפניו, בכל הפרטים והכללים. ואבקש

מאד ממך ומחוה לאה תחי'[28], שתזהרו בשמירת הבריאות, ותשתדלו להרבות באכילה, למען חזוק הכחות, וכדי לעשות נחת רוח לאמא תחי'.

בתי היקרה פרידא חנה תחי' ודאי תביני בעזה"י[29] להיות מרוגעת, וברצון טוב, בהשקט ובמנוחה. היי שמחה ומאושרת, ובעז"ה[30] הכל יהי'[31] לטובה ואל תדאגי כלל, יתחזקי בבטחון על השם יתברך, המנהיג אותנו בחסדו בע"ה[32]. בני ברית. בתי יקירתי בתי' מרים תחי'. אקוה שתהיי מפקחת יפה על בריאותך, ועל בריאות אמא תחי', ותעשי תמיד נחת רוח לאבא ואמא שליט"א, ובכלל יהי' בעז"ה[33] בבית הכל בסדר נכון, ואפילו זמני האכילה הי'[34] ראוי להתרגל בסדר הראוי, כדי שיהי'[35] יותר קל להמשיך את הסדר בזה כאשר יזכנו השי"ת לשוב לשלו', בעזרתו ית"ש[36]. הנני כעת עדיין קצת עיף מהנסיעה, ע"כ[37] אקצר כעת ובעה"י[38] נקוה לכתב מהסתם בע"ה עוד מהתחנות הבאות. עד אשר נזכה בע"ה לבא על האני' להצלחה.והי'[39] זה שלו' וברכת טוב, ושמחת פורים וחדות ד' ועזו, לכולכם חביבי ומחמדי כנפשכם היקרה ונפש בנכם, אישך, אביכם, אחיכם, ודודכם, המצפה לישועת ד', אברהם יצחק ה"ק[40] דר"ש[41] באהבה לאלטר שליט"א, מהו עושה והיכן הוא ומה שלומו, מן הכל הודיעוני, הנ"ל[42] בני מחמדי, איני צריך לעוררך בפרטיות, שתודיעני מהענינים שנמסרו אליך בעת אשר נדברנו לפני העתקתנו, הכל באר היטב בעה"י[43]

אברהם יצחק ה"ק

---

1. אד"ר - אדר ראשון
2. עט"ר - עטרת ראשי
3. ב"ה - ברוך השם
4. לשלו' - לשלום
5. אי"ה - אם ירצה השם
6. שי' - שיחיה
7. להשי"ת - להשם יתברך
8. תה"ל - תהלה לא-ל
9. ב"ב - בני ביתו
10. משלו' - משלום
11. שלו' - שלום
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
13. למע"ה - למעלה
14. ח"ו - חס ושלום
15. השי"ת - השם יתברך
16. תוה"ק - תורתנו הקדושה
17. אה"ק - ארץ הקודש
18. ת"ו - תבנה ותכונן
19. ודרו"ש - ודורש שלום
20. הגריי"מ - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
21. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
22. וכא"ל - וכל אשר לו
23. ושלו' - ושלום
24. ביהמ"ד - בית המדרש

25. ידי"נ - ידיד נפשי
26. הגרימ"ח - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ, ח (למשל: יעקב + משה + חיים) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
27. והשי"ת - והשם יתברך
28. תחי' - תחיה
29. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
30. ובעז"ה - ובעזרת השם
31. יהי' - יהיה
32. בע"ה - בעזרת השם
33. בעז"ה - בעזרת השם
34. הי' - היה
35. שיהי' - שיהיה
36. ית"ש - יתברך שמו
37. ע"כ - על כן
38. ובעה"י - ובעזרת השם יתברך
39. והי' - והיה
40. ה"ק - הכהן קוק
41. דר"ש - דורש שלום
42. הנ"ל - הנזכר לעיל
43. בעה"י - בעזרת השם יתברך

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: א' דראש חודש אדר שני תרפ"ד - פריז **נמען:** הוריו ובני המשפחה

הם הגיעו לפריז בבוקר והתקבלו בכבוד. פסח נסע לשרבורג. אולי יתעכבו עד יום רביעי, שבו תצא רכבת מיוחדת לנוסעי המחלקה הראשונה. הרב קוק מבקש מכתבים לניו יורק.

עיקרי הדברים

- הגעה לפריז.
- תוכנית הנסיעה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. א' דר"ח[2] אדר ב', פריז (תרפ"ד[3])

שלו'[4] וברכה להורי היקרים עט"ר[5], ולכל מחמדי לבבי שליט"א[6]

באנו ב"ה היום בוקר הנה, נפגשנו בכבוד על חצר מסה"ב[7] פסח שי'[8] נסע כנראה לשערברוק כדי שלא יתעכב למועד היציאה של הספינה בשעה טובה מסילת הברזל. בעה"י[9], תהל"י[10] על החוה"ש[11] אשר עמנו, חושבים אנו לשבות פה ואולי ג"כ[12] להתעכב עד יום ד' הבעל"ט[13] שתבא מכאן רכבת מיוחדת בשביל הנוסעים במחלקה הראשונה. יתן ד' הכל להצלחה ולברכה. בטח כבר שלחתם מכתב לנויורק, נא לכתב בפרטיות מכל אשר עמכם לטובה, ומשלו'[14] באמו"ר[15] שליט"א ביחוד. יכתבו נא כל אחד לפי היכולת. ויהי'[16] לי לשמחת לב ולמשיב נפש בנודי בגולה. עד אשר יחנינו השי"ת[17] לחדות פניכם בשמחת לבב, בחסדו וטובו הגדול ב"ה.

באמצע כתיבתי במלון, באו כבר אחדים ומפריעים ע"כ[18] אקצר כעת, ואומר שלו' וברכה כנפשכם היקרה, ונפש בנכם, אישך, אביכם, אחיכם ודודכם, המצפה לתשועת ד' בקרוב

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. דר"ח - דראש חודש
3. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
4. שלו' - שלום
5. עט"ר - עטרת ראשי
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. מסה"ב - מסילת הברזל (תחנת הרכבת)
8. שי' - שיחיה
9. בעה"י - בעזרת השם יתברך
10. תהל"י - תהלה לא-ל יתברך
11. החוה"ש - החיים והשלום
12. ג"כ - גם כן
13. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

14. ומשלו׳ - ומשלום
15. אאמו״ר - אדוני אבי מורי ורבי
16. ויהי׳ - ויהיה
17. השי״ת - השם יתברך
18. ע״כ - על כן

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ב אדר שני תרפ"ד - על האוקיינוס **נמען:** הוריו, אשתו, ילדיו ובני המשפחה

הם קרובים לניו יורק. הגיעו מברקי ברכה באלחוט. הספינה מהגדולות בעולם, 'כמו עיר גדולה השטה בים', וחדרם הפך למרכז תפילה. ישראל (המלווה) מסור אליו ומשגיח על בריאותו. פסח במחלקה השלישית, ואי אפשר להיפגש עד החוף. הרב קוק שואל על בריאות אביו, על השיעורים, ועל אלטר ועל מכתבים מרוגלי ומאליסבטגרד.

עיקרי הדברים

- קרבה לניו יורק.
- הספינה.
- המלווה.
- שאלות על הבית.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י"ב אדר שני תרפ"ד[2], על האוקינוס

הורי היקרים עט"ר[3] רעיתי היקרה. בני. ובנותי, אחי ואחיותי, וכל מחמדינו היקרים כולם ובפרט, שלו'[4] וברכה תל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו פה, על האני', ברוך ד' על רוב חסדיו אשר עד כה הגדיל עמנו ונחנו לשלו'[7], והננו כעת כבר קרובים לנויורק, ועוד לא נדע בבירור אם היום בערב, או מחר בבוקר, תבא אניתינו בע"ה[8] לחוף אמעריקא. הגיעו לנו מכתבי ברכה, ע"י[9] הט"ג[10] האל-חוטי. הודות לד' חסדו. כי נתנני לחן ולחסד בעיני עם קדשו וברחמיו יזכנו לפעול ולעבוד לטובת עמנו וארצנו, לרומם דגל תוה"ק[11] וכל קודש בישראל, למען שמו הגדול ב"ה. פסח שליט"א[12] הוא במחלקה השלישית, וע"פ[13] חק השורר, אי אפשר להפגש עד אשר נבוא בע"ה על החוף בשעה מוצלחת. הספינה היא אחת מהגדולות בעולם, נפלאה בבנינה, בגדלה, ובכל מכשיריה, כמו עיר גדולה, השטה בים. וב"ה[14] החבורה ג"כ[15] נעימה. ישנם במחלקתנו גם אנשים אהובים ומצויינים מאחב"י[16], וחדרינו בספינה, נעשה ת"ל[17] מעין מרכז לתפילה, ולקיבוץ עדין ומקודש. חברתו של ישראל שליט"א נעימה לי מאד, הוא מסור אלי בכל לבו ונפשו, ומשגיח ומפקח על כל בעין יפה באמון רוח ושכל טוב ב"ה.

ביחוד הוא מפקח הרבה על כל הנוגע לבריאותי בע"ה. כתבו נא יקירי כולכם בכלל ובפרט, משלומכם הטוב. ומה שלו' הורי היקרים שליט"א ביחוד בריאותו של כבוד אאמו"ר[18] הרב שליט"א השי"ת[19] יחזקהו ויאמצהו לאוי"ט[20]. ונזכה לחדות את פני כולכם בשמחה, בשובנו אל הקודש בחסדי צור ישעינו סלה. הננו מקוים שבבאינו לנוייארק בע"ה נמצא מכם מכתבים. כתוב נא בני מחמדי מן הכל בפרטיות. ונא יקירי כולכם היו בלב שמח ורוח נכון בבטחון חזק שהשי"ת יסבב הכל לטובה ולברכה, ויראינו בישועתו במהרה ובעז"ה[21].

אביכם אחיכם ודודכם ואוהבכם הנאמן החותם ברכה נאמנה

אברהם יצחק ה"ק

למע"ה[22] למסור דרישת שלו' לכל אהובינו ודורשי שלומינו לחברינו היקרים, בכלל ובפרט. ותודיעני בני מחמדי ע"ד[23] השיעורים, אם נשמרים הם, ודר"ש[24] מפורטה למחמד לבינו ונפשנו הגרי"מ[25] חרל"פ[26] שליט"א וליקירינו המרומם ואהוב, הרב ר'[27] דוד כהן שליט"א וביתו. וכא"ל[28], ומה שלו' אלטר שליט"א, ואיפוא הוא כעת למע"ה להודיעני בפרטיות.ואם נתקבלו מכתבים מראקלי, ומיעליסאוועטגראד, השי"ת יזכנו לבשר ולהתבשר בכל.

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שלו' - שלום
5. תל"י - תודה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. לשלו' - לשלום
8. בע"ה - בעזרת השם
9. ע"י - על ידי
10. הט"ג - הטלגרמה
11. תוה"ק - תורתנו הקדושה
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
13. וע"פ - ועל פי
14. וב"ה - וברוך השם
15. ג"כ - גם כן
16. מאחב"י - מאחינו בני ישראל
17. ת"ל - תודה לא-ל
18. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
19. השי"ת - השם יתברך
20. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
21. ובעז"ה - ובעזרת השם
22. למע"ה - למעלה
23. ע"ד - על דבר
24. ודר"ש - ודורש שלום
25. הגרי"מ - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
26. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
27. ר' - רבי
28. וכא"ל - וכל אשר לו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארכט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אדר שני תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** בנו הרצי"ה ואשתו

הרב קוק מוקף טרדות, 'יסורים של כבוד שיש בהם ביטול תורה'. השבוע ישלחו (תמיכה) לחודשיים; עדיין לא הכריע אם לקחת אחוזים מהתקציב למרכז עבור העבר. יש 'התעוררות רוחנית גדולה' בעד ענייניהם האידיאליים, ואינו יודע אם יצא מכך דבר מעשי.

עיקרי הדברים

- טרדות כבוד.
- משלוח תמיכה.
- התעוררות רוחנית.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ"ד אד"ש[2]. תרפ"ד[3]. נוייארק

בני מחמדי ורעיתך כלתי היקרה שליט"א[4]

תהל"י[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו, כה לחי. ויחנינו צור ישעינו בחסדו לשוב בקרוב מקום מחמד לבבינו אה"ק[7] ועיקו"ת[8] ת"ו[9], ולמצא את כולכם יקירי לבינו ברב חיים ושלו'[10], באושר ונחת וכט"ס[11]. עודני מוקף טרדות והטרדות, מיסורים של כבוד שיש בהם ביטול תו"ת[12], השי"ת[13] יחזקנו ויאמצנו להוציא מכל הסובב אותנו את התועלת הנרצה לבנין אה"ק ולפליטת תוה"ק[14] בכט"ס[15]. שבוע דנא חושבים לשלח בעד שני חדשים אי"ה[16], מסופקני אם אקח את התקציב האחוזים למרכזנו, בעד העבר, הדבר תלוי בשיקול הדעת, ועוד לא הכרעתי. התעוררות רוחנית גדולה בעד ענינינו האידיאליים נמצאת ב"ה פה. אם אוכל להוציא מזה ג"כ[17] דברים מעשים לא אוכל לדעת, ד' יחנינו ויחזקנו בעצה טובה, למען שמו. למע"ה[18], יקירי לבבי כתבו נא מכל הפרטים אשר עמכם, וחזקו ואמצו בכל טוב, היו שמחים ומאושרים ובטוחים בע"ה[19], בחסדי השי"ת גומר עלינו לטובה ברחמיו.

והנני מקצר מפני הטרדא וחותם בברכת הרגל שמחתו והכשרו וכט"ס, כנה"י[20] ונפש אביכם מצפה אשרכם כה"י[21], המקוה ומיחל לחסדי השי"ת לחדות בשמחה את פניכם בקודש, בשובנו ברב רחמיו לחיים ולשלו'[22] בישועתו הגדולה

שלכם אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. אד"ש - אדר שני
3. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תהל"י - תהלה לא-ל יתברך
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. אה"ק - ארץ הקודש

8. ועיקו"ת - ועיר קודשנו ותפארתנו
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ושלו' - ושלום
11. וכט"ס - וכל טוב סלה
12. תו"ת - תורה ותפילה
13. השי"ת - השם יתברך
14. תוה"ק - תורתנו הקדושה
15. בכט"ס - בכל טוב סלה
16. אי"ה - אם ירצה השם
17. ג"כ - גם כן
18. למע"ה - למעלה
19. בע"ה - בעזרת השם
20. כנה"י - כנפשו היקרה
21. כה"י - כנפשו היפה
22. ולשלו' - ולשלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארל

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו אדר שני תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** הוריו ובני המשפחה

העבודה קשה, אבל בכל אופן כבוד ארץ ישראל, ירושלים ולומדי התורה גדל בזכות בואם לניו יורק. הרב קוק מבקש לשמוע על בריאות אביו. ברכת פסח.

עיקרי הדברים

- עבודה קשה.
- כבוד ירושלים.
- ברכת פסח.

נוסח האגרת

ב"ה. כ"ו אד"ש[1], תרפ"ד[2] נוי יארק

הורי היקרים עט"ר[3] וכל יקירינו שליט"א[4]

ב"ה[5] על החוה"ש[6] אשר עמנו כולנו פה כה לחי, יחנינו השי"ת[7] ויצליחנו במעבדנו, ויזכנו לחדות בשמחה את פני כולכם חביבי לבבי ונפשי בשובנו לשלו'[8] ברב עז ושלו'[9]. נא לדר"ש[10] כל אהובינו, וידידינו, חבירינו לומדי המרכז בכלל ובפרט, וידידינו כולם כל דורשי שלומינו, באהבה רבה, קשה היא העבודה פה כעת, אבל נקוה שיהי'[11] הכל לטובה ולברכה. תה"ל[12] שבכל אופן שהוא כבוד ותהלה, לאה"ק[13] ולירושלים עיה"ק[14], ולהוגי תורה"ק[15] בכלל ובאה"ק[16] ובירושת"ו[17], הולך ומוסיף ע"י[18] בואינו ומעשנו פה בעיר התבל הגדולה והנפלאה, והמרובה באוכלסי אחינו כן ירבו. למעה"ש[19] אאמו"ר[20] שליט"א, להודיעני בפרטיות משלומו הטוב וממצב בריאותו, השי"ת יחזקהו ויאמצהו לאוי"ט[21]. ונזכה לחדות את פניו ופני אמי מורתי היקרה תחי'[22] לאוי"ט ופני כל חביבינו היקרים בשמחה ובטוב לבב על אדמת הקודש.

והנני בזה חותם בברכת הרגל זמן חירותינו הבעל"ט[23] ולברכה, בשמחה וטוב לב תחגוהו בתקות ישועה, ואור גאולה וברכה נאמנה כנפשם היקרה ונפש בנם עבדם חותם ביראת הכבוד

אברהם יצחק ה"ק

1. אד"ש - אדר שני
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. ב"ה - ברוך השם
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. השי"ת - השם יתברך
8. לשלו' - לשלום
9. ושלו' - ושלום

10. לדר"ש - לדורש שלום
11. שיהי' - שיהיה
12. תה"ל - תהלה לא-ל
13. לאה"ק - לארץ הקודש
14. עיה"ק - עיר הקודש
15. תורה"ק - תורה הקדושה
16. ובאה"ק - ובארץ הקודש
17. ובירושת"ו - ובירושלים תבנה ותכונן
18. ע"י - על ידי
19. למעה"ש - למען השם
20. אאמו"ר - אדוני אבי מורי ורבי
21. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
22. תחי' - תחיה
23. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' ניסן תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** בנו הרצי"ה ואשתו

הרב קוק שמח בידיעות על המרכז. הריווח מכל הטלטול הוא פרסום רעיון הישיבה המרכזית, ו'הגבלת הנקודה של המרכז' בצורה אמיתית בלי הפלגה. אמריקה היא 'גלות כבדה... אלא שמעוטרת בזהובים'. לכלתו: תודה על מכתבה, והאם התחילו לאכול כראוי - 'כדאי בדבר זה ללמוד מצעירי אמריקה'.

עיקרי הדברים

- פרסום רעיון הישיבה.
- גלות מעוטרת בזהובים.
- דאגה לאכילה.

נוסח האגרת

ב"ה. ז' ניסן, תרפ"ד[1], נו"י[2],

בני מחמדי ויקירי, ובתי רעיתך היקרה, שליט"א[3]

שמחתם אותי חביבי לבי בדבריכם היקרים, אתה צב"י[4] בפרטיות ידיעותך, מעניני מרכזינו וחבירים החביבים כולם מחמדים, נא לברכם בשמי בפרטיות ובכלל, מאד חפצתי לכתב בארוכה להם, אבל מפריעים אותי מהמון הקרי' וזרמים שונים ובאי כחם, ועוד מניעות כאלה. מהריוח של כל הטלטולא הקשה, אני חושב פרסום רעיון ישיבה מרכזית, והגבלת הנקודה של המרכז כמדתה, לא בהפלגה כי"א[5] בצורה אמתית, וזה תוכן די ללבות נבונים שלא אלמן ישראל מהם, גם בגלות הכבדה פה, שאמנם גלות כבדה היא, אלא שמעוטרת בזהובים, ויחוסי לעניני כספים ידוע לך, ומי"מ[6] נקוה שיהי'[7] גם תוכן מעשי בעה"י[8], מכל מפעלינו. מאד מאד אודך יקירתי חוה לאה, על דבריך הנעימים והיקרים, נא להוסיף לשמחני בדבריך ובתבונות כפיך.

אבל מה יש על דבר האכילה, החזרתם בתשובה והחילותם לאכול, ולאכול כראוי, כראוי לצעירים שכמותכם שיחיו לאוי"ט[9], כדאי בדבר זה ללמוד מצעירי אמעריקא.

שמחו וגילו בחג הקדוש הבעל"ט[10], ישמחנו השי"ת[11] בקרוב בכט"ס[12], ונזכה לחדות פניכם בשמחות וגיל לאוי"ט, כנפש אביכם מצפה אשרכם סלה.

אברהם יצחק ה"ק

ברכה מפורטת, להגר"ש[13] אליאשאו שליט"א ולחתנו הרב וכא"ל[14] שי'[15] לאוי"ט. לדר"ש[16] ידי"נ[17] ולבבנו הגרי"מ[18] חרל"פ[19] שליט"א והרב ר'[20] דוד כהן שליט"א והרב ר' יצחק לוי והרי"צ[21] אריאלי שליט"א, ודי"ש[22] לאלתר שליט"א, ע"ד[23] ה"ר[24] איזשט שי' אי"ה[25] נכתב להבא בעה"י.

1. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
2. נו"י - נוא יורק (ניו יורק)

3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
5. כ"א - כי אם
6. ומ"מ - ומכל מקום
7. שיהי' - שיהיה
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
10. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
11. השי"ת - השם יתברך
12. בכט"ס - בכל טוב סלה
13. להגר"ש - ל + הגר"ש: הגאון רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
14. וכא"ל - וכל אשר לו
15. שי' - שיחיה
16. לדר"ש - לדורש שלום
17. ידי"נ - ידיד נפשי
18. הגרי"מ - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
19. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
20. ר' - רבי
21. והרי"צ - והרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, צ (למשל: יעקב + צבי) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. ודי"ש - ודרישת שלום
23. ע"ד - על דבר
24. ה"ר - הרב רבי
25. אי"ה - אם ירצה השם

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב פסח תרפ"ד **נמען:** בנו הרצי"ה ואשתו

הפעולות למען ה'ריליף' (הסנטרל ריליף) קשות בגלל התחרות עם קרן היסוד, אף שהכבוד גדול. הרב קוק מקווה לתועלת גדולה למצב היהדות באמריקה ולענייני הקודש בארץ. תודה לכל המברכים ליום הולדת הוריו.

עיקרי הדברים

- תחרות עם קרן היסוד.
- כבוד ותועלת.
- תודה למברכים.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ער"פ[2] תרפ"ד[3]

בני מחמד לבבי ויקירי, וכלתי היקרה הכבודה שיחיו לאוי"ט[4].

ב"ה על החוה"ש[5] אשר עמנו, יחנינו ד' לשמע מאתכם כל טוב, עד שיזכנו לחדות את פניכם בשמחה בשובינו לשלו'[6] לעיקו"ת[7] ת"ו[8]. הפעולות לטובת הרעליף הולכות בכבדות קצת מפני תחרות קרן היסוד ועוד, אע"פ[9] שהכבוד שהם מחלקים לנו כאן מכל הצדדים ב"ה הוא גדול מאד, בכ"ז[10] נקוה שהנסיעה בכלל תהי'[11] לתועלת גדול, בין למצב היהדות פה, בין לכל עניני הקדושים באה"ק[12] בעה"י[13]. כתבו נא מחמדי מכל הפרטים, והנני בזה מודה ברב תודה לכל אהובינו היקרים אשר כתבו לנו את ברכותיהם ליום הולדת הורינו האהובים שליט"א[14], הגרי"מ[15] חרל"פ[16] שמבנו הרה"ג[17] קבלתי ט"ג[18] של ברכה מפני מרחק המקום לא בא עדיין. והגר"מ[19] אויערבאך, שאת נכדו ראיתי יחד עם חותנו הרב, שבאו לבקרינו בהוטעל, ואת הרב ר' דוד[20], והרב ר' ארי' לעווין ור' יעקב שפירא, ור' אברהם ברז"ד, וחברי מרכזינו כולם, ובאי בית מדרשינו, וכל אהובינו בכלל ובפרט, שיחיו כולם לאוי"ט, תנו להם את ברכותי הנאמנות על השתתפם בשמחת לבבינו. והשי"ת[21] יחנינו ברב רחמיו לשמח כולנו יחד בנאות ארץ חמדה.

והי'[22] זה שלו'[23] וברכה נאמנה כנה"ר[24], ונפש אביכם דורש אשרכם לעד.

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ער"פ - ערב פסח
3. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
4. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. לשלו' - לשלום
7. לעיקו"ת - לעיר קודשנו ותפארתנו

8. ת"ו – תבנה ותכונן
9. אע"פ – אף על פי
10. בכ"ז – בכל זאת
11. תהי' – תהיה
12. באה"ק – בארץ הקודש
13. בעה"י – בעזרת השם יתברך
14. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
15. הגרי"מ – הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
16. חרל"פ – הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
17. הרה"ג – הרב הגאון
18. ט"ג – טלגרמה
19. והגר"מ – ו + הגר"מ: הגאון רבי שם שמתחיל באות מ (כגון משה / מאיר / מרדכי / מנחם / מיכל) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
20. ר' – רבי
21. והשי"ת – והשם יתברך
22. והי' – והיה
23. שלו' – שלום
24. כנה"ר – כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ערב פסח תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** הוריו ובני המשפחה

קשה לו לכתוב באריכות 'מטרדות הנפשיות של החג הקדוש וקבלתו פה בנכר'. ברכת החג.

עיקרי הדברים

- חג בנכר.
- ברכת פסח.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ער"פ[2] תרפ"ד[3], נו,.י

הורי היקרים, עט"ר[4] וכל מחמדי לבבי. כולם בכלל ובפרט שלו'[5] וברכה, להר הקודש לירושלים. ב"ה על החוה"ש[6] אשר עמנו פה כרגיל. מה מאד חשקה נפשנו לקבל מכם מכתב מפורט ליום חג המצות הקדוש ההולך ובא עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה. יחנינו השי"ת[7] בחסדו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתינו לשלו'[8] שמחים יחד בבית קדשנו ותפארתנו, ולחדות פנים באהבה ושמחת לב, ברב שלו' באושר, ובריות גופא ונהורא מעליא.

קשה לי היום מטרדות הנפשיות של החג הקדוש וקבלתו פה בנכר, לכתב בארוכה לכל אחד ואחד בפרט, ותקבלו בטובכם הגדול את המועט כמרובה, ואת הכללות כפרטיות, והי'[9] זה שלו' וברכת עולמים, כנפשכם היקרה ונפש בנכם ואביכם, אחיכם ודודכם, ואוהבכם הנאמן המצפה לתשועה קרובה

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. ער"פ - ערב פסח
3. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
4. עט"ר - עטרת ראשי
5. שלו' - שלום
6. החוה"ש - החיים והשלום
7. השי"ת - השם יתברך
8. לשלו' - לשלום
9. והי' - והיה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז ניסן תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** הוריו ובני המשפחה

הרב קוק כותב בחטף, כי הגברת לוריא שמביאה את המכתב תספר. הרב קוק מקווה לתועלת מ'נדידתי בגולה'.

עיקרי הדברים

- מכתב קצר.
- תקווה לתועלת.

נוסח האגרת

ב"ה. כ"ז ניסן. פ"ד נו"י[1].

הורי היקרים, וכל מחמדי לבבי שליט"א[2]

ב"ה[3] על החוה"ש[4] אשר עמנו כה לחי. הטרדות מעכבות לפעמים את הכתיבה התדירה הראוי' להיות מתמדת מאתנו בריחוק מקום, וכעת שבאה הגברת לוריא המוכ"ז[5] תחי'[6] הנני מוקף מטרידים ואיני יכול לכתוב מכתב מסודר כאשר תספר לכם, בכ"ז[7] הנני חוטף וכותב מעט. אקוה בעה"י[8] שתהי'[9] תועלת מנדידתי בגולה, לעניני תוה"ק[10] בכלל ולעניני אה"ק[11] ועם ד' בכלל, בכל המובנים והיחושים. והשי"ת[12] יעזרנו ע"ד[13] כבוד שמו, וישיבנו ברחמיו בקרוב לשלו'[14] לנוה קדשנו לחדות את פניכם ברב עז ושלו/.

והי'[15] זה שלו'[16] וברכה כנה"ר[17] ונפש בנם עבדם אישך, ואביכם ודודכם ואהובכם הדושו"ט[18] כ"ה המצפה לתשועה קרובה

אברהם יצחק ה"ק

1. נו"י - נוא יורק (ניו יורק)
2. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
3. ב"ה - ברוך השם
4. החוה"ש - החיים והשלום
5. המוכ"ז - המוסר כתב זה
6. תחי' - תחיה
7. בכ"ז - בכל זאת
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. שתהי' - שתהיה
10. תוה"ק - תורתנו הקדושה
11. אה"ק - ארץ הקודש
12. והשי"ת - והשם יתברך
13. ע"ד - על דבר
14. לשלו' - לשלום

15. והי' - והיה
16. שלו' - שלום
17. כנה"ר - כנפשו הרמה
18. הדושו"ט - הדורש שלומו וטובו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ה' אייר תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** הרב יעקב משה חרל"פ

דבריו הרהיבו את לבו בנדודיו. הרב קוק קיבל מכתב מבנו של הרב חרל"פ, שעדיין לא בא בגלל המרחק.

עיקרי הדברים

- חיזוק מהמכתב.
- מכתב מבנו.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ה' אייר, תרפ"ד[2], נו"י[3].

שלו'[4] רב, מארץ מרחקים. למחמדי ואהובי חותם לבבי ופאר רוחי הגאון הצדיק, טהור עינים ובר לבב כקש"ת[5] מוהרי"מ[6] חרל"פ[7] שליט"א[8],

וכא'; ל שלו' וברכת עולמים, מהר הקודש, אשר עינינו ולבנו שמה לעולמי עד מלאתי שמחה וגיל, בדברי קדשו אשר הופיעו לנגד עיני, והם הרהיבוני במקום נודי, ונפשי מלאה תקוה, כי אור ד' וקדושת חסדו על עמו ונחלתו, תנחנו במסילות ישרות. לרומם דגל קדושת אור תוה"ק[9], ומאור חיי נועם ד', על עם קרובו, לקשרם בידידות נעימת ארץ חמדה, ולהעלות רוחם לאהבת נחלת צבי משוש חיינו עדי עד. ושערים יפתחו בהופעת זריחת אורות פתחי גאולה וישועה לעם ד' זרע אוהביו, העמוסים מני רחם, להיות לו עם סגולה, לנצח נצחים, על אדמת הקודש סלה.

קבלתי מכתב מלא חבה וקשרי קודש מבנו הרב שליט"א, מפני ריחוק המקום מאד עדיין לא בא, נקוה בעה"י[10] להתראות בקרוב, והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר[11] ואהבת עולם, בצפית ישועה, וחדות פנים בהר הקודש, בעז ד' וששון ישעו נצח, כנה"ר[12] ונפש ידי"ע[13] קשור באהנ"פ[14] סלה

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. נו"י - נוא יורק (ניו יורק)
4. שלו' - שלום
5. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
6. מוהרי"מ - מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
7. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
8. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
9. תוה"ק - תורתנו הקדושה
10. בעה"י - בעזרת השם יתברך
11. באה"ר - באהבה רבה
12. כנה"ר - כנפשו הרמה
13. ידי"ע - ידידו עוז

14. באהנ"פ - באהבת נפש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארלח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ל"ד לעומר תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** הוריו, אשתו, ילדיו ובני המשפחה

ברכת שבועות. השבוע נסע לקליבלנד. הרב קוק מבקש שאביו ואמו יכתבו בעצמם. אינו יודע עדיין מתי ישוב.

עיקרי הדברים

- נסיעה לקליבלנד.
- בקשה למכתבים.
- מועד השיבה לא ידוע.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ל"ד לספירה, פ"ד נו"י[2]

הורי היקרים עט"ר[3], רעיתי הרבנית היקרה, בני מחמדי בנותי היקרות. אחי ואחיותי, וצאצאיהם היקרים. וכל אשר להם. כולם יתברכו בכט"ס[4]. כברכת שמחת יום מתן תורתינו לאורך ימים טובים. ב"ה על החוה"ש[5] אשר עמנו פה, יתן השי"ת[6] שנבשר ונתבשר תמיד אך טוב וחסד, ויראינו בישועתו בעניני הכלל והפרט. שבוע דנא עברה עלינו בנסיעה, לעיר קליוולאנד. מובן רבה הטרדא והעבודה. יתן השי"ת שיהי'[7] הכל לתועלת לבנין עם ד' ותוה"ק[8], וארץ חמדתינו ועיקו"ת[9] בכליל תפארתה בב"א[10]. מאד נשמחתי במכתבכם היקר, ואקוה שבמכתבים הבעל"ט[11] יבאו ג"כ[12] דברי כאאמו"ר[13] שליט"א[14], ואולי ג"כ הי'[15] אמי מורתי היקרה תחי'[16] לאוי"ט[17]. וכולכם, כל מי שב"ה[18] יכול לכתב, תכתבו בפרטיות ובאריכות האפשרית, כי הלא זאת היא שמחתינו בשבתנו פה בגולה בהופיע לנו אורות מקודש, מעשי ידיכם בכתב ידכם החביב לנו, המחי' את לבותינו הכמהות. ומצפות לעת גאולה וישועה קרובה, לע"ע[19] קשה לי להגביל את הזמן שאנחנו חושבים בע"ה[20], להתחיל את נסיעתנו הביתה בעה"י[21] אחר יו"ט[22], אי"ה[23] כאשר הסתדר קצת העבודה המוכרחת נראה בע"ה ונודיע בפרטיות.

השי"ת יחנינו ויזכנו לחדות את פניכם בשמחה וטוב לבב כנה"ר[24] ונפש בנכם עבדכם חותם ביראת הכבוד, בעלך, אביכם, אחיכם ואוהבכם המצפה לתשועה וחותם בברכת יו"ט וכט"ס[25] באה"ר[26]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. נו"י - נוא יורק (ניו יורק)
3. עט"ר - עטרת ראשי
4. בכט"ס - בכל טוב סלה
5. החוה"ש - החיים והשלום
6. השי"ת - השם יתברך
7. שיהי' - שיהיה
8. ותוה"ק - ותורתנו הקדושה

9. ועיקו"ת - ועיר קודשנו ותפארתנו
10. בב"א - במהרה בימינו אמן
11. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
12. ג"כ - גם כן
13. כאאמו"ר - כאדוני אבי מורי ורבי
14. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
15. הי' - היה
16. תחי' - תחיה
17. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
18. שב"ה - שברוך השם
19. לע"ע - לעת עתה
20. בע"ה - בעזרת השם
21. בעה"י - בעזרת השם יתברך
22. יו"ט - יום טוב
23. אי"ה - אם ירצה השם
24. כנה"ר - כנפשו הרמה
25. וכט"ס - וכל טוב סלה
26. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארמא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ח סיון תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** בנו הרצי"ה ואשתו

גיסו של הרצי"ה בא לקליבלנד, ואולי יוכל לעזור לו. אילו יכול היה להתמסר לענייני הארץ בלבד היה יותר פרי. בסעודת כבוד השתתף ראש עיריית ניו יורק, שסירב לשבת בגילוי ראש, ישב בכיפת משי, וביקש לשמור אותה למזכרת - סימן לחשיבות הפוליטית של היהדות באמריקה.

עיקרי הדברים

- גיס הרצי"ה.
- פרי מוגבל.
- ראש העיר והכיפה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י"ח סיון, תרפ"ד[2], נו"י[3].

בני יקירי ומחמדי, ורעיתו היקרה כבת לי שליט"א[4] שלו'[5] וברכה באה"ר[6].

נשמחנו ב"ה בנועם דבריך היקרים, ונצטערתי על אשר חוה לאה תחי'[7] לא כתבה הפעם, בטח תשלים ותשלם את חובה בקרוב בעה"י[8]. יזכנו השי"ת[9] להשלים את פרטי הדברים בשיחות פא"פ[10] בעזה"י[11] כשיחנינו ברב רחמיו לשוב אל הקודש ולחדות בשמחה את פני כולכם, מחמדי ויקירי לבי. בא לקליוולאנד. גיסך וגיסתך שי'[12]. קבלתי ממנו מכתב והשבתיו, אולי יזדמן הדבר שאוכל לעשות לו טובה, יהי'[13] לי לשמחה ונחת רוח, כנראה שהוא אברך מצויין וישר. תודה רבה על כל דבריך וכל מעשיך והתעניינותך בעניני המרכז, ומחשבותינו ותקוותינו בע"ה[14] לימים הבעל"ט[15], אמנם אם הייתי יכול ליחד עבודתי לעניני אה"ק[16] הי'[17] יותר פרי, אבל אין דנין אפשר משא"א[18]. ואקוה שיהיו הדברים עושים פרי ברכה בעה"י, להצמיח ענפים להיטיב ולהשכיל, אחר אשר יזכינו השי"ת לשוב אל הקודש, ולחדש את העבודות בסדרים הגונים להגדיל תורה ולהאדירה. ולרומם קרנות עם ד' וארץ חמדתו, לעיני כל בית ישראל, וכל אפסי ארץ. תמול היינו במסיבת כבוד, שהי'[19] בה שר העיר נוייארק, אשר כבר קבל פנינו בבואינו, ובא עתה ע"פ[20] ההזמנה, וראוי לציין נמוסו שבשום אופן לא רצה לשבת בגילוי הראש במסיבתינו.

וכאשר אמרתי לו שאין זו מסוג חובה בעדו, אמר שבשום אופן לא יעשה נגד הנימוס, והזמינו בעדו כיפה של משי, שישב בה כל זמן שהותו. ואחר שנפרד אמר ברצינות שמבקש שיתנו לו את הכפה לזכרון הערב של הפגישה הנעימה לו. איני יודע כמה יש במהלך נפש כזה עומק אמת, אבל בכ"ז[21] ראוי הדבר לציין לפחות בתור הופעה, המראה את חשיבותה הפוליטית של היהדות פה, שבאופנים שונים אפשר לבא מזה תוכן של טובה לשאר ענינים כלליים רוחניים וחומריים העומדים על הפרק.

הנני חותם בכל חותמי ברכות באה"ר כנה"י[22] ונפש אביכם מצפה אשרכם וטובכם כה"י[23]

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. נו"י - נוא יורק (ניו יורק)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. שלו' - שלום
6. באה"ר - באהבה רבה
7. תחי' - תחיה
8. בעה"י - בעזרת השם יתברך
9. השי"ת - השם יתברך
10. פא"פ - פנים אל פנים
11. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
12. שי' - שיחיה
13. יהי' - יהיה
14. בע"ה - בעזרת השם
15. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
16. אה"ק - ארץ הקודש
17. הי' - היה
18. משא"א - משאי אפשר
19. שהי' - שהיה
20. ע"פ - על פי
21. בכ"ז - בכל זאת
22. כנה"י - כנפשו היקרה
23. כה"י - כנפשו היפה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מנחם אב תרפ"ד (ביידיש) **נמען:** יהודי ארצות הברית וקנדה

לרגל שובו לארץ הרב קוק מבקש לתמוך בשלושת המוסדות המאוחדים: תלמוד תורה עץ חיים, ישיבת עץ חיים ובית החולים ביקור חולים, שמצבם קשה. הרב קוק שמח שנוכח שלבם טוב ושצער כל יהודי נוגע להם.

עיקרי הדברים

- שלושת המוסדות.
- לב יהודי אמריקה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. בחדש הנחמות שנת תרפ"ד[2].

לאחי החביבים בארצות הברית וקנדה: צו דער געלעגעהייט פון מיין אפרייזען צוריק קיין ארץ ישראל בעזה"י[3] וויל איך אייך זאגען א ווערטער וועגען די דריי פעראייניגטע טשאריטי אנשטאלטען די עמודי הישוב פון ארץ ישראל נעמליך תלמוד תורה עץ חיים ישיבת עץ חיים און בקור ח האספיטאל וועלכע עקזיסטירען שוין יאהר און איך בעט אייך איהר זאלט נעהמען אין אנבע-טראכט זייער קריטישען צושטאנד און אז די אריגע תלמידי חכמים די קליינא קינדערלאך און די אומגליקליכע קראנקע זיינען אפהענגיג נאר פון אייער שטיצע. איך בין האכסט גליקליך וואס איך האב געהאט די געלעגענהייט פערזענליך איבערצייגט צו ווערען דורך דער צייט וואס איך בין דא געווען אז אייער הארץ איז גוט און אייך בעריהרט דער צער פון יעדען אידען און איבערהוי די לאגע פון די הייליגע אינסטיטושאנס פון ארצנו הקדושה און חזוק התורה והיהדות בכלל ופירושלים עיה"ק[4] בפרט. איך פין זיכער אז איהר וועט זיך א אויף מיין אפיעל צו העלפען דיזע אנשטאלטען מיט אלע אייערע מעגליכקייטען. זייט געבענשט ליבע בריידער פון הימעל מיט אלעס גוטס און א גוט יאהר לכתיבה וחתימה טובה.

כעתירת החותם בברכת ה' על עמו ונחלתו

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
4. עיה"ק - עיר הקודש

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארמו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג מנחם אב תרפ"ד **נמען:** בנו הרצי"ה ואשתו

בענייני הכלל פעל גם דרך השגריר הבריטי, שכיבדו. הם יתעכבו עד אמצע אלול בשביל עבודת הריליף לעתיד, וכנראה עד אחרי תשרי. בנו של הרב חרל"פ ביקר אותו; מצבו טוב ומשפיע במקום עבודתו. לכלתו: מדוע הפסיקה לכתוב - 'כך היא המדה כידוע לך שיטתי בדבר זכיות הנשים'. מזל טוב להולדת בן לאחותה.

עיקרי הדברים

- פעולה דרך השגריר.
- עיכוב עד אחרי תשרי.
- בן הרב חרל"פ.
- לכלתו.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. י"ג מנ"א[2]. [תרפ"ד[3]] פרכבי

בני מחמדי ויקירי שליט"א[4] ורעיתך כלתי כבת לי היקרה הכבודה מרת חוה לאה תחי'[5] לאוי"ט[6].

ב"ה על החוה"ש[7] אשר עמנו פה יזכינו השי"ת[8] בקרוב להתראות בקודש, ולעבוד יחד שכם אחד עבודת קדשינו לתורה ולתעודה, ולרומם קרן עם ד' על חבל נחלתו בכל טוב סלה. עניני הכלל שהגיעו לידי פעלתי כפי השג ידי מרחוק ומקרוב, גם ע"י[9] האמבסדר האנגלי שכבדני ומלא רצוני באופן מצויין ב"ה. יתן ד' שיהי'[10] לברכה ולטובה כללית. הנה מוכרחים אנחנו להתעכב עד אמצע אלול בשביל עבודת הרעליף לעתיד אי"ה[11] ועוד ענינים חשובים, שכפי הנראה יהי'[12] הכרחי שתמשך העבודה עד אחר חודש תשרי, הבעל"ט[13] ולברכה. יתן השי"ת שיהי' הכל בהצלחה, ונזכה להתראות עמכם יקירי ועם כל מחמדינו ואהובינו בכ"ט[14], על כל הנדרש בהמשכת עבודת קדשינו בע"ה[15] בכל פרטיה וכללי' לטובה ולברכה. חזק ואמץ בני יקירי, וחזק ואמץ את ידי כל אהובינו ידידינו וחבירינו היקרים כולם בכלל ובפרט. תאמר מז"ט[16] מיוחד להרב ר"א מרדכי אייג"ש[17] ידידינו שליט"א ולהמל"ח[18] [ול,..] היקר החוי"ב[19] מו"ה[20] דוד שליט"א יתן השי"ת שיהי' במז"ט[21] ובהצלחה לאוי"ט. מסור נא את ברכתי ודרישת שלומי באה"ר[22] לכבוד ידי"נ[23] ומחמדינו הגרי"מ[24] חרל"פ[25] שליט"א, הי'[26] אצלי בנוייארק בנו הרה"ג[27] מיכל וכלתו שליט"א, ב"ה מצבם הוא טוב.וביקרת רוחו ובכשרונותיו ויראת ד' הפנימית החרותה בנפשו היקרה, הוא משפיע לטובה במקום עבודתו.

יתן השי"ת ויהי'[28] הכל בהצלחה, ויקבל ממנו ומכל צאצאיו רב נחת ועונג בעה"י[29] בכט"ס[30]. תמסור דר"ש[31] להרבנים מוה"צ[32] שליט"א, ותאמר להם שכמה שאפשר לי אני עושה לטובתם, ואם אין העני לגמרי ידעו שישנם הרבה מעצורים בעניני המצב הכספי פה. תכתב למע"ה[33] בפרטיות ובבירור מכל העניינים, מסור דברי באה"ר לכל בני מרכז נ"י[34] שליט"א, ולבני ביהמ"ד[35] בכלל ובפרט, ולאהובינו

היקרים הרב ר'[36] דוד וביתו שליט"א, היצחקי שליט"א ולבני הבית כולם הקרובים והרחוקים הכל לברכה. חוה לאה תחי', מדוע חדלת מכתוב בפרטיות, וכי בשביל שאני משתף אותך עם צב"י[37] שליט"א במכתב אחד, הלא כך היא המדה כידוע לך שיטתי בדבר זכיות הנשים, ויהי, רצון מלפני אבינו שבשמים שיהי' גורלכם לברכה, גורל משותף בכל טוב ונחת לאוי"ט. כתבי בתי כתבי ושמחיני בדבריך היקרים, מז"ט לכם בעד הולדת בן להרבנית בריטלא אחותך, כאשר קבלתי מכתב מגיסך היקר מקליוולאנד יתן השי"ת ונזכה גם אנו לברך ולהתברך ב"ה.

והנני בזה אביכם דורש שלומכם ומצפה אשרכם בכט"ס

אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מנ"א - מנחם אב
3. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
4. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
5. תחי' - תחיה
6. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
7. החוה"ש - החיים והשלום
8. השי"ת - השם יתברך
9. ע"י - על ידי
10. שיהי' - שיהיה
11. אי"ה - אם ירצה השם
12. יהי' - יהיה
13. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
14. בכ"ט - בכל טוב
15. בע"ה - בעזרת השם
16. מז"ט - מזל טוב
17. אייג"ש - שם משפחה
18. ולהמל"ח - ולהמיועד להיות חותנו
19. החו"ב - החריף ובקי
20. מו"ה - מורנו הרב
21. במז"ט - במזל טוב
22. באה"ר - באהבה רבה
23. ידי"נ - ידיד נפשי
24. הגרי"מ - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות י, מ (למשל: יעקב + משה) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. חרל"פ - הרב יעקב משה חרל"פ (תלמידו של הרב קוק)
26. הי' - היה
27. הרה"ג - הרב הגאון
28. ויהי' - ויהיה
29. בעה"י - בעזרת השם יתברך
30. בכט"ס - בכל טוב סלה
31. דר"ש - דורש שלום
32. מוה"צ - מורה צדק
33. למע"ה - למעלה
34. נ"י - נרו יאיר

35. ביהמ"ד - בית המדרש
36. ר' - רבי
37. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארמז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: (אלול תרפ"ד) **נמען:** בנו הרצי"ה ואשתו

הוחלט שיתעכבו עד אחרי החגים. 'וסורו נא מן השיטה של מיעוט אכילה שהיא איננה מעשית וגם לא מוסריתי'. ברכת השנה.

עיקרי הדברים

- עיכוב עד אחרי החגים.
- נגד מיעוט אכילה.
- ברכת השנה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. [אלול תרפ"ד[2]] שנה טובה וברוכה וכוח"ט[3] בסשצ"ג[4] לבני מחמדי ויקירי ורעיתו כלתי כבת לי היקרה שליט"א[5].

ברכת עז וחדוה וימלא השי"ת[6] בקרוב את כל מחסוריהם לטובה ולברכה לאוי"ט[7]. יקירי לבבי, תודה רבה לך בני יקירי על דבריך אשר באו בפירוט במכתבך המאוחר. שמחתני לבאר לי את הגיונותיך באיזה דברים מעשיים, והנה כעת כבר הוחלט שהננו מוכרחים להתעכב פה עד עבור החגים הקדושים הבעל"ט[8], יתן השי"ת ויהי'[9] הכל לטובה ולברכה, וברב רחמיו יחנינו ויחזקנו ויאמצנו לבא ברב טובה למחוז חפצינו ולחדות בשמחה את כל מחמדינו הקרובים והרחוקים, ויאזרנו בגבורה להקים עולה של תורה, וכבוד ד' ועמו על נחלת חמדתינו ברוממות קרן, חזק ואמץ בני הי'[10] ברוכים בכל טוב. צב"י[11] יקירי וחוה לאה יקירתי, חזקו ואמצו בעזרת ד', ולמע"ה[12] השגיחו נא על מצב בריאותכם וחזוק כחותיכם החמריים ביחד עם הרוחניים. וסורו נא מן השיטה של מיעוט אכילה שהיא איננה מעשית וגם לא מוסרית, וצדיקי נפש שכמותכם יאכלו לשובע נפשם, לברכה ולבריות גופא ונהורא מעליא, ודי יהי'[13] עמכם. ונזכה לראות מכם ומכל יקירינו רב טוב ונחת, ולשנה טובה תכתבו ותחתמו, לחיים טובים ארוכים ומתוקנים, כנפשכם היקרה ונפש אביכם המסור לכם בכל לב.

המצפה לתשועה קרובה

אברהם יצחק ה"ק

בבקשה למסור דרישת שלומי באה"ר[14] לכ'[15] ידי"נ[16] הגאון דקלויזענבערג שליט"א, וע"ד[17] הענין שמסר לי הלא דברתי עם הרב ברלין ועם השני ו כל מה שהי'[18] בידי לעשות, והנני בזה החותם בברכת השנים הנ"ל[19].

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
3. וכוח"ט - וכתיבה וחתימה טובה
4. בסשצ"ג - בספרן של צדיקים גמורים

5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. השי"ת - השם יתברך
7. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
8. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
9. ויהי' - ויהיה
10. הי' - היה
11. צב"י - צבי יהודה (בנו של הרב קוק)
12. ולמע"ה - ולמעלה
13. יהי' - יהיה
14. באה"ר - באהבה רבה
15. לכ' - לכבוד
16. ידי"נ - ידיד נפשי
17. וע"ד - ועל דבר
18. שהי' - שהיה
19. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארמט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ג אלול תרפ"ד - ניו יורק **נמען:** ברכת השנה ליהודי ארצות הברית וקנדה

מהשמועות לא יכול היה להעריך את יהדות אמריקה, 'עד אשר באתי ונוכחתי', ומצא 'אור גדול של נשמה יהודית חיה'; הליקויים הם רק מצבים חיצוניים, ואהבת התורה והארץ ותקוות הגאולה חיות. ברכה לשנה של הכרת גדלות האומה ובניין הארץ.

עיקרי הדברים

- יהדות אמריקה - נשמה חיה.
- ליקויים חיצוניים.
- ברכת השנה.

נוסח האגרת

ב"ה[1] י"ג אלול פ"ד פר רכבי ממעמקי לבבי

הנני מביע את ברכתי לשנה הבע"ל[2] לכל אחינו בני ישראל יושבי ארצות הברית וקנדה באמיריקא. ימים רבים הגיתי אדות גלות החיל הזה אשר נתפזר בקצוי ארץ, רחוק ממרכזי היהדות העתיקים. מהשמועות השונות ע"י[3] אורחים הבאים, ומהידיעות שעל ידי מכתבי העתים, לא יכולתי למצוא מעמד ברור להעריך על ידה את ערכה של היהדות האמריקנית, הציורים הם כל כך שונים זה מזה וכל כך סוביקטיבים עד שאי אפשר היה לי לדון על דבר המטבע הקבוע בצורתה של כנסת ישראל אשר באמריקא, עד אשר באתי ונוכחתי, והנה מצאתי אור גדול של נשמה יהודית חיה וקיימת, ספון ואצור בתוך הלב הפנימי של אחינו אשר בארצות השונות באמריקא. מצאתי שרק המצבים החיצוניים גרמו לאותם הליקויים אשר עינינו רואות בתור כתמים בשמשה של היהדות האמריקאית, אבל חי הוא לבן של ישראל, חיה היא אהבת התורה וכבודה, חיה היא אהבת ארצנו הקדושה ושאיפת בנינה, חיה היא התקוה לגאולה וישועה כללית לעם ד' על אדמת קדשו. ראוים הם אחינו היקרים להתברך ברכה עמוקה ונאמנה מפי כל אוהב ישראל וכל היודע את ההערכה האמתית של קדושת נשמתן.

והנני מברך את אחינו היקרים הללו בתוך כלל ישראל, יהי רצון שתהיה השנה הבאה לקראתינו לשלום, שנת ברכה של כבוד ותהילה לבית ישראל, שנת העלאת אור הקודש אשר בנשמתה של האומה הקדושה ע"י מה שתכיר בעצמה את גדלה וקדושתה ותדע לכונן את מערכות חייה על פי אור תורתה שהיא מקור חיים לכל הנברא בצלם, ותתאמץ בכל כח ועז לבנות את שממת ארצינו הקדושה ולהרבות בה חיי מחיה וכלכלה, חיי כבוד ואושר לכל בית ישראל, לרומם צמיחת קרן ישועה בקרוב ומהרה ישמע קול רנה וישועה באהלי יעקב, ומציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים. כנפשכם היפה ונפש אחיכם מברך אתכם באהבה בכתיבה וחתימה טובה, א. י. הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. הבע"ל - הבא עלינו

3. ע"י – על ידי

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארנא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ו אלול תרפ"ד **נמען:** יהודי אמריקה (עם רב קובנה ורב סלבודקה)

הם מחזקים את ה'סנטרל ריליף' לקיום מוסדות התורה בארץ ובגולה, ומבקשים לא לשים לב לכתבי הפלסתר, שהם 'דברי הבל, שקר ותוהו'.

עיקרי הדברים

- תמיכה בסנטרל ריליף.
- נגד הפלסתר.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. לאחינו בני ישראל באמעריקא, שלום וברכת השנים באהבה רבה. אחינו היקרים, הננו בזה מחזקים את ידיכם בעבודת הקדש של החזקת מוסד הסענטראל רעליעף לקיים על ידו את מוסדי תוה"ק[2] באי"י[3] ובארצות הגולה. ונבקש מכם, אחינו האהובים. שלא תשימו לב כלל לכל אלה כתבי הפלסתר, אשר יצאו לדאבון לב כל יראי ד' באמת ובתמים וכל אוהבי תוה"ק ומכבדיה, כי נוכחנו לדעת שהם כולם דברי הבל. שקר ותוהו שאין כדאי לטפל בבטולם. והננו בזה חותמים בברכה נאמנה לכל המסייעים לדבר מצוה הרבה הזאת של החזקת מוסדי תוה"ק בכל המקומות הדרושים לעזרה. יתברכו ממקור הברכות בכוח"ט[4] ובשנה טובה ומעוטרת בכל טוב סלה, ונזכה כולנו יחד לראות בישועת ד' על עם קדשו וחבל נחלתו ובבנין בית מקדשנו, וביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן.

כנה"י[5] ונפש אחיכם המברכים אתכם באהבה, בעה"ח[6] טו"ב אלול, תרפ"ד[7]

הק' אברהם יצחק ה"ק

אברהם דוב כהנה שפירא בד"ק[8] קאוונא משה מרדכי אפשטיין אב"ד[9] ור"מ דסלאבאדקא

1. ב"ה - ברוך השם
2. תוה"ק - תורתנו הקדושה
3. באי"י - בארץ ישראל
4. בכוח"ט - בכתיבה וחתימה טובה
5. כנה"י - כנפשו היקרה
6. בעה"ח - באתי על החתום
7. תרפ"ד - השנה תרפ"ד (1923/1924)
8. בד"ק - בדקהילה קדושה
9. אב"ד - אב בית דין

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארנו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' מרחשון תרפ"ה - ניו יורק **נמען:** רבני ועדות קנדה

הרב קוק ממליץ על השד"ר הרב דב בער ברוידא, הנוסע עבור 'מושב זקנים וזקנות המאוחד' בירושלים, ומבקש לתמוך בו.

עיקרי הדברים

- המלצה על השד"ר.
- מושב הזקנים.

נוסח האגרת

ב"ה[1] ט' מ"ח[2] פ"ה נ"י[3]

לכבוד אחינו היקרים אוהבי ציון ומקראיה ובראשם הרבנים הגאונים יושבי על מדין ונשיאי העדות אשר במדינת קנדה, שלו'[4] וברכה מקודש אחי היקרים. כאשר השד"ר[5] הנכבד הרב ר'[6] דובער ברוידא נ"י[7] נוסע הוא במלאכות הקודש בשביל המוסד הנשגב והנעלה אשר בתוככי ירושלם עי"ק[8] ת"ו[9] מקדש החמלה והרחמים מושב זקנים וזקנות המאוחד, אשר אין די באר גודל נחיצותו ותועלתו הגדולה והברכה הרבה שהוא מביא לעולם הזקנה אשר בעיר הקדש, ע"כ[10] אבקשה נא מכם אחים חביבים שאו ידיכם קודש וחזקו ואמצו את ידי ציר אמונים הרב השד"ר הנ"ל[11], ומנדבת ידיכם יתכלכלו מאות הזקנים המוצאים חסות בבית הגדול הזה בימי שיבה וזקנה והי'[12] זה שלום וברכה ממקור הברכות כנה"ר[13] ונפש אחיכם מברככם באהבה.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. נ"י - נוא יורק (ניו יורק)
4. שלו' - שלום
5. השד"ר - השד"ר - שלוחא דרבנן (שליח לאסוף כספים)
6. ר' - רבי
7. נ"י - נרו יאיר
8. עי"ק - עיר הקודש
9. ת"ו - תבנה ותכונן
10. ע"כ - על כן
11. הנ"ל - הנזכר לעיל
12. והי' - והיה
13. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארנז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט' מרחשון תרפ"ה - ניו יורק **נמען:** מר יעקב גינצבורג, פילדלפיה

ברכה לרב דב אריה הכהן לוינטל לרגל יום הולדתו השישים, ושבח לגאונותו ולמפעליו, גם בארץ. בגלל הנסיעה הקרובה הרב קוק מקצר; הרב לוינטל לקח חלק גדול בעבודת ה'ריליף'.

עיקרי הדברים

- ברכה לרב לוינטל בן שישים.
- חלקו בעבודה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ט' מ"ח[2] פ"ה נוירק

אדון חביב ומאד נעלה מר יעקב גינצבורג נ"י[3] שלום וברכה מר גינצבורג יקירי.

בשמחת לב קראתי את מכתבו הנכבד, אשר ממנו נודע לי כי השכילו בני עדתו הנכבדה קהלת פיהלדלפיה להראות יקר וגדולה, וכבודה של תורה לאיש אשר לו יאתה, הוא רבם הגדול פאר הזמן מו"ה[4] דוב אריי הכהן לעוועטנטאהל שליט"א[5] הגאבד"ק[6] יצ"ו לשמחת מלאת לו ששים לזקנה, עוד יניב בשיבה טובה דשן וערנן יהי'[7] להוסיף עוד המון רב מפעלים כבירים לתורה ולתעודה לחזוק הדת והיהדות הנאמנה, בעיר ובמדינה וגם בארצנו הקדושה אשר גם שמה מוטות כנפי מפעליו לטובה ולברכה מגיעים, והנה לפי כבודו של האדם הגדול והאיש המרומם והחביב הזה, ראוי היה להאריך במאמר גדול לפרש קצת מתפארת גדולתו בגאונה של תורה ופארה של חכמה והדרה של יושר לבב ועדינות נפש אצילה וכבודה וחקר כבודו של רב גאון נעלה ומצוין בפארו שכמותו ירבו בישראל הלא הוא כבוד ותהילה לתורה וליראה ולכל קודש בישראל.

אבל צר לי, כי כעת הנני מוקף המוני טרדות, בעמדי בעזה"י[8] בפרק הנסיעה לשוב אל הקדש ברחמי שמים וחסדיו אחר העבודה אשר עבדנו, מלאכות סגל חבורתינו הקדושה לחיזוק מוסדי תוה"ק[9] באי"י[10] ובגולה, כאשר ידע כבודו נאמנה, וכאשר לקח חבל גדול בהוצאת פרי עבודתינו כבוד חביבינו הגאון האב"ד[11] שליט"א, אשר לשמו הטוב הנני רושם שורותי אלה. על כן מוכרחני שיהיו הפעם דברי מעטים אשר אקוה שיהיו לרצון לכל מוקירי תורה ומעריצי הגאון המכובד שליט"א. ואני תפילה ימים ושנים רבים שנות טובה וברכה יוסיף מחיה חיים לכבוד הרב ועדתו הכבודה, ובכבוד ירומם קרנם ונזכה לראות מהרה, כולנו יחדיו וכל ישראל חבירים, מלך ביופיו וארמון על משפטו בנוי כמו רמים בהר מרום הרים וכהני צדק שם יעלו עולה וכליל, בהדרת קודש לתפארת כימי עולם וכשנים קדמוניות. כנפשו היקרה ונפש המדבר לכבוד התורה והיראה הטהורה ולכבוד הכהן הגדול ובעל בעמיו הגאון האב"ד שליט"א ומשפחתו היקרה וכל המסתופפים בצל חכמתו תורתו ויראתו הטהורה. שלו'[12] שלו' עד העולם.

ברכת אחים נאמנה

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. נ"י - נרו יאיר
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
7. יהי' - יהיה
8. בעזה"י - בעזרת השם יתברך
9. תוה"ק - תורתנו הקדושה
10. באי"י - בארץ ישראל
11. האב"ד - האב בית דין
12. שלו' - שלום

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארס

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ' מרחשון תרפ"ה - על האונייה 'מאוריטניה'

נמען: אגודת 'צעירי ישראל' בניו יורק, נושאי 'דגל ירושלים'

הרב קוק שמח בהם כ'חלוצים הראשונים' שהכירו את החובה לרומם את 'דגל ירושלים' ולנצח על ידו על שכרות התחיה הלאומית'. הרב קוק מחזק את החלטתם לרכוש את המגרש לבניין 'הישיבה המרכזית'. הרב טייטלבוים הוא יושב ראש הוועד בארצות הברית וקנדה.

עיקרי הדברים

- צעירי ישראל.
- רכישת המגרש.
- הרב טייטלבוים.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ' מ"ח[2] פ"ה מוריטניא

אחים אהובים נושאי דגל הקודש דגל ירושלם אגודת צעירי ישראל בנוירק יצ"ו[3]

ולנשיאם הנכבד מר היימאן גולדשטיין נ"י[4] שלו[5] וברכת עולמים אהובי לבי, רשמי שמחה עמוקים נשארו בלבבי מאז הכרתי אתכם ומאז נודע לי השאיפה הקדושה המאחדת אתכם, שהיא שאיפת קודש קדשים לשם ד' ותורתו, לשם היהדות הנאמנה במלואה, הממלאה בטהרתה את רוחכם הנכון. ומשנה שמחה אשמח בכם יקירי, על אשר הנכם מהחלוצים הראשונים אשר הכרתם את החובה הקדושה לרומם את דגל ירושלם ולנצח על ידו על שכרות התחיה הלאומית שלנו, הקשורה לארצנו הקדושה שתהיה מלאה עוז חיים של קודש כאשר יאתה לישראל להיות גוי קדוש על אדמת הקודש, ויחד עם זה הנני מחזק את ידיכם על נדבת רוחכם בדבר המפעל הגדול אשר הסכמתם לעשות להיות קנין המגרש שעליו יבנה בע"ה[6] ההיכל הגדול של "הישיבה המרכזית לישראל בירושלים", שהוא מפעל כביר מלא חזון קודש וממולא טל חיים להחיות על ידו את נשמת ישראל ולהאיר אור בהיר.על ארחות חייו הכלליים. חזקו ואמצו בנים ואחים יקרים, קבלו נא באהבה את ברכתי אשר הנני שולח לכם מלב ים בדרך מסעי, וצור ישראל יהא בעזרכם ובעזרנו, ונזכה לכונן את מעשי ידינו בקודש לפאר ולתהלה לשם ד' ולשם עם קדשו אור תורתו וחבל נחלתו עדי עד.

התברכו בכל טוב כברכת אחיכם הנאמן

אברהם יצחק הכהן קוק

נ. ב. הנה עמכם ידידי היקר הרה"ג[7] מו"ה[8] אהרן טייטלבוים שליט"א[9] איש אשר רוח בו, וכל עניני הישיבה הקדושה בארצות הברית וקנדה, הנה הוא המוציא והמביא בתור יושב ראש של ועד הפועל המצומצם שלנו בעז"ה[10]. הנ"ל[11]

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
4. נ"י - נרו יאיר
5. שלו' - שלום
6. בע"ה - בעזרת השם
7. הרה"ג - הרב הגאון
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. בעז"ה - בעזרת השם
11. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארסא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ז מרחשון תרפ"ה - לונדון **נמען:** הרב משה יצחק סגל, מנצ'סטר

הרב קוק היה שמח לפגוש את ידידיו, אבל קשה לו להתעכב בגולה. בהלכה: על סברת 'יחצי דברו' - אם מועיל כשהעדים יודעים שאחרים ישלימו, היה צריך להועיל גם בחצי עדות, ולכן צריך לומר שזו גזירת הכתוב. ועוד: דבר המשלים עניין שלם נחשב שלם (כמו שיורי טהרה בנטילת ידיים), וכך בעדות על חזקה לדעת הרי"ף.

עיקרי הדברים

- אין אפשרות להתעכב.
- הלכה: חצי דבר בעדות.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. כ"ז מ"ח[2] פ"ה לונדון

שלו[3] וברכה באה"ר[4] לכ'[5] ידי"נ[6] הרב המאוה"ג[7] אוצר תו"י[8] סוע"ה[9] זוכה ומזכה מוהר"ר[10] משה יצחק סג"ל[11] שליט"א[12]

ר"מ[13] דק' מנשסטר יצ"ו[14] וכא"ל[15] והמסתופפים בצלתי', שלום וברכת עולמים אחדשה"ט[16] באה"ר. בשמחה קראתי נועם דברי קדשו ותודה רבה על ברכתו הנאמנה ורגשי ידידות אמת אשר הביע בדבריו היקרים, ולי מה יקר היה אם יכולתי להתראות עם בחירי אהובי מידי עברי ונודי בגולה, וביחוד כאשר עיני ולבי הוא לבצר את יסוד הקודש של דגל ירושלם ורוממות קדושת ארצנו הקדושה בלב בני עמנו עם קדוש, וקביעות יסוד לבנין הישיבה המרכזית לישראל בירושלם אשר החלה העבודה בע"ה[17] להעשות, אבל אין דנים אפשר משא"א[18], כי קשה עלי מאד להתעכב בגולה, מפני כמה ענינים נכבדים וגדולים באה"ק[19] ובעקו"ת[20] תובב"א[21], והנני בזה חותם בברכה נאמנה ואה"ר[22] כנה"י[23] ונפש ידי"ע[24] דוש"ת[25] מלונ"ח[26], אברהם יצחק הכהן קוק ובמה שהעיר כת"ר[27] בסברא של דבר ולא ח"די[28]. כעין טעד"קנ[29] משום שאין העדים אם עדותם מועילה אינם מדקדקים בה, הדבר קשה קצת, דא"ה[30] גם בחצי דבר ממש משכח"ל[31] שיודעים שאחרים מוכנים להעיד על חצי הדבר השני, והי'[32] צריך להועיל וגם בחצי דבר וחצי עדות, כאחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכרסה', היה ג"כ[33] ראוי להיות הדין נותן שאם אחד יודע שיש שני שמשלים עדותו היה צריך להיות עדותם כשרה, ולא מצינו שום חילוק בזה א"כ[34] ע"כ[35] צריכים אנו לומר דגזה"כ[36] היא.

והסבר של עדי מכירה דצריכין לעדי גניבה, שמועיל לכ"ע[37] משום דעדי גניבה ל"צ[38] לעד מכירה', י"ל[39] דכלל גדול הוא שכל דבר הבא להשלים איזה ענין שלם נחשב ג"כ לענין שלם ויש משל ע"ז[40] בנטילת ידים דבתחילה צריך רביעית שלם, ומאחר שהי'[41] כבר השיעור, שיורי טהרה ג"כ חצי שיעור ג"כ די, ע"כ י"ל דכ"ע[42] ס"ל[43] דמה שמצטרף לדבר שלם לא נחשב כבר חצי דבר מצד מדת התורה, בנלע"ד[44] בחפזי והדבר צריך תלמוד. נ.ב. ומצאנו דסברת ברירה לשלמות הענין מהניא לד' הרי"ף[45], דמשו"ה[46]

מועילה עדות של שנים מיוחדות בחזקה, משום דהוי דבר שלם לגבי פירות, הוי ג"כ דבר שלם לגבי חזקה, וזהו דומה קצת לצירוף הנ"ל[47]

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. מ"ח - מרחשון
3. שלו' - שלום
4. באה"ר - באהבה רבה
5. לכ' - לכבוד
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. המאוה"ג - המאור הגדול
8. תו"י - תורה ויראה
9. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
10. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
11. סג"ל - סגן לויה (כינוי משפחה ללויים)
12. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
13. ר"מ - ראש מתיבתא
14. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
15. וכא"ל - וכל אשר לו
16. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
17. בע"ה - בעזרת השם
18. משא"א - משאי אפשר
19. באה"ק - בארץ הקודש
20. ובעקו"ת - ובעיר קודשנו ותפארתנו
21. תובב"א - תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן
22. ואה"ר - ואהבה רבה
23. כנה"י - כנפשו היקרה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
26. מלונ"ח - מצפה לנחמת ציון
27. כת"ר - כבוד תורתו
28. ח"די - דורש פענוח
29. טעד"קנ - דורש פענוח
30. דא"ה - דברי אלקים הם ("אלו ואלו"); אחרת: דאי הכי
31. משכח"ל - משכחת לה (מוצאים מצב כזה)
32. והי' - והיה
33. ג"כ - גם כן
34. א"כ - אם כן
35. ע"כ - על כן
36. דגזה"כ - דגזירת הכתוב
37. לכ"ע - לכולי עלמא
38. ל"צ - לא צריך
39. י"ל - יש לומר
40. ע"ז - על זה
41. שהי' - שהיה
42. דכ"ע - דכולי עלמא
43. ס"ל - סבירא ליה

44. בנלע"ד - בנראה לעניות דעתי
45. הרי"ף - רבי יצחק אלפסי
46. דמשו"ה - דמשום הכי
47. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארסד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ד' טבת תרפ"ה **נמען:** אגודת הרבנים בארצות הברית וקנדה

הרב קוק מודיע על שובו, ומבקש לחזק את עבודת הריליף ולשלוח את כספי התמיכה מדי חודש, וכן לפעול לישיבה המרכזית. הם עומדים לגמור את קניית המגרש הגדול על הר גבוה, וגם לבנות אולם לרבנות הראשית.

עיקרי הדברים

- שיבה לארץ.
- תמיכה חודשית.
- המגרש לישיבה.
- בית הרבנות.

נוסח האגרת

ד' טבת ה'

הדרת כבוד אלופי ומיודעי ידידי נפשי ולבבי הרבנים הגאונים המפורסמים רבי הפעלים לתורה ולתעודה חברי אגודת הרבנים בארצוה"ב[1] וקנדה יצ"ו[2].

וביחוד לכבוד רב חביבי גאוני הפריזידיום נשיאי התורה שליט"א[3], - יהי נעם ד' עליהם לכונן מעשי ידיהם סלה, אחדשה"ט[4] דהדר"ג[5] באה"ר[6] ואהבת עולם. מצאתי לעצמי חובה חביבה להודיע לכבוד אהובי הדר"ג[7] שליט"א מדבר באי לשלו'[8] בחסדי השי"ת[9] לאה"ק[10] ולעיר קדשנו ת"ו[11], באהבה רבה ובשמחה גדולה נפגשנו אחרי הפרידה הארוכה והנדודים בגולה עם יראי ד' ישרי לב וכל יקירי הרוח אשר במקום מכון בית חיינו. - וברכה מיוחדת הנני מברך בזה לכתר"ה[12] על ברכתם התלגרפית המלאה אהבה וכן, ישלם ד' פעלם. ועל של עתה באתי, להעיר ולעורר את האהבה להתחזק ולהתאמץ בעז"ה[13] למען ציון ומקראיה בכל העניינים הקדושים אשר זכיתי להציע אותם לפני כ"ג[14] שליט"א, וביחוד בעד חזוק עבודת הרעליף ושמירת מועדיו בשלוח כספי התמיכה מדי חדש בחדשו. כי אין לשער את הצורך והנחיצות לחזק ידים רפות של המוני ת"ח[15] וגדולי ישראל העוסקים בתו"ע[16] בקודש, וכל מוסדי הקודש מכונות התורה באה"ק[17], וגם לעסוק בחכמת לבבם ובקדושת נפשם הטהורה בעד יסודה של הישיבה המרכזית לישראל בירושלים, שהננו עוסקים בעז"ה בעבודתם לרומם קרן תוה"ק[18] בהר הקודש ולהמשיך כחות נהדרים וטובים מטובי תלמידי תרביצאי שבחו"ל[19] לירושלים עיקו"ת[20], כאשר תה"ל[21] כבר התרחב הקבוץ הקדוש שלנו, ונתוספו ספסלי צעירים מצוינים ונעלים נחמדים להפליא ושקדנים גדולים בסדר נכון ומפואר לשם ולתפארת בעה"י[22].

והננו נגשים בעה"י בקרוב לגמור את קנית המגרש הגדול במסבי ירושלים בהר גבוה ותלול, לבנינה של הישיבה הנהדרה בעה"י, וגם לכונן את עבודתם הקדושה בשביל בנין האולם של הרבנות הראשית לארץ ישראל, באופן מפואר. אקוה שנעם ד' יהי'[23] עליהם ומעשי ידיהם לכונן לשם עולם, ודגל

ירושלים באור קדש ד' על עמו ונחלתו יתנוסס לכבוד ועז על מרומי הררי ציון, ונזכה לראות בבנין אפריון וישועת ד' על עם קדשו וחבל נחלתו במהרה בימינו בקרוב.

ידי"ע[24] דוש"ת[25] באה"ר

אברהם יצחק ה"ק

---

1. בארצוה"ב - בארצות הברית
2. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
5. דהדר"ג - דהדרת גאונו
6. באה"ר - באהבה רבה
7. הדר"ג - הדרת גאונו
8. לשלו' - לשלום
9. השי"ת - השם יתברך
10. לאה"ק - לארץ הקודש
11. ת"ו - תבנה ותכונן
12. לכתר"ה - לכבוד תורתו רום הדרתו
13. בעז"ה - בעזרת השם
14. כ"ג - כבוד גאונו
15. ת"ח - תלמידי חכמים
16. בתו"ע - בתורה ועבודה
17. באה"ק - בארץ הקודש
18. תוה"ק - תורתנו הקדושה
19. שבחו"ל - שבחוץ לארץ
20. עיקו"ת - עיר קודשנו ותפארתנו
21. תה"ל - תהלה לא-ל
22. בעה"י - בעזרת השם יתברך
23. יהי' - יהיה
24. ידי"ע - ידידו עוז
25. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארעב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרפ"ה **נמען:** ד"ר אדולפו בן הראש, יושב ראש קהילת ליסבון

שמחה על האנוסים המתעוררים לשוב. ספק אם הריליף באמריקה יוכל לתמוך בסכומים גדולים בבית ספרם, אבל הרב קוק יכתוב להם וישלח את מכתבו.

עיקרי הדברים

- האנוסים בפורטוגל.
- פנייה לריליף.

נוסח האגרת

י"ט טבת ה'

לכבוד הד"ר[1] הנכבד מר אדולפו בן הראש, יו"ר[2] קה"ק[3] ליסבון, שלו'[4] שמחתי במכתבו היקר בדבר האנוסים המתעוררים לשוב למקור קדשם. יחזק ה' את לבם ואת לב עוזריהם ותומכיהם המוסריים והחמריים למען יתאמצו במפעל הקדוש הזה להשיב לנו את עדר ד' הנפוץ הזה. וע"ד[5] תמיכה לבית ספרם מהועד של הצנטרל רעליף באמעריקא. לקוות לסכומים גדולים מסופק אני אם אפשר, כי הדברים יגעים מאד, בדבר קבוץ הכספים לזמנים הבאים, בכל זה אכתב בל"נ[6] להם שישימו לבם לדרישת כבודו, ואשלח להם את מכתבו הנכבד, ואקוה שיבאו המנהלים משם עמו בדברים ע"ד[7] דרישתו הנכבדה, ויעזרו לו כפי האפשרות של המצב.

הנני בזה חותם ברכה נאמנה מקודש.

אברהם יצחק ה"ק

---

1. הד"ר - הדוקטור
2. יו"ר - יושב ראש
3. קה"ק - קהילה קדושה
4. שלו' - שלום
5. וע"ד - ועל דבר
6. בל"נ - בלי נדר
7. ע"ד - על דבר

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארעג

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרפ"ה - ירושלים **נמען:** ר' א"ז רבינוביץ

יבקשו ויזה לרב מ"צ קלצקין, אבל שלא יפול למשא על הציבור, כי הממשלה מקפידה, ורבים שהובטחה פרנסתם נזקקו לתמיכת העניים הוותיקים.

עיקרי הדברים

- ויזה לרב קלצקין.
- פיקוח הממשלה.

נוסח האגרת

ב"ה[1]. ירושלים י"ט טבת תרפ"ה[2]

ידידי היקר הרה"ח[3] הישיש מוהר"א[4] זיסקינד ראבינאוויץ שליט"א[5] שלו'[6] וברכה.

הגיעני מכתבו הנכבד ע"ד[7] הרב רמ"צ[8] קלאצקין נ"י[9] ונקוה להזמין בעדו את הויזה בקרוב רק יתן ד' שבבואו לא יפול למשא על ציבורינו העני והעלוב, כי הממשלה מבקרת אחרינו מאד בפרט זה, ביחוד אחרי שרבים הם מהבאים שבתחילה הי'[10] הדיבור שהם בטוחים במקור פרנסתם, ואח"כ[11] נמצא שהננו נאלצים לקחת מהתמיכה המצומצמת של העניים הישנים להציל את החדשים מחרפת רעב, ד' ירחם.

ידי"ע[12] דוש"ת[13] באה"ר[14].

אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרפ"ה - השנה תרפ"ה (1924/1925)
3. הרה"ח - הרב החסיד
4. מוהר"א - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות א (כגון אברהם / אליהו / אהרן / אליעזר) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. שלו' - שלום
7. ע"ד - על דבר
8. רמ"צ - רבי משה צבי? / רבי מאיר צבי - שם אדם
9. נ"י - נרו יאיר
10. הי' - היה
11. ואח"כ - ואחר כך
12. ידי"ע - ידידו עוז
13. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
14. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארעד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט טבת תרפ"ה **נמען:** הרב מ"ח מירוויש, רב קייפטאון

הם יבקשו ויזה לרב א"י גוטין, אבל אין שום מקור לפרנס את הרבנים הבאים, והממשלה מתנה שלא ייפלו למשא על הציבור.

עיקרי הדברים

- ויזה לרב גוטין.
- אין פרנסה לרבנים.

נוסח האגרת

י"ט טבת ה'

שלו'[1] רב לכ'[2] ידי"נ[3] הרב הגאון המפורסם סוע"ה[4] רב פעלים מוהרמ"ח[5] מירוויש שליט"א[6]

האבד"ק[7] קייפטאון יצ"ו[8] אחדשה"ט[9] באה"ר[10] הגיעני מכתבו היקר, ע"ד[11] הרה"ג[12] רא"י[13] גוטין שליט"א, והנה מצדנו אנחנו נכונים לדרוש בעדו ויזה, ונקוה שהממשלה תעשה את בקשתנו, אבל לצערי אני מוכרח להודיע להרבנים הרבים הדורשים לבא לאה"ק[14], שעם כל חפצי וחשקי שיתרבו ת"ח[15] וגדולי תורה בא"י[16], אין לנו כעת שום מוצא ממה לפרנס את הבאים, ואין לשער צערי וכאבי מצערן של ת"ח, הישנים עם החדשים הממשלה התחילה כבר לבקר אחרינו, כי התנאי הראשי שלה הוא שהעולים החדשים אפילו כשהם רבנים לא יפלו למשא על הצבור, המטופל בעניותו באה"ק[17] משכבר, השי"ת[18] ירחם וישביע לחם את אביוני ציון. בבקשה למסור דרישת שלומי להרה"ג[19] הנ"ל[20] שליט"א, ולהודיע לו בטובו, שהננו משתדלים להמציא לו הויזה בע"ה[21], אבל ע"ד מראה מקום של פרנסה אין לי שום עצה כעת למורת רוחי, ולד, הישועה.

והנני בזה ידי"ע[22] דוש"ת[23] באה"ר[24],

אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' – שלום
2. לכ' – לכבוד
3. ידי"נ – ידיד נפשי
4. סוע"ה – סיני ועוקר הרים
5. מוהרמ"ח – מורנו הרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ח (למשל: משה + חיים) – הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א – שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. האבד"ק – האב בית דין קהילת
8. יצ"ו – ישמרה צורה ויחייה
9. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר – באהבה רבה
11. ע"ד – על דבר
12. הרה"ג – הרב הגאון

13. ראי"י - רבי אברהם יצחק (הרב קוק)
14. לאהי"ק - לארץ הקודש
15. תי"ח - תלמידי חכמים
16. באי"י - בארץ ישראל
17. באהי"ק - בארץ הקודש
18. השי"ת - השם יתברך
19. להרה"ג - להרב הגאון
20. הנ"ל - הנזכר לעיל
21. בע"ה - בעזרת השם
22. ידי"ע - ידידו עוז
23. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
24. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארפט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו שבט תרפ"ה **נמען:** הרב אברהם דובער כהנא שפירא, רב קובנה

המרכז מתפתח, ונקבצו צעירים מצוינים; נשלחו רשיונות לעוד. הרב אי בורשטיין התקבל, אבל עדיין אינו יכול לצאת מיפו בגלל בריאותו. דיזנגוף יעץ לבנו של הרב להיכנס לעבודה משרדית בלי שכר לחודשים אחדים. עבודת הריליף מעוכבת, ומאז שובו לא הגיע תקציב חודשי אחד. בתוספת: ויזות לתלמידים יעוכבו, כי כבר נכנסו לעול גדול; ולרבנים - רק עם מקור פרנסה.

עיקרי הדברים

- התפתחות המרכז.
- הרב בורשטיין.
- עיכוב הריליף.
- הגבלת ויזות.

נוסח האגרת

כ"ו שבט ה'

הדרת כבוד ידידי וחמדת לבבי הגאון הגדול פאר ישראל רב העלילי וגדל דעה כקש"ת[1] מו"ה[2] אברהם דובער הכהן שפירא שליט"א[3]

הגאבד"ק[4] קאונא יצ"ו[5] שלו'[6] וברכה מקודש באה"ר[7] ידיד נאמן, הנני חייב לבקש סליחה על האיחור של דברי להדר"ג[8] שליט"א. אמנם בטוח אני, שלפני בקשתי כבר ענה בלבבו ואמר סלחתי, כי מי כמוהו יודע את אמון רוחי לאהבתו הנאמנה, הישנה והחדשה, שכולה מתאימה ת"ל[9] מתוך הכרה של טוהר לב ואצילות נפשו הגדולה והעדינה. שאל הדר"ג[10] ע"ד[11] המרכז, אוכל תה"ל[12] לבשרו שהולך הוא ב"ה[13] ומתפתח. צעירים מצוינים מישיבות שונות נתקבצו: אמנם לא רב עדיין המספר, אך עוד עתידים לבא עוד מספר הגון ששלחנו להם רשיונות. נקוה שיהיה קבוץ מופתי ומפואר לישראל על אדמת הקודש בעה"י[14]. את ידידנו הגאון ר"א בורשטיין שליט"א קבלנו בפרינציפיון, אבל לצערי הגדול עדיין אין מצב בריאותו מספיק, שיוכל לצאת מיפו, כי סבל הרבה מהקור אשר היה בחורף דנא קשה מאד באי"י[15], ועדיין לא פלטינן מניי לגמרי, אף כי הוקל ב"ה בימים האחרונים. נקוה שבימי ירח אדר הבע"ל[16] יקבע דירתו בירושלים ויעבוד בישיבה כפי כחו, יחזק ד' חילי לאורייתא, לאוי"ט[17], ונזכה כולנו לעבוד שכם אחד ברוח טהור ונשא עבודת ד' לעם קדשו וארץ חמדתו, בהארת אורה של תורה ודעה ישרה לתפארת ישראל ולצמיחת קרן ישועה לכל אפסי ארץ בב"א[18].

בנו היקר לי' הי'[19] אצלי, שמחתי לראותו וכתבתי אודותו כפי בקשתו, אמנם מר דיזנהויף ראש עירית תל-אביב התענין במצבו ע"פ[20] מכתבי, וכתב לי עצתו שיכנס באיזו עבודה משרדית, על משך זמן של איזה חדשים שלא ע"מ[21] לק."פ, ואז אחרי ההתרגלות יש תקוה שישיג עבודה מסודרת לפי כשרונותיו. השפעתה של עבודתנו בהרעליעף, שכל כך כחות השקענו בה, לצערי הגדול היא מעוכבת לעת עתה,

ועדיין לא קבלה א"י[22] אף תקציב חדשי אחד מאז באתי. המצב מעורר צער ולדי הישועה. מאד אשמח לקבל בקרוב בע"ה[23] מכתב מפורט מכבוד ידי"נ[24] הדר"ג שליט"א מבשר שלומו וטובו ושלו'[25] אחינו יושבי ארץ ליטא ושלו' הרבנים ומחשבתם של המעולים שבהם ע"ד העבודות הכלליות הראויות להיות נעבדות ע"י[26] בחירי ת"ח[27] שבדור, להטבת מצבה של האומה ברוח ובחומר ולרומם עם זה את דגל התורה והיהדות הנאמנה, כאשר יאתה לרועים נאמנים, היודעים את אחריותם על צאן קדשים, הנדחים מעברים מתגרת סופות ומהומת זאבי ערבות. ומה חושב הדר"ג ע"ד בקורו באה"ק[28] כאשר נדברנו.

רבו מאד הדברים, שהיו ראויים להיות ביניינו חליפות, אבל קשתה עלי כעת הכתיבה מרוב עמל ועבודה, והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות באה"ר ונאמנה, כנה"ר[29] ונפש ידי"ע[30] דוש"ת[31] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

נ"ב[32]: בדבר הויזות לבני הישיבה, מוכרחים אנחנו לעכב כעת עד ירחיב ד' לנו, כי כבר נכנסנו בעול גדול הרבה יותר מהאמצעים שבידינו, וגם הצפויים בקרוב בכלל, וע"ד[33] רבנים אי אפשר לשלח ג"כ[34] כ"א[35] כשנדע שהרב העולה יש לו מקור של פרנסה, כי הממשלה מביטה ע"ז[36] בעין של בקורת גדולה. ידי"ע הנ"ל[37]

---

1. כקש"ת - כבוד קדושת שם תפארתו
2. מו"ה - מורנו הרב
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
5. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
6. שלו' - שלום
7. באה"ר - באהבה רבה
8. להדר"ג - להדרת גאונו
9. ת"ל - תודה לא-ל
10. הדר"ג - הדרת גאונו
11. ע"ד - על דבר
12. תה"ל - תהלה לא-ל
13. ב"ה - ברוך השם
14. בעה"י - בעזרת השם יתברך
15. בא"י - בארץ ישראל
16. הבע"ל - הבא עלינו
17. לאוי"ט - לאורך ימים טובים
18. בב"א - במהרה בימינו אמן
19. הי' - היה
20. ע"פ - על פי
21. ע"מ - על מנת
22. א"י - ארץ ישראל
23. בע"ה - בעזרת השם
24. ידי"נ - ידיד נפשי
25. ושלו' - ושלום

26. ע"י - על ידי
27. ת"ח - תלמידי חכמים
28. באה"ק - בארץ הקודש
29. כנה"ר - כנפשו הרמה
30. ידי"ע - ידידו עוז
31. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
32. נ"ב - נכתב בצד (תוספת למכתב)
33. וע"ד - ועל דבר
34. ג"כ - גם כן
35. כ"א - כי אם
36. ע"ז - על זה
37. הנ"ל - הנזכר לעיל

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת ארצא

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו שבט תרפ"ה **נמען:** מנהלי הסנטרל ריליף, ניו יורק

המוסדות והנצרכים במצב מדאיב, והתלונה 'מה הועילו לנו כל הטרחה' מצערת אותו. הרב קוק מבקש לשמור על התקציב החודשי. הרב קוק גם ממליץ על תמיכה בחינוך ילדי האנוסים בליסבון, ועל מוסד תורני עם אומנות של הרב כ"ץ מצ'רנוביץ.

עיקרי הדברים

- דרישה לתקציב חודשי.
- ילדי האנוסים.
- מוסד בצ'רנוביץ.

נוסח האגרת

כ"ו שבט ה'

ידידי היקרים הרבנים הגאונים והאלופים הנכבדים מנהלי הסנטרל רעליעף בנוייורק יצ"ו[1]

שלו'[2] וברכה מקודש אחדשה"ט[3] באה"ר[4] הנני מוצא לי לחובה קדושה להעיר את רוחם הטהור לחוס על עבודתנו אשר עבדנו יחד בכל כך עמל ונדודים בהיותי במדינתם, ועתה הנה חרפה שברה לבי, כי המון הנצרכים והמוסדות שעינם נשואות לעזרה הנם נתונים במצב כלכך מדאיב, וישועה רחקה מהם, והתלונה של מאי אהני להו כל התוכן רב הטורח אשר טרחתי בעדם, היא באמת מדאיבה את לבי, מאד, נא אהובי היקרים יתעוררו נא ברוח עז ואמץ להחיש את העזרה הדרושה ולשמור על התקציב החדש של אה"ק[5] מדי חדש בחדשו, ודי יעזרם לרומם את דגל הקודש והציל נפשות רבות ולסעד מוסדי הקודש מכונות תוה"ק[6] באי"י[7]. מדי דברי אזכיר ע"ד[8] בקשה שהגיעה אלי מליסבון, פורטוגל, ע"ד מספר הגת של משפחות אחינו האנוסים, ששבו ב"ה[9] לצור מחצבתם, ולדת ישראל באמת, והם צריכים סיוע לחנוך בניהם בבתי ספר חדורים אש דת ואמונת אמן, והרבה מהם הם אינם יכולים לספק את הוצאה הזאת, כאשר כתבו לי משם, חושב אני שדרישה קדושה זו צריכה להתקבל כאחת הדרישות היותר הגונות הבאות מארצות הגולה. כמו כן, קבלתי מכתב מאת הרב כץ מצערנאוויץ ע"ד מוסד תורני, בחבור של אומנות שראוי ג"כ[10] לתמיכה.

והנני בזה חותם בברכה נאמנה לכת"ה[11] ולכא"ל[12]., ידי"ע[13]

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
2. שלו' - שלום
3. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
4. באה"ר - באהבה רבה
5. אה"ק - ארץ הקודש

6. תוה"ק - תורתנו הקדושה
7. באי"י - בארץ ישראל
8. ע"ד - על דבר
9. ב"ה - ברוך השם
10. ג"כ - גם כן
11. לכת"ה - לכבוד תורתו הרמה
12. ולכא"ל - ולכל אשר לו
13. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשח

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ב אדר תרפ"ה **נמען:** הרב יעקב שפירא, ראש ישיבת וולוז'ין

הרב קוק מודה על דבריו, וזוכר שלמד בצל הנצי"ב בוולוז'ין. אם התקציב האמריקני יימשך, ימליץ על הישיבה. אין אפשרות לקבל עוד תלמידים לישיבה המרכזית אלא אם יש להם כלכלה. העברת חלק מהישיבה לארץ, כמו סלבודקה, צריכה להיעשות במתינות, שלא ייראה כתחרות על כסף; ועתידים בתי כנסת ובתי מדרש שבחוץ לארץ להיקבע בארץ ישראל (מגילה כט א).

עיקרי הדברים

- זיכרון וולוז'ין.
- אין מקום לתלמידים.
- העברת ישיבה - במתינות.

נוסח האגרת

כ"ב אדר ה'

שלו'[1] וברכה מקודש לכבוד ידידי הרב הגאון המובהק אוצר תוי"ר[2] גזע ישישים אראלים ותרשישים סוע"ה[3] מו"ה[4] יעקב שליט"א[5]

שפירא הגאב"ד[6] ור"מ דק' וואלאזין יצ"ו[7]. אחדשה"ט[8] באה"ר[9] אהובי כ"ג[10] שליט"א, שמחתי מאד בדבריו היקרים והחזקת טיבותא בעד אמון רוחי לבית אולפנא רבא הישיבה הקדושה אשר כוננוה עמודי עולם, ואשר זכיתי בחסדי השי"ת[11] להסתופף בצילה, בהיות אור הקדש של גאון עולמנו מרן הנצי"ב[12] זצ"ל[13] מהיל עלי'[14]. ידענא בנפשאי שאיני כדאי למדה זו, כי לפי גודל הענין מעט מאד עלתה בידי לפעול לטובתה, ולימים הבעל"ט[15] אם יתן ד' והתקציב של אמעריקא ימשך גם להבא (כי לע"ע[16] נתעכב המשלח גם להבא גם להתם) הנני בל"נ[17] מוכן להעיר על מכתבי כתר"ה[18] חביבי אם ירצה לשלחם אלי בנוגע לטובת הישיבה הקדושה, דברים טובים כראוי לערכה המקודש בישראל.

וע"ד[19] הבחורים, צר לי מאד, כי לע"ע כבר עבר המספר של המתקבלים את גבול היכולת החומרית שלנו, והננו מוכרחים לע"ע לעכב את הדרישות זולתי לאלה אשר יש להם בסיס לכלכלתם. וע"ד הרעיון להעביר חלק מהישיבה לאה"ק[20] כמעשה ישיבת סלאבאדקא חושב אני שראוי ג"כ[21] לעשות הדבר במתינות, באופן שלא יוכר הדבר בעיני המסתכלים מרחוק כמו בולמוס של תחרות, שיסודו במטרות חומריות, ולדי' הישועה למלא את ההבטחה הנאמנה של חז"ל[22]: עתידין בכ"נ[23] ובמד"ר[24] שבחו"ל[25] שיקבעו באי"י[26], בב"א[27], בטבע ובנס. והנני בזה ידי"ע[28] דוש"ת[29] באה"ר, הק' [30] אברהם יצחק ה"ק[31]

1. שלו' - שלום
2. תוי"ר - תורה ויראה
3. סוע"ה - סיני ועוקר הרים

4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. הגאב"ד - הגאון אב בית דין
7. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
9. באה"ר - באהבה רבה
10. כ"ג - כבוד גאונו
11. השי"ת - השם יתברך
12. הנצי"ב - הנצי"ב - רבי נפתלי צבי יהודה ברלין
13. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
14. עלי' - עליה
15. הבעל"ט - הבא עלינו לטובה
16. לע"ע - לעת עתה
17. בל"נ - בלי נדר
18. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
19. וע"ד - ועל דבר
20. לאה"ק - לארץ הקודש
21. ג"כ - גם כן
22. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
23. בכ"נ - בתי כנסיות
24. ובמד"ר - ובמדרש רבה
25. שבחו"ל - שבחוץ לארץ
26. בא"י - בארץ ישראל
27. בב"א - במהרה בימינו אמן
28. ידי"ע - ידידו עוז
29. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
30. הק' - הקטן
31. ה"ק - הכהן קוק

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ד אדר תרפ"ה **נמען:** ר' בנימין ליב דייכאווסקי

אחיו הרב, רב אליסבטגרד, מסכים לבוא ללונדון לקהילת 'מחזיקי הדת' כשיקבל רשיונות וכסף להוצאות.

עיקרי הדברים

- בואו של אחיו ללונדון.

נוסח האגרת

כ"ד אדר ה'

שלו'[1] וברכה מקודש לכ'[2] ידי"נ[3] הרה"ח[4] הנכבד רב פעלים מוהר"ב[5] ליב דייכאווסקי שליט"א[6] וכל משפחתו היקרה,

ברכת ד' עליהם סלה. אחדשה"ט[7] באה"ר[8], הגיעני מכתבו היקר, ובטח כבר קבל כת"ר[9] את מכתבי בתשובה על הט"ג[10] ששלח, ואין לי מה להוסיף כ"א[11] מפני הכבוד, ומצד הסכמת כבוד אחי הרב הגאון שליט"א הדבר מוסכם, שכאשר יקבל מכבודו את הרשיונות הדרושות מצד הממשלה לכניסה לאנגליי, ואת סכום הכסף הדרוש להוצאה, יסע למח"ק[12] בע"ה[13] במוקדם היותר אפשרי, ודי יצוה את הברכה לכונן את מעשי ידינו לרומם קרן הדת והיהדות בקרב בית ישראל בכל ארצות פזוריהם, עד אשר יראינו בקרוב בישועתו לקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ אל הר קדשו ודביר מקדשו.

והיה זה שלו' וברכה לעד, כנה"י[14] ונפש ידי"ע[15] דוש"ת[16] ושלו'[17] לכל קה"ק[18] מחזה"ד[19] יצ"ו[20] באה"ר

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. שלו' - שלום
2. לכ' - לכבוד
3. ידי"נ - ידיד נפשי
4. הרה"ח - הרב החסיד
5. מוהר"ב - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ב (כגון בנימין / ברוך / בצלאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. כת"ר - כבוד תורתו
10. הט"ג - הטלגרמה
11. כ"א - כי אם
12. למח"ק - למחזיקי הדת (בלונדון)
13. בע"ה - בעזרת השם
14. כנה"י - כנפשו היקרה

15. ידי"ע - ידידו עוז
16. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
17. ושלו' - ושלום
18. קה"ק - קהילה קדושה
19. מחזה"ידי - מחזיקי הדת
20. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אשמב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: מנחם אב תרפ"ה **נמען:** ראשי קהילת סובאלק

מאז פטירת הרב משה בצלאל לא סודרה הרבנות. הרב קוק תומך במינוי בנו, הרב צבי אריה ליב, רב זולודק, שגאוני הדור כבר הסכימו עליו, וזה מתאים לדין הירושה במינויי קודש.

עיקרי הדברים

- רבנות סובאלק.
- בן הרב הקודם.

נוסח האגרת

ב"ה. מנ"א[1] פ"ה.

שלו'[2] וברכה מקודש לכבוד ראשי העדה לעיר תהילה ואם בישראל קה"ק[3] סובאלק יצ"ו[4],

וביחוד להדרת ראש הועד המורם ד"ר[5] ווייסמן נ"י[6] יברכם ד' מציון בכל טוב סלה. אחדשה"ט[7] באה"ר[8]. מצאתי לנפשי החובה הקדושה להעיר את לבם הטהור, על דבר שאלת הרבנות העומדת על הפרק בעדתם הנכבדה. כאשר נודע לי שמאז אשר נאסף אל עמיו והלך למנוחות כ'[9] הגאון האמיתי הצדיק ר'[10] משה בצלאל זצ"ל[11] עדין לא נסתדרה אצלם הרבנות באופן נמשך בקביעות. וכאשר מאז הנני מכיר לטובה את כבוד בנו הרב הגאון הגדול מו"ה[12] צבי ארי' ליב שליט"א[13], האבד"ק[14] זוללודאק, שמצד תורתו ויראתו ומצד חכמת לבבו ומדותיו היקרות, וכל כשרונותיו הנעלות, הוא ראוי למלא מקום אביו הגאון זצ"ל, וגם זאת ידעתי, שכבר הסכימו על זה גאוני הדור רבנן קשישאי ז"ל[15] שמצאו את הדבר לנכון וכשר לפי כבוד עירם המהוללה, אשר תמיד שמשו בה ברבנות גדולי ישראל גאונים מובהקים שימלא הבן הרב הגאון הנ"ל[16] את כסא כבוד אביו הגאון ז"ל, ע"כ[17] הנני בא לחזק ולאמץ את ההסכמה הקדושה הזאת, המתאמת עם דין תוה"ק[18] במשפט הירושה של כל מינויי הקדושה בישראל. ואקוה שעטרת הרבנות שיעוטר בה כבוד ידידי הגאון ר' צבי ושיאושרו ויתברכו בגללו ברב טוב בע"ה[19].

והנני בזה, חותם בכל חותמי ברכות באה"ר כנה"י[20] ונפש מברכם מקודש.

1. מנ"א - מנחם אב
2. שלו' - שלום
3. קה"ק - קהילה קדושה
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. ד"ר - דוקטור
6. נ"י - נרו יאיר
7. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
8. באה"ר - באהבה רבה
9. כ' - כבוד
10. ר' - רבי

11. זצ"ל - זכר צדיק לברכה
12. מו"ה - מורנו הרב
13. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
14. האבד"ק - האב בית דין קהילת
15. ז"ל - זכרונו לברכה
16. הנ"ל - הנזכר לעיל
17. ע"כ - על כן
18. תוה"ק - תורתנו הקדושה
19. בע"ה - בעזרת השם
20. כנה"י - כנפשו היקרה